

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY

OF POLITICAL AND SOCIAL SCIENCES



ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΙΡΑΝ: Ο ΕΠΟΜΕΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ;

(ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΡΑΝ, ΤΟ ΠΥΡΗΝΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ, ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ, ΠΙΘΑΝΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ).

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΤΖΙΔΗΣ
(1206M006)



ΑΘΗΝΑ ΜΑΪΟΣ 2009

*Την Διπλωματική μου εργασία την αφιερώνω
στα παιδιά μου,*

Κωνσταντίνο – Παναγιώτη

Καλομοίρα – Στεφανία

Μιχάλη – Νεκτάριο

Μάρκο – Ιωάννη

Ελένη – Θεανώ

Ταξιάρχη – Γεώργιο

και φυσικά στην Ευαγγελία μου.

«...στις ανθρώπινες σχέσεις, τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου ισόπαλοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του».¹

¹ Θουκυδίδου, Ιστορίας Ε' (89-91). Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Εστία, Αθήνα. Σελ. 74.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
Πρόλογος	I
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Εισαγωγή	
1.1 Γενικά	1
1.2 Σκοπός	2
1.3 Προϋποθέσεις	2
1.4 Αδυναμίες Προσέγγισης-Περιορισμοί	3
1.5 Θεωρητικό Πλαίσιο	5
1.6 Περιεχόμενο Εργασίας	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Ιστορική Επισκόπηση	
2.1 Ισλάμ	11
2.1.1. Γενικά	11
2.1.2 Το Ισλάμ και τα ισλάμ	12
2.1.3 Το Ήπιο Ισλάμ	13
2.2 Ιράν: Από την Περσική Αυτοκρατορία στην Ισλαμική Δημοκρατία	14
2.3 ΗΠΑ: Από την Ανεξαρτησία στην Παγκόσμια Κυριαρχία	16
2.4 Σχέσεις ΗΠΑ-Ιράν. Ιστορική Αναδρομή	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Το Ιράν Σήμερα	
3.1 Γεωστρατηγική Αξία και Υψηλή Στρατηγική του Ιράν	21
3.2 Εσωτερική Κατάσταση	25
3.2.1 Πολιτική Κατάσταση	25
3.2.2 Οικονομική Κατάσταση	29
3.2.3 Μειονότητες	30
3.2.4 Η Θέση της Γυναίκας στο Σύγχρονο Ιράν	31
3.3 Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν	32
3.4 Διεθνής Κατάσταση και Σχέσεις με τα Άλλα Κράτη και τους Διεθνείς Οργανισμούς	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η Υψηλή Στρατηγική των ΗΠΑ και οι Διμερείς Σχέσεις με το Ιράν

4.1	Επιπτώσεις του Τρομοκρατικού Κτυπήματος της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου 2001	37
4.2	Ο πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας και η Εισβολή στο Ιράκ	38
4.3	Οι ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή Σήμερα	40
4.4	Οι ΗΠΑ στην Αυγή του 21 ^{ου} Αιώνα και οι Διμερείς Σχέσεις με το Ιράν	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Πιθανότητες Στρατιωτικής Επέμβασης των ΗΠΑ στο Ιράν

5.1	Διατήρηση του Πυρηνικού Status Quo και Ανταγωνισμός στο Διάστημα	46
5.2	Στρατιωτικές Δυνατότητες ΗΠΑ-Ιράν και Πιθανότητα Στρατιωτικού Πλήγματος Εναντίον του Ιράν	51
5.3	Αποτρεπτική Στρατηγική	55
5.4	Κερδισμένοι και Χαμένοι	57
5.5	Προοπτική Μελλοντικής Συνεργασίας	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συμπεράσματα

6.1	Το Διεθνές Σύστημα	60
6.2	Αποτροπή	60
6.3	Πυρηνικός Αφοπλισμός	60
6.4	Ισλάμ	60
6.5	Ιράν	61
6.6	ΗΠΑ	63
6.7	Ιράν: Ο Επόμενος Στόχος των ΗΠΑ ;	64

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α»	Βιβλιογραφία	A-1 – A-8
«Β»	Ισλάμ	B-1 – B-17
«Γ»	Ισλαμική Επανάσταση του Ιράν	Γ-1 – Γ-3
«Δ»	Οι Μειονότητες του Ιράν	Δ-1 – Δ-6
«Ε»	Η Εξέλιξη του Πυρηνικού Προγράμματος του Ιράν	E-1 – E-6
«ΣΤ»	Οι Διεθνείς Σχέσεις του Ιράν	ΣΤ-1 – ΣΤ-12
«Ζ»	Πυραυλικά Συστήματα Εδάφους-Εδάφους του Ιράν	Z-1 – Z-2
«Η»	Βασικοί Ορισμοί Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, Στρατηγικής και Γεωπολιτικής	H-1 – H-17

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όλες οι πολιτικές αποφάσεις, εξ' ορισμού κυριαρχούνται από μια σκοπιμότητα. Οι σκοποί που στην πραγματικότητα επιδιώκονται, συχνά παραλλάσσονται (καμουφλάρονται) και κατά κανόνα διαφέρουν από τους επίσημα και φανερά διακηρυγμένους. Και αυτός είναι ένας από τους λόγους που «η πολιτική επιστήμη έχει μεγάλη σπουδαιότητα, γιατί αποκαλύπτει τα καμουφλάζ, γιατί απομυθοποιεί».¹ Επομένως μέσα από τις αρχές και θεωρίες της πολιτικής επιστήμης, είμαστε σε θέση να μελετήσουμε και αναλύσουμε τα πολιτικά γεγονότα, ώστε να γίνονται κατανοητές και να κρίνονται στοιχειοθετημένα οι πολιτικές αποφάσεις. Όμως θα πρέπει να γίνει μια διάκριση μεταξύ της πολιτικής σε ενδοκρατικό επίπεδο και της «διεθνούς πολιτικής», η οποία αποτελεί το σύνολο της «εξωτερικής πολιτικής» των κρατών και των διαδράσεων τους με τους λοιπούς μη κυβερνητικούς ή διεθνικούς δρώντες.² Γιαυτό και ως «Διεθνείς Σχέσεις» μπορούμε να ορίσουμε «το σύνολο των σκόπιμων ή μη σκόπιμων συμβάντων στη διεθνή πολιτική, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών πολιτικών των κρατών και των διεθνικών ή άλλων παραγόντων».³

Σύμφωνα με τον Robert Gilpin, υπάρχουν τρεις θεμελιώδεις παραδοχές, που προσδιορίζουν τις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις:⁴

α. Οι διεθνείς σχέσεις είναι συγκρουσιακού χαρακτήρα, καθόσον κανόνας είναι η διεθνής αναρχία και εξαίρεση αποτελεί η διεθνής τάξη, η διεθνής δικαιοσύνη και η διεθνής ηθική.

β. Καθ' όλη τη διάρκεια της γνωστής ιστορίας, βασική μονάδα κοινωνικής οργάνωσης στον διεθνή χώρο και θεμέλιο των πολιτικών σχέσεων είναι η «ομάδα» και όχι τα άτομα ή οι τάξεις. Απόρροια αυτού είναι το γεγονός ότι σε έναν κόσμο που τον χαρακτηρίζει η ανεπάρκεια πόρων, οι άνθρωποι βρίσκονται αντιμέτωποι, αναφορικά με τη δύναμή τους, ως ομάδες και όχι ως άτομα.

γ. Στις πολιτικές σχέσεις όλων των ειδών και όλων των επιπέδων, η ισχύς και η ασφάλεια είναι πρωταρχικής σημασίας για τον προσδιορισμό των ανθρώπινων κινήτρων. Φυσικά η συμπεριφορά των ανθρώπων επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες και κριτήρια, όπως είναι η τιμή, η απληστία και ο φόβος, τα οποία όμως συναρτώνται άμεσα με την ισχύ, τη θέση και το ρόλο. Όλες οι αγαθές επιδιώξεις και τα ηθικά κριτήρια εκμηδενίζονται εάν δεν διασφαλίσουν ενάντια στην επιθετική υπέρτερη και καταχρηστική χρήσης της ισχύος εκ μέρους άλλων συλλογικών οντοτήτων.

Το θέμα της Διπλωματικής μου εργασίας θέτει το ερώτημα: **Ιράν: ο επόμενος στόχος των ΗΠΑ;** Για την ανάλυση του θέματος, η οποία για πρακτικούς λόγους περιορίζεται χρονικά έως τη 12^η Μαΐου 2009, θα εξετάσω την εσωτερική και τη διεθνή κατάσταση του Ιράν, το πυρηνικό του πρόγραμμα και τις σχέσεις του με τις ΗΠΑ, ξεκινώντας από την παρούσα κατάσταση και καταλήγοντας στις μελλοντικές προοπτικές, συμπεριλαμβανομένης και της πιθανότητας αμερικανικής επίθεσης.

¹ Maurice Duverger, 1985. Εισαγωγή στην Πολιτική. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 3.

² Ήφαιστος Παναγιώτης, 2005. Ιστορία, Θεωρία, και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 54. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, «εξωτερική πολιτική» είναι η σκόπιμη χρησιμοποίηση διπλωματικών και άλλων μέσων για την εκπλήρωση συγκεκριμένων σκοπών.

³ Ο. π. σελ. 55.

⁴ Ο. π. σελ. 385-386.

Ως βάση στην ανάλυσή μου θα χρησιμοποιήσω τις **Θουκυδίδειες** αξιολογικά ελεύθερες παραδοχές για τα διλήμματα και τα προβλήματα του συστήματος κυριαρχίας-αναρχίας, πάνω στις οποίες εδράζεται, σύμφωνα με τον Παναγιώτη Ήφαιστο, το **Παραδοσιακό Παράδειγμα**.⁵ Η Θουκυδίδεια ανάλυση είναι αυτή που καθιστά εφικτή την αξιολογική ουδετερότητα και την διάγνωση των βασικών χαρακτηριστικών του διακρατικού συστήματος, της μορφής του και των λειτουργιών του.⁶

«Η ιστορία του Θουκυδίδη παρέχει σήμερα την ίδια βαθιά γνώση που παρείχε, όταν γράφτηκε τον 5^ο αιώνα π. Χ.».⁷ Το έργο του Θουκυδίδη, σύμφωνα με τον Άγγελο Βλάχο, είναι ένας «οδηγός» που περιγράφει τη γενική συμπεριφορά των ανθρώπων και των πολιτειών, όταν κινούνται μέσα στον κύκλο του πολέμου (ειρήνη-πόλεμος) και σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, ο οδηγός αυτός ισχύει «*ές αεί*», όσο η φύση των ανθρώπων δεν αλλάζει.⁸ Ο G. Marshall, υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, προέτρεπε τους φοιτητές του Princeton μετά τον Β΄ ΠΠ να μελετηθεί ο Θουκυδίδης για να αποφευχθεί ο Γ΄ ΠΠ.⁹ Κάθε γενιά αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα, όμως για να τα αντιμετωπίζει με τον καλύτερο τρόπο θα πρέπει να μην λησμονεί, σύμφωνα με τον Tocqueville, ότι, *«υπάρχουν ελάχιστες νέες ιδέες στην πολιτική θεωρία. Τα μεγάλα ηθικά ζητήματα του παρελθόντος είναι ουσιαστικά ίδια με αυτά που αντιμετωπίζουμε και εμείς σήμερα»*.¹⁰ Η κατανόηση του παρελθόντος και του παρόντος, όσο δύσκολη και αν είναι μερικές φορές, είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για να προβλέψουμε τι θα συμβεί στο μέλλον και το σημαντικότερο, πως θα επηρεάσουμε τις μελλοντικές εξελίξεις.¹¹

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η μελέτη της αρχαίας ιστορίας αποτελεί ένα ακόμη χρήσιμο εργαλείο που προσφέρεται στη διεθνολογική ανάλυση.¹² *«Τα προβλήματα που έχουν αντιμετωπίσει οι διεθνείς δρώντες στη διάρκεια της ιστορίας είναι αναλόγου μεταξύ τους χαρακτήρα και η εμφάνιση ορισμένων διεθνών συμπεριφορών και καταστάσεων είναι σε μεγάλο βαθμό επαναληπτική, αλλά η ιστορία ποτέ δεν επαναλαμβάνεται απόλυτα»*.¹³ Εξάλλου και ο Tocqueville, επισημαίνει ότι, οι ιδέες επανέρχονται οι ίδιες σε άλλες εποχές και με άλλη μορφή, όμως παραμένουν στην ουσία αναλλοίωτες γιατί αναλλοίωτη παραμένει και η φύση του ανθρώπου.¹⁴

Ειδικά στη διεθνή πολιτική παρουσιάζονται **κυκλικές εξελίξεις**¹⁵ των γεγονότων, που περιγράφουν επαναλαμβανόμενα φαινόμενα στις ανθρώπινες υποθέσεις, όπως η άνοδος και η πτώση των δυνάμεων, που ορισμένες φορές συνδέεται με την άνοδο και πτώση ακόμη και ολόκληρων πολιτισμών και οι οποίες

⁵ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2004. Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 339. Πάνω στο Παραδοσιακό Παράδειγμα οικοδομούνται οι πλέον αξιόπιστες και επιστημονικού περιεχομένου θεωρίες των διεθνών σχέσεων, οι οποίες σύμφωνα με το καθηγητή Παναγιώτη Ήφαιστο είναι: Η παγκόσμια κυβέρνηση, η συλλογική ασφάλεια και η ισορροπία δυνάμεων.

⁶ Ο. π. σελ. 184.

⁷ Robert Gilpin, 2004. Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 352.

⁸ Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου. Εστία, Αθήνα. Σελ. 8

⁹ Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 71, Μαρ-Απρ 2006. Άρθρο του καθηγητή Μικρογιαννάκη Εμμανουήλ με θέμα: «Οι ΗΠΑ υπό κρίση. Τι θα έλεγε ο Θουκυδίδης».

¹⁰ Martin Wight, 2005. Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 342.

¹¹ Watson Adam, 2006. Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 18.

¹² Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2005. Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 34.

¹³ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2005. Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 37.

¹⁴ Martin Wight, 2005. Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 6.

¹⁵ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008. Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 14.

«αποτελούν το προνομιακό πεδίο του ρεαλισμού».¹⁶ Οι κυκλικές εξελίξεις επηρεάζονται από τις γραμμικές εξελίξεις. Σύμφωνα με τον Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, στις διεθνείς σχέσεις επισημαίνονται οι παρακάτω **γραμμικές εξελίξεις**:¹⁷

α. Την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού συστήματος των κυρίαρχων κρατών με βασική μονάδα το έθνος-κράτος.

β. Τα μέσα του πολέμου που επηρεάζονται από τη βιομηχανική και τεχνολογική πρόοδο.

γ. Την ανάπτυξη των διεθνών θεσμών σε γενικό συστημικό, αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο.

δ. Την ανάπτυξη των διεθνών οικονομικών συναλλαγών από τον 19^ο αιώνα και εντεύθεν.

Η φύση της διεθνούς πολιτικής έχει παραμείνει αμετάβλητη από την εποχή που έγραψε το έργο του ο Θουκυδίδης, ο οποίος που θεωρείται από τους διεθνολόγους ο πατέρας του κλάδου των διεθνών σχέσεων.¹⁸ Φυσικά η τεχνολογική επανάσταση, όπως για παράδειγμα η ανακάλυψη των πυρηνικών όπλων και η διαστημική τεχνολογία, έχει επιφέρει τρομακτικές αλλαγές.¹⁹ Όμως η φύση του ανθρώπου παραμένει αμετάβλητη γιατί είναι συνυφασμένη με την ορμή της αυτοσυντήρησης, η οποία τον οδηγεί στον αέναο αγώνα για απόκτηση και διεύρυνση της ισχύος του. Αυτό κατά το Παναγιώτη Κονδύλη συνοψίζεται στην **έσχατη πραγματικότητα**, η οποία «*συνίσταται από υπάρξεις, άτομα ή ομάδες, που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρησή τους και μαζί, αναγκαστικά, για τη διεύρυνση της ισχύος τους. Γι' αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν τους φίλους και τους εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρησή τους και τη διεύρυνση της Ισχύος τους*».²⁰

Οι θεωρίες της διεθνούς πολιτικής μας παρέχουν χρήσιμα εργαλεία για να είμαστε σε θέση να προβλέψουμε το μέλλον στο επίπεδο της διεθνούς πολιτικής.²¹ Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος για τον οποίο βασίζω την ανάλυσή μου στο θεωρητικό υπόβαθρο του Παραδοσιακού Θουκυδίδειου Παραδείγματος. Εκτιμώ ότι, οποιαδήποτε ανάλυση των ζητημάτων της διεθνούς πολιτικής θα πρέπει να βασίζεται στη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Στην εποχή μας, η έλλειψη θεωρητικής γνώσης από αρκετούς αναλυτές, οι οποίοι αρθρογραφούν κάνοντας προτάσεις στον ημερήσιο και περιοδικό ελληνικό τύπο, καθώς και στο διαδίκτυο, εκτός από τα πιθανά οικονομικά ίδια οφέλη, έχει δημιουργήσει, σύμφωνα με τον καθηγητή Αθανάσιο Πλατιά, «*απερίγραπτη σύγχυση στον ελληνικό δημόσιο διάλογο*».²²

Την υψηλή στρατηγική την χαρακτηρίζει η μεγάλη ανασφάλεια που εμπεριέχει το φαινόμενο του πολέμου. Γι αυτό το λόγο και σύμφωνα με τον καθηγητή κ.

¹⁶ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008. *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 21

¹⁷ Ο. π. σελ. 14-15.

¹⁸ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 147.

¹⁹ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2005. *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 36.

²⁰ Κονδύλης Παναγιώτης, 2001. *Ισχύς και Απόφαση*. Στιγμή, Αθήνα. Σελ. 213.

²¹ Mearsheimer John, 2007. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 17.

²² Stephen Van Evera, 2003. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 11. Εισαγωγικό σημείωμα του καθηγητή Αθανάσιου Πλατιά.

Παπασωτηρίου, η επιβίωση των δρώντων βασίζεται σε τέσσερις αρχέτυπες στρατηγικές:²³

α. Τη στρατηγική της στρατιωτικής ανάσχεσης-επέκτασης, κατά την οποία ο δρών αναπτύσσει την αυτοάμυνά του.

β. Τη στρατηγική των συμμαχιών, η οποία επιδιώκει την αντιμετώπιση των απειλών ή την εξασφάλιση κάποιου οφέλους.

γ. Τη στρατηγική των εξισορροπήσεων, για την εξουδετέρωση των προσπαθειών των αντιπάλων.

δ. Τη στρατηγική του κατευνασμού, δηλαδή μέσω παραχωρήσεων, μονομερών ή αμοιβαίων, επιδιώκεται η υπέρβαση της αντιπαλότητας και η διατήρηση της ειρήνης.

Αντλώντας στοιχεία μέσα από σύγχρονα «τεκμήρια ζωής»²⁴ από τη βιβλιογραφία, τον τύπο, τα περιοδικά, το διαδίκτυο, από τις παραδόσεις των καθηγητών στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος ΔΕΣ του Παντείου Πανεπιστημίου και τις διαλέξεις των καθηγητών στη Σχολή Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) της 61^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς (61^η ΕΣ, 2008-2009), θα προσπαθήσω να αναλύσω το θέμα και να αιτιολογήσω την άποψή μου, χρησιμοποιώντας κυρίως τη **κριτική σκέψη**, αποφεύγοντας μια απλή καταγραφή γεγονότων και προτάσεων άλλων συγγραφέων, καθηγητών ή αναλυτών.

²³ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 1999. Βυζαντινή υψηλή στρατηγική. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 22.

²⁴ Plummer Ken, 2000. Τεκμήρια Ζωής. Gutenberg, Αθήνα. Σελ.35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Γενικά

Ένα από τα σύγχρονα φλέγοντα ζητήματα της διεθνούς πολιτικής, είναι η εξάπλωση όπλων μαζικής καταστροφής, με τη μορφή πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων. Η διεθνής κοινότητα αγωνιά για την ασφάλειά της, καθώς είναι πιθανή η διασπορά και ενδεχομένως η χρήση των συγκεκριμένων όπλων με τις τρομερά καταστρεπτικές δυνατότητες προς φορείς, δυνητικά κρατικούς ή μη, που θεωρούνται ως μη ορθολογικώς δρώντες. Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται στοχεύουν καταρχήν στον περιορισμό της εξάπλωσής τους και στη συνέχεια στον πλήρη έλεγχό τους. Το έργο αυτό είναι ιδιαίτερα δύσκολο, σε ότι αφορά κυρίως στα πυρηνικά όπλα, καθόσον στα βιομηχανοποιημένα κράτη κατασκευάζονται πυρηνικά εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, προκειμένου να καλυφθούν οι ολοένα περισσότερο αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες τους. Σαν αποτέλεσμα, το πυρηνικό υλικό είναι περισσότερο εύκολα διαθέσιμο στην αγορά.

Στη χώρα μας έχει πλέον αρχίσει η συζήτηση για τη πιθανότητα μελλοντικής κατασκευής πυρηνικού εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ στην Τουρκία προχωρούν ήδη πλήρεις μελέτες για την κατασκευή παρόμοιων εργοστασίων. Όπως παραδέχεται κι επισημαίνει το σύνολο της επιστημονικής κοινότητας, η πυρηνική τεχνολογία που χρησιμοποιείται για ειρηνικού σκοπούς, με κυριότερο την ηλεκτροπαραγωγή, είναι εφικτό και μάλιστα σχετικά εύκολα να χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή πυρηνικών όπλων.¹ Και εδώ εκτιμάται ότι αρχίζουν τα προβλήματα.

Το θέμα που θα αναλύσω στην παρούσα διπλωματική εργασία αφορά τη δηλωμένη πρόθεση του Ιράν να δημιουργήσει τις απαραίτητες υποδομές για χρήση πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Επίσης θα αναλυθεί η πρόθεση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, μέσω του ΟΗΕ, της ΕΕ και της Διεθνούς Επιτροπής Ατομικής Ενεργείας (ΙΑΕΑ), αλλά και απειλώντας με στρατιωτική επέμβαση, προσπαθούν να εμποδίσουν την παραπάνω διαδικασία, καθώς εκτιμούν ότι το Ιράν σκοπεύει να χρησιμοποιήσει την πυρηνική τεχνολογία για την κατασκευή πυρηνικών όπλων.

Η εργασία μου είναι μια **διατριβή πρόβλεψης**, σύμφωνα με την τυπολογία του καθηγητή Stephen Van Evera², η οποία αποτελεί ρίσκο γιατί οι εξελίξεις «τρέχουν», με αποτέλεσμα να υπάρχει συνεχώς ο κίνδυνος να ξεπεράσουν την εκπνούμενη εργασία. Εξάλλου τα διεθνή φαινόμενα, επειδή έχουν πολλά αίτια, αλλά και λόγω των επιδράσεων που δέχονται, είναι τόσο περίπλοκα και η γνώση μας για αυτά είναι τόσο ατελής, ώστε «*οι διεθνολογικές θεωρίες στο σύνολό τους*

¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Οκτ 08, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Πυρηνική Στρατηγική και Στρατηγική Όπλων Μαζικής Καταστροφής»

² Stephen Van Evera, 2003. Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 153. Σύμφωνα με τον καθηγητή: «Η διατριβή πρόβλεψης εφαρμόζει θεωρίες με σκοπό να εξαγάγει συμπεράσματα για το μέλλον μέσα από σύγχρονα γεγονότα ή μέσα από θεωρούμενες ως δεδομένες μελλοντικές εξελίξεις».

σχεδόν δε διατυπώνουν απόλυτες προβλέψεις».³ Παρά ταύτα στην εργασία μου, επιχειρείται να απαντηθεί ένα σημαντικό ερώτημα, που αφορά σε ένα από τα σοβαρότερα «προβλήματα που συναντώνται στον σύγχρονο κόσμο»⁴. Επιπροσθέτως, το να ασχολείται κανείς με ένα σοβαρό θέμα, εκτός του ότι «είναι προς όφελος του κόσμου»,⁵ προσφέρει και μεγάλη ευχαρίστηση.

Η βασική θέση της διπλωματικής μου εργασίας είναι ότι οι ΗΠΑ δεν θα επέμβουν στρατιωτικά στο Ιράν.⁶ Το Ιράν δεν σκοπεύει βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα στην απόκτηση πυρηνικών όπλων, αλλά χρησιμοποιεί το «πυρηνικό πρόγραμμα» ως μέσο διπλωματικής πίεσης προς τις ΗΠΑ και τη Δύση για την επανένταξή του στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι με ευνοϊκούς όρους. Για να γίνει όμως αυτό υπάρχουν δύο δρόμοι. Ο πρώτος είναι η ειρηνική επίλυση, με την αποδοχή από μέρος του Ιράν των πολιτικών και οικονομικών ανταλλαγμάτων που του προσφέρονται από τη διεθνή κοινότητα. Ο δεύτερος και οδυνηρότερος είναι η καταστροφή των πυρηνικών υποδομών του Ιράν με στρατιωτική ενέργεια, στη περίπτωση μη συμμόρφωσής του στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ. Στην εργασία μου υποστηρίζω τη θέση της ειρηνικής επίλυσης του προβλήματος, αναλύοντας τους λόγους που οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό, με κυριότερο τον **ορθολογικό** τρόπο λήψης αποφάσεων σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, των κυβερνήσεων των ΗΠΑ και του Ιράν.

1.2 Σκοπός

Σκοπός της Διπλωματικής είναι να εξετασθούν σε βάθος και να αναλυθούν κατά το δυνατόν σε μεγαλύτερη έκταση, οι παράγοντες που επηρεάζουν την παρούσα εσωτερική και διεθνή κατάσταση του Ιράν, με επίκεντρο το πυρηνικό του πρόγραμμα και τις σχέσεις του με τις ΗΠΑ, υπό το φως της ιστορίας, της πολιτικής επιστήμης και της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων. Με άλλα λόγια να αιτιολογηθεί με επιστημονική επάρκεια, απάντηση στο ερώτημα που απασχολεί σήμερα όλη σχεδόν τη διεθνή κοινότητα, για το αν θα επέμβουν δηλαδή στρατιωτικά οι ΗΠΑ στο Ιράν και να εξαχθούν σχετικά συμπεράσματα.

1.3 Προϋποθέσεις

Πρωταρχική υπόθεση εργασίας είναι ότι στο διεθνές σύστημα, επειδή δεν υπάρχει μια «Παγκόσμια Κυβέρνηση», επικρατεί η «Φυσική Κατάσταση».⁷ Δηλαδή το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, με την έννοια ότι οι μονάδες του, τα κράτη δεν έχουν ιεραρχημένη δομή, όπως ισχύει στα εσωτερικά πολιτικά τους συστήματα.⁸ Από αυτό συνεπάγεται ότι οι ανταγωνισμοί μεταξύ των κρατών είναι δυνατόν να κλιμακωθούν και να γίνει χρήση βίας. Επειδή όμως τα κυρίαρχα κράτη έχουν κοινά

³ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 117. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ Κώνστα: «Η πρόβλεψη συγκεκριμένων γεγονότων προϋποθέτει: α) τη ύπαρξη δεδομένων που μπορούν να εκφραστούν αριθμητικά χωρίς διαστρεβλώσεις και β) ότι είναι δυνατό να εντοπιστούν και να μετρηθούν τα κύρια αίτια ενός φαινομένου».

⁴ Stephen Van Evera, 2003. Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 157.

⁵ Ό. π. Σελ. 158.

⁶ Ό. π. Σελ. 160.

⁷ Ηφαιστος Παναγιώτης, 2005. *Ιστορία, Θεωρία, και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 176.

⁸ Watson Adam, 2006. *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 13.

συμφέροντα και μοιράζονται κοινές αξίες είναι δυνατόν, υπό προϋποθέσεις, να δημιουργηθεί μια διεθνής συνεργασία που να προσεγγίζει το χαρακτήρα μιας διεθνούς κοινωνίας, μιας «*άναρχης διεθνούς κοινωνίας*», κατά τον Hedley Bull.⁹

Τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος. Κριτήριο της υπόστασης των άλλων δρώντων όπως των διεθνών οργανισμών πολυεθνικών επιχειρήσεων κ.λ.π. στη διεθνή σκηνή, είναι η ικανότητά τους να επηρεάζουν τις κρατικές αποφάσεις, δηλαδή είναι εξαρτημένες μεταβλητές του διεθνούς συστήματος.¹⁰

Τα κράτη, ασχέτως το εάν ορισμένες φορές δρουν ανορθολογικά, όσον αφορά τα βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα οφέλη τους, θεωρούνται ως **ορθολογικοί δρώντες**, δηλαδή επιδιώκουν μακροπρόθεσμα τη «*μεγιστοποίηση του οφέλους με το όσο δυνατόν μικρότερο κόστος*».¹¹

Οι κυβερνήσεις των κρατών προσδιορίζουν τα συμφέροντά τους και την πολιτική τους δεχόμενες τις πιέσεις του διεθνούς συστήματος.¹² Η κυρίαρχη επιδίωξη των κρατών είναι η επιβίωση και η μεγιστοποίηση της ασφάλειάς τους.¹³ Για να πετύχουν τους παραπάνω στόχους έχουν ιεραρχήσει ως πρώτιστο συμφέρον τους την επαύξηση της Ισχύος τους.

Βασικές προϋποθέσεις στο πλαίσιο της παρούσης Διπλωματικής αποτελούν παράλληλα και οι ακόλουθες:

- Ο ρόλος του ΟΗΕ και των λοιπών διεθνών θεσμών παραμένουν αμετάβλητοι και σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ισχύει η «*αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των μελών του*».¹⁴

- Η Βόρειος Κορέα, παρά την πρόσφατη αντιπαράθεση με τη διεθνή κοινότητα, δεν θα λάβει την πολιτική απόφαση απόκτησης πυρηνικών όπλων, ανεξάρτητα εάν έχει την «*πυρηνική επιλογή*» (nuclear option).

- Το Ισραήλ δεν θα επιχειρήσει μονομερώς μια αεροπορική επιδρομή εναντίον των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν, «*τύπου Osirak-1981*».

- Το πετρέλαιο θα παραμείνει πηγή ισχύος, για τα κράτη που το παράγουν ή που ελέγχουν άμεσα ή έμμεσα την παραγωγή του.

- Δεν υπάρχει σήμερα η δυνατότητα κατασκευής τέλειαν αντιπυραυλικής προστασίας, υπό τη μορφή αντιπυραυλικής άμυνας ή «*αστρικής ασπίδας*». Η απόλυτη ασφάλεια (absolute security) παραμένει τεχνικά ανέφικτη.¹⁵

1.4 Αδυναμίες Προσέγγισης-Περιορισμοί

Οι έγκυρες πληροφορίες είναι προνόμιο κυρίως των υπηρεσιών της κεντρικής κρατικής εξουσίας. Οι αδιαβάθμητες πληροφορίες που κυκλοφορούν στον ημερήσιο

⁹ Bull Hedley, 2001. *Η άναρχη κοινωνία*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 92.

¹⁰ Κωνσταντίνος Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 59.

¹¹ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 12.

¹² Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 40.

¹³ Πλατιάς Αθανάσιος, 1995. *Το Νέο Διεθνές Σύστημα. Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 213.

¹⁴ Σκαλτσάς Κωνσταντίνος, 1992. *Θεωρία και κείμενα Διεθνούς Δικαίου*. Τυπογραφείο ΣΣΕ, Βάρη-Αττικής. Σελ. 282.

¹⁵ Άρθρο Ευρυβιάδη Μάρου στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, της 24 Ιουνίου 2007, με θέμα «Πυραυλογία και Πλουτισμός».

και περιοδικό τύπο, στο διαδίκτυο, καθώς και στη βιβλιογραφία, στην καλύτερη περίπτωση εκτιμάται ότι αποτελούν το 80% περίπου του πληροφοριακού υλικού, ενώ το υπόλοιπο 20% δεν είναι διαθέσιμο στους ερευνητές.¹⁶ Όμως δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι το παραπάνω ποσοστό αντιπροσωπεύει και τη ποιοτική κατανομή των διαθέσιμων πληροφοριών. Στις πληροφορίες σημασία δεν έχει η ποσότητα αλλά η ποιότητα. Αρκετά κρίσιμα στοιχεία για την ανάλυση εξωτερικής πολιτικής των κρατών είναι απόρρητα, καθόσον ορισμένα, κυρίως τα ευαίσθητα θέματα του πολέμου και της ειρήνης συζητούνται και αποφασίζονται «*κεκλεισμένων των θυρών*».¹⁷ Γι' αυτό το λόγο, σε αυτόν τον «πληροφοριακό πόλεμο», θα ακολουθήσω τη συμβουλή του Clausewitz, χρησιμοποιώντας το νόμο των πιθανοτήτων, την κρίση και τη διαίσθηση, για να αναπληρώσω το πράγματι δυσαναπλήρωτο αυτό κενό.¹⁸

Σε συνέχεια των παραπάνω, παραθέτω το γεγονός ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμες σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης του Ιράν, για το πυρηνικό του πρόγραμμα, για τη στήριξη του Ισλαμικού καθεστώτος ή το ποσοστό των ιδεολογικών και θρησκευτικών αντιπάλων του σημερινού θεοκρατικού πολιτικού συστήματος, οι οποίες θα ήταν ουσιαστικής σημασίας για να αναλύσουμε την εσωτερική κατάσταση του Ιράν.

Ο δυτικοκεντρικός τρόπος σκέψης του γράφοντος, είναι μια πραγματικότητα και απορρέει από την ευρύτερη «*δυτικοκεντρική οπτική γωνία της μελέτης των διεθνών σχέσεων*»¹⁹ και την οποία θεωρώ ως αδυναμία για τις ανάγκες της συγκεκριμένης εργασίας, η οποία αποτελεί περιπτωσιολογική έρευνα. Όπως επισημαίνει κι ο Robert Gilpin, «οι διεθνείς σχέσεις ως κλάδος είναι αξιοσημείωτα στενοκέφαλος και εθνοκεντρικός».²⁰

Από την ανάλυσή μου δεν είναι εφικτό να εξαχθούν ολιστικά συμπεράσματα που να αφορούν επακριβώς κι άλλες περιπτώσεις, καθόσον αυτό αποτελεί αναγνωρισμένα την κυριότερη αδυναμία κάθε περιπτωσιολογικής έρευνας.²¹

Όπως και κάθε διεθνολόγος προσπάθησα κατά το δυνατόν να υπερβώ το υπαρκτό πρόβλημα της υποκειμενικότητας.²² Η προσπάθειά μου όσο και ειλικρινής και εάν ήταν, εκτιμώ ότι ήταν αδύνατον να αντιμετωπίζω το αντικείμενο της έρευνάς μου έξω από το πρίσμα της πολιτικής και ιδεολογικής του τοποθέτησης, της εκπαίδευσής μου και της κοινωνικής του τάξης (όχι με την μαρξιστική έννοια) και προέλευσης.

Η παρούσα εργασία είναι μια περιπτωσιολογική έρευνα, η οποία εκ των πραγμάτων έχει βραχυπρόθεσμη προοπτική, καθόσον διάφορα απρόβλεπτα ή και προγραμματισμένα γεγονότα, όπως οι προεδρικές εκλογές στο Ιράν τον προσεχή

¹⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Απριλίου 2009, από τον Δρ. Ηλία Ηλιόπουλου, με θέμα: «Ανακίνηση Μειονοτικών Ζητημάτων και Γεωπολιτική Αναδιάταξη».

¹⁷ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 143.

¹⁸ Clausewitz Karl Von, 1997. *Περί του Πολέμου*. Βάνιας, Θεσσαλονίκη. Σελ. 107.

¹⁹ Robert Gilpin, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 27.

²⁰ Ο. π. σελ. 27-28. Σύμφωνα με τον Robert Gilpin οι διεθνείς σχέσεις «ουσιαστικά είναι μια μελέτη του δυτικού διακρατικού συστήματος και ένα σημαντικό τμήμα της υπάρχουσας βιβλιογραφίας είναι αφιερωμένο σε εξελίξεις που έλαβαν χώρα από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έπειτα».

²¹ Stephen Van Evera, 2003. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 91.

²² Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 140.

Ιούλιο, να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές και να ανατρέψουν τη βασική της θέση-πρόβλεψη.

Ένα άλλο πρόβλημα των διεθνών σχέσεων είναι το ζήτημα της ορολογίας, δηλαδή η αδυναμία των διεθνολόγων (όπως και άλλων κοινωνικών επιστημόνων) να διαμορφώσουν όρους που να τύχουν καθολικής χρησιμοποίησης.²³ Προσπάθησα να μειώσω αυτή την αδυναμία παρέχοντας βασικούς ορισμούς της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, Στρατηγικής και Γεωπολιτικής, όπως στο Παράρτημα «Η».

Στην ανάλυσή μου δεν χρησιμοποίησα τα διάφορα στοιχεία που απορρέουν από τα ατομικά χαρακτηριστικά και τη συμπεριφορά των πολιτικών ηγετών ή γενικά των ατόμων που έχουν την ευθύνη για τη λήψη των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής, λόγω αδυναμίας πρόσβασης σε αξιόπιστες ιρανικές πηγές.

Θεωρώ τέλος ότι, η γνώση της ιρανικής γλώσσας θα βοηθούσε στην έρευνά μου, γιατί αρκετά αξιόλογα βιβλία Ιρανών διανοουμένων δεν έχουν μεταφραστεί και επίσης υπάρχουν και αξιόλογα επιστημονικά κείμενα στο διαδίκτυο, στην ιρανική γλώσσα.

1.5 Θεωρητικό Πλαίσιο

Η κύρια προέκταση του **Παραδοσιακού Παραδείγματος**²⁴ είναι οι **ρεαλιστικές θεωρίες** των διεθνών σχέσεων, οι οποίες έχουν ως βάση τη Θουκυδίδεια παράδοση. Οι ρεαλιστικές θεωρίες ανήκουν στη κατηγορία του «Χαλαρού Κρατοκεντρικού Παραδείγματος», σύμφωνα με την διάκριση του καθηγητή Κώνστα Δημητρίου, η οποία αντιμετωπίζει το διεθνές σύστημα ως μια κοινωνία νομικά ισότιμων κρατών με σαφή κρατικά σύνορα.²⁵ Οι βασικές παραδοχές των ρεαλιστικών θεωριών, κατά τον Παναγιώτη Ήφαιστο, είναι οι παρακάτω.²⁶

α. Τα έθνος κράτος είναι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος. Σύμφωνα με τον Gilpin, ορισμένοι διανοούμενοι έχουν την πεποίθηση ότι οι οικονομικές και τεχνολογικές δυνάμεις έχουν διαβρώσει το έθνος-κράτος, με αποτέλεσμα τα σύνορα των κρατών και οι εθνικές κυβερνήσεις να έχουν χάσει τη σημασία τους. Όμως στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, παρά τις επιδράσεις των διεθνικών οικονομικών δυνάμεων, διαπιστώνουμε ότι «το έθνος-κράτος παραμένει υψίστης σημασίας» και δεν υπάρχει καμία πειστική απόδειξη ότι πρόκειται να χαθεί.²⁷

β. Η διεθνής αναρχία είναι διαμορφωτικής σημασίας για τη συμπεριφορά και τις στρατηγικές επιλογές των δρώντων του διεθνούς συστήματος.

γ. Επειδή το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, τιμωρεί αμείλικτα τα κράτη τα οποία είτε αμελούν να περιφρουρήσουν τα ζωτικά τους συμφέροντα είτε ενεργούν πέραν των δυνατοτήτων τους (στρατηγική υπερεπέκταση).

²³ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 145.

²⁴ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2004. *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 339.

²⁵ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 54 και 55. Η εξέλιξη της σπουδής των διεθνών σχέσεων μπορεί να αντικατοπτριστεί σε τρία Παραδείγματα: «Χαλαρό Κρατοκεντρικό», «Παγκόσμια Κοινωνία» και «Παγκόσμια Κοινωνική Τάξη» (Μαρξιστικό-Λενινιστικό).

²⁶ Ο. π. σελ. 346.

²⁷ Gilpin Robert, 2002. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 36. Σύμφωνα με τον Gilpin: «αν και όταν το έθνος-κράτος εξαφανιστεί, θα αντικατασταθεί από κάποι νέα μορφή επίσημης πολιτικής εξουσίας».

δ. Τα κράτη ως συλλογικές οντότητες είναι ορθολογικοί δρώντες, δηλαδή είναι ευαίσθητα στο κόστος που θέτουν εναλλακτικές επιλογές. Γι' αυτό και η αποτρεπτική στρατηγική του κράτους που υπερασπίζεται το status quo (μη αναθεωρητικό) καλλιεργεί τον ορθολογισμό του επιτιθέμενου (αναθεωρητικού κράτους), όσον αφορά το κόστος-όφελος που δημιουργούν οι εναλλακτικές στάσεις και οι συμπεριφορές. Καθ' όλη την ανθρώπινη ιστορία τα κράτη εδράζουν τη στρατηγική τους σε διαρκείς υπολογισμούς κόστους-οφέλους

ε. Στο άναρχο διεθνές σύστημα, τα κράτη θέτουν την απόκτηση ισχύος και την ασφάλειά τους στην πιο υψηλή βαθμίδα των προτεραιοτήτων τους. Ρέπουν προς ανταγωνισμό και σύγκρουση και αποτυγχάνουν να συνεργαστούν, ακόμη και εάν έχουν συμφέρον για κάτι τέτοιο.

στ. Οι διεθνείς θεσμοί είναι εξαρτημένες μεταβλητές και η ισχύς των κρατών οι ανεξάρτητες μεταβλητές. Από αυτό συνεπάγεται ότι τα κράτη μόνο οριακά μπορούν να επηρεάσουν την ανάπτυξη συνεργασίας, την αποτροπή της σύγκρουσης ή την επίλυση των διακρατικών διαφορών. Το βασικό κριτήριο στις επιλογές τους είναι το σχετικό κέρδος και η σχετική ισχύς, γεγονός που επηρεάζει τη δημιουργία διλημάτων ασφαλείας και εμποδίζουν την ανάπτυξη συνεργασίας. Επίσης και η άνιση ανάπτυξη, που διανοίγει ευκαιρίες αλλαγής του υπάρχοντος συστήματος, προκαλεί διλήματα ασφαλείας και φέρνει τη σύγκρουση μεταξύ των μη αναθεωρητικών (υπερασπίζονται το status quo) και των αναθεωρητικών δυνάμεων.

Όπως κάθε θεωρία των διεθνών σχέσεων, έτσι και η ρεαλιστική προσέγγιση παρουσιάζει ορισμένες αδυναμίες. Ένα από τα αδύνατα σημεία της, σύμφωνα με τον Robert Gilpin, είναι η κατανόηση του γεγονότος ότι, η μεγιστοποίηση της ισχύος ενός κράτους δεν αποτελεί πάντα την επιδίωξη των κρατών. Και αυτό γιατί «η απόκτηση ισχύος συνεπάγεται κόστος ευκαιρίας»²⁸ για την κοινωνία, καθόσον έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου τα κράτη εγκατέλειψαν την επιδίωξη της αύξησης της ισχύος τους, γιατί έκριναν ότι το κόστος ήταν υπερβολικά υψηλό.

Επίσης, δεν υπάρχουν πάντα αντικειμενικοί παράγοντες που καθορίζουν το **εθνικό συμφέρον**. Ορισμένες φορές αυτό καθορίζεται από τους εκάστοτε κυβερνώντες, από το σύστημα πεποιθήσεών τους το οποίο όμως έχει διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό από το σύστημα αξιών ολόκληρης της εθνικής κοινότητας. Μερικές φορές οι πολιτικοί ηγέτες χρησιμοποιούν τον όρο «εθνικό συμφέρον» ως άλλοθι για να δικαιολογούν ορισμένες από τις αποφάσεις τους.²⁹

Η ταύτιση όμως της κρατικής ισχύος με το κρατικό συμφέρον δεν είναι δυνατόν να θεμελιώσει γενικής εφαρμογής προτάσεις για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής.³⁰

Μήπως όμως το **εθνικό συμφέρον** σε έναν αλληλεξαρτώμενο κόσμο δεν είναι συνώνυμο του διεθνούς ανταγωνισμού αλλά της διακρατικής συνεργασίας;³¹

Μία από τις κεντρικές ιδέες του κονστρουκτιβισμού είναι η ιδέα της ταυτότητας (τρόπος αυτοπροσδιορισμού μιας κοινωνίας), την οποία παραβλέπουν οι περισσότεροι ρεαλιστές, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στο «συμφέρον». Όμως

²⁸ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 98.

²⁹ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 237.

³⁰ Ο. π. σελ. 164.

³¹ Ο. π. σελ. 165.

αρκετοί αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της ταυτότητας αναφορικά με τη συμπεριφορά του κράτους. Σύμφωνα με τον Gilpin, «*Η κοινωνικοπολιτική φύση μιας κοινωνίας, η εθνική ιδεολογία και η πολιτική ταυτότητα συμβάλλουν όλες στο πώς ορίζει μια κοινωνία τα συμφέροντά της και πώς επηρεάζουν τη συμπεριφορά της*».³²

Στην εργασία μου εφαρμόζω πολυεπίπεδη ανάλυση, καθόσον για την υποστήριξη των θέσεών μου χρησιμοποιώ πέντε από τα έξι επίπεδα ανάλυσης της τυπολογίας των B. Russett & H. Starr, όπως παρακάτω:³³

α. Ο ρόλος των ατόμων

Τα άτομα αυτά είναι οι πολιτικοί ηγέτες ή γενικά άτομα που έχουν την ευθύνη για τη λήψη των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής. Σε αυτό το επίπεδο η ανάλυση επικεντρώνεται στην κατανόηση των ρόλων (επίδραση της θέσης που κατέχουν εντός των θεσμών και των οργανισμών) που διαδραματίζουν τα άτομα μέσα σε έναν συγκεκριμένο πολιτικό και κοινωνικό οργανισμό, καθώς και των επιδράσεων που ασκεί αυτός ο ρόλος στη συμπεριφορά τους.

β. Κυβερνητική Δομή - Πολιτικό Σύστημα.

Εδώ αναλύεται η επίδραση του πολιτικού συστήματος στην εξωτερική πολιτική.

γ. Εθνικά - Κοινωνικά Χαρακτηριστικά

Αυτά είναι όλα τα γνωρίσματα του κράτους, δηλαδή οτιδήποτε προσδιορίζει την υφή ενός κράτους και το διαφοροποιεί από ένα άλλο, πλην εκείνων που μελετώνται στο προηγούμενο επίπεδο.

δ. Διακρατικές - Διεθνείς Σχέσεις

Είναι οι σχέσεις που αναπτύσσει ένα κράτος με άλλο ή άλλα κράτη, κυρίως όταν ανακύπτει ένα ζήτημα, πρόβλημα ή κρίση. Ως κύριο αίτιο της διεθνούς συμπεριφοράς ενός κράτους είναι η άνισες οικονομικές, κοινωνικές, εμπορικές, τεχνολογικές, στρατιωτικές και μορφωτικές δυνατότητές του.

ε. Διεθνές Σύστημα

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα επίπεδα, η διεθνής συμπεριφορά και τα διεθνή συμβάντα εξηγούνται με αίτια που δεν απορρέουν από ένα κράτος αλλά από τη δομή και τη λειτουργία ολόκληρου του διεθνούς συστήματος.

Από τα έξι επίπεδα ανάλυσης των B. Russett & H. Starr, δεν χρησιμοποιήσα το «ατομικό» επίπεδο ανάλυσης, δηλαδή τη μελέτη συμπεριφοράς των πολιτικών ηγετών ή γενικά των ατόμων που έχουν την ευθύνη για τη λήψη των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής, πράγμα το οποίο αποτελεί και μία από τις αδυναμίες της παρούσης εργασίας.

Στη διαπίστωση του Θουκυδίδη ότι, «...στις ανθρώπινες σχέσεις, τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου ισόπαλοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο

³² Gilpin Robert, 2002. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 35. Σύμφωνα με τον Gilpin, ο «κονστρουκτιβισμός» ασκεί στις μέρες μας δριμεία κριτική στον ρεαλισμό. Ο Alexander Wendt, στο έργο του «*Social Theory of International Politics*» υποστηρίζει ότι η διεθνής πολιτική «οικοδομείται μάλλον κοινωνικά» και δεν αποτελεί αντικειμενική πραγματικότητα. Οι ανθρώπινες δομές καθορίζονται από κοινές ιδέες και όχι από υλικές δυνάμεις. Επίσης ότι τα συμφέροντα είναι το προϊόν των κοινών ιδεών και δεν προέρχονται από τη φύση.

³³ Η επεξεργασία των επιπέδων ανάλυσης από τους B. Russett & H. Starr καταγράφεται στο βιβλίο τους «*World Politics: The Menu for Choice*» (S. Francisco Freedman & Co., 1996) και παρατίθεται στο βιβλίο των Κωνσταντίνου Δημητρίου – Κωνσταντίνου Αρβανιτόπουλου «*Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*». Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002. Σελ. 123-131.

αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του»,³⁴ ο Παναγιώτης Ήφαιστος δίνει τις παρακάτω δυο διαφορετικές ερμηνείες:³⁵

α. Για όσους πιστεύουν στη φυσική νομοτέλεια, δηλαδή ότι «ο ισχυρός πρέπει να επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος πρέπει να υποχωρεί και να προσαρμόζεται ή ακόμη και να εξαφανίζεται», τότε η λύση των διεθνών προβλημάτων συνίσταται στην εξάλειψη της ετερότητας και στην εγκαθίδρυση μιας διεθνούς εξουσίας.

β. Για τους λοιπούς που υποστηρίζουν ότι στις διεθνείς σχέσεις και για όσο υπάρχουν τα αίτια πολέμου «ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος προσαρμόζεται», υιοθετούν μια αμυντική αξίωση για τη στήριξη της συλλογικής ελευθερίας, της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας του κράτους τους.

Στις παραπάνω δυο ερμηνείες του καθηγητή μου προσθέτω μια τρίτη, η οποία βασίζεται στο **κοινό συμφέρον** (συμβιβασμό) και η οποία εκτιμώ ότι σε ορισμένες περιστάσεις δύναται να λάβει «σάρκα και οστά». Βασική προϋπόθεση είναι τα κράτη να δρουν ορθολογικά, λαμβάνοντας τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής με γνώμονα τη διαφύλαξη των εθνικών τους συμφερόντων. Δηλαδή κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις:

α. Ο ισχυρός θα κάνει χρήση της δύναμής του για την επιβολή των θέσεών του, χωρίς όμως το κόστος της επιβολής αυτής της δύναμης να υπερβαίνει το συνολικό-διαχρονικό όφελος που πρόκειται να αποκομίσει.

β. Ο δε αδύνατος, διαχειριζόμενος το έλλειμμα στην ισχύ του, θα υποχωρήσει μέχρι το σημείο εκείνο όπου το όφελος από την υποχώρησή του να είναι μεγαλύτερο από το κόστος που θα υποστεί στη περίπτωση που δεν υποχωρήσει και αντισταθεί στις απαιτήσεις του ισχυρού.

Την παραπάνω άποψή μου στηρίζω διερμηνεύοντας τις απόψεις του «κλασικού ρεαλιστή» Hans Morgenthau, του οποίου ένα από τα βασικότερα μηνύματα στο βιβλίο του «Politics Among Nations» ήταν ότι, τα κράτη θα έπρεπε να προσπαθήσουν να σεβαστούν τα συμφέροντα των άλλων κρατών.³⁶ Ο ίδιος εκτιμά ότι, εάν τα κράτη ακολουθήσουν τα δικά τους συμφέροντα ασφαλείας και σεβαστούν τα ζωτικά συμφέροντα των άλλων κρατών, είναι δυνατή η δημιουργία μιας βάσης για έναν **συμβιβασμό**.³⁷

Επίσης σύμφωνα με τον Robert Gilpin, θεωρητικό του «κρατοκεντρικού ρεαλισμού», η πρόοδος της ανθρώπινης λογικής και κατανόησης δεν θα τερματίσει τον αγώνα για ισχύ, αλλά είναι δυνατόν να δημιουργήσει μια πιο πεφωτισμένη κατανόηση και προώθηση του εθνικού ιδίου συμφέροντος.³⁸ Εάν τα κράτη ακολουθήσουν τα δικά τους συμφέροντα ασφαλείας και σεβαστούν τα ζωτικά συμφέροντα των άλλων κρατών, είναι δυνατή η δημιουργία μιας βάσης για έναν **συμβιβασμό**.³⁹ Η μεγιστοποίηση της ισχύος ενός κράτους δεν αποτελεί πάντα την επιδίωξη των κρατών.⁴⁰ Εκτιμά ότι ορισμένες φορές το μακροπρόθεσμο κόστος των

³⁴ Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Εστία, Αθήνα. Σελ. 74, Ε' (89-91).

³⁵ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2004. *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 185.

³⁶ Gilpin Robert, 2002. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 29.

³⁷ Ο. π. σελ. 376.

³⁸ Ο. π. σελ. 77.

³⁹ Ο. π. σελ. 376.

⁴⁰ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 98.

εξελίξεων απειλεί να καταστεί μεγαλύτερο από τα βραχυπρόθεσμα οφέλη της διατήρησης του Status Quo.⁴¹ Γενικά, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική των κρατών, η θέση του Gilpin⁴² είναι ότι, λόγω της στενότητας πόρων, όπου οποιοδήποτε όφελος συνεπάγεται ένα κόστος, οι κοινωνίες σπάνια ή ποτέ δεν επιλέγουν μόνο κανόνια ή μόνο βούτυρο, τουλάχιστον μακροπρόθεσμα.

Ακόμη και ο θεωρητικός του «επιθετικού ρεαλισμού», John Mearsheimer, αν και αναφέρεται στις μεγάλες δυνάμεις γράφει ότι, «*Τα κράτη μπορούν να συνεργασθούν, μολονότι η συνεργασία είναι ενίοτε δύσκολο να επιτευχθεί και πάντοτε δύσκολο να διατηρηθεί*».⁴³ Για τον ίδιο οι παράγοντες που εμποδίζουν τη συνεργασία είναι: α) οι συλλογισμοί περί σχετικών κερδών και β) ο φόβος εξαπάτησης.

Έχοντας επίγνωση ότι η παραπάνω ερμηνεία επειδή δεν είναι ούτε φυσιολογική ούτε εύκολη, δεν αποτελεί τον κανόνα στις διεθνείς σχέσεις, θα πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη μας τη διαπίστωση του Edward Carr ότι, «*Το να καταστήσουμε την εναρμόνιση των συμφερόντων στόχο της πολιτικής δράσης δεν είναι το ίδιο με το να θεωρήσουμε δεδομένο ότι υπάρχει μια φυσική αρμονία συμφερόντων*».⁴⁴

1.6 Περιεχόμενο Εργασίας

Στο Κεφάλαιο 2 προβαίνω σε μία περιορισμένη ιστορική επισκόπηση του Ισλάμ, δίνοντας βαρύτητα στις διαφορές Σουνιτών-Σιιτών, στα ισλαμικά κινήματα, στο Τζιχάντ, στο Ήπιο Ισλάμ και στο Πολιτικό Ισλάμ. Επίσης εξιστορώ τα κύρια γεγονότα από τους χρόνους των περσικών αυτοκρατοριών μέχρι τη δημιουργία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, τα κύρια γεγονότα από τη συγκριτικά βραχεία ιστορία των ΗΠΑ, καθώς και την ιστορία στις σχέσεις ΗΠΑ Ιράν. Θεωρώ ότι αυτή η μικρής έκτασης ιστορική ανασκόπηση είναι απαραίτητη για τη κατανόηση της σημερινής κατάστασης όχι μόνο στη περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και εν γένει στο διεθνές σύστημα. Επίσης είναι αναγκαία για την ανάλυση της σημερινής πολιτικής κατάστασης στο εσωτερικό των εν λόγω κρατών, καθώς και την ερμηνεία των πτυχών της Υψηλής Στρατηγικής τους στο τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα.

Στο Κεφάλαιο 3 εξετάζω τη σημερινή κατάσταση στο Ιράν. Προσεγγίζω την Υψηλή Στρατηγική του, ξεκινώντας από την υψηλή γεωστρατηγική του αξία, το πολιτικό του σύστημα, την επίδραση των μειονοτήτων σε αυτό, καθώς και την οικονομική του κατάσταση. Περιγράφω το πυρηνικό του πρόγραμμα από την έναρξη εφαρμογής του τη δεκαετία του 1950, καθώς και τους σκοπούς της υλοποίησής του. Κατόπιν εξετάζω τις σχέσεις του Ιράν με τα γειτονικά του κράτη, καθώς και το Status του στη διεθνή σκηνή.

Στη συνέχεια στο Κεφάλαιο 4 αναλύω την Υψηλή Στρατηγική των ΗΠΑ στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, δίδοντας έμφαση στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, τη

⁴¹ Ο. π. σελ. 100.

⁴² Ο. π. σελ. 48.

⁴³ Mearsheimer John, 2007. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 122.

⁴⁴ Carr Edward, 2004. *Η Εικοσαετής Κρίση. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 88.

κατάσταση στη Μέση Ανατολή, τη στρατηγική σχέση ΗΠΑ-Ισραήλ και κυρίως τις διμερείς σχέσεις των ΗΠΑ με το Ιράν.

Η παραπάνω ανάλυση της πολιτικής κατάστασης των δύο αντιμαχόμενων κρατών, θα βοηθήσει στη συνέχεια στην ανάλυση που επιχειρώ να κάνω στο Κεφάλαιο 5 και η οποία αγγίζει την καρδιά του προβλήματος, δηλαδή τις δυνατότητες αλλά και τις πιθανότητες στρατιωτικής επέμβασης των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν. Εξετάζω το πυρηνικό παγκόσμιο status quo, τη στρατιωτική κατάσταση και τις δυνατότητες των Ενόπλων Δυνάμεων των εν δυνάμει αντιπάλων, την αποτρεπτική διάσταση της διαμάχης, τους κερδισμένους και χαμένους από μια ενδεχόμενη θερμή στρατιωτική αντιπαράθεση οποιασδήποτε μορφής, καθώς και τα αμοιβαία οφέλη μιας πιθανής μελλοντικής επαναπροσέγγισης και συνεργασίας.

Τέλος στο Κεφάλαιο 6 επιχειρείται μία περιληπτική ανακεφαλαίωση και η εκπόνηση των συμπερασμάτων της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Το Ισλάμ

2.1.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια αναφορά στα κύρια σημεία της ιστορίας του Ισλάμ, αλλά και στη σημερινή κατάσταση του μουσουλμανικού κόσμου. Η αναφορά αυτή κρίνεται αναγκαία, για τους παρακάτω λόγους:

α. Το Ισλάμ είναι η δεύτερη σε μέγεθος, μετά το Χριστιανισμό, παγκόσμια μονοθεϊστική θρησκεία και αποτελεί τη θρησκευτική πλειονότητα σε 32 χώρες.

β. Γενικά, η θρησκεία όχι μόνο επηρεάζει την πολιτική, αλλά παράγει πολιτική. Επειδή όμως την υψηλή στρατηγική την παράγει η πολιτική, άρα η θρησκεία παράγει υψηλή στρατηγική.⁴⁵ Εξάλλου η θρησκεία επηρεάζει έναν από τους κυριότερους παράγοντες εθνικής ισχύος, τον δημογραφικό.⁴⁶

γ. Τα διάφορα ισλαμιστικά κινήματα επηρεάζουν τις σχέσεις της Δύσης με τα μουσουλμανικά κράτη και η ισλαμιστική τρομοκρατία έχει καταστεί σήμερα μια παγκόσμια απειλή κατά της ειρήνης και της ασφάλειας.

δ. Το θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν χρηματοδοτεί και ενισχύει με διάφορα μέσα τα ισλαμιστικά κινήματα και τις ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις.

ε. Η θρησκεία επιτείνει τη διαφορά των βιοτικών επιπέδων και των αποικιακών καταλοίπων των μουσουλμανικών χωρών της Μέσης Ανατολής, με τα αντίστοιχα της Δύσης.

στ. Είναι δυνατός ο σχηματισμός ενός «**Σιιτικού Άξονα**» που να περιλαμβάνει τις χώρες: Ιράν-Λίβανο-Νότιο Ιράκ-Σαουδαραβική Χερσόνησο (Αραβο-Περσικό Κόλπο); Αν ναι, είναι δυνατόν αυτός ο άξονας να μετατραπεί σε «**νέο πόλο διεθνούς ισχύος**», αλλά και «**διεθνούς ηγεμονίας**»;⁴⁷

ζ. Σύμφωνα με τη θεωρία σύγκρουσης των πολιτισμών (Clash of civilization) του Huntington, «...**οι πιο θεμελιώδεις διακρίσεις της ανθρωπότητας από την άποψη της εθνικότητας, της θρησκείας και των πολιτισμών παραμένουν να προκαλούν νέες συγκρούσεις**». Οι μουσουλμάνοι μετά την κατάρρευση των ιδεολογιών στρέφονται μαζικά προς το Ισλάμ ως πηγή ταυτότητας με το σύνθημα «**το Ισλάμ είναι λύση**».⁴⁸

η. Πιθανή επιδείνωση των σχέσεων ΗΠΑ - Ιράν, ως αποτέλεσμα στρατιωτικής επέμβασης τύπου «προληπτικού κτυπήματος», θα επηρεάσει

⁴⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική: Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.»

⁴⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 17 Δεκεμβρίου 2008, από τον Απτχο ε.α. Σκλήρη Ευστράτιο, με θέμα: «Όργανα Εθνικής Πολιτικής-Παράγοντες Εθνικής Ισχύος».

⁴⁷ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11, Μαι-Αυγ 2007. «Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα : Γεωπολιτική Προβλή για την περίοδο 2007-2025». Του Μάζη Ιωάννη. Σελ. 14.

⁴⁸ Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 36, Σεπ-Οκτ 1999. Άρθρο του Υπγυου ε.α. Παρασκευά Γεωργίου με θέμα: «ΗΠΑ. Εξωτερική Πολιτική μέσα από ένα Βιβλίο».

δυσμενώς τη στάση όλης της μουσουλμανικής παγκόσμιας κοινότητας (του Ισλάμ) προς τη δύση, αυξάνοντας τη δράση των ισλαμιστικών κινημάτων και της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να μειωθεί η πιθανότητα επικράτησης του ήπιας ερμηνείας του Ισλάμ (**Ήπιο Ισλάμ**), που συμφιλιώνει το Ισλάμ με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και τη χειραφέτηση της γυναίκας και που αποτελεί στόχο της Υψηλής Στρατηγικής των ΗΠΑ.⁴⁹

θ. Το ερώτημα το οποίο πρέπει να απασχολεί σήμερα τη Δύση και ιδιαίτερα τις ΗΠΑ και το στρατηγικό της εταίρο στην καρδιά του μουσουλμανικού κόσμου, το Ισραήλ, είναι εάν τα ισλάμ είναι δυνατόν να δημιουργήσουν στο μέλλον ένα ενιαίο **ισλάμ** (με γιώτα πεζό). Δηλαδή να έχουμε μια θρησκευτική και ιδεολογική ταύτιση ενός ενιαίου ισλάμ με το **Ισλάμ** (με γιώτα κεφαλαίο).

2.1.2 Το Ισλάμ και τα ισλάμ

Το Ισλάμ είναι μια δυναμική και πολυσχιδής θρησκευτική παράδοση. Η Ούμμα, που αριθμεί σήμερα περισσότερους από 1,5 δις. μουσουλμάνους, θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένα ευρύτερο σύστημα του πολιτισμού, των αξιών και της πίστης του Ισλάμ, το οποίο περιλαμβάνει πολλά επιμέρους υποσυστήματα, που διαφοροποιούνται μεταξύ τους ποικιλοτρόπως, σύμφωνα με γεωγραφικούς, ιστορικούς, εθνικούς, γλωσσικούς, θεολογικούς ή ιδεολογικούς παράγοντες και ιδιομορφίες. Πρόκειται για τα **ισλάμ** (με γιώτα πεζό), δηλαδή τα γεωπολιτισμικά σύνολα που συνθέτουν και ενυπάρχουν στο **Ισλάμ** (με γιώτα κεφαλαίο) και τα οποία φέρουν και ιδεολογικό περιεχόμενο. Το Ισλάμ προσφέρει έναν κεντρικό δογματικό πυρήνα για τις μουσουλμανικές κοινωνίες, αλλά δεν αποτελεί παρά έναν καμβά πάνω στον οποίο αποτυπώνονται οι ιδιομορφίες των εθνοπολιτιστικών ομάδων και πλήθος οικονομικοκοινωνικών, πολιτιστικών και πολιτικών χαρακτηριστικών κάθε μουσουλμανικού εθνικού κοινωνικού σχηματισμού, δηλαδή κάθε ισλάμ, το οποίο με τη σειρά του αποτελεί την ιδεολογική έκφραση μιας ιδιαίτερης κοινωνίας, στα πλαίσια της οποίας εντοπίζονται τα επιμέρους ισλάμ των αστικών ή κοινοτικών της συγκεντρώσεων.⁵⁰ Κοντολογίς στις αναφορές μας θα πρέπει να χρησιμοποιούμε το **Ισλάμ** με θρησκευτικό-γεωγραφική βάση, ενώ τα **ισλάμ** με ιδεολογικο-πολιτικό και πολιτιστικό περιεχόμενο, γιατί το Ισλάμ είναι θρησκεία, είναι η μείξη του Ισλάμ με τους κατά τόπους πολιτισμούς, η επιρροή του Ισλάμ στους διάφορους πολιτισμούς.

Δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση μεταξύ της θρησκείας του Ισλάμ και των ιδεολογιών που το διεκδικούν, γιατί «*το Ισλάμ είναι ενιαίο, διιστορικό, διαχρονικό, διακοινωνικό, ομοιογενές και διαπολιτισμικό*», ενώ οι ιδεολογίες αποτελούν συνάρτηση των πολιτικών, πολιτιστικών και ανθρωπολογικών συνθηκών των διαφόρων κοινωνιών.⁵¹ Τα ισλάμ είναι ιδεολογίες, ενώ ο μουσουλμάνος είναι ο πιστός του Ισλάμ.⁵²

Το Ισλάμ δεν αποτελεί απλά μια θρησκεία όπως ο Χριστιανισμός, αλλά έναν ολοκληρωμένο τρόπο ζωής, όπου το θρησκευτικό και το πολιτικό δεν διαχωρίζονται

⁴⁹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

⁵⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ».

⁵¹ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 240.

⁵² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα : Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.

μεταξύ τους.⁵³ Ζυμώνεται με τον εντόπιο λόγο της κάθε μουσουλμανικής κοινωνίας και, χωρίς να χάνει τη δυνατότητα παγκόσμιας αναφοράς, ντύνεται κάθε φορά με το ένδυμα του τοπικού πολιτισμού. Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι ο ισλαμικός λόγος πρέπει να ερμηνεύεται πάντοτε με βάση την εντοπιότητα και τις ιστορικές συνθήκες που επικρατούν.⁵⁴ Εκτιμώ ότι μια τέτοια προσέγγιση διαφυλάσσει, τόσο την **παγκοσμιότητα του Ισλάμ** και τη **σχετική αυτονομία** του, όσο και το **δικαίωμα ύπαρξης εντόπιων ισλαμικών λόγων**.

Μετά την πτώση των δογμάτων και των ιδεολογιών στη Δύση, τη φθορά του σοσιαλιστικού μοντέλου και τη πρόσφατη απομυθοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, για το Ισλάμ ανοίγεται ένας νέος «Ζωτικός Χώρος». Ένας χώρος που μπορεί να τον καλύψει μια νέα ιδεολογική και πολιτική δύναμη με τεράστια δημογραφική, αλλά και οικονομική δυναμική, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, για να παρουσιαστεί ως η «ορθή λύση» σε σχέση με τα παρωχημένα πολιτικο-κοινωνικά μοντέλα. Οι μουσουλμανικές κοινωνίες του κεντρικού Ισλάμ (τα ισλάμ), είναι προφανές ότι δεν μπορούν να προσαρμοσθούν στη «Νέα Τάξη Πραγμάτων». Για αυτές ως μόνη λύση απομένει η στροφή τους προς το σύγχρονο ισλαμιστικό πολιτικό ιδεολόγημα, που είναι μια πολιτική ιδεολογία εμπνευσμένη από τις παραδοσιακές αξίες, που δίνει απάντηση στις αναξιόπιστες δυτικές θεωρίες και τις διαμορφώνει ανάλογα με το πολιτιστικό πλέγμα του μουσουλμανικού κοινωνικού σχηματισμού, μέσα στο οποίο λειτουργεί.⁵⁵

2.1.3 Το Ήπιο Ισλάμ

Προς αποφυγή μιας πιθανής ενοποίησης του μουσουλμανικού κόσμου, η οποία είναι δυνατόν να γίνει με τη σημαία του ριζοσπαστικού Ισλάμ, οι ΗΠΑ επιδιώκουν τον **κατευνασμό του Ισλάμ** με την ανάδειξη του **Ήπιου Ισλάμ** (Light Islam). Για να το πετύχουν αυτό χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους που χρησιμοποίησαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου για την καταπολέμηση της κομμουνιστικής ιδεολογίας. Δηλαδή τότε χρησιμοποίησαν τον Ευρωκομμουνισμό (ήπιο κομμουνισμό) για να διαβρώσουν τον κομμουνισμό ενώ σήμερα χρησιμοποιούν το Ήπιο Ισλάμ, για την ανάσχεση και τη διάβρωση του ριζοσπαστικού Ισλάμ. Ήδη κατευνάζουν το Ισλάμ στη Ευρώπη, στα Βαλκάνια, στην Τουρκία και στην Κύπρο, σε βάρος ακόμα και χριστιανικών πληθυσμών, πουλώντας εξυπηρέτηση στους Σαουδάραβες μεγιστάνες.⁵⁶ Όσον αφορά την Τουρκία, στηρίζουν τον εξόριστο Τούρκο ισλαμιστή ηγέτη Γκιουλέν, ώστε σε πιθανή ανατροπή του κεμαλικού κοσμικού κράτους να αναδειχθεί το Ήπιο και όχι το ριζοσπαστικό Ισλάμ.

Η εκλογή του Μπαράκ Χουσεΐν Ομπάμα, ως προέδρου των ΗΠΑ, υποβοηθά την τάση ανάδειξης του Ήπιου Ισλάμ. Την 27 Ιαν 2009, σε συνέντευξή του στο τηλεοπτικό δίκτυο al-Arabiya, ο νέος Πρόεδρος δήλωσε ότι θα τηρήσει τη δέσμευσή του να τείνει «χείρα φιλίας στον μουσουλμανικό κόσμο». Επίσης τόνισε ότι οι ΗΠΑ είναι «έτοιμες να ξεκινήσουν μια νέα εταιρική σχέση, βασισμένη στον αμοιβαίο σεβασμό και τα αμοιβαία συμφέροντα με το μουσουλμανικό κόσμο».⁵⁷ Όμως με την

⁵³ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001&id=53717620

⁵⁴ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001&id=53717620

⁵⁵ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 242.

⁵⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

⁵⁷ www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=979927

εισβολή στη Γάζα τον Ιανουάριο 2009, το Ισραήλ θέτει σε κίνδυνο αυτή τη Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ για την ανάδειξη του **Ήπιου Ισλάμ**. Η Αμερικανίδα υπουργός εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον, λίγες μέρες μετά την ανάληψη των καθηκόντων της δήλωσε: «Υπερασπιζόμαστε το δικαίωμα του Ισραήλ στην αυτοάμυνα».⁵⁸ Η θέση αυτή στηρίζει μεν τον στρατηγικό σύμμαχο των ΗΠΑ στη Μ. Ανατολή, όμως έρχεται σε αντίθεση με τη συντριπτική πλειοψηφία του ήπιου ισλαμικού κόσμου, εξυπηρετώντας τους ριζοσπάστες ισλαμιστές.

Λοιπά στοιχεία που αφορούν την ιστορική εξέλιξη του Ισλάμ, τον ισλαμικό πολιτισμό, το πολιτικό Ισλάμ, τα Ιδεολογικά σχίσματα και Σχολές του, τη σχέση Ισλάμ και κράτους, τα ισλαμιστικά κινήματα και το ριζοσπαστικό Ισλάμ και τις Διεθνείς Ισλαμικούς Οργανισμούς, όπως στο Παράρτημα «B».

2.2 Ιράν: Από την Περσική Αυτοκρατορία στην Ισλαμική Δημοκρατία

Το 550 π.Χ ο Κύρος ο Μέγας (Ξέρξης), της δυναστείας των Αχαιμενιδών, εγκαθιδρύει την Περσική Αυτοκρατορία, που εκτείνονταν από τον Ινδό ποταμό μέχρι τα σύνορα της Ελλάδας, με πρωτεύουσα την Περσέπολη.⁵⁹ Για να διοικούν αποτελεσματικά την αχανή αυτοκρατορία τους, οι Πέρσες χρησιμοποίησαν την «ηγεμονική διπλωματία», δηλαδή τη πειθώ και την συναίνεση αντί για τον πειθαναγκασμό.⁶⁰

Η Περσική αυτοκρατορία αποτέλεσε πρότυπο χαλαρής διακυβέρνησης, το οποίο έμοιαζε με ένα «*ηγεμονικό σύστημα κρατών παρά μια αυτοκρατορία*». Η μετριοπάθεια των Περσών προς τους λαούς που κατέκτησαν ήταν χαρακτηριστική. Παράδειγμα της περσικής ηπιότητας αποτελεί η πολιτική τους σχέση με τους Εβραίους, η οποία επέτρεψε σε πολλούς εξόριστους Εβραίους να διαπρέψουν εντός του περσικού διοικητικού οργανισμού της αυτοκρατορίας.⁶¹

Το 330 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος αυτοανακηρύχθηκε ο νόμιμος διάδοχος των Περσών βασιλιάδων και η βασιλεία του διήρκησε μέχρι τον θάνατό του (323 π.Χ.). Το «Μακεδονικό Σύστημα» των δυο βασιλείων (των Πτολεμαίων και των Σελευκιδών), που δημιουργήθηκε μετά το θάνατό του, διατηρήθηκε μέχρι το 65 π.Χ., με την εμφάνιση των Ρωμαίων.⁶²

Το 637 μ.Χ οι Άραβες κατακτούν τον ιρανικό χώρο, γεγονός καταλυτικό στην ιρανική ιστορία. Το Ισλάμ επικρατεί έναντι της αρχαίας ιρανικής θρησκείας του Ζωροαστρισμού, τα αραβικά αντικαθιστούν την ιρανική γλώσσα στην διοίκηση για περίπου πέντε αιώνες, ενώ όλα τα πολιτισμικά έργα αυτή την περίοδο γράφονται ή μεταγράφονται στα αραβικά. Η κυριαρχία των Αράβων στον ιρανικό χώρο διαρκεί μέχρι το 1050 μ.Χ. Από τότε διάφορες δυναστείες εναλλάσσονται στην διακυβέρνηση της Περσίας.⁶³ Η Περσία ασπάστηκε το σιιτισμό το 1502, όταν ο σάχης Ισμαήλ εισήγαγε τον δωδεκαδικό Σιϊτισμό.

⁵⁸ www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=980189&lngDtrlD=245

⁵⁹ <http://exandas.ert.gr>

⁶⁰ Watson Adams, 2006. Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 84-85.

⁶¹ Ηρακλίδης Αλέξης, 2005. Διεθνής Κοινωνία. Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση Ένοπλης Βίας. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 46-47.

⁶² Watson Adams, 2006. Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 139.

⁶³ <http://exandas.ert.gr>

Το σύγχρονο Ιράν γεννήθηκε από την εθνική αφύπνιση των πρώτων χρόνων του αιώνα μας.⁶⁴ Το 1907 εισάγεται σύνταγμα που περιορίζει την απολυταρχία των βασιλικών δυναστειών που κυβερνούν την Περσία. Το 1921 ο στρατιωτικός αρχηγός Ρέζα Χαν καταλαμβάνει την εξουσία και το 1923 ανακηρύχθηκε πρωθυπουργός. Το 1926 αρχίζει η εποχή των Παχλαβί. Ο Ρέζα Σάχη Παχλαβί στέφεται βασιλιάς μετά από σχετική απόφαση της αναθεωρητικής βουλής και ο Μοχάμμαντ Ρέζα, ο μεγαλύτερος γιος του, ανακηρύσσεται Πρίγκιπας του Στέμματος. Το 1935 η χώρα, ευρέως γνωστή ως **Περσία**, ονομάζεται επίσημα **Ιράν**.

Το 1941 οι Αγγλο-Ρώσοι κατηγορούν το Σάχη για συμμαχία με τον Άξονα, καταλαμβάνουν το Ιράν και εκθρονίζουν τον Σάχη υπέρ του γιου του, Μοχάμμαντ Ρέζα. Την περίοδο 1941-45, όλα τα ισλαμιστικά κινήματα, μεταξύ των οποίων και οι Φενταγίν του Σαφανί, ευνοήθηκαν από τη Μ. Βρετανία με σκοπό την αντιμετώπιση της σοβιετικής και ναζιστικής διείσδυσης στη γερμανόφιλη Περσία του Σάχη Ρεζά.⁶⁵ Οι Φενταγίν δεν χτυπούσαν μόνο το Σάχη, αλλά και τα εθνικιστικά κόμματα.

Το πετρέλαιο αποτελούσε από το 1920 την κύρια βιομηχανία του Ιράν. Το 1951 ο Σάχης Ρεζέ, με ψήφισμα της βουλής, εθνικοποίησε την Anglo-Iranian Oil Company, βρετανικών συμφερόντων και δημιούργησε την Εθνική Ιρανική Εταιρία Πετρελαίου (NIOC).⁶⁶ Ακολούθησε πολιτικό και οικονομικό χάος, με την πάλη εξουσίας μεταξύ του Σάχη και του εθνικιστή πρωθυπουργού Μοχάμμαντ Μοσσάντεκ.

Το 1953 ο Αγιατολάχ Kachani βοηθάει τον Σάχη, ο οποίος μετά από επιτυχημένο πραξικόπημα ανέτρεψε τον Μοσσάντεκ και επέβαλε μια απόλυτα δικτατορική εξουσία, υπό την κηδεμονία των ΗΠΑ. Τόσο η εργατική τάξη, όσο και η αστική απέρριψαν τα θεολογικό-κοινωνικά ιδεολογήματα, με αποτέλεσμα το νεογέννητο ισλαμιστικό σιιτικό κίνημα και ειδικά οι Φενταγίν, να στραφούν αναγκαστικά στα περιθωριακά στοιχεία των μεγαλουπόλεων, τα οποία όμως δεν είχαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για μια ευρύτερη απήχηση στην ιρανική κοινωνία.

Το 1963 ο Σάχης ξεκινά καμπάνια για τον εκσυγχρονισμό της χώρας σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα. Θέτει σε εφαρμογή την «**Λευκή Επανάσταση**», ένα πρόγραμμα κοινωνικής και οικονομικής αναμόρφωσης.

Το 1978 η πολιτική του Σάχη αποξενώνει τον κλήρο και επιβάλλεται στρατιωτικός νόμος, τη στιγμή που η αυταρχική του διακυβέρνηση οδηγεί σε εξεγέρσεις, απεργίες και μαζικές διαδηλώσεις. Τον επόμενο χρόνο, καθώς η πολιτική κατάσταση επιδεινώνεται, ο Σάχης εξορίζεται και πεθαίνει από καρκίνο στην Αίγυπτο τον Ιούλιο του 1980.

Τον Φεβρουάριο του 1979 επιστρέφει στο Ιράν από το Παρίσι, ο Ισλαμιστής φονταμεταλιστής Αγιατολάχ Ρουχολάχ Χομείνι, μετά από 14 χρόνια εξορίας εξαιτίας της αντίθεσης του προς το καθεστώς και την 01 Απριλίου ανακηρύσσεται η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, μετά από δημοψήφισμα. Περισσότερα στοιχεία για την Ισλαμική Επανάσταση, όπως στο Παράρτημα «Γ».

⁶⁴ www.geocities.com/world_greek_geografia/Asia/Iran/Iran.htm

⁶⁵ Μάξης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 102-106

⁶⁶ Ι.Δι.Σ.. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή, Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ. 10.

2.3 ΗΠΑ: Από την Ανεξαρτησία στην Παγκόσμια Κυριαρχία

Το 1607 δημιουργείται στη Μασαχουσέτη η πρώτη αποικία από Άγγλους προτεστάντες. Στη συνέχεια το 1622 στη Βιρτζίνια, έχουμε την πρώτη σύγκρουση με τον τοπικό πληθυσμό, η οποία προξένησε μεγάλες καταστροφές. Αυτό αποτέλεσε και την κύρια αιτία του **πρώτου προληπτικού πολέμου** των Αμερικανών εποίκων εναντίον των Ινδιάνων, για την επαύξηση της ασφάλειάς τους. Αυτό το είδος του πολέμου έμελε να αποτελέσει στη συνέχεια ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά στη ιστορία των ΗΠΑ, στον αγώνα τους για την ασφάλειά τους και τη συνεχή επέκτασή τους.⁶⁷

Στη συνέχεια το **1776** έχουμε τη «**Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας**» και το 1789 τη δημιουργία Συντάγματος και το σχηματισμό της Ομοσπονδίας. Κατά τη διάρκεια του πολέμου της ανεξαρτησίας (1776-1783), οι Γάλλοι τίθενται στο πλευρό των επαναστατών.⁶⁸ Με την πρώτη ευκαιρία, το 1800, οι ΗΠΑ ακύρωσαν την αξονική συμμαχία τους με τη Γαλλία που τους εξασφάλισε την ανεξαρτησία τους και αρχίζουν να συμπεριφέρονται ως μεγάλη δύναμη, η οποία δεν χρειάζεται συμμάχους για να διαφυλάξει τα συμφέροντά της. Έκτοτε οι ΗΠΑ ουδέποτε συμφιλιώθηκαν με την ιδέα δημιουργίας συμμαχιών και δρουν μονομερώς. Ακόμη και στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, στο μείζον ζήτημα της ασφάλειάς τους, οι ΗΠΑ λειτουργούσαν μονομερώς, ασυμφιλίωτες με οποιαδήποτε εξάρτηση. Το NATO υπήρξε πρωτίστως πολιτικό εργαλείο άσκησης της αμερικανικής ηγεμονίας στο λεγόμενο ελεύθερο κόσμο. Στην ουσία λειτουργούσε ως αυλή του ηγεμόνα που ήταν μια αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση της πολιτικής ηγεμονίας των ΗΠΑ.⁶⁹

Το 1823 έχουμε τη διακήρυξη του Δόγματος Μονρόε, που είναι στην ουσία μια φιλοσοφική αντίληψη ότι υπάρχει διαφορά στα δυο συστήματα Ευρωπαϊκό και Αμερικάνικο (ιδεολογική διάσταση) και αποτελεί μια πρώιμη διακήρυξη των ηγεμονικών φιλοδοξιών των ΗΠΑ. Το Δόγμα Μονρόε εφαρμόστηκε σε δυο φάσεις. Η Α΄ φάση περιλαμβάνει τη διακήρυξη του Δόγματος, το οποίο αποβλέπει αρχικά σε επιρροή στο Δυτικό ημισφαίριο και στη συνέχεια την πλήρη κυριαρχία. Έχουμε τη συνεχή επέκταση προς τα έξω (**Frontier Thesis**) με σκοπό το άνοιγμα όλων των αγορών για την οικονομία των ΗΠΑ (**open door**). Στη Β΄ φάση έχουμε την εφαρμογή του Δόγματος σε όλο τον κόσμο και την αντικατάσταση της Βρετανικής αυτοκρατορίας.

Ο πόλεμος με την Ισπανία το 1898 αποτέλεσε τον ψυχολογικό Ρουβικώνα, γιατί ήταν ο πρώτος ιμπεριαλιστικός πόλεμος για τις ΗΠΑ. Στην αυγή του 20^{ου} αιώνα οι ΗΠΑ διαθέτουν την ισχυρότερη οικονομία του κόσμου και όταν καταδέχτηκαν το 1917 να λάβουν μέρος στον Α΄ ΠΠ, το έπραξαν με δικούς τους όρους, όχι ως συνασπισμένο μέρος αλλά ως «**Associated Power**». Μετά το πέρας του πολέμου αποσύρθηκαν εκ νέου από το παγκόσμιο στερέωμα (απομονωτισμός). Η δε

⁶⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

⁶⁸ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

⁶⁹ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO

συμμαχία των Ηνωμένων Εθνών κατά του Ναζισμού στο Β' ΠΠ αποτελούσε εξαίρεση ως προς τα μέχρι τότε δεδομένα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.⁷⁰

Το τέλος του Β'ΠΠ βρίσκει τις ΗΠΑ, ως την μεγάλη κερδισμένη, να παράγει το μισό του παγκόσμιου πλούτου. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και τον τερματισμό, στο ορατό τουλάχιστον μέλλον της υπαρξιακής απειλής κατά των ΗΠΑ, οι Αμερικανοί επανήλθαν εκ των πραγμάτων στην προ του Β' Π.Π κατάσταση της **απρόσβλητης άμυνας**. Σύμφωνα με τις «Οδηγίες Αμυντικού Σχεδιασμού» (Defense Planning Guidance, **DPG/1992**), οι ΗΠΑ πρέπει να παρεμποδίσουν την ανάδυση ενός νέου ανταγωνιστή στη διεθνή σκακιέρα και να λειτουργούν οι ίδιες ως «επιτηρητής των ενηλίκων» ώστε οι δυνάμεις αυτές να παραμείνουν δυνητικά ως τέτοιες και να μην αυτονομηθούν.⁷¹

Οι ΗΠΑ σήμερα είναι η μοναδική υπερδύναμη, που έχει τη δυνατότητα να προβάλλει την δύναμη και την ισχύ της σε παγκόσμιο επίπεδο και στις τέσσερις διαστάσεις (**Full Spectrum Dominant**). Αυτό εκφράζεται σήμερα με το «Global Strike», δηλαδή την δυνατότητα των ΗΠΑ να προβάλουν ισχύ σε οποιαδήποτε σημείο του πλανήτη μέσα σε έξι ώρες από τη στιγμή που θα δοθεί η εντολή.⁷² Αυτό το έχουν κάνει οι ΗΠΑ αρκετές φορές στο παρελθόν, καθόσον σύμφωνα με μελέτη του Κογκρέσου, οι Ένοπλες Δυνάμεις τους έδρασαν εκτός των συνόρων τους **234** φορές από το 1798 έως το 1993.⁷³

Το αμερικανικό έθνος θεωρείται από τους ιδεολόγους του ως δημιουργήμα της «Θείας Πρόνοιας», ένα καινούργιο Ισραήλ, ενώ οι Αμερικανοί θεωρούνται ως ο νέος «**περιούσιος λαός**». Πεπρωμένο (**Manifest Destiny**) του αμερικανικού λαού είναι να οδηγήσει τον υπόλοιπο κόσμο σ' ένα σύστημα βασιζόμενο στις οικουμενικές αξίες των Ηνωμένων Πολιτειών και στις ευμενείς προθέσεις της Ουάσινγκτον. Κατόπιν των παραπάνω οι ΗΠΑ θεωρούν ότι έχουν δικαίωμα στην «**απόλυτη ασφάλεια**» μόνες τους, χωρίς την βοήθεια συμμάχων.⁷⁴

2.4 Σχέσεις ΗΠΑ-Ιράν. Ιστορική Αναδρομή

Στο Ιράν από τις αρχές του 19ου αιώνα η δυναστεία των Χαζάρων (1779-1925) επιδιώκοντας την εξοικονόμηση εσόδων βασίστηκε στην παραχώρηση προνομίων σε ξένες επιχειρήσεις. Η μεγαλύτερη τέτοιου είδους συμφωνία έγινε το 1901 όταν το Ιράν παραχώρησε το δικαίωμα εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων πετρελαίου στο νότιο τμήμα της χώρας στη βρετανικής ιδιοκτησίας Αγγλοϊρανική Πετρελαϊκή Εταιρεία. Το 1933 υπεγράφη μια καινούργια συμφωνία μεταξύ του Ιράν και της βρετανικής εταιρείας, η οποία θα είχε ισχύ για 60 χρόνια και το Ιράν θα έπαιρνε μόλις μεταξύ 10% και 20% των κερδών από το πετρέλαιο.⁷⁵

⁷⁰ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO

⁷¹ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO

⁷² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

⁷³ CRS Report for Congress «Instances of Use of United States Armed Forces Abroad 1798-1993», October 7, 1999. The Library of Congress.

⁷⁴ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 213 της 25 Ιαν 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

⁷⁵ www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=145410&ct=83

Η πετρελαϊκή κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 1950 αποτελεί μέρος αυτού που ονομάζεται «δεύτερη φάση του ιμπεριαλισμού», δηλαδή μια ιστορική φάση στην οποία οι τέως ιμπεριαλιστικές δυνάμεις ήλεγχαν ακόμη το μεγαλύτερο κομμάτι της οικονομικής ζωής των χωρών του Τρίτου Κόσμου, μέσω της κατοχής των πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Το 1951 ο πρωθυπουργός του Ιράν Μοχάμεντ Μοσαντέκ (1882-1967), αφού είχε αναλάβει τα καθήκοντά του με τεράστια λαϊκή υποστήριξη, κρατικοποίησε τις πετρελαϊκές εγκαταστάσεις και η βρετανική εταιρεία αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το Ιράν. Η επιρροή και η απήχηση των πράξεών του υπήρξαν πολύ μεγάλες σε όλο τον Τρίτο Κόσμο, γεγονός που καταδεικνύεται από το ότι πέντε χρόνια αργότερα (1956), ο πρόεδρος της Αιγύπτου Νάσερ ακολουθώντας το παράδειγμα του Μοσαντέκ κρατικοποίησε τη διώρυγα του Σουέζ.

Το πραξικόπημα του 1953, το οποίο οργανώθηκε από τις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας για λογαριασμό του Σάχη και ανέτρεψε τον Μοσαντέκ, εντάσσεται στο γενικότερο πολιτικό πλαίσιο της εποχής του Ψυχρού Πολέμου. Εκτός του ότι τόσο η Μεγάλη Βρετανία όσο και οι ΗΠΑ έβλεπαν ως κοινό τους συμφέρον τη διατήρηση του ιρανικού πετρελαίου κάτω από Δυτικό έλεγχο, το αποφασιστικό ίσως στοιχείο για να πεισθούν οι ΗΠΑ να οργανώσουν το πραξικόπημα ήταν ο φόβος του κομμουνισμού. Ο Μοσαντέκ χρησιμοποίησε την υποστήριξη του κομμουνιστικού κόμματος Τούντεχ (Tudeh) για να εφαρμόσει την πολιτική του, γι' αυτό και οι ΗΠΑ άρχισαν να ανησυχούν ότι το Ιράν κινδύνευε να περάσει κάτω από τη σοβιετική επιρροή. Το πραξικόπημα (επιχείρηση με το κωδικό όνομα «TP-Ajax») υπήρξε ορόσημο στην ιστορία του Ιράν. Σταθεροποίησε την εξουσία του Σάχη, ο οποίος κυβέρνησε με σιδηρά πυγμή για άλλα 26 χρόνια ώσπου ανατράπηκε τελικά από την Ισλαμική Επανάσταση του 1979 (βλέπε Παράρτημα «Γ», με τα γεγονότα της κράτησης των Αμερικανών Ομήρων μέσα στην Πρεσβεία των ΗΠΑ στη Τεχεράνη και τελικά την απελευθέρωσή τους την 20 Ιανουαρίου 1981.

Το πώς φθάσαμε στην Ισλαμική Δημοκρατία του Χομεϊνί και στα έντονα αντιαμερικανικά αισθήματα που τρέφει μεγάλο μέρος της ιρανικής κοινωνίας δεν μπορεί να γίνει κατανοητό χωρίς τη γνώση του πραξικοπήματος. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές μάλιστα το Ιράν την περίοδο της πρωθυπουργίας του Μοσαντέκ είχε τη μεγάλη ευκαιρία να αλλάξει το πολίτευμά του από συνταγματική μοναρχία σε κάποιου είδους δημοκρατία, κάτι που έγινε το 1979 με έναν τρόπο που συντάραξε τη Δύση.⁷⁶ Η ίδια η κυβέρνηση των ΗΠΑ μέσω της τότε υπουργού Εξωτερικών Μαντλίν Ολμπραϊτ αναγνώρισε τον Μάρτιο του 2000 το στρατηγικό λάθος που διέπραξε η κυβέρνηση Αϊζενχάουερ ανατρέποντας τον Μοσαντέκ. Οπως ανέφερε η κυρία Ολμπραϊτ, *«το πραξικόπημα ήταν σαφώς ένα πλήγμα για την πολιτική ανάπτυξη του Ιράν. Και είναι εύκολο να δει κανείς τώρα γιατί τόσοι Ιρανοί συνεχίζουν να δυσανασχετούν για αυτή την παρέμβαση της Αμερικής στις εσωτερικές τους υποθέσεις»*.⁷⁷

Το 1985 οι ΗΠΑ προσπαθούν να επιτύχουν απελευθέρωση ομήρων στο Λίβανο από τη Χεζμπολάχ, προσφέροντας μυστικές συμφωνίες όπλων στο Ιράν, γεγονός που την επόμενη χρονιά θα αποκαλυφθεί και θα μείνει στην ιστορία ως το

⁷⁶ www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=145410&ct=83

⁷⁷ www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=145410&ct=83

«σκάνδαλο Ιράν-Κόντρας».⁷⁸ Πιθανόν αυτό να ήταν το τίμημα της εκλογής του Ρήγκαν στο Προεδρικό Αξίωμα.

Το 1988, κατά τη διάρκεια του πολέμου Ιράν-Ιράκ, το Κουβέιτ ζήτησε από τις ΗΠΑ να θέσουν τα κουβείτιανά πετρελαιοφόρα υπό την αμερικανική σημαία, για να τα προστατεύσουν από τις επιθέσεις των εμπολέμων. Όταν πριν το τέλος του πολέμου ένα αμερικανικό πολεμικό σκάφος βυθίστηκε από ιρανική νάρκη, οι ΗΠΑ ως αντίποινα βομβάρδισαν ιρανικές πετρελαιοεικές εγκαταστάσεις και κατά τη διάρκεια μίας μόνο ναυμαχίας που ακολούθησε την 18 Απριλίου 1988, βυθίστηκε το μισό ιρανικό πολεμικό ναυτικό.⁷⁹

Την 03 Νοεμβρίου 1989, επί Ραφσαντζανί, οι ΗΠΑ αποδεσμεύουν 567 εκατομμύρια δολάρια δεσμευμένης Ιρανικής περιουσίας. Στη συνέχεια το 1990 το Ιράν παραμένει ουδέτερο μετά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, αποδοκιμάζοντας τόσο την κατάκτηση του Κουβέιτ από την Βαγδάτη όσο και την μακροπρόθεσμη παρουσία των δυνάμεων των ΗΠΑ στην περιοχή.⁸⁰

Το 1995 οι ΗΠΑ κατηγορούν το Ιράν για προώθηση της τρομοκρατίας και επιβάλλουν κυρώσεις στο εμπόριο και το πετρέλαιο του. Την 05 Αυγούστου 1996 τέθηκε σε ισχύ στις ΗΠΑ ο Νόμος Ντ' Αμάτο,⁸¹ που πήρε το όνομα του Γερουσιαστή που τον κατέθεσε για ψήφιση. Το Ιράν αρνείται τις κατηγορίες.

Τον Ιούνιο 1997 ο νεοεκλεγείς πρόεδρος Μοχάμεντ Χαταμί στην πρώτη του δημόσια εμφάνιση δήλωσε ότι το Ιράν αποκηρύσσει την τρομοκρατία ως μέθοδο δράσης και ότι θα εργαστεί για πιο φιλικές σχέσεις ανάμεσα στη χώρα του και τη διεθνή κοινότητα. Η παραπάνω δήλωση του Ιρανού Προέδρου μεταφράστηκε στις ΗΠΑ ότι, το Ιράν:⁸²

α. Αποδέχθηκε έμμεσα ότι συμμετάσχει σε τρομοκρατικές πράξεις, που σημαίνει δικαίωση της πολιτικής των ΗΠΑ.

β. Αποδείχθηκε ότι το οικονομικό κόστος του αποκλεισμού είναι αρκετά δυσβάσταχτο, με αποτέλεσμα να επιθυμεί ομαλοποίηση των σχέσεών του με τη δύση, όπως είχε επιχειρήσει και το 1989 η κυβέρνηση του Αλί Ακμπάρ Χασεμί Ραφσαντζανί.

Τον Ιανουάριο του 2002 ο πρόεδρος Τζωρτζ Μπους ορίζει το Ιράκ, το Ιράν και τη Βόρειο Κορέα ως τον «**Άξονα του Κακού**». Αυτό προκαλεί οργή στο Ιράν και καταδικάζεται τόσο από τους προοδευτικούς, όσο και τους συντηρητικούς. Γενικά η

⁷⁸ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2006. Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 358.

⁷⁹ Ο. π. σελ. 360.

⁸⁰ <http://exandas.ert.gr/archive/homeini/iran.htm>

⁸¹ Μπόση Μαίρη, 1999. Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 72-74. Ο Νόμος αντικατοπτρίζει το κακό επίπεδο των διμερών σχέσεων των ΗΠΑ με το Ιράν. Στον Νόμο Ντ' Αμάτο:

α. Οι ΗΠΑ τονίζουν την πεποίθησή τους, ότι η κυβέρνηση του Ιράν προσπαθεί να αποκτήσει όπλα μαζικής καταστροφής και να βρει τρόπους μεταφοράς τους.

β. Οι ΗΠΑ εκτιμούν ότι το Ιράν επιθυμεί την παροχή βοήθειας σε ομάδες που χρησιμοποιούν τη διεθνή τρομοκρατία. Το 1995 οι υπηρεσίες των ΗΠΑ υπολόγισαν ότι το Ιράν δαπανά 100 εκατ. Δολάρια το χρόνο για τη χρηματοδότηση οργανώσεων που κάνουν χρήση τρομοκρατικής βίας.⁸¹

γ. Οι πράξεις του Ιράν θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια και τη διεθνή πολιτική των ΗΠΑ και των συμμάχων τους.

δ. Αναφέρονται οι τρόποι και οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί το Ιράν, προκειμένου να προωθήσει τη διεθνή τρομοκρατία, οι οποίοι γίνονται μέσω οργανισμών και Ινστιτούτων που εδρεύουν εκτός Ιράν.

ε. Το Ιράν εκμεταλλευόμενο την παραπάνω διαδικασία ενισχύει το πρόγραμμά του για τα όπλα μαζικής καταστροφής.

στ. Προτείνονται μέτρα κατά των χωρών συμμάχων ή μη, που θα συνάψουν οικονομικές σχέσεις με το Ιράν και θα βοηθήσουν έτσι στη συνέχιση της δραστηριότητάς του. Προβλέπεται ποινική ρήτρα εκατομμυρίων δολαρίων για τις χώρες που δεν θα συνταχθούν με την αμερικανική νομοθεσία.

⁸² Ο. π. σελ. 88.

εχθρική πολιτική των ΗΠΑ έναντι του Ιράν έπληξε το δημοκρατικό κίνημα στη χώρα και επικύρωσε τους ισχυρισμούς των Ιρανών αξιωματούχων ότι οι εσωτερική κριτική εναντίον του σκληροπυρηνικού καθεστώτος χρηματοδοτούνταν και ενθαρρύνονταν από το εξωτερικό, συνεπικουρούμενες από Ιρανούς εξόριστους (από φιλομοναρχικούς μέχρι Ισλαμο-Σταλινιστές). Αυτό ενεργοποίησε τα αμυντικά ένστικτα των Ιρανών και ήταν η αιτία της ανόδου στην εξουσία το 2005 του σκληροπυρηνικού προέδρου Ahmadinejad, στη θέση του μεταρρυθμιστή Khatami, με αποτέλεσμα το Ιράν να απομακρυνθεί ακόμη περισσότερο από τη Δημοκρατία.⁸³

Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές, οι οποίοι επικαλούνται έγγραφα του State Department, οι ΗΠΑ έχουν οργανώσει γραφεία συλλογής πληροφοριών, καθώς και κέντρα κινητοποίησης στο Ντουμπάι, στην Κωνσταντινούπολη, στην Φρανκφούρτη, το Λονδίνο και στο Αζερμπαϊτζάν, για να εργασθούν μαζί με τις κοινότητες εκτοπισμένων Ιρανών. Τα παραπάνω γραφεία συντονίζονται από ένα νεοσύστατο «Γραφείο Ιρανικών Υποθέσεων» του State Department.⁸⁴

Παρά τα παραπάνω, το 2003 το Ιράν με μυστικό έγγραφο προς την αμερικανική κυβέρνηση, προσφέρθηκε να κάνει **ειρήνη με το Ισραήλ**, να καταδικάσει τις επιθέσεις των Παλαιστινιακών ομάδων εναντίον του Ισραήλ μέσα στα σύνορα του 1967 και να πιέσει την Hezbollah να γίνει ένα ειρηνικό πολιτικό κόμμα.⁸⁵ Η κυβέρνηση του Μπούς αρνήθηκε να απαντήσει και συνέχισε να κατηγορεί το Ιράν ότι επιθυμεί να καταστρέψει το Ισραήλ και ότι υποστηρίζει τις τρομοκρατικές ομάδες. Ο ιστορικός και αναλυτής θεμάτων εθνικής ασφάλειας Gareth Porter⁸⁶ εκτιμά ότι, το Ιράν επιθυμούσε πράγματι να βάλει ένα τέλος στις εχθρικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, να αναγνωριστεί ως νόμιμη δύναμη στη περιοχή και να σταματήσουν όλες οι εις βάρος του κυρώσεις. Ο Scott Ritter,⁸⁷ πρώην επιθεωρητής όπλων του ΟΗΕ, επισημαίνει ότι, ο Ιρανός ανώτατος άρχοντας Ayatollah Khamenei υποστήριξε την παραπάνω πρόταση του προέδρου Khatami, αν και ο ίδιος καθώς και η συντηρητική πτέρυγα στο Ιράν είναι εναντίον της «δημοκρατικοποίησης» του Ιράν. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι και οι ΗΠΑ και το Ιράν επιθυμούν την επαναπροσέγγιση. Όμως εξηγώντας την αρνητική στάση των ΗΠΑ στη Ιρανική πρόταση, εκτιμά ότι οι ΗΠΑ στην ουσία απέρριψαν την ειρήνη γιατί στην ουσία επιθυμούν αλλαγή του θεοκρατικού καθεστώτος του Ιράν.

Σήμερα, παρά την ανυπαρξία επίσημων διπλωματικών επαφών, οι τρέχουσες υποθέσεις μεταξύ των δυο κρατών διεκπεραιώνονται μέσω ενός Τμήματος που διαθέτει το Ιράν μέσα στην Πρεσβεία του Πακιστάν στην Ουάσιγκτον και αντίστοιχα μέσω ενός παρόμοιου Τμήματος που διαθέτουν οι ΗΠΑ στην Πρεσβεία της Ελβετίας στη Τεχεράνη.⁸⁸

⁸³ www.globalissues.org/article/696/iran (Robert Naiman, Iran House Votes to Undermine Talks Iran-Will the Senate Follow?, Just Foreign Policy/ZNet, September 30, 2006)

⁸⁴ www.globalissues.org/article/696/iran (Robert Dreyfuss, Next We Take Tehran, Mother Jones Magazine, July/August 2006 issue)

⁸⁵ www.globalissues.org/article/696/iran (Iran, Just Foreign Policy, Accessed October 1, 2006)

⁸⁶ www.globalissues.org/article/696/iran (Gareth Porter, Iran Proposal to U.S. Offered Peace with Israel, Inter Press Service, May 29, 2005)

⁸⁷ www.globalissues.org/article/696/iran (Scott Ritter, Target Iran: The Truth About the White House's Plan for Regime Change, interviewed on Democracy Now!, October 16, 2006)

⁸⁸ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΙΡΑΝ ΣΗΜΕΡΑ

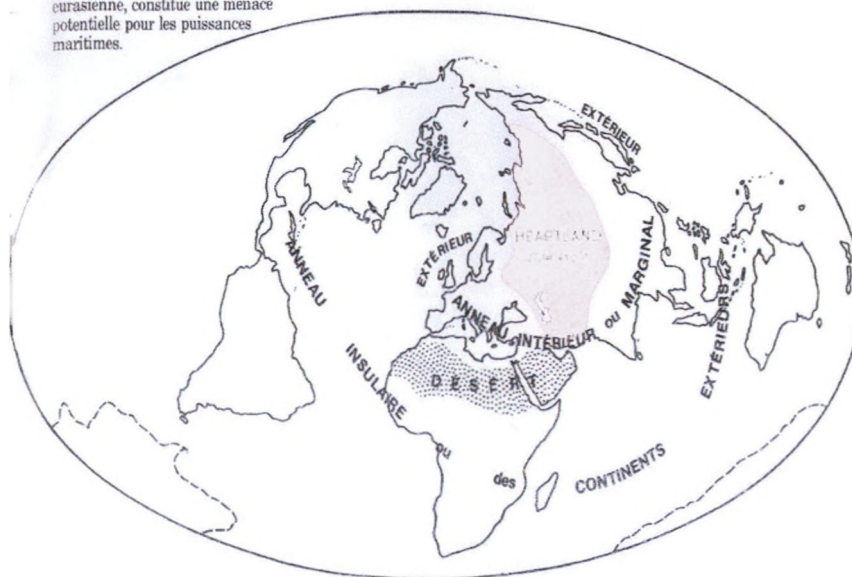
3.1 Γεωστρατηγική Αξία και Υψηλή Στρατηγική του Ιράν

Η γεωγραφική θέση του Ιράν το καθιστά μια «κομβική χώρα», που βρίσκεται πάνω σε ένα γεωπολιτικό σταυροδρόμι το οποίο ενώνει τη Μέση Ανατολή με την Κεντρική Ασία και τη Κίνα, στον άξονα Δύσης-Ανατολής και την Κασπία Θάλασσα με τους ανοιχτούς ωκεανούς, στον άξονα Βορράς-Νότος. Κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής αυτής είναι η ύπαρξη των αποθεμάτων υδρογονανθράκων.

Σύμφωνα με το αξίωμα του Βρετανού Halford Mackinder (1861-1947)⁸⁹, θεμελιωτή της Αγγλοσαξονικής σχολής της γεωπολιτικής, το οποίο διατύπωσε το 1904 και επαναδιατύπωσε το 1943: Όποιος εξουσιάζει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την **Καρδιά** (Heartland). Όποιος εξουσιάζει την Καρδιά ελέγχει το **Παγκόσμιο νησί** (World Island). Όποιος εξουσιάζει το Παγκόσμιο νησί είναι ο κυρίαρχος του κόσμου. Το αξίωμα αυτό απεικονίζεται ευκρινέστερα στους παρακάτω δύο χάρτες, όπου διαπιστώνουμε ότι το Ιράν αποτελεί τμήμα της Παγκόσμιας νήσου.

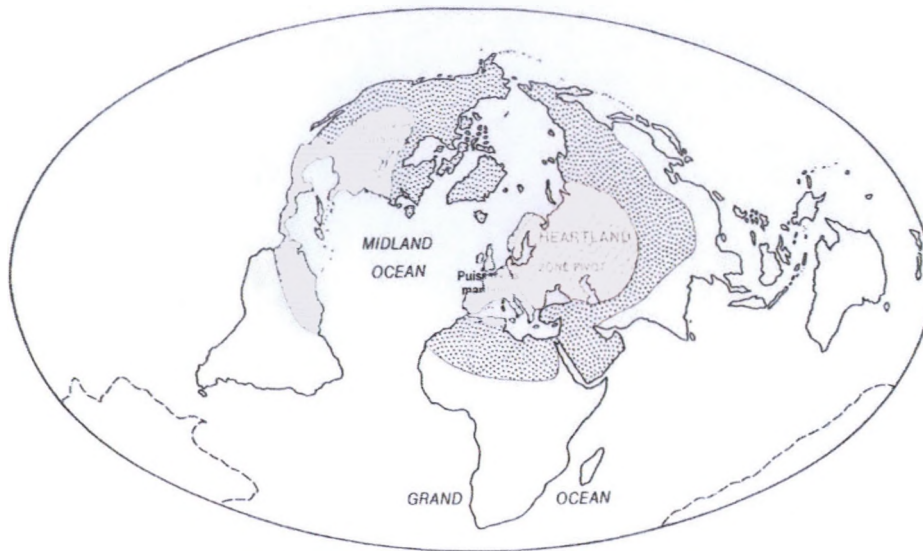
Le monde selon Mackinder (1904)

Le contrôle de la zone pivot (Heartland), masse continentale eurasiennne, constitue une menace potentielle pour les puissances maritimes.



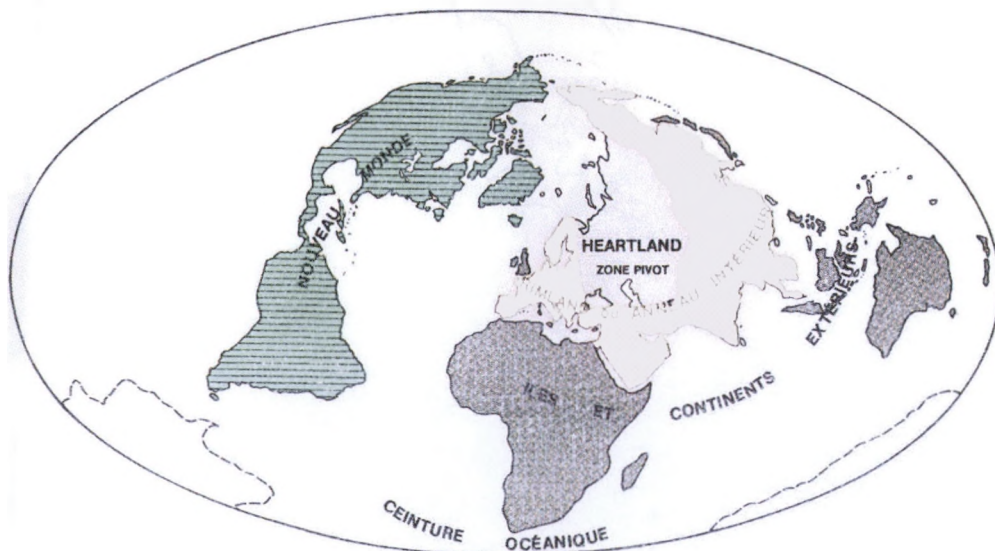
⁸⁹ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 204.

Le monde selon Mackinder (1943)



Σύμφωνα με το αξίωμα του Αμερικανού Nikolas Spykman (1893-1943)⁹⁰, του κορυφαίου της αμερικανικής σχολής της σύγχρονης γεωπολιτικής: Όποιος ελέγχει τη **Στεφάνη** (Rimland) εξουσιάζει την Ευρασία. Όποιος εξουσιάζει την **Ευρασία** κρατά τις τύχες του Κόσμου στα χέρια του. Το αξίωμα αυτό απεικονίζεται ευκρινέστερα στον παρακάτω χάρτη, όπου διαπιστώνουμε ότι το Ιράν αποτελεί τμήμα της Στεφάνης.

Spykman et l'importance de l'anneau maritime



⁹⁰ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 206.

Στη σύγχρονη γεωπολιτική ανάλυση⁹¹ επικρατούν οι παρακάτω τρεις τάσεις⁹²:

α. Αναγνωρίζεται η τεράστια σημασία των θαλάσσιων επικοινωνιών για στρατιωτικούς και οικονομικούς σκοπούς. Αυτό βρίσκεται πολύ κοντά στη θεωρία του Alfred Mahan⁹³, σύμφωνα με την οποία η θαλάσσια ισχύς θα μπορούσε από μόνη της να επιφέρει την ήττα του αντιπάλου.

β. Δίνεται αυξημένη έμφαση στο γεωπολιτικό δυναμικό της Ευρασίας.

γ. Αναγορεύεται σε τρέχον γεωπολιτικό στοιχείο ο έλεγχος της παραγωγής και διακίνησης των ενεργειακών πηγών.

Το Ιράν αποτελεί τη τέταρτη μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγό χώρα στον κόσμο και την τρίτη σε αποθέματα.⁹⁴ Επίσης αποτελεί τη δεύτερη χώρα σε αποθέματα φυσικού αερίου μετά τη Ρωσία. Γενικά η περιοχή του Περσικού Κόλπου κατέχει σημαντικά αποθέματα υδρογονανθράκων. Η δημιουργία αγωγών για τη μεταφορά των κοιτασμάτων της Κασπίας και του Καυκάσου στην ανοικτή νότια θάλασσα θα άλλαζε τελείως και τη σημασία όλων των λοιπών αγωγών στην ευρύτερη περιοχή (π.χ. Μπακού-Τσεϊχάν).⁹⁵

Ο Brzezinski θεωρεί ότι το Ιράν παίζει το ρόλο του γεωπολιτικού παράγοντα (geopolitical pivot) στην Ευρασία.⁹⁶ Το Ιράν κυριαρχεί στις Ανατολικές ακτές του Περσικού Κόλπου, ενώ η ανεξαρτησία του, άσχετα από την αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ, ενεργεί ως φραγμός για κάθε μακροπρόθεσμη απειλή στα συμφέροντα των Αμερικανών στη περιοχή του Περσικού. Όμως πιστεύει ότι τα εσωτερικά του προβλήματα, καθώς και η αντιπαλότητά του με την Τουρκία θα μειώσει την αξία του ως ισχυρού περιφερειακού παράγοντα.⁹⁷ Ορισμένοι αναλυτές εκτιμούν ότι ανοίγει ένα νέο γεωπολιτικό παιχνίδι παρόμοιο με το «Μεγάλο Παιχνίδι» (Great Game), δηλαδή τον ανταγωνισμό του 19^{ου} αιώνα μεταξύ της Τσαρικής Ρωσίας, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Αγγλίας, για τον έλεγχο των εμπορικών οδών προς την Ινδία. Αυτή τη φορά βέβαια ως έπαθλο είναι το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Ευρασίας, καθώς και ο έλεγχος των αγωγών μεταφοράς τους στις διεθνείς αγορές.⁹⁸

Όμως, σύμφωνα με Αμερικανούς αναλυτές, αλλά και τη μέχρι πρότινος, διακηρυγμένη πολιτική των ΗΠΑ για τη Μέση Ανατολή, η υψηλή στρατηγική του Ιράν θεωρείτο ότι είναι:⁹⁹

⁹¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Σεπ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Εισαγωγή στη γεωπολιτική/γεωστρατηγική». Σύμφωνα με τον καθηγητή: «Γεωπολιτική ανάλυση ενός γεωγραφικού Συστήματος ανισορρόπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιπθεμένων και διακριτών πολιτικών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλόκων που οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται».

⁹² Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 207.

⁹³ Ο. π. σελ. 189.

⁹⁴ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 10.

⁹⁵ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 60.

⁹⁶ Brzezinski Zbigniew, 1997. The Grand Chessboard. NY: Basic Books, New York. Σελ. 40 και 41. Ο Brzezinski θεωρεί ότι οι κύριοι γεωστρατηγικοί παίκτες (geostrategic players) στην Ευρασία είναι οι ΗΠΑ, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ρωσία και η Κίνα. Το Ιράν, μαζί με την Ουκρανία, Αζερμπαϊτζάν και Τουρκία, θεωρεί ότι παίζουν το ρόλο των γεωπολιτικών παραγόντων (geopolitical pivots).

⁹⁷ Brzezinski Zbigniew, 1997. The Grand Chessboard. NY: Basic Books, New York. Σελ. 47.

⁹⁸ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2004. Security Dilemmas in Eyrasia. Άρθρο στο ΚΕ.Μ.ΜΕ.Σ του ΙΔΙΣ.

⁹⁹ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαΐ-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεωργίου. Σελ. 67.

- α. Η διάχυση της θεοκρατικής επανάστασης σε κάθε μουσουλμανικό κράτος.
- β. Η ενίσχυση των ισλαμιστικών οργανώσεων σε περιφερειακό κυρίως, αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο.
- γ. Η δηλωμένη επιδίωξη εξαφάνισης του Ισραήλ.
- δ. Η έξωση των δυτικών επιρροών από τη Μέση Ανατολή.

Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, οι στόχοι του Ιράν, ως ένα «φυσιολογικό έθνος-κράτος», είναι οι ίδιοι με τα υπόλοιπα έθνη-κράτη, ήτοι: α) η επιβίωσή της χώρας, β) η ευημερία του λαού και γ) η απόκτηση του σεβασμού της διεθνούς κοινότητας.¹⁰⁰

Ο καθηγητής Μάζης Ιωάννης εκτιμά ότι το Ιράν θέλει να εξελιχθεί σε ηγεμονική δύναμη της περιοχής, «*σιιτικής πολιτισμικής καταγωγής*».¹⁰¹ Μέχρι σήμερα στη περιοχή κυριαρχεί η Σαουδική Αραβία, πατρίδα του σουνιτισμού. Σιγά-σιγά έχουμε την εμφάνιση ενός δίπολου αναδιανομής ισχύος, με την ανταγωνισμό σιιτών – σουνιτών, με το Ιράν να επιδιώκει την εξαγωγή της ισλαμιστικής επανάστασης σιιτικού τύπου στις μουσουλμανικές χώρες. Το Ιράν είναι το πρώτο κράτος μετά από 600 περίπου χρόνια που θέτει το σιιτισμό ως κρατική ιδεολογία.¹⁰² Σήμερα δεν υπάρχει περιφερειακή εξισορρόπηση του Ιράκ και για πρώτη φορά στη περιοχή, μια μη Αραβική χώρα και μάλιστα σιιτική, ενδέχεται να γίνει περιφερειακή δύναμη.

Η Τεχεράνη τον τελευταίο καιρό έχει αναμιχθεί ενεργά σε διαμάχες στη περιοχή της Μέσης Ανατολής.¹⁰³ Με την ανάμειξη αυτή και σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη προώθηση του πυρηνικού του προγράμματος, ορισμένοι αναλυτές εκτιμούν ότι, το Ιράν έχει στόχο την καθιέρωσή του ως **κυρίαρχης περιφερειακής δύναμης στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή**.¹⁰⁴

Η θέση της παρούσας εργασίας είναι ότι το Ιράν θα αναπτύξει το πυρηνικό του πρόγραμμα για ειρηνικούς σκοπούς, όμως δεν σκοπεύει βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα στην απόκτηση πυρηνικών όπλων. Το Ιράν χρησιμοποιεί το πυρηνικό του πρόγραμμα ως μέσο «διπλωματικής πίεσης» προς τις ΗΠΑ και τη Δύση για τη λήξη της απομόνωσής του και την επανένταξή του στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι με ευνοϊκούς όρους. Δηλαδή το Ιράν, αυτό που πραγματικά επιδιώκει, είναι ένα **modus vivendi** και όχι μια αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ και το δυτικό κόσμο. Μακροπρόθεσμα, εκμεταλλευόμενο τη μεγάλης γεωστρατηγικής σημασίας θέση του, την οικονομική του ευμάρεια, την ηγετική του θέση στο σιιτικό ισλαμικό κόσμο, αλλά και εκμεταλλευόμενο τις ευνοϊκές περιστάσεις,

¹⁰⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

¹⁰¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 14 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Ο ρόλος και η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές σύστημα: Οικονομικές, στρατιωτικές και πολιτικές πτυχές».

¹⁰² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 30 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Ρούσσο Σωτήριο, με θέμα: «Οι Αραβοϊσραηλινές σχέσεις στον 20^ο αιώνα».

¹⁰³ Περιοδικό Διπλωματία, τεύχος 39, Φεβρουάριος 2007. Άρθρο του Ευαγγέλου Δημήτρη με θέμα: «Προς κλιμάκωση η Κόντρα Ριάντ-Τεχεράνης. Ποιους ανησυχεί ο γιγαντισμός του Ιράν». Η Τεχεράνη τον τελευταίο καιρό έχει αναμιχθεί ενεργά σε τρεις διαμάχες στην περιοχή:

α. Παίρνοντας το μέρος και ενισχύοντας οικονομικά και στρατιωτικά την οργάνωση Χεζμπολλάχ του Λιβάνου στον πόλεμο του 2006 με το Ισραήλ.

β. Στη διένεξη Ισραήλ-Παλαιστινίων, ενισχύοντας ρητορικά και ηθικά τη Χαμάς, όπως έπραξε και κατά τη πρόσφατη σύγκρουση στη Γάζα, που έληξε ώρες πριν την ορκομοσία του νέου Προέδρου των ΗΠΑ.

γ. Η πολύ πιο βαθιά ανάμειξη στα εσωτερικά του Ιράκ, με την υποστήριξη που προσφέρει στους Σιίτες.

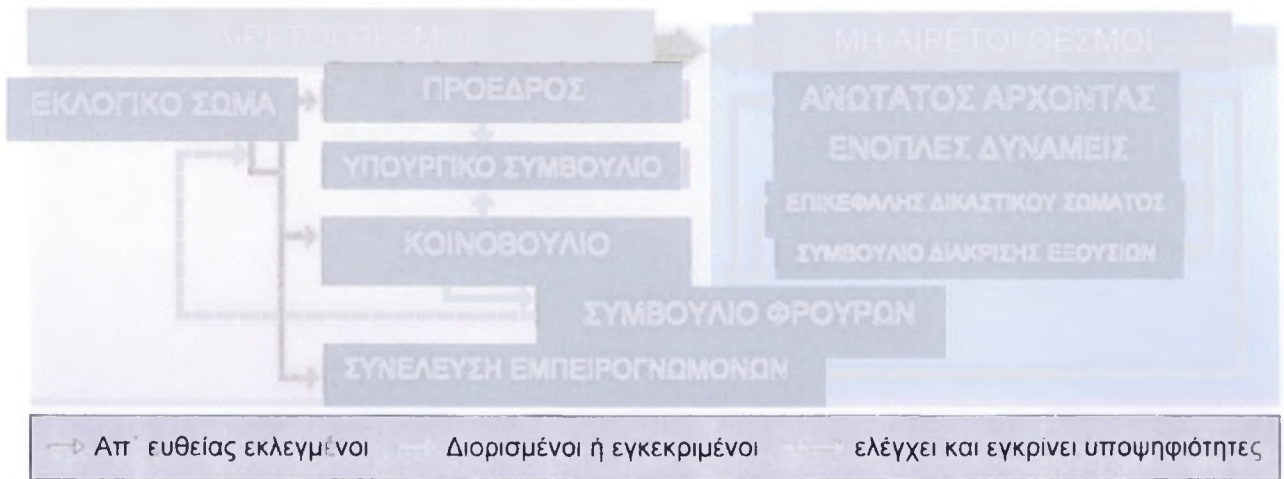
¹⁰⁴ Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Middle East Bulletin, November 2008, Issue 13. The Gulf: Shifting alliances in quest for supremacy. The Shia Protocols: The Iranian project of Shiite proselytism. Σιιτικός πληθυσμός υπάρχει στη Σαουδική Αραβία (15%), Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (16%), Μπαχρέιν (61%), Κουβέιτ (30%), Υεμένη (47%), Ιράκ (62%), Λίβανος (41%), Αφγανιστάν (15%), Πακιστάν (20%) και Τουρκία (20%).

θα επιδιώξει να αναδειχθεί ως μια ισχυρή περιφερειακή δύναμη στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή.

3.2 Εσωτερική Κατάσταση

3.2.1 Πολιτική Κατάσταση

Το πολιτικό σύστημα του Ιράν χαρακτηρίζεται από μια πολυπλοκότητα.¹⁰⁵ Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, στο εσωτερικό της χώρας, «η δημοκρατία με βάση τη θρησκεία είναι η δομική φιλοσοφία του κράτους».¹⁰⁶ Η εξουσία ασκείται από ένα σύνολο εκλεγμένων από το λαό ή διορισμένων από τη θρησκευτική ηγεσία, αλληλοεξαρτώμενων θεσμικών οργάνων, τα οποία φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:¹⁰⁷



Το πολιτικό σύστημα του Ιράν συνδυάζει τα στοιχεία ενός σύγχρονου θεοκρατικού συστήματος με τη δημοκρατία δυτικού τύπου. Ένα δίκτυο από μη αιρετούς θεσμούς, το οποίο ελέγχεται από τον Ανώτατο Άρχοντα της συντηρητικής εξουσίας, είναι αντιμέτωπο με τον Πρόεδρο και το Κοινοβούλιο, που εκλέγονται από το λαό.

Ο **Ανώτατος Άρχοντας** (Supreme Leader) κατέχει την πραγματική εξουσία στο Ιράν, για τους παρακάτω λόγους:¹⁰⁹

- α. Ελέγχει τις ένοπλες δυνάμεις και παίρνει τις αποφάσεις για τα θέματα ασφάλειας, άμυνας και τα ουσιώδη θέματα εξωτερικής πολιτικής.
- β. Διορίζει τον επικεφαλής του δικαστικού σώματος, ο οποίος και λογοδοτεί σε αυτόν
- γ. Διορίζει την ιεραρχία των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και τους διοικητές των κυριοτέρων στρατιωτικών μονάδων

¹⁰⁵ Ι.Δι.Σ.. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ. 2.

¹⁰⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

¹⁰⁷ news.bbc.co.uk/1/hi/middle_east/03/iran_power/img/navigation.gif

¹⁰⁸ news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/03/iran_power/html/default.stm

¹⁰⁹ news.bbc.co.uk/1/hi/middle_east/03/iran_power/img/navigation.gif

δ. Ελέγχει το Συμβούλιο των Φρουρών,¹¹⁰ που είναι το πιο παρεμβατικό σώμα στη δομή εξουσίας του Ιράν, καθόσον ο ίδιος διορίζει τα έξι από τα δώδεκα μέλη του Συμβουλίου των Φρουρών.

ε. Ελέγχει έμμεσα, μέσω του Συμβουλίου των Φρουρών, τη Συνέλευση των Εμπειρογνωμόνων, καθόσον μπορεί να ελέγξει τις υποψηφιότητες για τα 86 μέλη της συνέλευσης, τα οποία εκλέγονται από άμεσες εκλογές κάθε οκτώ χρόνια (επόμενες εκλογές το 2014) και είναι όλοι κληρικοί. Η Συνέλευση των Εμπειρογνωμόνων εκλέγει τον Ανώτατο Άρχοντα, του οποίου τα καθήκοντα είναι ισόβια. Επιπλέον η Συνέλευση, παρακολουθεί την απόδοσή του και τον απομακρύνει από τα καθήκοντά του, εάν απαιτηθεί.

στ. Ελέγχει έμμεσα τον Πρόεδρο, καθόσον το Συμβούλιο των Φρουρών εξετάζει και εγκρίνει τις προεδρικές υποψηφιότητες

ζ. Ελέγχει άμεσα το Συμβούλιο Διάκρισης των Εξουσιών, καθόσον διορίζει τα μέλη του, τα οποία είναι διακεκριμένες δικαστικές, κοινωνικές και πολιτικές προσωπικότητες. Το Συμβούλιο αυτό ασκεί την ανώτατη εποπτεία πάνω στην εκτελεστική εξουσία και το δικαστικό σώμα. Επιπλέον το 2005 ο Ανώτατος Άρχοντας του χορήγησε και νέες αρμοδιότητες, έτσι ώστε να ενεργεί πλέον ως εποπτικό σώμα για την κυβέρνηση.

Ο Ανώτατος Άρχων του Ιράν, ο Ayatollah Ali Khamenei, που ανέλαβε την εξουσία το 1989, κατόρθωσε να θέσει υπό τον έλεγχο τους σκληροπυρηνικούς και τους συντηρητικούς, διορίζοντας τους κατάλληλους ανθρώπους στις καίριες θέσεις του διοικητικού μηχανισμού της χώρας.¹¹¹

Από το τέλος της δεκαετίας του 1990 η ιρανική πολιτική σκηνή χαρακτηρίζεται από μια συνεχή και έντονη αντιπαράθεση μεταξύ των αιρετών και μη αιρετών θεσμών, όπως είναι η διαμάχη μεταξύ ενός μεταρρυθμιστή προέδρου ή μερικές φορές και του κοινοβουλίου με το συντηρητικό κατεστημένο. Τον Μάιο του 1997 ο μετριοπαθής Μοχάμμαντ Χαταμί, γνωστός και ως «Ιρανός Γκορμπασώφ»,¹¹² υποσχόμενος μεταρρυθμίσεις για τον εκδημοκρατισμό του Ιράν, κερδίζει τις προεδρικές εκλογές με το 70% των ψήφων, νικώντας την συντηρητική κυβερνούσα ελίτ. Την 10 και 11 Ιουλίου 1999, δημοκρατικοί φοιτητές του Πανεπιστημίου της Τεχεράνης, οπαδοί του Προέδρου, διαδηλώνουν μετά το κλείσιμο της προοδευτικής εφημερίδας «Σαλάμ». Συμπλοκές με τους φανατικούς ισλαμιστές φοιτητές, οι οποίοι είχαν τη διακριτική υποστήριξη των δυνάμεων ασφαλείας, οδηγούν σε οδομαχίες έξι ημερών και συλλήψεις άνω των 1.000 φοιτητών.¹¹³

Στις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου 2000 οι υποστηρικτές του Χαταμί (Khatami) κερδίζουν τις 170 από τις 290 θέσεις της βουλής, βάζοντας τέλος στην κυριαρχία των συντηρητικών που κρατούσε από την Ισλαμική Επανάσταση του 1979. Η νίκη αυτή επιτεύχθηκε παρά την απαγόρευση στην έκδοση 16 προοδευτικών εφημερίδων, στην οποία προέβη το δικαστικό σώμα, ακολουθώντας

¹¹⁰ news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/middle_east/03/iran_power/html/default.stm Το Συμβούλιο των Φρουρών: α) εγκρίνει τα νομοσχέδια του κοινοβουλίου, εξετάζοντας τη συμφωνία των νόμων με το Ισλάμ και το Σύνταγμα, β) έχει δικαίωμα του veto σε αυτά και γ) ελέγχει και έχει το δικαίωμα να απορρίψει τις υποψηφιότητες για το κοινοβούλιο, την προεδρία και τη συνέλευση των εμπειρογνωμόνων.

¹¹¹ Ι.ΔΙ.Σ.. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ. 2.

¹¹² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ».

¹¹³ <http://exandas.ert.gr>

ένα νέο νόμο για τον τύπο.¹¹⁴ Στη συνέχεια τον Ιούνιο του 2001 ο πρόεδρος Χαταμί εκλέγεται για δεύτερη θητεία λαμβάνοντας περίπου το 77% των ψήφων. Τον Ιούνιο του 2003 χιλιάδες άτομα λαμβάνουν μέρος στην Τεχεράνη σε διαδηλώσεις που καλούν οι φοιτητές κατά του θρησκευτικού καθεστώτος.

Ο πρώην Πρόεδρος Mohammad Khatami, προσπάθησε να εφαρμόσει ένα εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα και να οδηγήσει την πολιτική αλλά και την κοινωνία μακριά από την επιρροή του υπερσυντηρητικού κλήρου. Στόχευσε στο Συμβούλιο των Φρουρών της, στην αύξηση των πολιτικών ελευθεριών και την βελτίωση των σχέσεων με άλλα κράτη, ιδιαιτέρως του αραβικού κόσμου. Όμως το Συμβούλιο των Φρουρών, απέρριπτε το πλείστον της προτεινόμενης νομολογίας ως αντίθετες με τις επιταγές του Ισλάμ και του Ιρανικού Συντάγματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο οδήγησε σε απραξία τις κυβερνήσεις του Khatami, απογοητεύοντας τους οπαδούς των μεταρρυθμίσεων. Η αποχή των μεταρρυθμιστών από τις βουλευτικές εκλογές του 2004 και τις προεδρικές του 2005, οδήγησαν στην δραματική μείωση των εκσυγχρονιστών από το κοινοβούλιο και γενικά την δημόσια διοίκηση του Ιράν.¹¹⁵

Το 2004 οι σκληροπυρηνικοί ξανακέρδισαν την πλειοψηφία στο κοινοβούλιο και το 2005 την προεδρεία με τον Mahmoud Ahmadinejad (πήρε το 62% των ψήφων στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών).

Στις βουλευτικές εκλογές της 14 Μαρτίου του 2008, η συμμετοχή ανήλθε στο 60%, αυξημένη σε σχέση με το 51% στις αντίστοιχες εκλογές του 2004. Χαρακτηριστικό ήταν ότι σχεδόν το 90% των εκσυγχρονιστών υποψηφίων είχε τεθεί εκτός προσόντων για τις εκλογές. Οι συντηρητικοί/ισλαμιστές κατέχουν σήμερα 167 έδρες, οι μεταρρυθμιστές 39, οι ανεξάρτητοι 74, οι θρησκευτικές μειονότητες 5 έδρες (Αρμένιοι 2, Χαλδαίοι και Ασσύριοι 1, Εβραίοι 1 και Ζωροάστρες 1) και διάφοροι 5 έδρες.¹¹⁶ Η παραπάνω κατανομή των εδρών εκτιμάται ότι δεν αποτυπώνει απόλυτα την κατανομή των πολιτικών δυνάμεων στο εσωτερικό του Ιράν, όπου σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές μπορούμε να διακρίνουμε τρεις γενικές κατηγορίες:¹¹⁷

α. Τους **ρεαλιστές τεχνοκράτες**, όπως τον πρώην πρόεδρο Rafsanjani, οι οποίοι θέτουν ως πρώτο στόχο την οικονομική πρόοδο του Ιράν, πράγμα που σημαίνει εξομάλυνση των σχέσεων με τη Δύση.

β. Τους **σκληροπυρηνικούς** του σημερινού προέδρου Ahmadinejad, οι οποίοι είναι πιστοί στη ισλαμική επανάσταση και δεν διατίθενται να θυσιάσουν τα μακρόχρονα οφέλη μίας σύμπραξης με τη Δύση με τα βραχύχρονα οφέλη μίας συγκρουσιακής πολιτικής με τις ΗΠΑ, οι οποίες αντιμετωπίζονται μόνο με πυρηνική αποτροπή.

γ. Στους **συντηρητικούς**, με ηγέτη τους τον Ανώτατο άρχοντα Ayatollah Ali Khamenei, οι οποίοι επιδιώκουν τη διατήρηση των σκληροπυρηνικών στην εξουσία, για να διασφαλίζουν ασφαλέστερα τη βιωσιμότητα του Θεοκρατικού καθεστώτος.

¹¹⁴ <http://exandas.ert.gr>

¹¹⁵ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_1_11/01/2009_298905

¹¹⁶ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html

¹¹⁷ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. Άρθρο του Σαλαπασιδη Γεώργιου: «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Σελ. 67.

Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Πάτελο Κωνσταντίνο,¹¹⁸ στο Ιράν, το Σύνταγμα καθορίζει τη θέση της Σαρία (Char'i'a) και όχι το αντίθετο. Το ιρανικό πρότυπο είναι «ακκοσμικευμένο», δηλαδή το κράτος με την πολιτική του καθορίζει τη θέση του θρησκευτικού πλέγματος και όχι το αντίθετο. Αυτό το καθόρισε και εγγράφως με οδηγία του από το 1989 ο Ayatollah Khomeini, τονίζοντας ευκρινώς την προτεραιότητα της επαναστατικής λογικής και των νόμων του ισλαμικού κράτους επί της Char'i'a. Το κοινοβούλιο λοιπόν νομοθετεί και οι δικαστές λαμβάνουν υπόψη τους νόμους του κράτους και όχι τη Char'i'a. Η ιρανική υπηκοότητα είναι μια έννοια μη ισλαμική, καθόσον ένας μουσουλμάνος μη Ιρανός έχει, με βάση το Σύνταγμα, τα ίδια δικαιώματα με έναν ξένο χριστιανό.

Μετά το θάνατο του ιδρυτή της ισλαμικής δημοκρατίας (3 Ιουνίου 1989), διαπιστώνεται μια μεγάλη συντηρητική κλίση. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τερματίστηκε η λογική της ισλαμικής επανάστασης, η οποία επεδίωκε τη συγκέντρωση της θρησκευτικής και της πολιτικής εξουσίας στο ένα και το αυτό πρόσωπο. Την οκταετία του μεταρρυθμιστή προέδρου Hatami (1997-2005), οι περισσότερες από τις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες του ακυρώθηκαν από το συντηρητικό κατεστημένο. Στις βουλευτικές εκλογές του 2004 αποκλείστηκαν οι μεταρρυθμιστές υποψήφιοι του Προέδρου, ενώ πολλοί από τους υποψήφιους απέσυραν τις υποψηφιότητές τους σε ένδειξη διαμαρτυρίας, με αποτέλεσμα στο κοινοβούλιο να υπάρχει συντριπτική πλειοψηφία των συντηρητικών. Με τον ίδιο σχεδόν τρόπο εκλέχθηκε και ο υπερσυντηρητικός Mahmoud Ahmadinejad, ως πρόεδρος.¹¹⁹

Μετά την εκτέλεση από τον Saddam Hussein του μεγάλου ιρακινού Ayatollah, Bakr al-Sadr, σχεδόν όλοι οι μεγάλοι Ayatollah είναι Ιρανοί. Έχουμε δηλαδή το τέλος της διεθνικότητας Shi'a. Το σύστημα της συνέχειας των Ayatollah δια της αυτοεκλογής τους έχει πλέον λήξει. Σήμερα στην ουσία δεν υπάρχει στην εξουσία ούτε ένας μεγάλος Ayatollah. Το τέλος όμως της πρωτοκαθεδρίας των μεγάλων Ayatollah που απείχαν από τα πολιτικά δρώμενα και είχαν διακεκριμένη θέση μέσα στην umma, σηματοδότησε το τέλος μιας μορφής του Ισλάμ Shi'a.¹²⁰

Σήμερα στο Ιράν παρατηρείται μια χαλάρωση της επιτήρησης-αστυνόμευσης της αστικής τάξης, με αποτέλεσμα την απολιτικοποίησή της. Αυτή η παθητική στάση της αστικής τάξης βοηθάει στη **πολιτική σταθερότητα** της χώρας.¹²¹

Ο Mohsen Sazegara, πρώην αξιωματούχος και νυν επικριτής του σημερινού καθεστώτος, υποστηρίζει ότι οι συντηρητικές δυνάμεις έχουν κυριαρχήσει πλέον στη διοικητική μηχανή, με το στρατό να παίζει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις. Πολλά μέλη της κρατικής μηχανής είναι πρώην μέλη των Φρουρών της Επανάστασης, από όπου προέρχεται και ο νυν πρόεδρος Mahmoud Ahmadinejad, ο πρώτος μη κληρικός εδώ και 26 χρόνια. Ο Sazegara υποστηρίζει ότι στόχος των σκληροπυρηνικών συντηρητικών είναι η «στρατικοποίηση» του καθεστώτος. Ο Mahmoud Ahmadinejad, μετά την εκλογική του επιτυχία εξήγγειλε ένα πρόγραμμα επιστροφής στις πολιτικές της Α' Ιρανικής Δημοκρατίας, εποχή που όλες οι αξίες της Επανάστασης είχαν τεθεί

¹¹⁸ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 354-355.

¹¹⁹ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 354-355.

¹²⁰ Ο. π. σελ. 358.

¹²¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 08 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Σύγχρονη Στρατηγική του Πολέμου κατά Liddel Hart και Douhet».

σε εφαρμογή. Δίνοντας το καλό παράδειγμα με το λιτό τρόπο ζωής του, διακήρυξε την κοινωνική δικαιοσύνη, την αγροτική μεταρρύθμιση, την διανομή πλούτου στους άπορους και τη πάταξη της ανεργίας και της διαφθοράς. Ένα πρόγραμμα «ισλαμικού σοσιαλισμού» επενδυμένο με ένα λαϊκίστικο υπόβαθρο.¹²²

Η κάτοχος του Νόμπελ Ειρήνης το 2003, Περσίδα νομικός Σιρίν Εμπαντί, δεν διστάζει να δηλώσει ότι στη χώρα της τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι δημοκρατικές ελευθερίες καταπατούνται, παρότι το ιρανικό κράτος έχει προσχωρήσει στις Διεθνείς Συμβάσεις για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών και έχει δεσμευθεί να τις εφαρμόζει.¹²³

Η πρόσφατη κρίση που ξέσπασε στη Γάζα λίγο πριν την ανάληψη της προεδρίας των ΗΠΑ από τον Μπαράκ Ομπάμα, με την εισβολή των ισραηλινών στρατευμάτων, πιθανόν να επηρεάσει καθοριστικά τις εξελίξεις στο Ιράν. Κι αυτό γιατί, εν όψει των προεδρικών εκλογών του Ιουλίου, οι ωμότητες του ισραηλινού στρατού που δικαιώνουν τη σκληρή γραμμή του Ιρανού προέδρου Μαχμούτ Αχμεντινετζάντ, να τον βοηθήσουν να διατηρηθεί στην εξουσία.¹²⁴

3.2.2 Οικονομική Κατάσταση

Στο Ιράν υπάρχουν σήμερα 40 περιοχές εξόρυξης πετρελαίου και στόχος είναι η αύξηση της παραγωγής μέχρι το 2010. Το 40% του εξορυσσόμενου πετρελαίου καταναλώνεται στην εσωτερική αγορά του Ιράν και μεσοπρόθεσμα αναμένεται να αυξηθεί, με δραματικές επιπτώσεις για την ιρανική οικονομία, καθόσον το 80-90% των εσόδων από τις εξαγωγές πετρελαίου στηρίζουν κατά 40-50% τον κρατικό προϋπολογισμό. Το 56% των εξαγωγών διοχετεύονται στην Ασία (Κίνα, Ιαπωνία, Νότια Κορέα και Ταϊβάν) και το 29% στη Ευρώπη. Το 62% των κοιτασμάτων φυσικού αερίου βρίσκονται σε περιοχές στις οποίες η άντληση παρουσιάζει δυσκολίες, με αποτέλεσμα να μην είναι ακόμη εκμεταλλεύσιμες. Οι διεθνείς κυρώσεις έχουν εμποδίσει την πρόσβαση στην αναγκαία τεχνολογία για την άντληση και στη συνέχεια την υδροποίηση του φυσικού αερίου, με σκοπό στη συνέχεια την εξαγωγή του με δεξαμενόπλοια.¹²⁵ Το Ιράν σήμερα εισάγει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν, μέσω αγωγών που κατασκευάστηκαν το 1997, ενώ ταυτόχρονα εξάγει αέριο στη Τουρκία.¹²⁶

Οι ενεργειακές ανάγκες της ιρανικής κοινωνίας αυξάνονται με ρυθμό περίπου 7% ετησίως και εάν συνεχιστούν οι σημερινές τάσεις, το Ιράν θα πρέπει μέσα στην επόμενη 15ετία να αυξήσει θεαματικά την παρεχόμενη ισχύ από τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η αύξηση της ισχύος της ηλεκτρικής ενέργειας δεν μπορεί να προέλθει αποκλειστικά από την χρήση υδρογονανθράκων.¹²⁷

Η αυξημένη αστικοποίηση, η οποία είναι από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως και αγγίζει το 69% και η παράλληλη αύξηση του πληθυσμού επηρεάζει αρνητικά την οικονομία. Ο πληθυσμός της Τεχεράνης αυξήθηκε 34 φορές από το 1920 (200.000)

¹²² Ι.Δι.Σ., Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ. 2.

¹²³ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_1_11/01/2009_298905

¹²⁴ Ο. π.

¹²⁵ Εφημερίδα «ΤΟ ΕΘΝΟΣ», Πέμπτη 25 Σεπτεμβρίου 2008.

¹²⁶ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 11.

¹²⁷ www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

μέχρι το 2000 (6,7 εκατ.) και σήμερα ανέρχεται σε 74 εκατομμύρια περίπου. Η αστικοποίηση δημιουργεί παραγκουπόλεις, όπου η φτώχεια δημιουργεί μια δραματική κατάσταση με τα «παιδιά των δρόμων» να αποτελούν πλέον αστικό φαινόμενο. Σήμερα ζουν σε παραγκουπόλεις του Ιράν 7 εκατομμύρια άνθρωποι. Αυτό έχει σαν συνέπεια την ανάπτυξη παρακρατικών τρομοκρατικών ομάδων, καθώς και την αύξηση της εγκληματικότητας.¹²⁸

Στην οικονομική κρίση της περιόδου Khatami, ο πληθωρισμός ανήλθε στο 50% και η το επίσημο κρατικό ποσοστό της ανεργίας ήταν κατά μέσο όρο 11,95%. Την περίοδο 1991-2002 το πραγματικό κόστος των βασικών αγαθών αυξήθηκε κατά 20%, ενώ οι μισθοί παρέμειναν στάσιμοι.¹²⁹

Σήμερα πάντως ένα από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ιρανική οικονομία είναι η ανεργία, η οποία το 2007 ήταν 12%, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ιρανικής κυβέρνησης, και η οποία εκτιμάται ότι είναι ακόμη υψηλότερη.¹³⁰ Αυτό είναι και η κύρια αιτία που οδηγεί στη μεγαλύτερη μετανάστευση επιστημόνων σε παγκόσμια κλίμακα (brain-drain). Σήμερα το ¼ των πτυχιούχων Ιρανών εργάζονται εκτός συνόρων, με μεγάλο ποσοστό αυτών να ζουν στις ΗΠΑ. Για να μειωθεί η ανεργία θα πρέπει να γίνουν επενδύσεις στην επικράτεια του Ιράν, είτε κρατικές είτε ιδιωτικές. Όμως οι συνεχιζόμενες κυρώσεις που επιβάλλουν οι ΗΠΑ μέσω του ΟΗΕ δυσχεραίνουν την οικονομική κατάσταση της χώρας.

Η γεωργία, που απασχολεί το 27% του ενεργού πληθυσμού, αξιοποιεί μονάχα το 8,6% του χρησιμοποιούμενου εδάφους. Είναι πολύ διαδεδομένες οι μακριές υπόγειες σωληνώσεις μήκους 40-50 χλμ., που ονομάζονται «κχανάτι» και οδηγούν το νερό από τις πλαγιές των βουνών στις κοντινές πεδιάδες. Παρά την αγροτική μεταρρύθμιση του 1963, η ιδιοκτησία είναι άσχημα κατανομημένη, εκτός από τις επαρχίες της Κασπίας.¹³¹

Η κτηνοτροφία έχει μεγάλη σπουδαιότητα, γιατί ο νομαδικός πληθυσμός είναι μεγάλος (υπολογίζεται γύρω στα 3-4 εκατομμύρια), λόγω του ξηρού περιβάλλοντος και των εποχιακών μετακινήσεων. Στο παρελθόν ανθούσε η βιοτεχνία (χαλιά, πολύτιμα υφάσματα κ.λ.π.), μαζί με την οποία λειτουργούσαν βιομηχανίες τροφίμων, τσιμέντου, λάστιχου, υφαντουργίας. Η διαδικασία βιομηχανοποίησης που πραγματοποιήθηκε τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 στη βάση των πετρελαϊκών πηγών διακόπηκε από τον οκταετή πόλεμο με το Ιράκ και από τις εσωτερικές εντάσεις που ακολούθησαν την επανάσταση του 1979.¹³²

3.2.3 Μειονότητες

Στο Ιράν η θρησκευτική ομοιογένεια βρίσκεται σε υψηλό βαθμό, καθόσον το 89% του πληθυσμού είναι Σίίτες και περίπου το 9% Σουνίτες.¹³³ Εκτός από τον

¹²⁸ Εισήγηση από τον Δρ. Ευάγγελο Βενέτη, ειδικό στα θέματα του Ιράν, κατά την Ημερίδα στη ΣΕΘΑ της 12^{ης} Μαΐου 2009, με θέμα: «Τα Νέα Γεωπολιτικά Δεδομένα και οι Προοπτικές για την Ασφάλεια και την Ειρήνη στην Περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής».

¹²⁹ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 4.

¹³⁰ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html

¹³¹ http://www.geocities.com/world_greek_geografia/Asia/Iran/Iran.htm

¹³² Ο. π.

¹³³ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 4.

ισλαμικό του χαρακτήρα, το Ιράν είναι σε τέτοιο βαθμό διαποτισμένο με την περσική παράδοση, που συχνά παραβλέπεται το γεγονός ότι οι περσικής καταγωγής πολίτες του αντιστοιχούν μόνο στο 51% του συνολικού πληθυσμού. Στη παραμεθόριο κατοικούν διάφορες εθνικές μειονότητες με τις σημαντικότερες να είναι αυτές των Αζέρων (24%), των Κούρδων (8%), των Αράβων (3%) και των Βελούχων (2%). Επειδή αυτές οι μειονότητες ενθαρρύνονται να συνεργάζονται με τις κεντρικές αρχές και να λαμβάνουν ως αντάλλαγμα σχετικά ευρεία ελευθερία πολιτικής έκφρασης, χωρίς να λείπουν και οι διαφωνίες με τις ιρανικές αρχές ή και ακόμη και οι μικρές έκτασης συγκρούσεις, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι, γενικά το Ιράν δεν αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα με τις μειονότητές του.¹³⁴

Αναλυτικά οι μειονότητες του Ιράν, όπως στο Παράρτημα «Δ».

3.2.4 Η Θέση της Γυναίκας στο Σύγχρονο Ιράν

Οι γυναίκες θεωρούνται από το Ισλάμ ως κατώτερες των ανδρών. Οι ηγέτες του παχλαβικού καθεστώτος του Ιράν, προσπάθησαν να φέρουν δυτικά πρότυπα στη χώρα, ακολουθώντας το παράδειγμα της Τουρκίας.¹³⁵ Όμως παρά την αναβάθμιση της κοινωνικής τους θέσης, η πλειονότητα των γυναικών εναντιώθηκαν στο καθεστώς Pahlavi και στράφηκαν προς τον παραδοσιακό ισλαμικό χαρακτήρα της γυναίκας. Ενδεχομένως αυτό να ήταν μία αντίδραση προς το καθεστώς, που αδιαφορούσε στο παραδοσιακό σύστημα αξιών και επιδίωκε να δημιουργήσει απομιμήσεις της «δυτικής κούκλας». Όμως στα πρώτα χρόνια της Ισλαμικής Επανάστασης μειώθηκαν τα δικαιώματα των γυναικών. Στη συνέχεια και πάλι άρχισαν να γίνονται προσπάθειες για την αναβάθμιση της θέσης της γυναίκας στην ιρανική κοινωνία, αρχής γινομένης το 1997 όταν ο Khatami ίδρυσε το Κέντρο Γυναικείας Συμμετοχής, ένα κρατικό ίδρυμα για τα θέματα των γυναικών.¹³⁶

Με την εκλογή του ο Mahmoud Ahmadinejad υιοθέτησε την «κουλτούρα της μαντίλας», ενισχύοντας το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Εξάλλου ως Δήμαρχος της Τεχεράνης είχε λάβει κάποια μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση, όπως η κατασκευή ξεχωριστών ανελκυστήρων στα κτίρια του Δήμου. Παρόλα αυτά η εκπαίδευση των γυναικών σήμερα είναι αρκετά διαδεδομένη. Το 46% των δασκάλων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι γυναίκες, ενώ το ποσοστό τους στο διοικητικό προσωπικό των σχολείων είναι πάνω από 55%. Η αύξηση του μορφωτικού επιπέδου και η πανεπιστημιακή μόρφωση, οδήγησε τη γυναίκα στην τάση για ανεξαρτησία και φυγή από τις ενδοοικογενειακές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις, παρά τις προσπάθειες των αρχών για τη μείωση των γυναικών στα πανεπιστήμια τη δεκαετία 1989-1997. Όμως το υψηλό επίπεδο μόρφωσης των γυναικών αποτελεί θετικό στοιχείο για την ιρανική κοινωνία ως σύνολο, όπως και για κάθε κοινωνία. Σήμερα το ποσοστό αναλφαβητισμού των γυναικών είναι κάτω από το 30%, περίπου ίσο με αυτό της «ευρωπαϊκής» Τουρκίας, ενώ στην Αίγυπτο είναι 54%. Η συμμετοχή των γυναικών στο κοινοβούλιο είναι περιορισμένη και στα ίδια περίπου ποσοστά με αυτά των δύο παραπάνω χωρών. Η δε συμμετοχή τους στο εργατικό

¹³⁴ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 8.

¹³⁵ Ο. π. σελ. 12.

¹³⁶ Ο. π. σελ. 13.

δυναμικό της χώρας, που ανέρχεται στο 12% θεωρείται αρκετά χαμηλό, με το αντίστοιχο της Τουρκίας να ανέρχεται στο 27% και της Αιγύπτου στο 21%.¹³⁷

Παρόλο που το Σύνταγμα παρέχει την ισότητα δικαιωμάτων στους άνδρες και στις γυναίκες,¹³⁸ η νομοθεσία του Ιράν εισάγει διακρίσεις σε βάρος της γυναίκας, που βασίζονται στη θρησκεία. Η αξία της ζωής μιας γυναίκας είναι η μισή από αυτήν του άντρα. Εάν τραυματιστούν σε αυτοκινητικό υπό τις ίδιες συνθήκες, η γυναίκα δικαιούται μισή αποζημίωση σε σχέση με τον άντρα.¹³⁹ Σε μία δίκη η μαρτυρία ενός άντρα έχει τη βαρύτητα της μαρτυρίας δύο γυναικών. Ένας άντρας μπορεί να έχει τέσσερις γυναίκες και έχει δικαίωμα να χωρίσει με οποιαδήποτε αφορμή. Αλλά για μία γυναίκα, το να χωρίσει είναι πολύ επώδυνο και πολλές φορές αδύνατο. Ορισμένα αξιώματα είναι απροσπέλαστα για τις γυναίκες, όπως αυτό των δικαστών, το οποίο σημειωτέον, οι γυναίκες είχαν δικαίωμα να διεκδικήσουν πριν την ισλαμική επανάσταση.¹⁴⁰ Το 1962 τους χορηγήθηκε το δικαίωμα ψήφου και σήμερα το 65% των φοιτητών στα πανεπιστήμια είναι γυναίκες. Τον Αύγουστο του 2000, ανώτεροι κληρικοί εξέδωσαν θρησκευτικό διάταγμα που επιτρέπει στις γυναίκες να διοργανώνουν θρησκευτικές συγκεντρώσεις εκκλησιαζόμενων γυναικών.¹⁴¹

3.3 Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν

Για πολλούς αναλυτές πάνω σε θέματα του ισλαμικού κόσμου, το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αποτελεί για τις ΗΠΑ, τη Δύση και το Ισραήλ μία «βίαιη και ασύμμετρη μορφή διαπραγμάτευσης», ώστε να αναγνωριστεί ως μια περιφερειακή δύναμη στη περιοχή. Όμως οι δυτικοί κυρίως αναλυτές, ορισμένες φορές παραγνωρίζουν το γεγονός ότι οι Ιρανοί διαθέτουν υπομονή και γνωρίζουν να παραχωρούν χρόνο μέχρι να ωριμάσουν οι κατάλληλες συνθήκες, για να λάβουν τις αποφάσεις τους.¹⁴²

Στις 09 Αυγούστου του 2005 στην διάσκεψη της ΙΑΕΑ στην Βιέννη, ο Ιρανός ανώτατος άρχοντας Ayatollah Khameni, εξέδωσε μια ιερή οδηγία (FATWA), με την οποία απαγόρευσε την παραγωγή, αποθήκευση και χρήση των ατομικών όπλων. Όλα τα μεγάλα δυτικά ΜΜΕ, όπως το BBC και το CNN απλά και μόνο μνημόνευσαν αυτή την ενέργεια, αλλά μόνο ως υπότιτλο σε άλλες «κύριες» ειδήσεις αρνητικού περιεχομένου για το Ιράν. Επίσης τον Οκτώβριο του 2006, όταν η Βόρειος Κορέα ανακοίνωσε την επιτυχημένη δοκιμή πυρηνικών όπλων, το Ιράν δημοσίως τη καταδίκασε. Ο εκπρόσωπος του Ιρανικού ΥΠΕΞ δήλωσε επίσημα ότι η θέση του Ιράν είναι ξεκάθαρη και ότι το Ιράν «εκ πεποιθήσεως πιστεύει σε έναν κόσμο απαλλαγμένο από πυρηνικά όπλα».¹⁴³

Σύμφωνα με τον Πρόσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, η πρόταση του Ιράν για δημιουργία ελεύθερης ζώνης,

¹³⁷ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 13.

¹³⁸ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 354-355.

¹³⁹ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_1_11/01/2009_298905

¹⁴⁰ <http://exandas.ert.gr/archive/homeini/iran.htm>

¹⁴¹ Ο. π.

¹⁴² Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλτη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 58

¹⁴³ www.globalissues.org/article/696/iran (Mohammad Ali Hosseini, October 2006, Iran Responds to North Korea's Nuclear Weapon Test, quoted by Carah Ong, October 10, 2006)

απαλλαγμένης από πυρηνικά όπλα στη περιοχή της Μέσης Ανατολής θα έπρεπε να έχει μπει ψηλά στις προτεραιότητες της διεθνούς κοινότητας.¹⁴⁴ Οι ΗΠΑ και η ΕΕ, ισχυρίζεται ο ίδιος, αδιαφόρησαν για την παραπάνω πρόταση, ενώ βοηθούν το Ισραήλ να διατηρήσει την πυρηνική του δύναμη, με την οποία απειλεί όλη τη περιοχή. Επίσης ο κ. Πρέσβης ισχυρίζεται ότι, το Ιράν για ιδεολογικούς λόγους δεν πρόκειται ποτέ να αναπτύξει πυρηνικό οπλοστάσιο. Και αυτό γιατί σύμφωνα με τις Ιρανικές παραδόσεις, ακόμη και το κυνήγι για διασκέδαση απαγορεύεται στο Ιράν, πόσο μάλλον τα όπλα μαζικής καταστροφής. Σήμερα το ουράνιο εμπλουτίζεται κάτω του 5% στο Ιράν, δηλαδή για ειρηνικούς σκοπούς, ενισχύοντας την τεχνολογική πρόοδο της χώρας και εξασφαλίζοντας παράλληλα τουλάχιστον 30 κλάδους της εγχωρίας αγοράς.

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν είναι ένα από τα ζητήματα πάνω στα οποία υπάρχει συναίνεση όλου του πολιτικού κόσμου, καθώς και της πλειοψηφίας του ιρανικού λαού, γιατί διεγείρει τα εθνικιστικά και αντιαποικιακά αντανεκλαστικά. Το θέμα αυτό ενώνει τα δυο βασικά ρεύματα της ιρανικής εθνικής ταυτότητας που είναι το шиητικό Ισλάμ και ο εθνικισμός ενός λαού, ο οποίος είναι υπερήφανος γιατί αισθάνεται κληρονόμος μιας από τις αρχαιότερες και ισχυρότερες αυτοκρατορίες. Βέβαια υπάρχουν και οι αντίθετες φωνές, κυρίως ενός τμήματος της μορφωμένης μεσαίας τάξης.¹⁴⁵

Ο Υφυπουργός Εξωτερικών του Ιράν Mehdi Safari, σε πρόσφατη διάλεξή του στο Ι.Δι.Σ. αναρωτήθηκε γιατί οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους δεν είχαν κανένα πρόβλημα τη δεκαετία του '70 και νωρίτερα, όταν οι ΗΠΑ είχαν υπογράψει εμπορική συμφωνία με το Ιράν για τη προμήθεια 8 πυρηνικών αντιδραστήρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά έχουν σήμερα;¹⁴⁶

Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι αυτό που πραγματικά επιθυμεί το Ιράν είναι να αποκτήσει την πυρηνική τεχνογνωσία, για να ενισχύσει το πολιτικό και διπλωματικό του status στην περιοχή της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής.¹⁴⁷ Εκτιμάται ότι το Ιράν δεν σκοπεύει βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα στην απόκτηση πυρηνικών όπλων. Όμως δεν αποκλείεται να χρησιμοποιήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, για να αποκτήσει την «πυρηνική επιλογή» (nuclear option).¹⁴⁸ Σήμερα προηγμένες τεχνολογικά χώρες όπως η Γερμανία ή Ιαπωνία κατέχουν τη «πυρηνική επιλογή», η δε Σουηδία έχει κάνει και δοκιμή πυρηνικής έκρηξης στο εργαστήριο. Όμως παρόλα αυτά οι παραπάνω χώρες δεν έχουν λάβει την πολιτική απόφαση απόκτησης πυρηνικών όπλων.

Όμως υπάρχουν και αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι, παρά τις περί του αντιθέτου διαβεβαιώσεις τους, οι Ιρανοί ιθύνοντες στοχεύουν στην απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου.¹⁴⁹ Εκτιμάται ότι μακροπρόθεσμα το Ιράν είναι πολύ πιθανόν να προσπαθήσει να αποκτήσει πυρηνικά οπλικά συστήματα. Αυτό όμως αναμένεται να το επιχειρήσει όταν θα έχει ισχυροποιηθεί επαρκώς και εφόσον

¹⁴⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honaridoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

¹⁴⁵ Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 23 Μαΐου 2006

¹⁴⁶ Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.) την 27 Ιανουαρίου 2009, από τον Υφυπουργό Εξωτερικών του Ιράν Δρ. Mehdi Safari, με θέμα: «Ιράν και Περιφερειακή Ασφάλεια».

¹⁴⁷ www.globalissues.org/article/696/iran (Fred Halliday, Iran vs United States – again, openDemocracy, February 14, 2006)

¹⁴⁸ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 258. Πυρηνική επιλογή (nuclear option) είναι η δυνατότητα απόκτησης πυρηνικών όπλων σε λιγότερο από ένα έτος μετά τη λήψη της σχετικής απόφασης.

¹⁴⁹ www.diplomatikoriskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008)

διαμορφωθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Οι κυριότεροι λόγοι, οι οποίοι ενδέχεται να οδηγήσουν το Ιράν στην απόκτηση πυρηνικών όπλων στο μέλλον, σύμφωνα με τα κίνητρα που θέτει στη θεωρία του ο Kenneth Waltz, είναι οι παρακάτω:¹⁵⁰

α. Εκτός από τη Κίνα και τη Ρωσία, τα γειτονικά του κράτη το Πακιστάν και η Ινδία, αλλά και το Ισραήλ, διαθέτουν ήδη πυρηνικά οπλικά συστήματα.

β. Το δεύτερο κίνητρο έχει να κάνει με τα διλλήματα ασφαλείας, τα οποία έχουν αυξηθεί για τους παρακάτω λόγους:

(1) Λόγω της έντονης στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στα σύνορά του (Αφγανιστάν και Ιράκ).

(2) Λόγω της μειονεκτικής θέσης που έχει, όσον αφορά τα συμβατικά οπλικά του συστήματα, σε σύγκριση με το Ισραήλ και τα σουνιτικά ισλαμικά κράτη της Μ. Ανατολής.¹⁵¹

γ. Με την κατοχή πυρηνικών όπλων, το Ιράν θα αυξήσει το γόητρό του και θα αναβαθμίσει τη θέση του σε διεθνές επίπεδο και θα καταστεί ένας υπολογίσιμος παράγοντας για τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή της Μ. Ανατολής. Επίσης θα αποκτήσει ιδιαίτερο κύρος, καθόσον θα είναι το δεύτερο μετά το Πακιστάν ισλαμικό κράτος της Μ. Ανατολής.

Εκτός από τους παραπάνω, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που πιθανόν να ωθήσουν το Ιράν στο μέλλον να αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Οι λόγοι αυτοί είναι:¹⁵²

α. Οι συχνές δηλώσεις της πολιτικής ηγεσίας των ΗΠΑ για την ανάγκη ανατροπής του θεοκρατικού ιρανικού καθεστώτος, η συμπερίληψη του Ιράν από τις ΗΠΑ στον «άξονα του κακού» και στη λίστα των χωρών που υποθάλπουν τη διεθνή τρομοκρατία, καθώς και οι δημόσιες δηλώσεις Ισραηλινών αξιωματούχων για την αναγκαιότητα προληπτικού στρατιωτικού πλήγματος εναντίον των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων, ενισχύουν την αίσθηση περιθωριοποίησης και αυξάνουν ολοένα και περισσότερο τις παραστάσεις απειλής της ιρανικής ηγεσίας (διλλήματα ασφαλείας), αλλά και του ιρανικού λαού.

β. Η εκτεταμένη χρήση χημικών όπλων από το Ιράκ κατά τη διάρκεια του πολέμου του 1980-1988, κατέδειξε στην ιρανική ηγεσία τις συνέπειες της αδυναμίας τους.

γ. Όλες οι κυβερνήσεις της ισλαμικής δημοκρατίας είναι κληρονόμοι του φιλόδοξου πυρηνικού προγράμματος του Σάχη, ο οποίος είχε επενδύσει δισεκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή πυρηνικών αντιδραστήρων στο ιρανικό έδαφος και για την αγορά ποσοτήτων εξαιρετικά εμπλουτισμένου ουρανίου (Highly Enriched Uranium). Αυτό φανερώνει ότι η υψηλή στρατηγική του Ιράν στο θέμα της απόκτησης πυρηνικής τεχνολογίας παραμένει αμετάβλητη, παρά την καθεστωτική αλλαγή του 1979.

¹⁵⁰ Kenneth N. Waltz, The spread of nuclear weapons: More may be better, The International Institute for Strategic Studies, London, 1981, σελ: 7-8.

¹⁵¹ Σήμερα λόγω του οικονομικού αποκλεισμού και του εμπάργκο πώλησης όπλων από τη Δύση, οι μόνες πηγές εκσυγχρονισμού των ιρανικών ενόπλων δυνάμεων είναι η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία. Την ίδια στιγμή, άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής εξοπλίζονται με εντατικούς ρυθμούς αγοράζοντας σύγχρονα οπλικά συστήματα από τη Δύση. Ως απόρροια των παραπάνω το Ιράν σήμερα σπαταλά τεράστιους πόρους για την προμήθεια χαμηλής ποιότητας στρατιωτικού υλικού. Γιαυτό και η κατασκευή πυρηνικών όπλων θα αποτελέσει μία συμφέρουσα, αξιόπιστη, αποτελεσματική και προσιτή από οικονομική άποψη, λύση.

¹⁵² www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

Αναλυτές εκτιμούν ότι, η περίπτωση απόκτησης πυρηνικών όπλων από το Ιράν στο μέλλον, θα λειτουργούσε σταθεροποιητικά στη περιοχή της Μ. Ανατολής, για τους παρακάτω λόγους:¹⁵³

α. Η κατοχή πυρηνικών όπλων από το Ισραήλ και από τις ΗΠΑ, οι οποίες διατηρούν στρατιωτικές βάσεις σε πολλές χώρες της περιοχής, θα έχει ως συνέπεια την «αυτοσυγκράτηση» της ιρανικής ηγεσίας.

β. Η πολιτική ηγεσία του Ιράν θα γίνει πιο προσεκτική και πιο μετριοπαθής στην άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής.

γ. Οι όμορες αραβικές χώρες δεν θα χρειαστεί να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα, αφού οι περισσότερες από αυτές διατηρούν στενότερους συμμαχικούς δεσμούς με τις ΗΠΑ και η εδαφική τους ακεραιότητα θα πρέπει να θεωρείται εξασφαλισμένη χάρη στην έντονη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στην Μ. Ανατολή. Επίσης η Αίγυπτος και η Ιορδανία έχουν ήδη υπογράψει συμφωνίες ειρήνης με το Ισραήλ και ήδη διενεργούνται συνομιλίες για την υπογραφή ανάλογης συμφωνίας με τη Συρία.¹⁵⁴

Αναλυτικότερα η εξέλιξη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, όπως στο Παράρτημα «Ε».

3.4 Διεθνής Κατάσταση και Σχέσεις με τα Άλλα Κράτη και τους Διεθνείς Οργανισμούς

Το Ιράν είναι μέλος της διακυβερνητικής «Οργάνωσης Ισλαμικής Διάσκεψης» (Organisation de la Conference Islamique, OCI), έχει το καθεστώς του παρατηρητή στον «Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης» (Shanghai Cooperation Organisation, SCO) και από το 1961 είναι μέλος του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (OPEC). Ως μέλος του ΟΗΕ, το Ιράν απέτυχε τον Οκτώβριο του 2008 να γίνει ένα από τα δέκα πέντε μη μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ για την περίοδο 2009-2010. Κατά τη σχετική ψηφοφορία στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού, η Ιαπωνία κατόρθωσε να λάβει τη θέση, αφήνοντας εκτός ΣΑ το Ιράν, στο οποίο τα Ηνωμένα Έθνη έχουν επιβάλλει κυρώσεις εξαιτίας του πυρηνικού της προγράμματος. Από τους 192 ψήφους, η Ιαπωνία έλαβε 158 ψήφους, έναντι 32 του Ιράν.¹⁵⁵

Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), σε διακηρυκτικό επίπεδο, οι μεγάλες χώρες συμμερίζονται πλήρως την αμερικανική αντίθεση στον εξοπλισμό του Ιράν με πυρηνικά και στηρίζουν πρόθυμα την προσπάθεια της Ουάσινγκτον να αποτραπεί το ενδεχόμενο αυτό, μεταξύ άλλων με την επιβολή διεθνών κυρώσεων κατά της Τεχεράνης. Παρά ταύτα, βρετανικές, γαλλικές, γερμανικές και ιταλικές εταιρείες, και όχι μόνο, εξακολουθούν να συναλλάσσονται επικερδώς με τους Ιρανοί. Αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ παραμένει ένας σημαντικός εμπορικός εταίρος της Τεχεράνης. Σύμφωνα δε με έγκυρο Αμερικανό αναλυτή, «ο χειρότερος εφιάλτης των Ευρωπαϊκών παραμένει ένας αμερικανικός ή ισραηλινός βομβαρδισμός των ιρανικών πυρηνικών

¹⁵³ www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

¹⁵⁴ Εισήγηση από την αραβολόγο Αντωνία Δήμου, με θέμα «Ο Αραβικός Κόσμος», κατά την Ημερίδα στη ΣΕΘΑ της 12^{ης} Μαΐου 2009, με τίτλο: «Τα Νέα Γεωπολιτικά Δεδομένα και οι Προοπτικές για την Ασφάλεια και την Ειρήνη στην Περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής».

¹⁵⁵ www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=948950&lngDtrlID=245

εγκαταστάσεων».¹⁵⁶ Ενώ Βρετανός, πρώην σύμβουλος της κυρίας Θάτσερ, παρατηρεί ότι «σε τελευταία ανάλυση...οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θεωρούν ότι η συνύπαρξη με ένα πυρηνικοποιημένο Ιράν δεν θα είναι χειρότερη από εκείνη με το πυρηνικοποιημένο Πακιστάν...».

Πέραν της εναντίωσης της Ουάσινγκτον και του Τελ Αβίβ στο ενδεχόμενο ενός πυρηνικού Ιράν, ανησυχίες σχετικά με αυτό το ζήτημα εγείρονται και από άλλους σύμμαχους των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή των οποίων η ασφάλεια τίθεται εν κινδύνω εάν το Ιράν αποτελέσει ένα ισχυρό πόλο ενίσχυσης του σιιτικού Ισλάμ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η Σαουδική Αραβία, ως πυρήνας του Σουνιτικού Ισλάμ, δεν διάκειται καθόλου θετικά στην παρατηρούμενη αναβάθμιση του περιφερειακού ρόλου του Ιράν και τον παραγκωνισμό των Σουνιτών στο εσωτερικό του Ιράκ.

Το Ιράν διατηρεί καλές σχέσεις με όλα σχεδόν τα κράτη της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, πλην του Ισραήλ. Με το Αζερμπαϊτζάν το συνδέει η μειονότητα των 17 εκατομμυρίων αζερικής καταγωγής, που ζουν στο βορειοδυτικό Ιράν. Παρά ταύτα στη σύγκρουση με την Αρμενία για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, το Ιράν παρείχε διακριτική βοήθεια στην Αρμενία, παρά την αντίθεση της κοινής γνώμης. Ακόμη και ο Ανώτατος Αρχοντας Ali Khamenei, έχει αζερική καταγωγή. Με την γεωργία διατηρούν τυπικούς δεσμούς και με την Συρία έχουν συνάψει στρατιωτική συμφωνία από το 2006. Με την Τουρκία υπάρχουν οι προϋποθέσεις για μια στενή συνεργασία στον ενεργειακό τομέα. Το μεγαλύτερο δε από το 56% των εξαγωγών που διοχετεύονται στην Ασία αφορούν τη Κίνα. Τέλος δε με τη Ρωσία υπάρχει στενή οικονομική και τεχνολογική συνεργασία και ρωσικές εταιρείες έχουν αναλάβει τη δημιουργία των πυρηνικών υποδομών του Ιράν.

Το Ιράν στηρίζει τη σημερινή Κυβέρνηση του Αφγανιστάν, προσφέροντας ηλεκτρική ενέργεια στη χώρα. Επίσης μεγάλος αριθμός Αφγανών εισέρχονται στο Ιράν για εργασία, τα χρηματικά εμβάσματα των οποίων συμβάλλουν έμμεσα στην στήριξη της κοινωνικής συνοχής του Αφγανιστάν. Η Ιρανική κυβέρνηση θα στηρίξει το δημοκρατικό μετασχηματισμό της χώρας και θα στηρίξει όποια κυβέρνηση προέλθει από τη ψήφο του Αφγανικού λαού στις επερχόμενες εκλογές.¹⁵⁷

Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης εισβολής του Ισραηλινού στρατού στη λωρίδα της Γάζας, το Ιράν δεν επέτρεψε τους πάνω από 1.000 εθελοντές, να μετακινηθούν στη Γάζα και να λάβουν μέρος στις επιχειρήσεις των Παλαιστινίων εναντίον των Ισραηλινών. Σύμφωνα με τον καθηγητή Μάριο Ευρυβιάδη,¹⁵⁸ το γεγονός αυτό εκτός του ότι αποτελεί ένδειξη ότι δεν υπάρχει άξονας Ιράν-Χαμάς-Χεσμπολάχ, καταδεικνύει και την πρόθεση του Ιράν να μη καταστρέψει μια μελλοντική ομαλοποίηση των σχέσεών του με τη Δύση και τις ΗΠΑ.

Αναλυτικά οι σχέσεις του Ιράν με άλλα κράτη του εγγύς και του ευρύτερου γεωγραφικού περιβάλλοντος της Μέσης Ανατολής, όπως στο Παράρτημα «ΣΤ».

¹⁵⁶ www.diplomatikoperiskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008)

¹⁵⁷ Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.) την 27 Ιανουαρίου 2009, από τον Υφυπουργό Εξωτερικών του Ιράν Δρ. Mehdi Safari, με θέμα: «Ιράν και Περιφερειακή Ασφάλεια».

¹⁵⁸ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΙΡΑΝ

4.1 Επιπτώσεις του Τρομοκρατικού Κτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001

Για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, υπήρχαν δύο φράσεις-κλειδιά στον λόγο του Μπους Τζούνιορ, με την ανάληψη της προεδρίας την 20η Ιανουαρίου 2001. Ο κ. Μπους αναφέρθηκε στην ανάγκη δημιουργίας τέτοιας μορφής άμυνας που να μην επιδέχεται οποιαδήποτε αμφισβήτηση (**unchallenged defense**). Υπογράμμισε επίσης τη βούληση των ΗΠΑ να αντιμετωπίσουν αποφασιστικά την απειλή των όπλων μαζικής καταστροφής (WMD).¹⁵⁹ Η απόλυτη ασφάλεια πρωτοεμφανίσθηκε επίσημα στις ΗΠΑ το 1983 με την διακήρυξη του Προέδρου Ρέηγκαν για την δημιουργία αντιπυραυλικής ασπίδας (Πόλεμος των Αστρων). Ενισχύθηκε όμως το 1992 με τις «Οδηγίες Αμυντικού Σχεδιασμού» (Defense Planning Guidance, DPG). Στο **DPG/1992** διατυπώθηκε η φιλοσοφία ότι **οι ΗΠΑ δεν πρόκειται ν' ανεχτούν κανένα ανταγωνιστή και καμία απειλή στην μεταψυχροπολεμική περίοδο**. Άρα η φιλοσοφία, καθώς και το δόγμα του Μπους Τζούνιορ (προληπτικός πόλεμος), που διατυπώθηκε στην ομιλία του στο West Point, επαναδιατυπώνει με ακραίο τρόπο την πολιτική φιλοσοφία του DPG/1992 και δεν είναι αποτέλεσμα της τραυματικής εμπειρίας του τρομοκρατικού κτυπήματος της 11/9. Οι καταβολές του εντοπίζονται στην κοσμοθεωρία των Αμερικανών, που κωδικοποιείται με τη φράση «**πεπρωμένο του έθνους**» (manifest destiny). Το «πεπρωμένο του έθνους» αποτελεί το ιδεολογικό υπόβαθρο του τρόπου και των μεθόδων που εκφράζουν διαχρονικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική και που θέλει την πολιτική αυτή να έχει τη «Θεία Χάρη», υλοποιώντας τη βούληση του Κυρίου.¹⁶⁰

Μετά τις επιθέσεις της 11/9 και στο πλαίσιο της εξάλειψης της τρομοκρατίας, οι ΗΠΑ έθεσαν την αποτροπή του λαθρεμπορίου πυρηνικών και ραδιενεργών υλικών ως ένα από τα σημαντικότερα θέματα εθνικής ασφαλείας.¹⁶¹ Την 15^η Απριλίου 2005 αποφασίστηκε η ίδρυση της «Υπηρεσίας Ανίχνευσης Πυρηνικών Υλικών» στο εσωτερικό της χώρας (Domestic Nuclear Detection Office, DNDO), η οποία αντικατέστησε την «Υπηρεσία Προστασίας Συνόρων και Τελωνείων» (Customs and Border Protection, CBP) στη διαχείριση των προγραμμάτων που αφορούν τη χρήση εξοπλισμού ανίχνευσης πυρηνικής ακτινοβολίας. Τον Οκτώβριο του 2006 το Κογκρέσο θέσπισε το Νόμο «Ασφαλή Λιμάνια» (Safe Port), με τον οποίο το DNDO ανέλαβε τον έλεγχο των λιμανιών της χώρας.

¹⁵⁹ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 213 της 25 Ιαν 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

¹⁶⁰ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 588 της 27 Αυγ 2002. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ: Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΙΡΟΣΙΜΑ

¹⁶¹ Canada Free Press – CI Centre, 25/09/08

Μετά τη διεθνή κρίση εξ αιτίας του τρομοκρατικού κτυπήματος της 11/9 στο Μανχάταν, παρατηρούμε τρία χαρακτηριστικά στοιχεία:¹⁶²

α. Το γεγονός πως διάφοροι πολιτικοί στις ΗΠΑ άφησαν σαφείς υπαινιγμούς για πιθανή χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων κατά του Αφγανιστάν.

β. Παρατηρήθηκε μια μεταστροφή της κοινής γνώμης στις ΗΠΑ υπέρ της χρήσης πυρηνικών όπλων σε μια συμβατική σύγκρουση (Αφγανιστάν).

γ. Ταυτόχρονα με τα παραπάνω, ο Οσάμα Μπίν Λάντεν ισχυρίστηκε πως κατέχει πυρηνικά όπλα και πως θα τα χρησιμοποιούσε, εάν οι Αμερικανοί τα χρησιμοποιούσαν πρώτοι.

Η αίσθηση της απειλής στις ΗΠΑ αυξήθηκε μετά την 11/9, κυρίως για τους παρακάτω λόγους:¹⁶³

α. Οι γνωστοί κανόνες αποτροπής, με τους οποίους ήταν εξοικειωμένη η κοινή γνώμη κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δεν λειτουργούν ενάντια σε έναν μη κρατικό διεθνικό δρώντα, όπως η Αλ Κάιντα.

β. Ενισχύθηκαν οι φόβοι για τρομοκρατικές επιθέσεις με μέσα μαζικής καταστροφής.

γ. Τα τρομοκρατικά δίκτυα απέκτησαν πολύ σύντομα μια καταπληκτική γεωγραφική ενότητα. Τρομοκρατικές επιθέσεις έχουν γίνει σε κράτη με μουσουλμανικές μειονότητες (Ρωσία, Κίνα, Ινδία, Βοσνία, Φιλιππίνες, Ερυθραία κλπ), σε κράτη όπου το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελείται μόνο από μετανάστες (Γαλλία και Ισπανία), αλλά και μουσουλμανικές χώρες (Αίγυπτο, Σαουδική Αραβία, Αλγερία, Μαρόκο κλπ).

4.2 Ο πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας και η Εισβολή στο Ιράκ

Τρεις ημέρες μετά το κτύπημα της 11/9 στο Μανχάταν, ο πρόεδρος Μπους κήρυξε τον «παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Έναν παγκόσμιο πόλεμο χωρίς πολιτικό σκοπό, απλά με στόχο την «**ειρηνοποίηση**». Δηλαδή έναν αέναο πόλεμο ο οποίος θα λήξει «με τον τρόπο και στην ώρα της επιλογής των ΗΠΑ». Με το ψήφισμα 1368 (12/9/2001), το ΣΑ του ΟΗΕ έδωσε το πράσινο φως στις ΗΠΑ για την αυτοάμυνα εναντίον ενός «βιονικού» και απρόσωπου εχθρού, χωρίς πατρίδα, ο οποίος χρησιμοποιεί ασύμμετρες μεθόδους που υπερβαίνουν τον παράγοντα της στρατιωτικής και κατ' επέκταση της εθνικής ισχύος οποιασδήποτε χώρας.¹⁶⁴

Αυτός ο «**ιδιώνυμος πόλεμος**» άρχισε με την εισβολή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, όπου ανατράπηκε ταχύτατα το καθεστώς των Ταλιμπάν, το οποίο αρνήθηκε να εξουδετερώσει τις κεντρικές βάσεις της Αλ Κάιντα στην επικράτειά του.¹⁶⁵ Από ορισμένους ανώτατους Βρετανούς αξιωματούχους κατακρίθηκε ο πόλεμος στο Αφγανιστάν. Για παράδειγμα ο Βρετανός πρέσβης στην Καμπούλ, σερ Σέαρντ Κόουπερ Κόουλς, φέρεται (με βάση τη διαρροή απόρρητου μνημονίου του) να διακηρύσσει το 2008 ότι η αμερικανική στρατηγική είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Ο ίδιος διπλωμάτης, που είχε δηλώσει το 2007, ότι οι βρετανικές δυνάμεις

¹⁶² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

¹⁶³ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 6 (Σεπ-Δεκ 2004). Άρθρο του Παπασωτηρίου Χαράλαμπου με θέμα: Στρατηγική των ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας

¹⁶⁴ Ο. π.

¹⁶⁵ Ο. π.

θα βρίσκονται στο Αφγανιστάν για πολλές δεκαετίες, πιστεύει πλέον ότι τα ξένα στρατεύματα είναι «μέρος του προβλήματος και όχι η λύση». Ο Βρετανός διοικητής, Μαρκ Κάρλτον Σμιθ, ήταν ακόμη οξύτερος όταν τον Οκτώβριο του 2008 δήλωσε ότι «δεν πρόκειται να κερδίσουμε αυτόν τον πόλεμο» και πρότεινε «αν οι Ταλιμπάν είναι έτοιμοι να συζητήσουν το ενδεχόμενο πολιτικής διευθέτησης», τότε αυτή είναι ακριβώς η εξέλιξη, που δύναται να τερματίσει έναν τέτοιου είδους πόλεμο. Οι απόψεις αυτές αποδοκιμάστηκαν έντονα από τον υπουργό Αμυνας των ΗΠΑ, Ρόμπερτ Γκέιτς, που κατηγορήσε αμφότερους για ηττοπάθεια. Στη συνέχεια όμως ακόμη και ο Γκέιτς, ο οποίος όμως στη συνέχεια έκανε δημοσίως λόγο για διαπραγματεύσεις με τους Ταλιμπάν. Επίσης και ο αρχηγός του αμερικανικού γενικού επιτελείου, ναύαρχος Μάικ Μάλεν, παραδέχεται ότι η χώρα έχει παγιδευτεί σε μια σπείρα διαφθοράς, αναρχίας και εξεγέρσεων, σε έναν «**πόλεμο βαρβαρότητας**».¹⁶⁶ Ακόμη και ο Μάρτι Αχτισάρι, πρώην πρόεδρος της Φινλανδίας, ο οποίος τιμήθηκε με το βραβείο Νομπέλ Ειρήνης για το 2008, δήλωσε τον Οκτώβριο του 2008 ότι «το πρόβλημα δεν θα λυθεί με την αποστολή περισσότερων στρατευμάτων» και πρόσθεσε ότι «**ίσως θα χρειαστεί διάλογος με τους Ταλιμπάν**».¹⁶⁷

Βασικές Αρχές Διεθνούς Δικαίου είναι η Ισοτιμία και η μη επέμβαση στα εσωτερικά των άλλων κρατών.¹⁶⁸ Ο βομβαρδισμός του Ιράκ από τις ΗΠΑ το 1998, είχε χαρακτηριστεί από ορμισμένους διεθνολόγους ως «αποφράδα ημέρα για τον ΟΗΕ», γιατί άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου και αυτό επιβεβαιώθηκε με την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003.¹⁶⁹ Η κατάλυση του καθεστώτος του Σαντάμ και η διάλυση του Ιράκ προκάλεσε σοβαρές ανακατατάξεις στη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Εκτός από τους Κούρδους και τους σίιτες του Ιράκ, το πιο ωφελημένο κράτος από αυτή την εξέλιξη φαίνεται να είναι μέχρι σήμερα το Ιράν. Οι ΗΠΑ εξουδετέρωσαν τον κυριότερο και επικινδυνότερο ανταγωνιστή του Ιράν στη περιοχή, το Ιράκ, με το οποίο πολέμησαν από το 1980 μέχρι το 1988. Επίσης απάλλαξαν το Ιράν και από τον κυριότερο ιδεολογικό τους εχθρό, τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν.¹⁷⁰

Ο πόλεμος στο Ιράκ δρομολογήθηκε από λίγους νεοσυντηρητικούς. Δημιουργήθηκε πλασματική απειλή, σε αντίθεση με τις πληροφορίες της CIA, η οποία είχε αποκλεισθεί επί προεδρίας Μπούς.¹⁷¹ Ήδη οι ΗΠΑ έχουν παραδεχθεί ότι, η εισβολή στο Ιράκ έγινε για τον έλεγχο των υδρογονανθράκων στη Μέση Ανατολή.

Οι ΗΠΑ με την επέμβασή τους στο Ιράκ, επέφεραν τις παρακάτω συνέπειες στη Μ. Ανατολή:¹⁷²

- α. Την οικονομική και κοινωνική υποβάθμιση του αραβικού κόσμου.
- β. Την απόλυτη υποταγή των αραβικών κρατών στην αμερικανική ηγεμονία.

¹⁶⁶ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_1_19/10/2008_289058

¹⁶⁷ www.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathremote_1_25/10/2008_253534

¹⁶⁸ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2005. Ιστορία, Θεωρία, και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 281.

¹⁶⁹ Ο. π. σελ. 375.

¹⁷⁰ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαί-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεώργιου. Σελ. 58

¹⁷¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

¹⁷² Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 439-540.

γ. Την ανάδειξη τριών μη αραβικών κρατών ως των περιφερειακών δυνάμεων στη περιοχή: του Ισραήλ, της Τουρκίας και του Ιράν.

4.3 Οι ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή Σήμερα

Η εμπλοκή των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή το 1950-5 (Δόγμα Αϊζενχάουερ) αποσκοπούσε στην απόκρουση των σοβιετικών επιβουλών, τις οποίες η αμερικανική ηγεσία θεώρούσε ως δεδομένες, λόγω της γειννίασης με τη Μέση Ανατολή. Αυτή όμως η άκαιρη εμπλοκή των ΗΠΑ δημιούργησε αντιπάθειες στις τοπικές κοινωνίες και βοήθησε τη διείσδυση των σοβιετικών στη περιοχή μετά το 1955. Μάλιστα το 1955 ο πρόεδρος Αϊζενχάουερ στη πρώτη του τηλεοπτική συνέντευξη αναφέρθηκε στην «ήττα του κομμουνισμού στο Ιράν», την οποία θεώρησε ως μια από τις σημαντικότερες επιτυχίες του.¹⁷³ Όμως τελικά οι ΗΠΑ απέτυχαν τη δεκαετία του '50 να ελέγξουν τη Μέση Ανατολή, με συνέπειες μέχρι σήμερα.

Με το Δόγμα Κάρτερ του 1980, η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως Ζωτικός Χώρος των ΗΠΑ, λόγω των τεραστίων αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Δημιουργήθηκε μια Δύναμη Ταχείας Ανάπτυξης, για να αντιμετωπισθεί το ενδεχόμενο εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης στο Ιράν, πράγμα που θα ενίσχυε την σοβιετική ισχύ, καθόσον θα μπορούσαν να ελέγχουν τα πετρελαιοπαραγωγά κράτη του Περσικού Κόλπου.¹⁷⁴ Το Δόγμα Κάρτερ παραμένει σε ισχύ και σήμερα, γιατί οι ΗΠΑ έχουν ζωτικά συμφέροντα στη περιοχή.¹⁷⁵ Με τον πόλεμο του 1991 στο Ιράκ ο Μπούς ο πρεσβύτερος υλοποίησε το παραπάνω δόγμα και επαναβεβαίωσε τη ζωτική σημασία της Μ. Ανατολής για τις ΗΠΑ.¹⁷⁶

Το 1967, οι ΗΠΑ καταλαμβάνουν τη θέση της Γαλλίας ως ο στενότερος στρατηγικός σύμμαχος-προστάτης του Ισραήλ. Αυτό συνέβη γιατί το Ισραήλ έπεισε τις ΗΠΑ ότι, είναι αξιόπιστος σύμμαχος και μαζί μπορούν να ελέγξουν την περιοχή της Μ. Ανατολής.¹⁷⁷ Μετά το 1973 (Yom Kippur ή Ramadan) οι ΗΠΑ έχουν ως επίκεντρο για τη διπλωματία τους στη Μ. Ανατολή το Ισραήλ, το οποίο είναι ο στρατιωτικός τους βραχίονας στη περιοχή.¹⁷⁸ Το 1974 εδραιώθηκε η επίδραση του εβραϊκού λόμπυ (lobby) στην Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ και έκτοτε είναι ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσής της. Σήμερα το American-Israeli Public Affairs Committee (AIPAC) συντονίζει τις χιλιάδες εστίες επιρροής των Εβραίων στις ΗΠΑ.¹⁷⁹

Για τις ΗΠΑ το Ισραήλ είναι το πιο σημαντικό κράτος στη Μ. Ανατολή, λόγω της δημοκρατίας του, αλλά και των αξιών του.¹⁸⁰ Ήδη από το τέλος της δεκαετίας του

¹⁷³ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2006. *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 137.

¹⁷⁴ Mearsheimer John, 2007. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 312-313.

¹⁷⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

¹⁷⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

¹⁷⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

¹⁷⁸ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 436-437.

¹⁷⁹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

¹⁸⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 17 Φεβρουαρίου 2009, από τον Πρέσβη των ΗΠΑ στην Ελλάδα κ. Speckhard Daniel, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί των ΗΠΑ».

1960 αρχίζει να οικοδομείται η σταθερή και πολυεπίπεδη στρατηγική σχέση ΗΠΑ-Ισραήλ, η οποία να μην αλλάζει σε κάθε περίπτωση. Ειδικά μετά το τρομοκρατικό κτύπημα της 11/9 το Ισραήλ συμβάλει άμεσα στη στρατηγική ασφάλεια των ΗΠΑ, γιατί η στρατηγική του εναντίον της τρομοκρατίας συμπίπτει με αυτή των ΗΠΑ.¹⁸¹ Όμως σήμερα υπάρχουν ισχυρές διαφωνίες εντός ΗΠΑ, για το εάν πλέον το Ισραήλ είναι πλεονέκτημα ή μειονέκτημα για την υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ και αυτό γιατί σήμερα η Χεζμπολάχ έχει αναδειχθεί σε ισχυρό πλεονέκτημα ενός τουλάχιστον ρητορικά επιθετικού, αλλά σίγουρα αναβαθμισμένου Ιράν.¹⁸² Όμως την 27 Ιανουαρίου 2009, σε τηλεοπτική συνέντευξη, ο νέος πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα δήλωσε: «Συνεχίζω να πιστεύω ότι η ασφάλεια του Ισραήλ έχει προτεραιότητα».¹⁸³

Οι Αμερικανοί διεθνολόγοι John J. Mearsheimer και Stephen M. Walt υποστηρίζουν ότι το Ισραηλινό λόμπυ στις ΗΠΑ έπαιξε το σημαντικότερο ρόλο στην απόφαση των ΗΠΑ για την εισβολή στο Ιράν το 2003, η οποία αποδείχθηκε λάθος, καθόσον αναβάθμισε τη θέση του Ιράν στη περιοχή. Επίσης πίεσε τη κυβέρνηση Μπούς να υιοθετήσει αυστηρότερη στάση έναντι της Συρίας και του Ιράν και την ενθάρρυνε να υποστηρίξει το Ισραήλ στην εισβολή του στο Λίβανο το 2006, που κατέληξε στην ενδυνάμωση της Hezbollah. Η σκληρή στάση απέναντι στο Ιράν βοήθησε τον Mahmoud Ahmadinejad να κερδίσει την προεδρία, αλλά δεν βοήθησε στον τερματισμό των πυρηνικών φιλοδοξιών του Ιράν. Συνεχίζοντας δε την υποστήριξη του Ισραήλ σε βάρος των Παλαιστινίων, οι ΗΠΑ ισχυροποιούν το αντιαμερικανικό πνεύμα ανά τον κόσμο, εξυπηρετώντας τα σχέδια των τρομοκρατών. Όσον αφορά τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, προτείνουν:¹⁸⁴

- α. Τη εξασφάλιση της ροής του πετρελαίου από το Περσικό Κόλπο προς τις παγκόσμιες αγορές.
- β. Την αποφυγή διασποράς των όπλων μαζικής καταστροφής (WMD).
- γ. Την μείωση της αντιαμερικανικής τρομοκρατίας από τη περιοχή.
- δ. Την αποφυγή ενεργού συμμετοχής των ΗΠΑ στη διαμόρφωση της περιοχή και στην αποδοχή ενός ρυθμιστικού και εκ του μακρόθεν εξισορροπιστικού ρόλου (offshore balancer).
- ε. Τον χειρισμό του Ισραήλ ως ένα «κανονικό κράτος» της περιοχής και όχι σαν να είναι η 51^η πολιτεία των ΗΠΑ.

Από τότε που το Ιράν έφυγε από το δυτικό στρατόπεδο αυξήθηκε η επιρροή της Τουρκίας στη περιοχή και παράλληλα η σημασία της ως συμμάχου των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή.¹⁸⁵ Όμως μετά την αρνητική στάση της στον πόλεμο του 2003, οι Τουρκία έχασε σημαντικό μέρος της δύναμής της στην Ουάσιγκτον, το οποίο όμως φαίνεται να το ξανακερδίζει μετά την πρόσφατη επίσκεψη του Προέδρου των ΗΠΑ, την πρώτη του στο εξωτερικό.

¹⁸¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

¹⁸² Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» της 10 Αυγούστου 2006. Άρθρο «Απογοητευμένες οι ΗΠΑ από το Ισραήλ».

¹⁸³ www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=979927

¹⁸⁴ www.israellobbyb (Συνέντευξη των John J. Mearsheimer και Stephen M. Walt την 08 Οκτωβρίου 2007, για το άρθρο τους «The Israel Lobby»).

¹⁸⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

Ο αμέσως επόμενος στενός σύμμαχος των ΗΠΑ στη περιοχή, μετά το Ισραήλ, είναι η Σαουδική Αραβία. Περί το 1967 η Σαουδική Αραβία αποτελούσε τον προμαχώνα των ΗΠΑ έναντι του αραβικού εθνικισμού.¹⁸⁶ Σήμερα η Σαουδική Αραβία με το Ισλάμ wahhabi, αποτελεί τον θρησκευτικοπολιτικό βραχίονά τους, όχι μόνο στη Μ. Ανατολή, αλλά και σε όλο τον κόσμο. Το Λόμπυ της Σαουδικής Αραβίας στην Ουάσιγκτον είναι ισχυρό και επηρεάζει την Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ.¹⁸⁷

4.4 Οι ΗΠΑ στην Αυγή του 21^{ου} Αιώνα και οι Διμερείς Σχέσεις με το Ιράν

Σύμφωνα με τον νόμο της φθίνουσας απόδοσης, «*προκειμένου να συνεχιστεί η οικονομική ανάπτυξη, όλοι οι συντελεστές παραγωγής θα πρέπει να αυξάνονται με την ίδια αναλογία*».¹⁸⁸ Όμως μετά τη βιομηχανική επανάσταση του 18^{ου} αιώνα, ο νόμος αυτός έχασε την δύναμή του λόγω της αύξησης της τεχνολογικής προόδου, η οποία ωθεί την παραγωγικότητα προς τα πάνω. Γιαυτό και οι ΗΠΑ επενδύουν στις υψηλές τεχνολογίες (τεχνολογίες αιχμής), γιατί επιθυμούν να αποφύγουν μια μείωση του ρυθμού ανάπτυξης, η οποία μακροπρόθεσμα θα τις οδηγούσε σε οικονομική και πολιτική παρακμή.¹⁸⁹ Παρά ταύτα όμως σήμερα ο κόσμος όλος βιώνει τις συνέπειες μιας μεγάλης χρηματοπιστωτικής κρίσης, της μεγαλύτερης μετά το 1929. Τα αποτελέσματα και οι συνέπειες αυτής της κρίσης, καθώς και η χρονική της διάρκεια δεν είναι εύκολο επί του παρόντος να προβλεφθούν.

Την 20ετία 1989-2009 οι ΗΠΑ ήταν η πρώτη και η μόνη δύναμη στο διεθνές Μονοπολικό Σύστημα. Την περίοδο αυτή ο καθηγητής κ. Αρβανιτόπουλος Κων/νος ονομάζει «*εικοσαετία παράδοξου μονοπολισμού*»¹⁹⁰. Όμως μια νέα συστημική εποχή ανοίγει τις μέρες μας, με ένα περισσότερο πολυπολικό σύστημα. Η εποχή της παντοδυναμίας των ΗΠΑ έχει παρέλθει, όμως οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι η σημαντικότερη δύναμη. Το νέο διεθνές σύστημα θα είναι ανταγωνιστικό. Η διεθνής συγκυρία είναι δύσκολη, ρευστή και πολύπλοκη. Θα εγκυμονεί μεγάλους κινδύνους, αλλά και μεγάλες ευκαιρίες για τους «έξυπνους και τολμηρούς παίχτες». Στο νέο και υπό διαμόρφωση διεθνές σύστημα, οι ΗΠΑ θα παραμείνουν η πρώτη δύναμη, αλλά όχι «πρώτη και μόνη».¹⁹¹ Αυτή θα είναι μια πρωτόγνωρη κατάσταση, γιατί οι ΗΠΑ ποτέ δεν λειτούργησαν σε πολυπολικό σύστημα, δηλαδή σε σύστημα ισορροπίας ισχύος. Εξαίρεση αποτελεί η δεκαετία του '70, με την τριγωνική διπλωματία ΗΠΑ-Κίνα-πρώην ΣΕ.¹⁹²

Ο Brzezinski θεωρεί τις ΗΠΑ ως ένα εκ των κύριων γεωστρατηγικών παιχτών (geostrategic players) στην Ευρασία. Θεωρεί ότι η περιοχή έχει μεγάλη γεωπολιτική σημασία και η δύναμη που θα κυριαρχεί σε αυτήν θα ελέγχει δύο από τις τρεις πιο προηγμένες και οικονομικά παραγωγικές περιοχές του κόσμου, λόγω του

¹⁸⁶ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 436-437.

¹⁸⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

¹⁸⁸ Robert Gilpin, 2004. Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 130.

¹⁸⁹ Robert Gilpin, 2004. Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 142.

¹⁹⁰ Εισήγηση από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, κατά την παρουσίαση του Βιβλίου του Καθηγητή Παναγιώτη Ρουμελιώτη με θέμα «Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο».

¹⁹¹ Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.) την 06 Φεβρουαρίου 2009, από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, στα πλαίσια ανοικτής με θέμα «Νέος Πρόεδρος-Νέα Πολιτική: Η διαμόρφωση των Ευρωατλαντικών Σχέσεων μετά την εκλογή Ομπάμα και η θέση της Ελλάδος».

¹⁹² Εισήγηση από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, κατά την παρουσίαση του Βιβλίου του Καθηγητή Παναγιώτη Ρουμελιώτη με θέμα «Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο».

πληθυσμού της, του φυσικού της πλούτου, αλλά και γιατί σε αυτή βρίσκονται όλες οι πυρηνικές δυνάμεις. Εκτιμάται ότι η διατήρηση των ΗΠΑ ως της σημαντικότερης δύναμης στο υπό διαμόρφωση νέο πολυπολικό σύστημα, θα εξαρτηθεί από την ικανότητα να διαιωνίσουν την επικράτησή τους στην Ευρασία, την οποία θεωρούν ως το «γεωπολιτικό δώρο» για τη νίκη τους στον ψυχρό πόλεμο.¹⁹³ Ο Αρβανιτόπουλος Κων/νος υποστηρίζει ότι, από γεωπολιτικής άποψης, η Ευρασία, θα παραμείνει το «μήλο της έριδος» στην μεταψυχροπολεμική εποχή.¹⁹⁴

Η υψηλή στρατηγική (Μακροστρατηγική, Grand Strategy) των ΗΠΑ έχει στόχο την επαναφορά στην προ του Β' ΠΠ κατάσταση της απρόσβλητης άμυνας (invulnerability), όσον αφορά το ζήτημα της εθνικής τους ασφάλειας, δηλαδή μια «επιστροφή στο μέλλον».¹⁹⁵ Θέλουν να λειτουργήσουν όπως και παλιά με βάση τον ορισμό της κλασσικής Μεγάλης Δύναμης, που είναι η Δύναμη εκείνη που δεν χρειάζεται συμμάχους για να εξασφαλίσει τα ζωτικά της συμφέροντα και έχει τη δυνατότητα για την **απόλυτη κυριαρχία** (Full Spectrum Dominant). Αυτή τους η δυνατότητα εκφράζεται σήμερα με το «**Global Strike**», που είναι η δυνατότητά τους να προβάλουν ισχύ σε οποιαδήποτε σημείο του πλανήτη, μέσα σε έξι ώρες από τη στιγμή που θα δοθεί η εντολή.¹⁹⁶

Ο σχεδιασμός των ΗΠΑ, που ίσχυε πριν το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, στηριζόταν στη στρατηγική αντίληψη του «**global reach**».¹⁹⁷ Ο ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ), για την υποστήριξη του «global reach», μεταφραζόταν στη δυνατότητά του να παρίστανται με τις κατάλληλες «αιτιολογικές βάσεις», καθώς και με τα κατάλληλα οπτικά συστήματα και στρατιωτικά δόγματα, σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Με αυτόν τον τρόπο οι ΗΠΑ εκτιμούσαν ότι θα διαφυλάξουν την ηγεμονία τους από τις όποιες αμφισβητήσεις. Αυτές οι δυνατότητες των ΕΔ παραμένουν και σήμερα και μάλιστα αυξημένες. Εκείνο το οποίο θα πρέπει να εξετάσει σοβαρά η νέα διακυβέρνηση του Ομπάμα, είναι η συνέχιση εφαρμογής αυτής της στρατηγικής αντίληψης ή η αλλαγή της, σύμφωνα με τη γραμμή εξυπηρέτησης των συμφερόντων των ΗΠΑ.

Ο Robert Gilpin, πριν ακόμη εκδηλωθεί η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση (1996), εκτίμησε ότι, ο ηγετικός ρόλος των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία είναι σημαντικά αποδυναμωμένος, όχι μόνο λόγω των πολλών αρνητικών εξελίξεων, αλλά και λόγω του κλονισμού της εσωτερικής συναίνεσης πάνω στα οικονομικά ζητήματα.¹⁹⁸ Ως βασική δε αρχή της στρατηγικής των ΗΠΑ για τον 21^ο αιώνα προτείνει την επικέντρωση στη προσπάθεια δημιουργίας μιας ενωμένης παγκόσμιας οικονομίας. Αυτό, εκτιμά ο Gilpin θα εξυπηρετεί τα βασικά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα ασφάλειας των ΗΠΑ.¹⁹⁹

¹⁹³ Brzezinski Zbigniew, 1997. The Grand Chessboard. NY: Basic Books, New York. Σελ. 30 και 31.

¹⁹⁴ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2004. Security Dilemmas in Eyrasia. Άρθρο στο ΚΕ.Μ.ΜΕ.Σ του ΙΔΙΣ.

¹⁹⁵ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO

¹⁹⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

¹⁹⁷ Ευρυβιάδης Μάριος – Ραγιές Ιωάννης, 2000. Ερμηνευτικό εγχειρίδιο Αγγλικών όρων Στρατιωτικής Διπλωματίας. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ).

¹⁹⁸ Gilpin Robert, 2006. Η Πρόκληση του Παγκόσμιου Καπιταλισμού. Η Παγκόσμια Οικονομία τον 21^ο Αιώνα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 25.

¹⁹⁹ Ο. π. σελ. 415.

Όσον αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και ιδιαίτερα τον αντιδραστήρα του Bushehr, οι αμερικανικές ανησυχίες εστιάζονται κυρίως στα παρακάτω τρία ζητήματα:²⁰⁰

α. Στην πιθανότητα το Ιράν να αποχωρήσει από τη Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (NPT), να ακυρώσει τη συμφωνία για επιστροφή του χρησιμοποιημένου πυρηνικού καυσίμου για επεξεργασία και αποθήκευση στη Ρωσία και να τροποποιήσει τη λειτουργία του ρωσικού αντιδραστήρα, ώστε αυτός να είναι σε θέση να παράγει μεγάλες ποσότητες πλουτωνίου.

β. Οι ΗΠΑ υποπτεύονται ότι στα πλαίσια της κατασκευής του αντιδραστήρα του Bushehr η Ρωσία μεταφέρει στο Ιράν ευαίσθητη πυρηνική τεχνολογία. Με λίγα λόγια εικάζουν ότι ο αντιδραστήρας του Bushehr ίσως να αποτελεί το «προπέτασμα καπνού» πίσω από το οποίο κρύβεται επιμελώς μια ρωσο-ιρανική συνεργασία στον τομέα κατασκευής πυρηνικών όπλων.

γ. Οι ΗΠΑ φοβούνται ότι η εμπειρία και οι γνώσεις που θα αποκομίσει το ιρανικό επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό από τη λειτουργία του VVER-1000 θα έχουν καταλυτικά αποτελέσματα επιταχύνοντας το ιρανικό πρόγραμμα κατασκευής πυρηνικών όπλων.

Η «θρησκευιοποίηση» της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από τους νεοσυντηρητικούς οδήγησε στην απόρριψη με «συνοπτικές διαδικασίες» της πρότασης του Ιράν για τη διαπραγμάτευση του θέματος των πυρηνικών σε αντάλλαγμα το θέμα της στήριξης της Χαμάς και της Χαζμπολάχ, με το επιχείρημα ότι «δεν μπορείς να διαπραγματεύεσαι με το διάβολο».²⁰¹ Πριν την αλλαγή της προεδρίας, για την αντιμετώπιση του Ιράν είχαν διαμορφωθεί στις ΗΠΑ δύο διαφορετικές στρατηγικές αντιλήψεις.²⁰² Η μία έθετε ως κεντρικό στόχο την **καθεστωτική αλλαγή**, εκτιμώντας ότι θα έλυνε αυτομάτως και το πρόβλημα των πυρηνικών. Ενώ η άλλη πρότεινε την **αποτροπή** της πυρηνικοποίησης του Ιράν, χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα διπλωματικά μέσα, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν και οι στρατιωτικές κυρώσεις με την αναγκαία προσφυγή στη βία, εάν ήταν αναγκαίο.

Εκτιμάται ότι, για να επιτύχουν τους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς τους στο Ιράν, οι ΗΠΑ υπό τη νέα διακυβέρνηση Ομπάμα, θα συνεχίσουν να εφαρμόζουν τη **στρατηγική της εξουθένωσης (exhaustion)** και όχι τη **στρατηγική της εκμηδένισης (annihilation)**, τουλάχιστον μέχρι να προχωρήσουν οι συνομιλίες που θα έχουν στόχο την επαναπροσέγγιση Ιράν-Δύσης. Δηλαδή θα συνεχίσουν τη χρήση όλων των λοιπών δυνατών μέσων, χωρίς να δίνουν προτεραιότητα στη χρήση της στρατιωτικής ισχύος.²⁰³

Αναλυτές εκτιμούν ότι ο χαρακτηρισμός των ΗΠΑ από Ιρανούς αξιωματούχους (από το Χομεϊνί μέχρι τον σημερινό πρόεδρο), ως τον «Μεγάλο Σατανά», δεν έχει να κάνει με το διάβολο όπως τον αντιλαμβάνεται ο χριστιανικός κόσμος της Δύσης. Στην ισλαμική πίστη ο Σατανάς είναι ένα πονηρό πνεύμα που προσπαθεί να παραπλανήσει τους ανθρώπους με τεχνάσματα και δεν

²⁰⁰ www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

²⁰¹ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 57-58.

²⁰² www.diplomatikoperiskopio.com (Γ. Ε. Σέκερη/07 Ιουλ 2008)

²⁰³ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 31.

αντιπροσωπεύει το απόλυτο κακό. Στην ημέρα δε της τελικής κρίσης θα συγχωρεθεί από το Αλλάχ. Δηλαδή ο παραπάνω χαρακτηρισμός των ΗΠΑ έχει στόχο να τις παρουσιάσει ως έναν «επίγειο πειρασμό που προσπαθεί να έλξει τους αφελείς με λαμπερά αλλά ευτελή πράγματα».²⁰⁴

Ο Joseph Nye έχει εκφράσει την πεποίθησή του ότι ο Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα, για τον οποίο πιστεύει ότι διαθέτει συναισθηματική ευφυΐα, θα αντιληφθεί το ρόλο της ήπιας ισχύος των ΗΠΑ και θα δράσει ανάλογα.²⁰⁵ Ως υποψήφιος των Δημοκρατικών, ο Μπαράκ Ομπάμα, αρχικά φάνηκε έτοιμος να συναντηθεί άνευ όρων με τον Ιρανό πρόεδρο. Στη συνέχεια όμως και αφού έλαβε υπόψη τα δυσμενή σχόλια, με τα οποία υποδέχθηκε την πρότασή του το «κατεστημένο» στην Ουάσιγκτον, έσπευσε να διευκρινίσει ότι *«ως πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών θα ήμουν διατεθειμένος να διεξαγάγω με τους κατάλληλους Ιρανούς ηγέτες σκληρή διπλωματία αρχών, σε χρόνο και χώρο δικής μου επιλογής, και μόνο αν θα προηγούντο έτσι τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών»*.²⁰⁶ Πάντως η ατζέντα του ως Προέδρου των ΗΠΑ ξεκίνησε με το Ιράν ως επίκεντρο για την τρομοκρατία στη περιοχή. Οι ΗΠΑ επιθυμούν να βρουν τη νομιμοποιητική βάση για την εξομάλυνση των σχέσεών τους με το Ιράν. Επιθυμούν να επαναλάβουν ότι έγινε και με την Αίγυπτο.²⁰⁷

²⁰⁴ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 59.

²⁰⁵ Nye Joseph, 2003. *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ 46-47.

²⁰⁶ www.diplomatikoepiskopio.com (Γ. Ε. Σέκερη/07 Ιουλ 2008).

²⁰⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΟ ΙΡΑΝ

5.1 Διατήρηση του Πυρηνικού Status Quo και Ανταγωνισμός στο Διάστημα

Σύμφωνα με τον J. F. C. Fuller, στη σημερινή εποχή, τα πυρηνικά όπλα αποτελούν κλασική περίπτωση **ηγετικού όπλου**²⁰⁸ (master weapon), δηλαδή όπλου που μονοπωλεί τη μαχητική δύναμη. «*Η κατοχή πυρηνικών όπλων εκφράζει την υπέρτατη επιθετικότητα*», δεν συνεπάγεται όμως και επιθετικότητα, γιατί λόγω της μεγάλης τους καταστροφικότητας, όλοι διστάζουν. «*Τα πυρηνικά αποτρέπουν τον πόλεμο στρέφοντας την ίδια τη θέληση για πόλεμο εναντίον αυτών που τις επιδιώκουν*».²⁰⁹ Δεν υπάρχει πολιτικός σκοπός που θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί από την αποδέσμευση της πυρηνικής ισχύος ως «*συνέχισης της πολιτικής με άλλα μέσα*», γι' αυτό και ο μόνος νοητός **σκοπός της πυρηνικής ισχύος είναι η αποτροπή**.²¹⁰

Τα πυρηνικά όπλα δεν παρέχουν βεβαιότητα για την παγκόσμια ασφάλεια. Άρα είναι άχρηστα ή επικίνδυνα, επειδή απαγορεύουν τον πόλεμο με τον πόλεμο;²¹¹ Τα **πυρηνικά όπλα** εκτός του ότι προσδίδουν διεθνές **γόητρο** στο κράτος που τα κατέχει, αποτελούν από μόνα τους την ένδειξη ύπαρξης ενισχυμένου Status. Έχουν εξελιχθεί σε **σύμβολα status**, τα οποία επιζητούν όλο και περισσότερα κράτη.²¹² Είναι επίσης καθαρά **ψυχολογικά** όπλα, τα οποία εγκλωβίζουν τους αντιπάλους σε μια κατάσταση φόβου και συνεπώς αποτροπής.

Σύμφωνα με τον Gilpin, στη πυρηνική εποχή «*η άσκηση ισχύος εξακολουθεί να είναι το κεντρικό χαρακτηριστικό των διεθνών σχέσεων*».²¹³ Οι μεγάλες δυνάμεις, με την κατοχή των πυρηνικών όπλων επιδιώκουν να μην βρεθούν απροετοίμαστες ή να μην υστερούν μπροστά σε μια άλλη μεγάλη πυρηνική δύναμη.²¹⁴ Οι δε μικρές δυνάμεις, επειδή φοβούνται τις μεγαλύτερες από αυτές, επιδιώκουν την απόκτηση των πυρηνικών, τα οποία λόγω της καταστροφικότητάς τους, αποτρέπουν τους πιθανούς τους αντιπάλους, εξασφαλίζοντας έτσι την εδαφική τους ακεραιότητα.²¹⁵

Η εμφάνιση των πυρηνικών όπλων δεν κατέστησαν τον πόλεμο αδύνατο, καθόσον όχι μόνο υπήρξαν συχνά συμβατικοί πόλεμοι, αλλά περιστασιακά οι ίδιες οι πυρηνικές δυνάμεις απείλησαν με πυρηνικό πόλεμο.²¹⁶ Ο πόλεμος της Κορέας υπήρξε το πρώτο γεγονός που απέδειξε ότι τα πυρηνικά όπλα αναγκάζουν τους κατόχους τους να επιδεικνύουν αυτοσυγκράτηση, παρά τους παρέχουν χρησιμοποιήσιμη στρατιωτική ισχύ. Κατά τη διάρκεια του πολέμου (1953) οι ΗΠΑ,

²⁰⁸ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 215.

²⁰⁹ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 15.

²¹⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

²¹¹ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 16.

²¹² Gilpin Robert, 2004. Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 358-359.

²¹³ Ο. π. σελ. 357.

²¹⁴ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 17.

²¹⁵ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 253.

²¹⁶ Martin Wight, 2005. Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 293.

επανελλημένα απείλησαν να χρησιμοποιήσουν ατομικά όπλα για να επιβληθούν στην Κίνα και τη Βόρεια Κορέα, πολιτικά και διπλωματικά.²¹⁷

Κάθε δύναμη εξακολουθεί να θεωρεί τον πόλεμο ως μικρότερο κακό από την ήττα (έσχατη ανάγκη). Αυτό είναι σήμερα αλήθεια για όλα τα κράτη και ήταν ανέκαθεν αξίωμα της διεθνούς πολιτικής. Κατά την κρίση στη Βενεζουέλα το 1895 μεταξύ ΗΠΑ και Βρετανίας ο πρόεδρος Cleveland στο μήνυμά του προς το Κογκρέσο διατύπωσε το παραπάνω αξίωμα, ότι δηλαδή «ο πόλεμος είναι μικρότερο κακό από την ήττα».²¹⁸ Το αξίωμα αυτό δεν αναιρέθηκε από την εμφάνιση των πυρηνικών όπλων. Εξάλλου, σύμφωνα με τον Τζών Ρώλς «κ Κάθε ευτεταγμένος λαός και κάθε μη επιθετική κοινωνία που σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει το δικαίωμα στον πόλεμο για λόγους αυτοάμυνας».²¹⁹

Στην μεταψυχροπολεμική εποχή τα πυρηνικά οπλικά συστήματα δεν έπαψαν να υπάρχουν και διαδίδονται, παρά το ότι στη δεκαετία του 1990 μεγάλα τμήματα της κοινής γνώμης, των διαμορφωτών αλλά και των μελετητών αγνόησαν ή προσποιήθηκαν την ανυπαρξία αυτών. Όμως οι πυρηνικές δοκιμές της Ινδίας και του Πακιστάν το 1998 και το 1999 θύμισαν σε όλους ότι «τα πυρηνικά παραμένουν ένας σημαντικός συντελεστής ισχύος στη διεθνή σκακιέρα» και ότι θα έπρεπε το θέμα των πυρηνικών να επανεξεταστεί από μηδενική βάση στα πλαίσια του νέου μονοπολικού συστήματος, καθώς και των σχέσεων των περιφερειακών δυνάμεων και πολλές φορές γειτονικών δυνάμεων.²²⁰

Η γενικά αποδεκτή αντίληψη στη στρατηγική ανάλυση είναι ότι, στο στρατηγικό δόγμα των κρατών που κατέχουν πυρηνικά όπλα κυριαρχεί η αποτροπή του πολέμου και όχι η «διεξαγωγή μάχης» με πυρηνικά όπλα.²²¹ Όσον αφορά τη **μη διάδοση των πυρηνικών όπλων**, τα επιχειρήματα στηρίζονται στις παρακάτω θέσεις.²²²

α. Είναι ένας τομέας που απαιτεί μεγάλη υπευθυνότητα και κυρίως αυτοσυγκράτηση.

β. Είναι άγνωστες οι συνέπειες, στη περίπτωση αποτυχίας της αποτροπής και κλιμάκωσης της σύγκρουσης.

γ. Είναι αδιανόητο μια πυρηνική δύναμη να ασκήσει μια τόσο δυσανάλογη βία σε ένα λιγότερο ισχυρό κράτος, χωρίς ωστόσο να υπάρχει κάποια ρητή δέσμευση.

δ. Σε κάθε περίπτωση τα μη πυρηνικά κράτη θα πρέπει να είναι υπομονετικά και να προσβλέπουν σε κάποιο είδους μελλοντικό σταδιακό αφοπλισμό.

Κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου οι ΗΠΑ αντέδρασαν έντονα όταν η Κίνα απέκτησε πυρηνική ικανότητα. Εξετάστηκε μάλιστα και η περίπτωση πυρηνικής επίθεσης, για να σταματήσει η πυρηνικοποίηση της Κίνας. Επίσης οι ΗΠΑ αντέδρασαν στην προσπάθεια της Ινδίας και του Πακιστάν, όταν προσπάθησαν να

²¹⁷ Περιοδικό Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 13. Ιαν-Απρ 2008. «Ο Πόλεμος της Κορέας, Ιούνιος 1953. Η Αμερικανική επέμβαση και οι συνέπειές της». Του Χουρχούλη Διονυσίου. Σελ. 151-152.

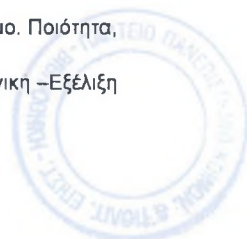
²¹⁸ Martin Wight, 2005. Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 294.

²¹⁹ Τζών Ρώλς, 2003. Το Δίκαιο των Λαών. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 164 και 167.

²²⁰ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 22.

²²¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ηφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

²²² Ο. π.



αποκτήσουν πυρηνικά όπλα. Με λίγα λόγια έχει αποδειχθεί ότι στο στάδιο της απόκτησης πυρηνικών όπλων οι υπόλοιπες «αναγνωρισμένες» πυρηνικές δυνάμεις πιέζουν και απειλούν με κάθε μέσο την υποψήφια πυρηνική δύναμη. Μόλις όμως το κράτος αυτό αποκτήσει την πυρηνική ισχύ, αρχίζει η διαδικασία εξομάλυνσης, που οδηγεί στην αναγνώριση των τετελεσμένων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πρόσφατη συμπεριφορά των ΗΠΑ έναντι της Ινδίας και του Πακιστάν.²²³

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Κονδύλη, οι αντιδράσεις των ΗΠΑ απέναντι σε προσπάθειες απόκτησης ατομικών όπλων από χώρες μη φιλικές προς αυτές, στερούνται στέρεας λογικής και ηθικής βάσης, γιατί απλά δεν είναι λογικό ούτε ηθικό να αρνείσαι σε άλλους ένα δικαίωμα που επιφυλάσσεις στον εαυτό σου. Και αυτό γιατί σύμφωνα με τον οικουμενισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που διακηρύσσουν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους «όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα, γιατί έχουν εκ γενετής την ίδια αξιοπρέπεια και όλοι μετέχουν εξ ίσου του ορθού Λόγου».²²⁴ Συνεχίζοντας προβλέπει ότι είναι δύσκολο να αναμένεται συνεπής και πλήρης πυρηνικός αφοπλισμός στο μέλλον.²²⁵ Γιατί η παραίτηση των σημερινών ατομικών δυνάμεων από αυτό το πλεονέκτημα θα συνεπαγόταν τον κίνδυνο να καταστούν αργότερα αιχμάλωτες ενός ατομικού εκβιασμού από μια μικρότερη, στρατιωτικά και οικονομικά, δύναμη. Γιαυτό το λόγο οι ΗΠΑ όχι μόνο αρνούνται να επικυρώσουν τη Συνθήκη για την Πλήρη Απαγόρευση των Πυρηνικών Δοκιμών (CTBT), αλλά προχωρούν σε έρευνες για νέους τύπους ατομικών όπλων. Και μόνο το γεγονός αυτό, στέλνει λάθος σήμα σε χώρες όπως το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα, οι οποίες αισθάνονται να απειλούνται από την Ουάσιγκτον.

Σήμερα εκτιμάται ότι εξακολουθούν υπάρχουν στα οπλοστάσια²²⁶ των πυρηνικών χωρών περίπου 26.000 πυρηνικές κεφαλές. Εκτός των ΗΠΑ και της Ρωσίας, εκτιμάται ότι η Κίνα κατέχει 402 πυρηνικές κεφαλές, η Γαλλία 348 και η Βρετανία 175. Το Ισραήλ απέκτησε πυρηνικά όπλα το 1967 και σήμερα κατέχει 200 πυρηνικές κεφαλές (100 βόμβες και 90 πυραύλους).²²⁷

Η Βόρεια Κορέα προχώρησε το 2006 σε πυρηνική δοκιμή και έχει παραδεχθεί δημόσια ότι διαθέτει πυρηνικά όπλα. Κατηγόρησε δε τις ΗΠΑ ότι δεν τήρησαν τα συμφωνηθέντα για τη παροχή βοήθειας και τεχνογνωσίας, με σκοπό τη χρήση πυρηνικής ενέργειας αποκλειστικά για ειρηνικούς σκοπούς.²²⁸

Ο τρόμος από τη καταστροφικότητα των πυρηνικών όπλων ωθούν τη διεθνή κοινότητα στην ανάληψη πρωτοβουλιών υπέρ του πυρηνικού αφοπλισμού. Σε ομιλία

²²³ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

²²⁴ Κονδύλης Παναγιώτης, 1999. *Θεωρία του Πολέμου*. Θεμέλιο, Αθήνα. Σελ. 373.

²²⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα». Σύμφωνα με τον καθηγητή το ένας πυρηνικός αφοπλισμός είναι ανέφικτος σήμερα, για τους παρακάτω λόγους:

α. Η τάση είναι προς τη διασπορά των πυρηνικών όπλων, με την αύξηση των πυρηνικών κρατών και όχι το αντίθετο.

β. Η υπερβολική και τις περισσότερες φορές καταχρηστική χρήση της ισχύος από τα πυρηνικά κράτη αναγκάζει πολλές κοινωνίες και τους ηγέτες τους να σκέπτονται πως η πυρηνική ισχύς («εξισωτής ισχύος» κατά τον στρατηγό Ντε Γκόλ) αποτελεί το μόνο μέσο για να προστατέψουν την κυριαρχία τους από τις ισχυρότερες δυνάμεις. Εδώ μπορούμε εύκολα να αναλογιστούμε την τύχη της Σερβίας ή του Ιράκ, εάν κατείχαν πυρηνικά όπλα.

γ. Η παραίτηση των σημερινών πυρηνικών δυνάμεων από αυτό το πλεονέκτημα θα είχε μελλοντικά καταστρεπτικές συνέπειες για αυτές, γιατί θα κινδύνευαν να πέσουν θύματα ατομικού εκβιασμού από μικρότερες στρατιωτικά και οικονομικά δυνάμεις, οι οποίες όμως θα αποκτούσαν την πυρηνική ισχύ.

²²⁶ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 254-256. Για τη διατήρηση πυρηνικού οπλοστασίου πρέπει να υπάρχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις: α) απόκτηση, β) επιβιωσιμότητα και γ) διεισδυτικότητα.

²²⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Οκτ 08, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Πυρηνική Στρατηγική και Στρατηγική Όπλων Μαζικής Καταστροφής».

²²⁸ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 63.

του την 25 Σεπτεμβρίου 2008, ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Μπαν Κι-μουν κάλεσε σήμερα τις πυρηνικές δυνάμεις να προχωρήσουν στην κατάργηση των ατομικών οπλοστασίων τους και διατύπωσε σειρά προτάσεων για την εξάλειψη όλων των όπλων μαζικής καταστροφής.²²⁹

Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το Ισραήλ δεν υπέγραψε ποτέ τη συνθήκη NPT και έχει δηλώσει επίσημα ότι δεν θα είναι η πρώτη χώρα που θα εισάγει πυρηνικά όπλα στη Μέση Ανατολή, αλλά δεν θα είναι και η δεύτερη.²³⁰

Μια δυνατότητα «στεγανής» αντιπυρηνικής ασπίδας στο μέλλον, θα εξουδετέρωνε τις επιθετικές δυνατότητες των μικρών πυρηνικών δυνάμεων, όμως δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τις «πυρηνικές βαλίτσες» ή άλλα ακόμη μικρότερα πυρηνικά όπλα μεγέθους «κινητού τηλεφώνου».²³¹ Αναλυτές εκτιμούν ότι η κατασκευή βρόμικης βόμβας (πυρηνικό υλικό με συμβατική έκρηξη) μάλλον είναι κοντά, παρά τη σημαντική και ομόφωνη απόφαση υπ. Αριθμ. 1540/2004 του ΣΑ του ΟΗΕ, σύμφωνα με την οποία, όποια χώρα διαθέσει υλικό για κατασκευή πυρηνικής βόμβας σε τρομοκράτες, αυτή η χώρα είναι εχθρική για όλο τον κόσμο.²³² Πάντως ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες κάνουν λόγο για τη πώληση 100 πυρηνικών κεφαλών σε τρίτους, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.²³³ Αυτές οι πληροφορίες ανησυχούν τις ΗΠΑ και τις αναγκάζουν να δίνουν μεγάλη σημασία στην ασφάλεια των πυρηνικών υλικών. Το 2006 «παίχτηκε» στη Βιρτζίνια των ΗΠΑ ένα Πολεμικό Παίγνιο για τη δοκιμή του σχεδίου ασφαλούς απομάκρυνσης των πυρηνικών όπλων από το Πακιστάν.²³⁴ Δηλαδή υπάρχει ο φόβος των ΗΠΑ για να μην πέσουν πυρηνικά όπλα και γενικά πυρηνικό υλικό στα χέρια των εξτρεμιστών ισλαμιστών και γιαυτό το λόγο υπάρχει σχέδιο για την ασφαλή απομάκρυνση των 40 ατομικών όπλων του Πακιστάν από τη χώρα.

Η πυρηνική τεχνολογία για ειρηνικούς σκοπούς συνεχώς εξελίσσεται, με πρωτοπόρους τις ΗΠΑ, αλλά και την Ιαπωνία. Εργαστήριο στο Λος Άλαμος των ΗΠΑ προετοιμάζει την κατασκευή μικρο-αντιδραστήρα. Ο μίνι αντιδραστήρας έχει ισχύ περίπου 70 MWt, δηλαδή να είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες μιάς αμερικανικής πόλης 20.000 κατοίκων. Η εταιρία Hyperion Power Generation σχεδιάζει να παράγει και να πουλήσει από το 2013 μέχρι 2023 4.000 μίνι αντιδραστήρες. Επίσης και η ιαπωνική Toshiba, βρίσκεται στο τελικό στάδιο

²²⁹ www.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathremote_1_25/10/2008_253515. Σύμφωνα με τις προτάσεις για τον πυρηνικό αφοπλισμό του γενικού γραμματέας του ΟΗΕ Μπαν Κι-μουν είναι και οι παρακάτω:

α. Οι πυρηνικές δυνάμεις θα πρέπει να τηρήσουν την υπόσχεσή τους για την έναρξη διαπραγματεύσεων που θα οδηγήσουν στον πυρηνικό αφοπλισμό.

β. Τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ, τα οποία υπέγραψαν το 1968 τη Συνθήκη για τη μη Διάδοση των Πυρηνικών Οπλων (NPT) και δεσμεύθηκαν να διαπραγματευθούν τρόπους κατάργησης των πυρηνικών οπλοστασίων τους, θα πρέπει να αρχίσουν να συζητούν θέματα ασφαλείας που σχετίζονται με τον αφοπλισμό και να προσπαθήσουν να διαβεβαιώσουν τις χώρες που δεν διαθέτουν ατομικά όπλα ότι δεν πρόκειται να υποστούν ποτέ μία πυρηνική επίθεση.

γ. Η CTBT θα πρέπει να τεθεί σε ισχύ, ενώ παράλληλα θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για τη δημιουργία αποπυρηνικοποιημένων ζωνών σε διάφορα μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής.

δ. Θα πρέπει να καταβληθούν νέες προσπάθειες για την εξάλειψη όλων των όπλων μαζικής καταστροφής, συμπεριλαμβανομένων των χημικών και βιολογικών όπλων, ώστε να αποτραπεί ο κίνδυνος απόκτησης τέτοιων όπλων από τρομοκράτες, και για τον περιορισμό της παραγωγής και εμπορίας συμβατικών όπλων.

ε. Και κατέληξε ότι υποστηρίζει την ιδέα διεξαγωγής μιας παγκόσμιας διάσκεψης κορυφής για τον αφοπλισμό, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

²³⁰ www.skai.gr/master_story.php?id=72735

²³¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

²³² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 06 Οκτ 08, από τον Αθανάσιο Δρούγο, με θέμα: «Εισαγωγή στις σύγχρονες παγκόσμιες απειλές. Το νέο περιβάλλον ασφαλείας».

²³³ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Οκτ 08, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Πυρηνική Στρατηγική και Στρατηγική Όπλων Μαζικής Καταστροφής».

²³⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 18 Δεκ 08, από τον Αθανάσιο Δρούγο, με θέμα: «Ινδία-Αφγανιστάν-Πακιστάν. Οι νέες προκλήσεις».

κατασκευής παρόμοιου αντιδραστήρα με την ονομασία «4S» (Super-Safe Small and Simple) και ισχύος 200 Kwatt.²³⁵

Σε συνάντησή του με τον Ούγκο Τσάβες το 2008, ο Πούτιν δήλωσε πως η Ρωσία είναι έτοιμη για το ενδεχόμενο διμερούς πυρηνικής συνεργασίας. Ήδη ο Τσάβες έχει δηλώσει ότι επιζητά τη πυρηνική ενέργεια για ειρηνική χρήση, λέγοντας ότι «*Η Βραζιλία έχει πολλούς πυρηνικούς αντιδραστήρες, όπως και η Αργεντινή*».²³⁶

Η πυρηνική αντιπαράθεση σήμερα τείνει να είναι μια κατ' εξοχή **διαστημική αντιπαράθεση**.²³⁷ Όμως οι ΗΠΑ έγκαιρα είχαν αντιληφθεί τη στρατηγική σημασία του διαστήματος, καθόσον 1957 ο πρόεδρος Λίντον Τζόνσον δήλωσε: «*Εκεί έξω στο διάστημα βρίσκεται η κατ' εξοχήν θέση διά της οποίας μπορεί να πραγματοποιείται ο ολοκληρωτικός έλεγχος της γης (total control of the earth). Εθνικός μας στόχος και στόχος όλων των ελεύθερων ανθρώπων (δηλαδή των Αμερικανών) είναι να κερδίσουμε και να κρατήσουμε αυτή τη θέση*». Στη μεταψυχροπολεμική εποχή ο Γερουσιαστή Μπομπ Σμιθ δήλωσε: «*είναι το πεπρωμένο μας (our destiny) να ελέγχουμε το διάστημα*».²³⁸ Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν ότι στόχος των Αμερικανών είναι ο έλεγχος του διαστήματος και της Σελήνης. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου επιδιώκουν την ακύρωση της Συνθήκης του 1967 για το Διάστημα χρησιμοποιώντας ως εργαλείο την τροποποίηση ή καταστράτηγηση της της διμερούς Συνθήκης του 1972 για την άμυνα κατά βαλλιστικών πυραύλων (ABM). Αυτό επιβεβαιώνεται από την αποχή των ΗΠΑ και του Ισραήλ το 1999 από το σχετικό Ψήφισμά για την **πολυμερή Συνθήκη για το Διάστημα (Outer Space Treaty)**, κατά τη ψηφοφορία στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Το ίδιο επαναλήφθηκε και το 2000 για το σχετικό Ψήφισμα για την «Αποτροπή μιας Κούρσας Εξοπλισμών στο Απώτερο Διάστημα».

Από το 1985 λειτουργεί ήδη το Αρχηγείο για το Διάστημα με έδρα το Κολοράντο. Ως έμβλημά του έχει το ρητό «*Άρχοντας του Διαστήματος*» (Master of Space) και εκεί λαμβάνουν χώρα τα πιο προηγμένα πειράματα για την ανάπτυξη συστήματος λήξερ για την καταστροφή στόχων από το διάστημα, καθώς επίσης και διαστημικά στρατιωτικά παίγνια. Ήδη οι Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ κάνουν ασκήσεις επί χάρτου για έναν πόλεμο στο διάστημα το 2017, μάλιστα με πιθανό αντίπαλο την Κίνα. Εκτιμάται ότι σήμερα οι ΗΠΑ ελέγχουν πέραν του 80% των δραστηριοτήτων του διαστήματος, κυρίως σε δορυφόρους επικοινωνίας και ναυσιπλοΐας τους οποίους θεωρούν κρίσιμους για τα πολιτικό-στρατιωτικά και οικονομικά τους συμφέροντα.²³⁹

Στις ΗΠΑ σήμερα προβληματίζονται για μια «*ασύμμετρη χρήση*» της πυρηνικής ισχύος στο διάστημα, με την οποία είναι δυνατό να καταστραφούν οι δορυφόροι, αλλά και η ηλεκτρονική-πληροφορική υποδομή στο έδαφος, εάν το πυρηνικό όπλο εκραγεί στο κατάλληλο ύψος πάνω από την επιφάνεια της γης. Ανθρώπινα θύματα δεν θα προκαλέσει μια τέτοια έκρηξη, όμως εάν συμβεί τη νύχτα θα προκαλέσει ολική τύφλωση σε όποιον δει τη λάμψη της έκρηξης. Επίσης μια

²³⁵ Εφημερίδα «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΗ». Σάββατο 15-Κυριακή 16 Νοεμβρίου 2008. Σελ. 31.

²³⁶ www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=942848&lngDtrlD=245

²³⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 25 Σεπτεμβρίου 2008, από τον Γρίβα Κωνσταντίνο, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική και η χρήση του διαστήματος. Στρατηγικά όπλα διαστήματος. Εμπορευματοποίηση ή στρατιωτικοποίηση του διαστήματος».

²³⁸ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO.

²³⁹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 25 Σεπτεμβρίου 2008, από τον Γρίβα Κωνσταντίνο, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική και η χρήση του διαστήματος. Στρατηγικά όπλα διαστήματος. Εμπορευματοποίηση ή στρατιωτικοποίηση του διαστήματος».

παρόμοια έκρηξη στο «κοντινό διάστημα» (near space) θα επιφέρει την απόλυτη κυβερνοεπίθεση εναντίον της πολιτικής και στρατιωτικής πληροφορικής υποδομής των ΗΠΑ.²⁴⁰

5.2 Στρατιωτικές Δυνατότητες ΗΠΑ-Ιράν και Πιθανότητα Στρατιωτικού Πλήγματος Εναντίον του Ιράν

Εξετάζοντας τις στρατιωτικές δυνατότητες των ΗΠΑ, μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε ότι κατέχουν την πρωτοπορία τόσο στο συμβατικό επίπεδο όσο και στο πυρηνικό. Εκτός αυτών δεν έπαψαν ποτέ να δοκιμάζουν προηγμένα τεχνολογικά συστήματα αντιπυραυλικής άμυνας και στηρίζουν την παγκόσμια υπεροχή τους στις υψηλές τεχνολογίες όπως η πληροφορική, τα δορυφορικά συστήματα, η ναυσιπλοΐα κλπ.²⁴¹

Μία στρατιωτική εκστρατεία των ΗΠΑ για την κατάληψη του Ιράν, όπως αυτή του 2003 στο Ιράκ, εκτός του ότι θεωρείται εξαιρετικά δύσκολη από στρατιωτικής άποψης, εκτιμάται ότι θα είναι επιζήμια από πολιτικής σκοπιάς για τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Όμως μια επιχείρηση τύπου «**παρεμποδιστικού πολέμου**»²⁴² παρόμοια με αυτή του 1999 στη Γιουγκοσλαβία, με σκοπό μια ανάλογη στρατηγική νίκη, δεν μπορεί να αποκλεισθεί εντελώς. Επειδή όμως το Ιράν είναι σε θέση να απειλήσει σοβαρά πιθανή επιτιθέμενη στρατιωτική δύναμη των ΗΠΑ, θεωρείται ότι ένα τέτοιο εγχείρημα θα είναι μη ορθολογικό²⁴³ από μέρους της κυβέρνησης των ΗΠΑ. Όμως εκτιμάται ότι οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να καταστρέψουν τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν με αεροπορική ή πυραυλική επιδρομή, χρησιμοποιώντας συμβατικά ή πυρηνικά όπλα.

Οι ΗΠΑ διαθέτουν σήμερα το πλέον εξελιγμένο οπλοστάσιο, μακράν όλων των άλλων κρατών. Κατέχουν συμβατικά **όπλα βαθιάς διείσδυσης**, όμως διαθέτουν και πυρηνικά όπλα βαθιάς διείσδυσης, κυρίως για τα «κράτη παρίες» (rogue state), καθόσον ήταν στο πρόγραμμα της κυβέρνησης Μπούς (Junior) η ανάπτυξη των «**μίνι πυρηνικών**» (mini nukes) βαθιάς διείσδυσης, στα πλαίσια της αναθεώρησης της πυρηνικής στρατηγικής των ΗΠΑ (Nuclear Posture Review).²⁴⁴ Τα όπλα αυτά θεωρούνται σήμερα ως το ιδανικό μέσο για την καταστροφή στόχων υψηλής προστασίας, που βρίσκονται εντός της γης σε μεγάλο βάθος, γιατί αποτελούν το «μικρότερο κακό». Η ραδιενεργή μόλυνση των «πυρηνικών χαμηλής ισχύος» (low yield nukes) αναμένεται να είναι μικρή και αποτελούν την ιδανική λύση για τη προσβολή πυρηνικών αντιδραστήρων, γιατί η πυρηνική έκρηξη θα εξαερώσει τα επικίνδυνα ραδιενεργά υλικά του αντιδραστήρα. Η μόνη διαρροή ραδιενέργειας θα προέρχεται από την έκρηξη του «μίνι πυρηνικού» και θα είναι πολύ μικρή. Τα παραπάνω αποτελούν σενάρια τα οποία απομένει να τα δούμε να εφαρμόζονται στη πράξη και αποτελούν το αποκορύφωμα της «**ανορθολογικής εκλογίκευσης**»²⁴⁵ της

²⁴⁰ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλτη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 71-72.

²⁴¹ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 23.

²⁴² Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 43. Σύμφωνα με τον κ. καθηγητή: «Το ισχύον δόγμα των ΗΠΑ, περί προληπτικού πολέμου, καλύπτει τόσο την περίπτωση του προληπτικού πολέμου όσο και την περίπτωση του παρεμποδιστικού πολέμου. Όμως επειδή ακριβώς ο προληπτικός πόλεμος θεωρείται πιο θεμιτός από ό,τι ο παρεμποδιστικός, οι ΗΠΑ προκρίνουν τη χρήση του όρου «**προληπτικός πόλεμος**».

²⁴³ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλτη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 116.

²⁴⁴ Ο. π. σελ. 67 και 104.

²⁴⁵ Ο. π. σελ. 63.

χρήσης των πυρηνικών. Επίσης οι ΗΠΑ, στα πλαίσια της Επανάστασης στις Στρατιωτικές Υποθέσεις (RMA), έχουν επιτύχει την «επανάσταση της ακρίβειας», με τη χρήση αδρανειακών συστημάτων ναυτιλίας (INS) με γυροσκόπια δακτυλίου λέιζερ (MEMS), συνδυασμένα με αισθητήρες τερματικής καθοδήγησης.²⁴⁶ Συνέπεια των παραπάνω είναι οι διηπειρωτικοί πυρηνικοί πύραυλοι να σημαδεύουν σημειακούς στόχους, προκαλώντας ελάχιστες απώλειες και μικρή ραδιενεργή μόλυνση.

Τα πυρηνικά υπερυψηλής ακρίβειας και μικρής ισχύος των ΗΠΑ, αποτελούν μέρος ενός συμπλέγματος οπλικών συστημάτων, που χαρακτηρίζονται ως «στρατηγική τετράδα», η οποία περιλαμβάνει επιπλέον τα αντιβαλλιστικά συστήματα, τα στρατηγικά μη πυρηνικά όπλα πρώτου πλήγματος και τα συστήματα επιτήρησης.²⁴⁷

Οι ΗΠΑ, σε αντικατάσταση των πυρηνικών όπλων, διαθέτουν και τα **όπλα κατευθυνόμενης ενέργειας** (Directed Energy Weapons), τα οποία έχουν τη δυνατότητα για ακαριαία προβολή ισχύος σε οποιοδήποτε σημείο της επιφάνειας της γης.²⁴⁸ Για τον εντοπισμό υπόγειων εγκαταστάσεων, οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν δορυφόρους που είναι εφοδιασμένοι με συστήματα υπερφασματικής, πολυφασματικής και εξστραφασματικής ανάλυσης.²⁴⁹ Επίσης ανέπτυξαν το πρόγραμμα HAARP (High Auroral Advanced Research Project), που προβλέπει τη διεξαγωγή γεωτομογραφιών, για τον εντοπισμό υπόγειων εγκαταστάσεων και υποβρυχίων.²⁵⁰

Όσον αφορά το Ιράν, αυτό δεν έχει δείξει ακόμη τις στρατιωτικές του δυνατότητες, γι' αυτό το λόγο μόνο εκτιμήσεις μπορούμε να κάνουμε. Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, σήμερα το Ιράν είναι στη καλύτερη δυνατή στρατιωτική κατάσταση, από την επανάσταση του 1979 και «*ναι μεν οι ΗΠΑ μπορούν να ξεκινήσουν έναν πόλεμο, όμως δεν θα είναι αυτές που θα τον τελειώσουν*».²⁵¹

Το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεών του ανέρχεται σήμερα στις 545.000 και αποτελείται από:²⁵²

α. Στρατό ξηράς, με συνολική δύναμη 350.000 προσωπικό (130.000 μόνιμο προσωπικό και 220.000 στρατεύσιμους).

β. Σώματα των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης, με συνολική δύναμη 125.000 (Δυνάμεις ξηράς 100.000, Ναυτικές δυνάμεις 20.000, Δυνάμεις Πεζοναυτών 5.000 και Αεροπορία με μικρό αριθμό εξειδικευμένου προσωπικού ως χειριστών των 12-18 εκτοξευτών Shahab-1 και Shahab-2 και 6 εκτοξευτών Shahab-3).

γ. Ναυτικό, με συνολική δύναμη 18.000.

δ. Αεροπορία, με συνολική δύναμη 52.000.

²⁴⁶ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλτη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 61

²⁴⁷ Ο. π. σελ. 90. Σύμφωνα με τον κ. Γρίβα Κωνσταντίνο, τα στρατηγικά μη πυρηνικά όπλα πρώτου πλήγματος έχουν σκοπό την αδρανοποίηση των πυρηνικών δυνάμεων του αντιπάλου με προληπτικό πλήγμα που δεν θα περιέχει τους κινδύνους για μια πυρηνική ανταπόδοση.

²⁴⁸ Ο. π. σελ. 107.

²⁴⁹ Ο. π. σελ. 97.

²⁵⁰ Ο. π. σελ. 98.

²⁵¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

²⁵² The International Institute for Strategic Studies (IISS). The Military Balance 2008.

Εκτός του παραπάνω προσωπικού έχουμε το Σώμα των Παραστρατιωτικών (ελαφρώς εξοπλισμένη δύναμη), με συνολική δύναμη 40.000 η οποία έχει τη δυνατότητα επιστράτευσης 450.000, δηλαδή να ανέλθει στις 490.000 (450.000+40.000). Επίσης έχουμε και την Εφεδρεία, με δύναμη 350.000.

Παρά τα προβλήματα που έχει με το σημερινό καθεστώς, η νομπελίστας Περσίδα νομικός Σιρίν Εμπαντί προειδοποιεί τις ξένες δυνάμεις ότι, αν αποφασίσουν να παρέμβουν στρατιωτικά, ο ιρανικός λαός θα αντισταθεί.²⁵³ Όμως δεν αρκεί μόνο η θέληση του λαού για πόλεμο, θα πρέπει να υπάρχουν και τα ανάλογα στρατιωτικά μέσα. Και αυτά τα μέσα υπάρχουν, γιατί λόγω της ιστορικά πρόσφατης ισλαμικής επανάστασης και του πολέμου με το Ιράκ, υπάρχουν όπλα στα χέρια 10 εκατομμυρίων Ιρανών.²⁵⁴ Επίσης η εξαιρετικά ορεινή διαμόρφωση το Ιράν, σε αντίθεση με το Ιράκ, θα επιφέρει τεράστιες δυσκολίες σε οποιαδήποτε επίδοιο εισβολέα.

Αναλυτές παρατηρούν ότι «Οι Φρουροί της Ισλαμικής Επανάστασης» έχουν απειλήσει τουλάχιστον 20 φορές με αποκλεισμό των Στενών του Ορμούζ, σε περίπτωση προσβολής. Από το στενό πλάτους μόλις 55 χιλιομέτρων, περνά το 33% της παγκόσμιας παραγωγής αργού πετρελαίου που μεταφέρεται με πλοία, σύμφωνα με τα στοιχεία του τμήματος ναυτιλίας των Lloyds.²⁵⁵ Εάν υλοποιηθεί αυτή η απειλή, εκτός από τα μεγάλα προβλήματα που θα προκαλέσει στις θαλάσσιες συγκοινωνίες στη περιοχή, με επίπτωση στην ομαλή διακίνηση του πετρελαίου από τον Κόλπο προς τη Δύση, θα δυσκολέψει και τον ανεφοδιασμό των δυνάμεων των ΗΠΑ που σταθμεύουν στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Παρά το ότι η αμερικανική Ναυτική Διοίκηση με έδρα το Μπαχρέϊν δηλώνει ότι θα κρατήσει τα στενά του Περσικού Κόλπου ανοιχτά «με κάθε κόστος», διατηρώντας τις αναγκαίες δυνάμεις στη περιοχή, το Ιράν δύναται να κλείσει τα στενά του Ορμούζ με τη χρήση:²⁵⁶

α. Ναρκών.

β. Των ντιζελοκίνητων ρωσικής κατασκευής υποβρύχιων κλάσης «Kilo», που διαθέτουν.

γ. Των ρωσικών υπερηχητικών πυραύλων «Moskit» (κωδική ονομασία Sunburn για το NATO), τους οποίους ενδέχεται να διαθέτει. Οι πύραυλοι αυτοί αποτελούν μεγάλη απειλή για το ναυτικό των ΗΠΑ το οποίο ζήτησε από την εταιρία Lockheed Martin να βελτιώσει το σύστημα αντιαεροπορικής-αντιβαλλιστικής άμυνας Aegis, με το ραντάρ ηλεκτρονικής σάρωσης SPY-1, για την αντιμετώπιση της απειλής.

δ. Του «εκρανοπλάνου», το οποίο παρουσιάστηκε τον Απρίλιο του 2006 στην κρατική τηλεόραση του Ιράν. Το τριμαράν αυτό σκάφος, το οποίο θεωρείται από τους Ιρανούς ως ένα «υπερμοντέρνο ιπτάμενο πλοίο» είναι πολύ επικίνδυνο ειδικά μέσα στα στενά του Ορμούζ.

ε. Των πυραυλοκίνητων τορπιλών «υπερσπηλαίωσης» VA-111 Shkval, τις οποίες ενδέχεται να έχει προμηθευτεί από το Κιργιστάν.

στ. Των πυραύλων Hoot, τους οποίους οι Ιρανοί χαρακτηρίζουν ως τους «πιο γρήγορους υποβρύχιους πύραυλους στον πλανήτη».

²⁵³ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_1_11/01/2009_298905

²⁵⁴ Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 73, Αυγ-Οκτ 2006. Εισήγηση του Δημοσιογράφου Δελαστίκ Γεωργίου σε ημερίδα του ΣΕΕΘΑ της 16^{ης} Οκτωβρίου 2006, με θέμα: «Οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή».

²⁵⁵ www.skai.gr/master_story.php?id=68764

²⁵⁶ Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. Το Ξύπνημα του Εφιάλη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα. ΟΧΥ, Αθήνα. Σελ. 116-120

ζ. Των πυραύλων εναντίον πλοίων Kosar και Noor, με βεληνεκές πάνω από 200 χιλ..

η. Των βλημάτων Fajr-3. Μια ρουκέτα διαμετρήματος 240 χιλιοστών και με βεληνεκές 70 χιλ., το οποίο ισχυρίζονται οι Ιρανοί ότι έχει καταστεί ένας βαλλιστικός πύραυλος «ικανός να αποφεύγει τα ραντάρ».

θ. Των βαλλιστικών πυραύλων Mushak-120/Iran-130, Mushak-160/Fateh-110, Mushak-200/Zelzal-2, Shahab-1/Scud-B, Shahab-2/Scud-C, Shahab-3/Zelzal-3, Shahab-4, Shahab-5/Kosar.

Το σημαντικότερο μέσο αποτροπής μίας επίθεσης που διαθέτει αυτή τη στιγμή το Ιράν είναι οι περίπου 30 πύραυλοι εδάφους-εδάφους Shahab-3, οι οποίοι δύνανται να φέρουν εκρηκτική γόμωση αποτελούμενη από συμβατικές εκρηκτικές ύλες ή ακόμη από χημικά και βιολογικά όπλα.²⁵⁷ Λόγω της διασποράς τους είναι δύσκολη, πλην όμως όχι ανέφικτη, η ταυτόχρονη καταστροφή τους, πριν αυτοί προλάβουν να εκτοξευθούν. Το μεγάλο δε βεληνεκές, παρέχει τη δυνατότητα στις ιρανικές ένοπλες δυνάμεις να πλήξουν το Ισραήλ, καθώς και τις βάσεις των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή.²⁵⁸ Αναλυτικά τα συστήματα εδάφους-εδάφους του Ιράν, όπως στο Παράρτημα «Ζ».

Επίσης, από το 2007 διαθέτει το αντιαεροπορικό σύστημα TOR M1²⁵⁹ και ενδέχεται σύντομα να αποκτήσει από τη Ρωσία το πλέον αξιόπιστο σύστημα αντιαεροπορικής άμυνας S-300.²⁶⁰

Το Ιράν διαθέτει σήμερα το 2,5 του ΑΕΠ για τις αμυντικές του δαπάνες, σε σχέση με το 1999 που διέθετε το 2,9% (μείωση 0,4%). Συγκρίνοντάς το με τις λοιπές χώρες του Κόλπου, βλέπουμε ότι το Ιράν διαθέτει λιγότερα για την άμυνά του από το Ομάν (11,4% σήμερα και 15,3% το 1999), τη Σαουδική Αραβία (10% και 14,9% αντίστοιχα), το Μπαχρέιν (4,5% και 8,1%), το Κουβέιτ (5,3% και 7,7%), την Υεμένη (6,6% και 6,1%), τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (3,1 και 4,1%) και το Κατάρ (10%, σταθερά).²⁶¹

Κατόπιν της παραπάνω σύντομης ανάλυσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων των ΗΠΑ και του Ιράν, διαπιστώσαμε ότι οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να καταστρέψουν τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν με **προληπτικό πλήγμα** (preemptive strike). Παρά ταύτα όμως εκτιμάται ότι δεν θα προβούν, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, σε μια τέτοια ενέργεια, για τους παρακάτω λόγους:²⁶²

α. Η καταστροφή της πυρηνικής υποδομής θα αποτελέσει μάλλον μια πολιτική νίκη του συντηρητικού κατεστημένου του Ιράν.

β. Το υφιστάμενο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν βασίζεται στη μεγάλη διασπορά των πυρηνικών εγκαταστάσεων, πράγμα που δυσκολεύει την ολική καταστροφή τους.

γ. Είναι πιθανή μία τεράστια οικολογική καταστροφή.

δ. Είναι πιθανόν να πληγούν εγκαταστάσεις των ΗΠΑ στη περιοχή της Μ. Ανατολής, καθώς και το Ισραήλ, με τους πυραύλους Shahab-3.

²⁵⁷ Andrew Feickert, «Missile Survey: Ballistic and Cruise Missiles of Foreign Countries», Congressional Research Service, 5 March 2004.

²⁵⁸ www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

²⁵⁹ The International Institute for Strategic Studies (IISS). The Military Balance 2008.

²⁶⁰ www.enet.gr

²⁶¹ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html

²⁶² www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

ε. Πιθανότητα να υπάρξουν μεταξύ των θυμάτων και Ρώσοι πυρηνικοί επιστήμονες, οι οποίοι εργάζονται στον αντιδραστήρα του Bushehr.

στ. Μία επίθεση αυτού του είδους καταπατά τις διατάξεις του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και γενικά τους ισχύοντες κανόνες του Διεθνούς Δικαίου.

ζ. Είναι δύσκολη η διεθνής νομιμοποίηση ενός τέτοιου πλήγματος, όπως έγινε με την εισβολή στο Ιράκ το 2003, γιατί οι εκθέσεις των επιθεωρητών της ΙΑΕΑ δεν αναφέρουν κανένα στοιχείο το οποίο να αποδεικνύει την ύπαρξη μυστικού ιρανικού προγράμματος κατασκευής πυρηνικών όπλων. Όπως άλλωστε κατέδειξε και η σχετική έρευνα των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ (National Intelligence Estimate, NIE), το Ιράν έχει αναστείλει το πρόγραμμα κατασκευή πυρηνικών από το 2003.²⁶³

η. Πρέπει να θεωρείται δεδομένη η ριζοσπαστικοποίηση των Ιρακινών σιιτών, οι οποίοι αποτελούν περίπου το 60% του ιρακινού πληθυσμού.

θ. Βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη η διαδικασία έναρξης των απ' ευθείας συνομιλιών μεταξύ ΗΠΑ-Ιράν.

ι. Τον προσεχή Ιούλιο διενεργούνται οι προεδρικές εκλογές στο Ιράν. Μια οποιαδήποτε στρατιωτική ενέργεια των ΗΠΑ θα μειώσει το διεθνές γόητρό της και θα πλήξει την Ήπια Ισχύ της (Soft Power).

Η μοναδική μέχρι σήμερα περίπτωση προληπτικού πλήγματος εναντίον πυρηνικής εγκατάστασης, είναι η επιδρομή των ισραηλινών στον ιρακινό πυρηνικό αντιδραστήρα Osirak/Tammuz το 1981.

5.3 Αποτρεπτική Στρατηγική

Μέχρι σήμερα έχουμε την απόλυτη αποτροπή ενός μεγάλου πολέμου, γιατί δεν έχουμε δει έναν μεγάλο πυρηνικό πόλεμο ή την ίδρυση μιας νέας μεγάλης θρησκείας. Όμως τι θα γίνει εάν καταρρεύσει η πυρηνική αποτροπή;²⁶⁴ Στη μεταψυχροπολεμική εποχή υπάρχουν μέχρι σήμερα οι παρακάτω δύο **καταστάσεις αποτροπής**:²⁶⁵

α. Οι ΗΠΑ, ως ηγεμονική υπερδύναμη απολαμβάνουν τα προνόμια της ετεροβαρούς σχέσης έναντι των άλλων κρατών, λόγω της υπέρτερης ισχύος τους και ως εκ τούτου αποτρέπουν τους ασθενέστερους από κάθε εχθρική ενέργεια. Όμως στον παραπάνω κανόνα είναι δυνατή και η εξαίρεση, με την εμφάνιση επιτυχούς αποτροπής ή και νίκης ενός ασθενέστερου προς τον ισχυρότερο (ΗΠΑ).

β. Η περίπτωση των δυαδικών σχέσεων ανταγωνισμού μεταξύ περιφερειακών δυνάμεων, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις κινούνται στο επίπεδο των συμβατικών όπλων (π.χ. Ελλάδα-Τουρκία), χωρίς να αποκλείονται τα μεικτά (πυρηνικό με μη πυρηνικό, π.χ. Ισραήλ-Ιράν), αλλά ούτε και τα πυρηνικά δίδυμα (π.χ. Ινδία-Πακιστάν).

²⁶³ The International Institute for Strategic Studies (IISS). Volume 13, issue 10 (December 2007). Iran's nuclear programme.

²⁶⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Οκτ 08, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Πυρηνική Στρατηγική και Στρατηγική Όπλων Μαζικής Καταστροφής».

²⁶⁵ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 247.

Η αντιπαράθεση ΗΠΑ-Ιράν είναι μια περίπτωση στην οποία είναι εφαρμόσιμη η θεωρία της αποτροπής, γιατί εκτιμάται ότι οι ΗΠΑ αποτρέπουν το Ιράν από το να γίνει μια πυρηνική δύναμη, για τους παρακάτω λόγους:

α. Είναι πάγια τακτική των πυρηνικών δυνάμεων να αποτρέπουν τη δημιουργία νέων πυρηνικών δυνάμεων, όπως έπραξαν οι ΗΠΑ και στη προσπάθεια της Κίνας να καταστεί μέλος του Club των πυρηνικών δυνάμεων.

β. Ως «επίδοξος ηγεμόνας» δεν επιθυμεί την εμφάνιση μιας νέας πυρηνικής δύναμης, η οποία μάλιστα λόγω του πλουσίου υπεδάφους της, αλλά και της νευραλγικής της θέσης, είναι μακροπρόθεσμα μια εν δυνάμει ανταγωνίστρια δύναμη.

γ. Θα προκαλέσει τις λοιπές σουνιτικές αραβικές χώρες της Μ. Ανατολής, όπως την Αίγυπτο και τη Σαουδική Αραβία, οι οποίες θα θεωρήσουν ότι το πυρηνικό οπλοστάσιο του шиιτικού Ιράν αποτελεί μείζονα απειλή για την ασφάλειά τους (Δίλημμα Ασφαλείας), με αποτέλεσμα την επιθυμία δημιουργίας των δικών τους πυρηνικών οπλοστασίων. Αφού το Ιράν τα κατάφερε, γιατί όχι και εμείς; Παράλληλα όμως, θα αυξηθούν οι εξοπλισμοί με συμβατικά οπλικά συστήματα και για ένα χρονικό διάστημα θα επικρατήσει ένταση και ανασφάλεια.

δ. Θα προτρέψει τη Βόρεια Κορέα να γίνει πυρηνική δύναμη, το οποίο θα έχει αλυσιδωτές αντιδράσεις στη περιοχή της ΝΑ Ασίας, με πρώτη επίπτωση στην Ιαπωνία, η οποία θα υποστεί το Δίλημμα Ασφαλείας, το οποίο ενδεχομένως να την οδηγήσει στην απόκτηση πυρηνικών όπλων, μια και έχει την «Πυρηνική Επιλογή». Η απόκτηση όμως πυρηνικών όπλων από την Ιαπωνία θα επηρεάσει ενδεχομένως, εκτός από τη Γερμανία, την Αργεντινή και τη Βραζιλία.

ε. Οι ΗΠΑ έχουν δεσμευτεί δημόσια να μην ανεχθούν τη δημιουργία πυρηνικού οπλοστασίου από το Ιράν. Εάν αποτύχει η αποτροπή τους θα κλονιστεί η αξιοπιστία τους, με αποτέλεσμα τη μείωση του διεθνούς γοήτρου τους.

στ. Οι ΗΠΑ έχουν επανειλημμένως δεσμευθεί για την ασφάλεια του Ισραήλ, το οποίο ήδη έχει απειληθεί από το Ιράν ακόμη και με «εξαφάνιση».

Εάν υποθέσουμε ότι το Ιράν αποκτήσει πυρηνικά όπλα στο απώτερο μέλλον, εκτιμάται ότι θα τα χρησιμοποιούσε και αυτό ως μέσο αποτροπής μίας επίθεσης εναντίον του, είτε από τις ΗΠΑ είτε από κάποιο άλλο κράτος της περιοχής και όχι ως μέσο για την αναθεώρηση του ισχύοντος status quo. Πάντως στην παρούσα περίοδο το Ιράν επιδιώκει να αλλάξει το δυσμενές status quo, το οποίο διαμορφώθηκε μετά την επανάσταση του 1979 και το οποίο είναι ιδιαίτερα δυσμενές.

5.4 Κερδισμένοι και Χαμένοι

Στη περίπτωση συνέχισης του αδιεξόδου και υλοποίησης ενός προληπτικού κτυπήματος από τις ΗΠΑ στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν, εκτιμάται ότι και οι δύο χώρες θα έχουν περισσότερη ζημιά παρά όφελος. Το Ιράν αναμένεται να ζημιωθεί, για τους παρακάτω λόγους:

α. Θα πληγεί καίρια η οικονομία του, λόγω κυρίως της περεταίρω μείωσης εισροής Άμεσων Ξένων Επενδύσεων από τη Δύση.

β. Θα χάσει την ευκαιρία να άρει τον «πολιτικό αποκλεισμό» και να αποκαταστήσει τις διεθνείς σχέσεις του με όλες τις χώρες, συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ.

γ. Θα κινδυνεύσει το θεοκρατικό καθεστώς του, γιατί θα ενδέχεται να χρεωθεί τη περεταίρω πτώση του βιοτικού του επιπέδου του ιρανικού λαού και να προκληθεί εσωτερική αναστάτωση.

Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους, θα:

α. Ενεργήσουν μια ακόμη παράνομη επέμβαση σε άλλο κράτος, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί γενικά η ηγεμονία τους, λόγω της διεθνούς από-νομιμοποίησης.

β. Χάσουν τη μεγάλη ευκαιρία για τη βελτίωση των σχέσεων με την κυριότερη χώρα του Περσικού Κόλπου, η οποία βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από το κέντρο των Ταλιμπάν (Αφγανιστάν-Πακιστάν) και της ισλαμιστικής τρομοκρατίας.

γ. Ενταθεί η ριζοσπαστικοποίηση των ισλαμιστών και θα αυξηθούν οι τρομοκρατικές επιθέσεις των εκστρατευτικών ισλαμιστικών κινημάτων, κατά αμερικανικών και δυτικών στόχων σε παγκόσμια κλίμακα.

δ. Χάσουν την ευκαιρία να εξασφαλίσουν απόλυτα τον στρατηγικό τους σύμμαχο, το Ισραήλ.

ε. Οπισθοδρομήσει, έως και θα ματαιωθεί το σχέδιό τους για τη δημιουργία του Ήπιου Ισλάμ.

στ. Αναβαθμιστεί ο ρόλος της Ρωσίας και της Κίνας στη περιοχή, καθόσον το Ιράν θα τους προσφέρει «γη και ύδωρ».

ζ. Αυξηθούν οι τιμές του φυσικού αερίου και του πετρελαίου στη διεθνή αγορά, με αποτέλεσμα να πληγούν οι δυτικές κυρίως χώρες, σύμμαχοι των ΗΠΑ. Αυτό θα γίνει ασχέτως εάν το Ιράν κλείσει ή όχι τα στενά του Ορμούζ. Επίσης θα χαθεί η ευκαιρία να διοχετεύσει το Ιράν φυσικό αέριο στον σχεδιαζόμενο αγωγό «Nabucco», ο οποίος από τα τουρκο-ιρανικά σύνορα θα διασχίζει Τουρκία και θα προμηθεύει την Ευρώπη.

η. Αναβαθμιστεί ο ρόλος της Ρωσίας, λόγω των τεράστιων αποθεμάτων φυσικού αερίου και πετρελαίου που διαθέτει, καθόσον οι τιμές τους θα εκτοξευθούν στα ύψη.

θ. Κινδυνέψουν να πληγούν οι στρατιωτικές της Βάσεις στη περιοχή της Μ. Ανατολής, αλλά και το Ισραήλ, από πυραυλικές επιθέσεις των ιρανών.

Εκτιμάται ότι οφέλη για τις ΗΠΑ, από ένα ενός προληπτικό κτύπημα θα είναι τα παρακάτω:

α. Το κύρος των ΗΠΑ ως ηγεμονικής δύναμης, θα αυξηθεί, λόγω της κατακόρυφης αύξησης της αξιοπιστίας της.

β. Θα συμμορφωθούν οι εν δυνάμει «αποστάτες» σύμμαχοι των ΗΠΑ, κατά το πρότυπο της Μήλου, στην περίοδο του πελοποννησιακού πολέμου.²⁶⁶

γ. Μακροπρόθεσμα θα αυξηθεί η ασφάλεια του Ισραήλ, λόγω της αποδυνάμωσης του Ιράν.

Όσον αφορά το Ιράν, στη περίπτωση προληπτικού κτυπήματος στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του, θα έχει τα παρακάτω οφέλη:

α. Θα συσπειρωθεί ο ιρανικός λαός γύρω από την ηγεσία του.

²⁶⁶ Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου. Εστία, Αθήνα. Ιστορίας Ε' (84-113). Σελ. 72-82.

β. Θα ενεργοποιηθεί ο σιιτικός κόσμος, με τη πιθανότητα δημιουργίας σιιτικού άξονα, καθοδηγούμενου από το Ιράν.

γ. Θα ενεργοποιηθεί ο μουσουλμανικός κόσμος σε παγκόσμια κλίμακα, υπέρ του Ιράν.

5.5 Προοπτική Μελλοντικής Συνεργασίας

Σύμφωνα με πρόσφατο δημοσίευμα των New York Times, ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζορτζ Μπους, απέρριψε το 2008 μυστικό αίτημα του Ισραήλ να του παράσχει βόμβες κατάλληλες για διάλυση καταφυγίων, προκειμένου να εξαπολύσει επίθεση στο κεντρικό πυρηνικό συγκρότημα του Ιράν.²⁶⁷ Εν τω μεταξύ ποτέ δεν έχουν διακοπεί πλήρως οι επαφές αξιωματούχων των δυο χωρών, ειδικά μετά την εκλογή του Ομπάμα στο προεδρικό αξίωμα, όπως δήλωσε στη Figaro στενός συνεργάτης του Χαμενεί.²⁶⁸ Είχαμε ακόμη και συνομιλία του Αμερικανού Υφυπουργού Εξωτερικών Ουίλιαμ Μπερνς με τον Ιρανό διαπραγματευτή Σαΐντ Τζαλίλι, χωρίς να έχει ικανοποιηθεί η πάγια αμερικανική απαίτηση, δηλαδή η αναστολή κάθε δραστηριότητας εμπλουτισμού ουρανίου. Επιπλέον τον Ιούλιο του 2008, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ επιβεβαίωσε τις φήμες περί επικείμενης λειτουργίας διπλωματικού γραφείου των ΗΠΑ στην Τεχεράνη.²⁶⁹ Πάντως το σιιτικό Ιράν υπήρξε ένα είδος «άτυπου συμμάχου» των ΗΠΑ στις ενέργειες των ΗΠΑ εναντίον του Αφγανιστάν και του Ιράκ, καθόσον ο συνεπέστερος αντίπαλος των σουνιτών Αφγανών Ταλιμπάν ήταν οι Ιρανοί, ενώ μια απλή κίνηση της Τεχεράνης θα αρκούσε, για να ενεργοποιήσει το σιιτικό πληθυσμό του Ιράκ, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Πάντως στην πρώτη του ομιλία την 20 Ιανουαρίου 2009, ο νέος πρόεδρος Ομπάμα τόνισε ότι, η ισχύς των ΗΠΑ «αναπτύσσεται μέσα από τη συνετή της χρήση» και στο εξής η εξωτερική πολιτική περνά σε μια νέα διαλλακτικότερη φάση. «Οι ΗΠΑ είναι φίλη με κάθε έθνος που αναζητά ένα μέλλον ειρήνης και αξιοπρέπειας».²⁷⁰ Την 27 Ιανουαρίου, σε συνέντευξή του στο τηλεοπτικό δίκτυο al-Arabiya, ο Ομπάμα δήλωσε: «Θεωρώ ότι είναι σημαντικό να είμαστε **έτοιμοι να συνομιλήσουμε με το Ιράν**, για να δηλώσουμε σαφώς που βρίσκονται οι διαφωνίες μας, αλλά επίσης και πού τοποθετούνται οι δυνατότητες προόδου». Εάν το Ιράν είναι έτοιμο να ξεσφίξει τη γροθιά, από την πλευρά των ΗΠΑ θα βρουν τεντωμένο χέρι, είπε ο Αμερικανός πρόεδρος.²⁷¹

Από την άλλη πλευρά ο σκληροπυρηνικός πρόεδρος του Ιράν Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ, που ως πρόσφατα διαπίστωνε πως «είναι πιθανές οι συνομιλίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες για διάφορα θέματα και μάλιστα στο κοντινό μέλλον», απαντώντας στην πρόσκληση του Ομπάμα δήλωσε: «*Αυτοί που υποστηρίζουν ότι θέλουν αλλαγή, αυτή είναι η αλλαγή που πρέπει να κάνουν: Πρέπει να ζητήσουν συγγνώμη στον ιρακινό λαό και να προσπαθήσουν να επανορθώσουν για το σκοτεινό παρελθόν τους και για τα εγκλήματα που έχουν διαπράξει σε βάρος του*». Στη συνέχεια κάλεσε τον Αμερικανό πρόεδρο «να μην αναμινγνύεται πλέον στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων λαών» και να θέσει τέλος στην υποστήριξη των «χωρίς

²⁶⁷ www.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathremote_1_11/01/2009_262797

²⁶⁸ Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», Κυριακή 14 Δεκεμβρίου 2008

²⁶⁹ www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=21339

²⁷⁰ <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=977955>

²⁷¹ www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=979927

ρίζες σιωνιστών».²⁷² Την ίδια ημέρα ο Υφυπουργός Εξωτερικών του Ιράν Mehdi Safari, σε διάλεξή του στο Ι.Δι.Σ., εξέφρασε την ευχή οι σχέσεις ΗΠΑ-Ιράν να γίνουν τόσο καλές όπως και οι σημερινές σχέσεις της χώρας του με τη Ρωσία, γιατί αυτό θα ήταν προς το συμφέρον της χώρας του.²⁷³

Στις αρχές Απριλίου 2009 τα πέντε μόνιμα μέλη του ΣΑ του ΟΗΕ και η Γερμανία, με κοινό ανακοινωθέν κάλεσαν το Ιράν σε συνομιλίες για να «βρεθεί μια διπλωματική λύση» για το πυρηνικό του πρόγραμμα. Στη συνέχεια ο πρόεδρος Ομπάμα κάλεσε το Ιράν να «εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία». Από τη μεριά του ο πρόεδρος του Ιράν σε συνέντευξή του στο ABC την 22 Απριλίου 2009, δεν αρνήθηκε το διάλογο, αρκεί να καθοριστεί μια «σαφής ημερησία διάταξη».²⁷⁴ Αυτή η νέα πρωτοβουλία της αμερικανικής διπλωματίας φέρνει τις ΗΠΑ πιο κοντά στην ευρωπαϊκή οπτική γωνία, η οποία εκφράστηκε με την πρόταση του Γάλλου προέδρου Νικολά Σαρκοζί ότι, «η επίτευξη μέσω της διαπραγμάτευσης ενός αυτοπεριορισμού των Ιρανών ως προς τις πυρηνικές του φιλοδοξίες με αντάλλαγμα την παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη πυρηνικών προγραμμάτων για ειρηνικούς σκοπούς».²⁷⁵

Όμως σε ομιλία της στην Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων, η υπουργός των εξωτερικών των ΗΠΑ Χίλαρι Κλίντον ξεκαθάρισε ότι, στη περίπτωση αποτυχίας των συνομιλιών, οι ΗΠΑ και οι δυτικές χώρες θα επιβάλλουν «πολύ σοβαρές κυρώσεις» και θα «παραλύσουν» το Ιράν. Επίσης επιβεβαίωσε την πρόθεση των ΗΠΑ να μην υποκύψουν στην «απρόβλεπτη συμπεριφορά» της Βορείου Κορέας.²⁷⁶

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, από δω και πέρα ο δρόμος για τη διπλωματία είναι ανοικτός. Αρκεί και οι δυο πλευρές, ως **ορθολογικοί δρώντες**, να επιθυμούν πραγματικά την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών με ειρηνικά μέσα. Γιατί σύμφωνα με τον Edward H. Carr: «Η υπεράσπιση του status quo δεν είναι μια πολιτική που μπορεί να στέφεται μονίμως με επιτυχία. Είναι βέβαιο ότι θα καταλήξει σε πόλεμο».²⁷⁷ Τη μόνη δυσκολία που θα αντιμετωπίσουν αμφότεροι θα είναι η δικαιολόγηση της μεταστροφής τους στη κοινή γνώμη των χωρών τους, δεδομένου ότι επί χρόνια Αμερικανοί και Ιρανοί «εθίστηκαν» στη αντίληψη της απειλής η μία για την άλλη πλευρά. Για τις ΗΠΑ θα είναι ευκολότερο λόγω του νέου «προφίλ» που προσπαθεί ήδη να εισάγει ο νέος Πρόεδρος, από τη πρώτη ημέρα της ανάληψης των καθηκόντων του. Και για το Ιράν όμως εκτιμάται ότι το έργο δεν θα είναι πολύ δύσκολο, καθόσον και οι εκσυγχρονιστές έχουν δυναμική παρουσία στη κοινωνία, αλλά και το συντηρητικό κατεστημένο έχει εκδηλώσει κατά το πρόσφατο παρελθόν την πρόθεσή του για εξομάλυνση των σχέσεων Ιράν-ΗΠΑ.

²⁷² www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=980385&IngDtrlD=245

²⁷³ Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.) την 27 Ιανουαρίου 2009, από τον Υφυπουργό Εξωτερικών του Ιράν Δρ. Mehdi Safari, με θέμα: «Ιράν και Περιφερειακή Ασφάλεια».

²⁷⁴ <http://infognomonpolitics.blogspot.com>.

²⁷⁵ Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», της Κυριακής 19 Απριλίου 2009 (Άρθρο του Jean-Marie Colombani, πρώην διευθυντή της εφημερίδας Le Monde, με θέμα «Ο Ομπάμα και το Κουβάρι της Διπλωματίας»).

²⁷⁶ Εφημερίδα τα ΝΕΑ, της 22 Απριλίου 2009.

²⁷⁷ Edward H. Carr, 2004. Η Εικοσαετής Κρίση. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 280.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Το Διεθνές Σύστημα

Τις μέρες μας μια νέα συστημική εποχή ανοίγει, με ένα περισσότερο πολυπολικό σύστημα. Η εικοσαετία 1989-2009 του «παράδοξου μονοπολισμού» με την παντοδυναμία των ΗΠΑ έχει παρέλθει. Παρόλα αυτά όμως οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι η σημαντικότερη δύναμη. Στο νέο και υπό διαμόρφωση ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, οι ΗΠΑ θα παραμείνουν η πρώτη δύναμη, αλλά όχι «πρώτη και μόνη».

6.2 Αποτροπή

Παρά το ότι ζούμε σήμερα σε μια εποχή μετάβασης από ένα μονοπολικό προς ένα πολυπολικό σύστημα, εντούτοις υπάρχουν οι παρακάτω δύο καταστάσεις αποτροπής: α) των ΗΠΑ, οι οποίες ως ηγεμονική υπερδύναμη, αποπνέουν την αποτροπή του ισχυρότερου και β) των δυαδικών σχέσεων ανταγωνισμού μεταξύ περιφερειακών δυνάμεων, που κινούνται στο επίπεδο των συμβατικών όπλων, χωρίς να αποκλείονται τα μεικτά, ή τα πυρηνικά δίδυμα.

6.3 Πυρηνικός Αφοπλισμός

Παρά τις φιλότιμες και ειλικρινείς προσπάθειες ορισμένων κρατικών ή μη κρατικών φορέων και οργανισμών, είναι δύσκολο να αναμένεται συνεπής και πλήρης πυρηνικός αφοπλισμός στο μέλλον.

Το 2000, ο καθηγητής Ηλίας Κουσκουβέλης έγραφε: «Στην Ελλάδα θα πρέπει να αρχίσουμε να σκεπτόμαστε συστηματικά σε επίπεδο πυρηνικής στρατηγικής για την περίπτωση που η γείτων χώρα Τουρκία-της οποίας το ενδιαφέρον είναι δεδομένο και γνωστό-αποκτήσει πυρηνικά όπλα».²⁷⁸ Αυτό σήμερα αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη, καθόσον η Τουρκία προχωρά ήδη στη διαδικασία κατασκευής πυρηνικών εργοστασίων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

6.4 Ισλάμ

Πιθανή επιδείνωση των σχέσεων ΗΠΑ - Ιράν, λόγω στρατιωτικής επέμβασης, θα επηρεάσει δυσμενώς τη στάση όλης της μουσουλμανικής παγκόσμιας κοινότητας προς τη Δύση, αυξάνοντας τη δράση των ισλαμιστικών κινημάτων και της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να μειωθεί η πιθανότητα επικράτησης του **Ήπιου Ισλάμ**, που αποτελεί στόχο της Υψηλής Στρατηγικής των ΗΠΑ. Εντούτοις, θεωρείται απίθανος βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα ο σχηματισμός

²⁷⁸ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 27.

ενός «**Σιιτικού Άξονα**» που να περιλαμβάνει τις χώρες: Ιράν-Λίβανο-Νότιο Ιράκ-Σαουδαραβική Χερσόνησο (Αραβο-Περσικός Κόλπος). Επίσης, εκτιμάται ότι είναι ανέφικτη η δημιουργία μιας **διεθνούς ισλαμικής συνεργασίας** για τη προώθηση ενός θρησκευτικού ισλαμικού οικουμενισμού και σε πολιτικό επίπεδο, καθώς και μια σύγκρουση μουσουλμανικού και δυτικού πολιτισμού (Clash of civilization του Huntington).

6.5 Ιράν

Οδεύοντας προς το μέσον του 21^{ου} αιώνα, η Ευρασία από γεωπολιτικής άποψης, διαφαίνεται ότι παραμένει το «μήλο της έριδος» για τους κύριους γεωστρατηγικούς παίκτες (geostrategic players). Επομένως, η σημασία του Ιράν ως ενός εκ των γεωπολιτικών παραγόντων (geopolitical pivots) της Ευρασίας, είναι μεγάλη.

Η γεωγραφική θέση του Ιράν το καθιστά μια «κομβική χώρα», πάνω στο κρίσιμο γεωπολιτικό σταυροδρόμι που ενώνει τη Μέση Ανατολή με τη Κεντρική Ασία και τη Κίνα, στον άξονα Δύσης-Ανατολής και Κασπία Θάλασσα με τους ανοιχτούς ωκεανούς, στον άξονα Βορράς-Νότος.

Το Ιράν, λόγω των αποθεμάτων υδρογονανθράκων, αποτελεί μία από τις πλέον ελπιδοφόρες αγορές της Ασίας. Αποτελεί την τέταρτη παγκοσμίως μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγό χώρα και την τρίτη μεγαλύτερη σε αποθέματα. Επίσης αποτελεί τη δεύτερη δύναμη σε αποθέματα φυσικού αερίου μετά τη Ρωσία, τα οποία όμως παραμένουν μέχρι σήμερα ανεκμετάλλευτα, λόγω έλλειψης της απαιτούμενης τεχνολογίας, αλλά και λόγω ανυπαρξίας ξένων επενδύσεων.

Οι ενεργειακές ανάγκες της ιρανικής κοινωνίας αυξάνονται σταθερά, με αποτέλεσμα μέσα στην επόμενη 15ετία το Ιράν θα πρέπει να αυξήσει θεαματικά την παρεχόμενη ισχύ από τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Αυτή όμως η απαιτούμενη αύξηση της ισχύος της ηλεκτρικής ενέργειας εκτιμάται ότι δεν μπορεί να προέλθει αποκλειστικά από την χρήση υδρογονανθράκων.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο Ανώτατος Άρχων, στηριζόμενος από το συντηρητικό κατεστημένο, είναι ο κυρίαρχος στο θρησκευτικό-πολιτικό-κοινωνικό σύστημα του Ιράν και χαράσσει τη γραμμή της εξωτερικής πολιτικής της χώρας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι παρότι το Ιράν δεν είναι μια συμπαγής πληθυσμιακά χώρα, δεν αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα με τις μειονότητες του, καθώς αυτές συνεργάζονται με τις κεντρικές αρχές λαμβάνοντας ως αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στη πολιτική ζωή της χώρας, παρά τις τυχόν διαφωνίες με τη κεντρική διοίκηση ή και ακόμη και της μικρής έκτασης συγκρούσεις.

Παρόλο που το Σύνταγμα παρέχει την ισότητα δικαιωμάτων στους άνδρες και στις γυναίκες, υπάρχει χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών, που έχει τη βάση του σε θρησκευτικούς κυρίως λόγους και το οποίο ενισχύθηκε με την έλευση του Mahmoud Ahmadinejad στην προεδρεία και την υιοθέτηση της «κουλτούρας της μαντίλας». Η συμμετοχή των γυναικών στο κοινοβούλιο, καθώς και στο εργατικό δυναμικό της χώρας, είναι αρκετά χαμηλή.

Το Ιράν, από το τέλος του πολέμου με το Ιράκ, δεν χρειάστηκε μέχρι σήμερα να επιδείξει τις στρατιωτικές του δυνατότητες, οπότε δεν δύναται να εκτιμηθεί επακριβώς η αξία των Ενόπλων του Δυνάμεων και των εν γένει στρατιωτικών του

δυνατοτήτων. Πάντως εκτιμάται ότι ο Ιρανικός λαός διαθέτει το ηθικό ανάστημα να αντισταθεί σε οποιοδήποτε επιβουλευτεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα. Τόσο το μέγεθος του ιρανικού στρατού, όσο και τα οπλικά συστήματα που διαθέτει, το καθιστούν ικανό να παρεμποδίσει τη διέλευση των πλοίων από τα στενά του Ορμούζ, έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα, προκαλώντας παγκόσμια αναστάτωση στις διεθνείς αγορές των υδρογονανθράκων. Το μεγάλο δε βεληνεκές των πυραύλων του (Shahab-3/Zelzal-3, Shahab-4, Shahab-5/Kosar) επιτρέπει στις ιρανικές ένοπλες δυνάμεις να πλήξουν στόχους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Λόγω των διεθνών κυρώσεων που έχουν επιβληθεί από το ΣΑ του ΟΗΕ, από τις ΗΠΑ και τη Δύση κατά της Τεχεράνης, εξαιτίας του πυρηνικού του προγράμματος, η οικονομία του Ιράν αντιμετωπίζει προβλήματα, που ενδέχεται να επιδεινωθούν τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα λόγω της διαμορφούμενης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η αυξημένη αστικοποίηση, σε συνδυασμό με την παράλληλη αύξηση του πληθυσμού επιτείνει τα οικονομικά προβλήματα. Επίσης άλλο ένα από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία είναι η ανεργία, που είναι και η κύρια αιτία που οδηγεί στη μετανάστευση επιστημόνων, κυρίως προς τις ΗΠΑ.

Παρά τις διεθνείς κυρώσεις, η ΕΕ παραμένει ένας σημαντικός εμπορικός εταίρος της Τεχεράνης. Γενικά, το Ιράν διατηρεί καλές σχέσεις με όλα σχεδόν τα κράτη της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, πλην του Ισραήλ.

Ως ορθολογικός δρών το Ιράν, εκτιμάται ότι συνεχίζει την ανάπτυξη του πυρηνικού του προγράμματος, το οποίο ξεκίνησε με τις ευλογίες των ΗΠΑ και των δυτικών δυνάμεων τη δεκαετία του 1950, για ειρηνικούς σκοπούς, χωρίς να σκοπεύει, βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα, στην απόκτηση πυρηνικών όπλων. Πολιτικά, χρησιμοποιεί το εν λόγω πρόγραμμα ως «μοχλό πίεσης» προς τις ΗΠΑ και τη Δύση, σκοπεύοντας στη λήξη της απομόνωσής του και στην επανένταξή του στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι με ευνοϊκούς όρους (*modus vivendi*).

Παρά ταύτα, δεν αποκλείεται να χρησιμοποιήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, για να αποκτήσει το πλεονέκτημα της «πυρηνικής επιλογής» (*nuclear option*) και να αυξήσει το γόητρό του πρωτίστως μεταξύ των μουσουλμανικών χωρών, αλλά και διεθνώς. Στη περίπτωση δε που στο απώτερο μέλλον δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες και κατορθώσει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, εκτιμάται ότι θα τα χρησιμοποιήσει για την ενίσχυση του status του στη περιοχή του Περσικού Κόλπου, καθώς και ως ψυχολογικό μέσο αποτροπής και όχι ως μέσο πειθαναγκασμού, για την αναθεώρηση του status quo στη περιοχή της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής.

Μακροπρόθεσμα, εκμεταλλευόμενο τη μεγάλης γεωστρατηγικής σημασίας θέση του, θα εντείνει τις προσπάθειές του για αύξηση αφενός της ισχύος του, αφ' ετέρου της ηγετικής θέσης στο σιιτικό ισλαμικό κόσμο. Στόχος του θα είναι η ανάδειξή του ως περιφερειακής δύναμης στη Μέση Ανατολή και μάλιστα ως της πρώτης μη αραβικής, αλλά σιιτικής πολιτισμικής καταγωγής δύναμης.

Οι Ιρανοί μοιάζει να διαθέτουν υπομονή και την ικανότητα να σκέπτονται και να ενεργούν σε βάθος χρόνου. Διαβλέπουν πότε οι συνθήκες είναι ώριμες για να λάβουν τις σωστές αποφάσεις προς εξυπηρέτηση του εθνικού τους συμφέροντος. Το πολιτικό αξιακό σύστημα στο σύγχρονο Ιράν, διαφέρει από εκείνο των αρχαίων Μηλίων, οπότε εκτιμάται ότι θα ερμηνεύσουν διαφορετικά από τους εκείνους τη ρήση των Αθηναίων ότι «ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο

αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του»²⁷⁹ και θα δράσουν ορθολογικά.

Με την αποχώρηση του Ιράν από το δυτικό στρατόπεδο το 1979, αυξήθηκε η επιρροή της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή και παράλληλα η σημασία της ως συμμάχου των ΗΠΑ στη περιοχή. Σε περίπτωση μελλοντικής ομαλοποίησης των σχέσεων Ιράν-Δύσης και επανένταξης του Ιράν στην «εξίσωση» της Μέσης Ανατολής, η Τουρκία θα χάσει τη σπουδαιότητά της στη περιοχή, με συνέπεια τη μείωση της αξίας της ως συμμάχου των ΗΠΑ. Τούτο βέβαια υπό την προϋπόθεση της μη αναβάθμισης του ρόλου της Ρωσίας, καθώς αναβαθμίζεται παράλληλα και ο ρόλος της γείτονος, ως ανάσχεση στη Ρωσική επιρροή στην περιοχή.

6.6 ΗΠΑ

Η υψηλή στρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ μετά την μεταψυχροπολεμική περίοδο και στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, έχει στόχο την επαναφορά στην προ του Β' ΠΠ κατάσταση της απρόσβλητης άμυνας (invulnerability). Δηλαδή οι ΗΠΑ ως η μεγαλύτερη δύναμη του πλανήτη συνεχίζουν να στοχεύουν στην απόλυτη ασφάλεια, στο ζήτημα της εθνικής τους ασφάλειας. Επομένως, δεν πρόκειται να ανεχτούν κανένα ανταγωνιστή και καμία απειλή.

Επειδή οι ΗΠΑ διαθέτουν το πλέον εξελιγμένο οπλοστάσιο και μάλιστα μακράν όλων των άλλων κρατών, τόσο σε συμβατικό όσο και σε πυρηνικό επίπεδο, έχουν τη δυνατότητα για την απόλυτη κυριαρχία (Full Spectrum Dominant). Αυτή τους η δυνατότητα εκφράζεται σήμερα με το «Global Strike», που είναι η δυνατότητά τους να προβάλουν την ισχύ τους σε οποιαδήποτε σημείο του πλανήτη, μέσα σε έξι ώρες από τη στιγμή που θα δοθεί η σχετική εντολή. Όσον αφορά δε στο διάστημα, στόχος είναι ο έλεγχός του, καθώς μια μελλοντική πυρηνική αντιπαράθεση είναι εξαιρετικά πιθανό να είναι μια διαστημική αντιπαράθεση.

Ο σχεδιασμός των ΗΠΑ που ίσχυε πριν το ξέσπασμα της εν εξελίξει παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, στηριζόταν στη στρατηγική αντίληψη του «global reach». Ο ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων, για την υποστήριξη του «global reach», μεταφράζεται στη δυνατότητα να παρίστανται με τις κατάλληλες «αιτιολογικές βάσεις», τα στρατιωτικά δόγματα καθώς και τα ενδεικνυόμενα οπλικά συστήματα, σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη.

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι οι ΗΠΑ απέτυχαν τη δεκαετία του '50 με το Δόγμα Αϊζενχάουερ να ελέγξουν τη Μέση Ανατολή, με συνέπειες ως σήμερα. Στη συνέχεια με το Δόγμα Κάρτερ, η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως Ζωτικός Χώρος των ΗΠΑ, λόγω των τεραστίων αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Με τον πόλεμο του 1991 στο Ιράκ, ο Μπούς ο πρεσβύτερος υλοποιώντας το παραπάνω δόγμα, επαναβεβαίωσε τη ζωτική σημασία της Μ. Ανατολής για τις ΗΠΑ, πράγμα που ισχύει και σήμερα.

Η σταθερή και πολυεπίπεδη στρατηγική σχέση ΗΠΑ-Ισραήλ, η οποία οικοδομήθηκε από το 1978-79, αναμένεται να συνεχιστεί. Ειδικά μετά το τρομοκρατικό κτύπημα της 11/9 και την κήρυξη του «παγκόσμιου πολέμου κατά της τρομοκρατίας» από τον πρόεδρο Μπούς, το Ισραήλ συμβάλει άμεσα στη στρατηγική

²⁷⁹ Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Εστία, Αθήνα. Σελ. 74

ασφάλεια των ΗΠΑ, γιατί η στρατηγική του εναντίον της τρομοκρατίας συμπίπτει με αυτή των ΗΠΑ. Το ισχυρότερο λόμπυ στις ΗΠΑ είναι το εβραϊκό. Παράλληλα όμως και οι μουσουλμάνοι των ΗΠΑ επηρεάζουν σημαντικά τα κέντρα αποφάσεων και τα think tanks που έχουν σχέση με την ενάσκηση της Εξωτερικής Πολιτικής της υπερδύναμης, με τη δράση των ισχυρών λόμπυ της Σαουδικής Αραβίας και της Τουρκίας.

Τέλος, σχετικά με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ προκειμένου να απεγκλωβιστούν όσο το δυνατόν πιο ανώδυνα, εκτιμάται ότι θα επιδιώξουν πολιτική διευθέτηση της διαμάχης, με τη συμμετοχή ενδεχομένως των πιο μετριοπαθών στοιχείων των Ταλιμπάν.

6.7 Ιράν: Ο Επόμενος Στόχος των ΗΠΑ ;

Η σημερινή αντιπαράθεση ΗΠΑ-Ιράν δεν είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Οι ΗΠΑ, ως ορθολογικός δρών, και βασιζόμενες στην ισχύ τους, αποτρέπουν το Ιράν από το να αποκτήσει πυρηνική τεχνογνωσία, χωρίς να λάβουν εγγυήσεις ότι αυτή δεν θα χρησιμοποιηθεί στο μέλλον για την κατασκευή πυρηνικών όπλων, που θα καθιστούσε το Ιράν μια πυρηνική περιφερειακή δύναμη. Οι ΗΠΑ, έχουν τη δυνατότητα να καταστρέψουν τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν με προληπτικό αεροπορικό ή πυραυλικό πλήγμα (preemptive strike), χρησιμοποιώντας συμβατικά ή πυρηνικά όπλα. Παρά ταύτα, εκτιμάται ότι δεν θα προβούν, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, σε μια τέτοια ενέργεια, καθώς δεν θα είναι προς το απόλυτο συμφέρον τους. Εφόσον το Ιράν επιχειρήσει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, τότε οι ΗΠΑ θεωρείται βέβαιο ότι θα δράσουν ως οι Αθηναίοι εναντίον των Μηλίων επαληθεύοντας πως «...στις ανθρώπινες σχέσεις, τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου ισόπαλοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του».²⁸⁰

Στη περίπτωση της συνέχισης του αδιεξόδου στις σχέσεις ΗΠΑ - Ιράν τότε θα ισχύσει η ρήση του μεγάλου Βρετανού διεθνολόγου Edward Carr: «η υπεράσπιση του status quo δεν είναι μια πολιτική που μπορεί να στέφεται μονίμως με επιτυχία. Είναι βέβαιο ότι θα καταλήξει σε πόλεμο».²⁸¹ Η υλοποίηση ενός προληπτικού κτυπήματος από τις ΗΠΑ στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν, εκτιμάται ότι θα επιφέρει και στις δύο χώρες περισσότερη ζημιά παρά όφελος. Στην περίπτωση αυτή, ένας από τους δύο ή και οι δύο θα πρέπει να αποφασίσουν ότι επιβάλλεται να δράσουν μη ορθολογικά. Συνεπώς, μπορούμε αρκετά ασφαλώς να συμπεράνουμε ότι, από δω και πέρα ο δρόμος για τη διπλωματία είναι ανοικτός, καθώς και οι δυο πλευρές, ως **ορθολογικοί δρώντες**, δείχνουν να επιθυμούν πραγματικά την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών με ειρηνικά μέσα και τη διασφάλιση των εθνικών τους συμφερόντων τόσο στη περιοχή της Μέσης Ανατολής, όσο και διεθνώς.

²⁸⁰ Άγγελος Σ. Βλάχος, 1998. *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Εστία, Αθήνα. Σελ. 74

²⁸¹ Edward H. Carr, 2004. *Η Εικοσαετής Κρίση. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 280.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βιβλία

Αγγελος Σ. Βλάχος, 1998. *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Εστία, Αθήνα.

Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα.

Brzezinski Zbigniew, 1997. *The Grand Chessboard*. NY: Basic Books, New York.

Bull Hedley, 2001. *Η άναρχη κοινωνία*. Ποιότητα, Αθήνα.

Γρίβας Κωνσταντίνος, 2007. *Το Ξύπνημα του Εφιάλτη. Η πυρηνική απειλή στον 21^ο αιώνα*. ΟΧΥ, Αθήνα.

Carr Edward, 2004. *Η Εικοσαετής Κρίση. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα.

Duverger Maurice, 1985. *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Παπαζήση, Αθήνα.

Ευρυβιάδης Μάριος – Ραγιές Ιωάννης, 2000. *Ερμηνευτικό εγχειρίδιο Αγγλικών όρων Στρατιωτικής Διπλωματίας*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ).

Evera Stephen, 2003. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*. Ποιότητα, Αθήνα.

Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα.

Gilpin Robert, 2005. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. Ποιότητα, Αθήνα.

Gilpin Robert, 2006. *Η Πρόκληση του Παγκόσμιου Καπιταλισμού. Η Παγκόσμια Οικονομία τον 21^ο Αιώνα*. Ποιότητα, Αθήνα.

Ηρακλείδης Αλέξης, 2005. *Διεθνής Κοινωνία. Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση Ένοπλης Βίας*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Ήφαιστος Παναγιώτης, 2004. *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*. Ποιότητα, Αθήνα.

Ήφαιστος Παναγιώτης, 2005. *Ιστορία, Θεωρία, και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα.

Ήφαιστος Παναγιώτης - Πλατιάς Αθανάσιος, 1992. *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*. Παπαζήση, Αθήνα.

Jary David & Jary Julia, δεύτερη έκδοση. *Λεξικό Όρων Κοινωνιολογίας*. Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Φλώρος.

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2005. *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης*. Ποιότητα, Αθήνα.

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*. Ποιότητα, Αθήνα.

Κονδύλης Παναγιώτης, 2001. *Ισχύς και Απόφαση*. Στιγμή, Αθήνα.

Κονδύλης Παναγιώτης, 1999. *Θεωρία του Πολέμου*. Θεμέλιο, Αθήνα.

Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Ποιότητα, Αθήνα.

Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Klausewitz Karl Von, 1997. *Περί του Πολέμου*. Βάνιας, Θεσσαλονίκη.

Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα.

Μελακοπίδης Κώστας, 1998. *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Μπόση Μαίρη, 1999. *Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*. Παπαζήση, Αθήνα.

Mearsheimer John, 2007. *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Ποιότητα, Αθήνα.

Nuechterlein Donald, 1973. *United States National Interests in a Changing World*. University Press of Kentucky. Kentucky, USA.

Nye Joseph, 2003. *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*. Παπαζήση, Αθήνα.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 1999. *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική*. Ποιότητα, Αθήνα.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2006. *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*. Ποιότητα, Αθήνα.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, 2008. *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*. Ποιότητα, Αθήνα.

Παρίσης Ιωάννης, Ιανουάριος 2009. *Η ΕΠΑΑ ως Παράγων Ισχύος στο Μεσογειακό Στρατηγικό Περιβάλλον. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ.* Κριτική, Αθήνα.

Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση.* Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Πλατιάς Αθανάσιος, 1995. *Το Νέο Διεθνές Σύστημα. Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων.* Παπαζήση, Αθήνα.

Πλατιάς Αθανάσιος, 1986. *Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα.* Παπαζήση, Αθήνα.

Plummer Ken, 2000. *Τεκμήρια Ζωής.* Gutenberg, Αθήνα.

Ratzel Friedrich, 2001. *Ο Ζωτικός Χώρος (Der Lebensraum).* Προσκήνιο, Αθήνα.

Σκαλτσάς Κωνσταντίνος, 1992. *Θεωρία και κείμενα Διεθνούς Δικαίου.* Τυπογραφείο ΣΣΕ, Βάρη-Αττικής.

Σύγχρονο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας. Εκδόσεις Πελεκάνος, Αθήνα.

Waltz Kenneth, 1981. *The spread of nuclear weapons: More may be better.* The International Institute for Strategic Studies, London.

Watson Adam, 2006. *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση.* Ποιότητα, Αθήνα.

Wight Martin, 2005. *Διεθνής Θεωρία. Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης.* Ποιότητα, Αθήνα.

2. Διαλέξεις Καθηγητών στη Σχολή Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ)

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 08 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Σύγχρονη Στρατηγική του Πολέμου κατά Lidel Hart και Douhet».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Κολιόπουλο Κωνσταντίνο, με θέμα: «Πυρηνική Στρατηγική και Στρατηγική Όπλων Μαζικής Καταστροφής».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 25 Σεπτεμβρίου 2008, από τον Γρίβα Κωνσταντίνο, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική και η χρήση του διαστήματος. Στρατηγικά όπλα διαστήματος. Εμπορευματοποίηση ή στρατιωτικοποίηση του διαστήματος».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 06 Οκτ 2008, από τον Δρ. Δρούγο Αθανάσιο, με θέμα: «Εισαγωγή στις σύγχρονες παγκόσμιες απειλές. Το νέο περιβάλλον ασφαλείας».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 18 Δεκ 2008, από τον Δρ. Δρούγο Αθανάσιο, με θέμα: «Ινδία-Αφγανιστάν-Πακιστάν. Οι νέες προκλήσεις».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 26 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη, με θέμα: «Εισαγωγή στη Στρατηγική –Εξέλιξη της Στρατηγικής, Θεωρίες και Διδάγματα».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα: «Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Σεπ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Εισαγωγή στη γεωπολιτική/γεωστρατηγική».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 14 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Ο ρόλος και η θέση της Ελλάδας στο Διεθνές σύστημα: Οικονομικές, στρατιωτικές και πολιτικές πτυχές».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 30 Οκτ 2008, από τον καθηγητή Ρούσσο Σωτήριο, με θέμα: «Οι Αραβοϊσραηλινές σχέσεις στον 20^ο αιώνα».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 17 Δεκεμβρίου 2008, από τον Απτχο ε.α. Σκλήρη Ευστράτιο, με θέμα: «Όργανα Εθνικής Πολιτικής-Παράγοντες Εθνικής Ισχύος».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 12 Ιαν 2009, από τον καθηγητή Κούτση Αλ., με θέμα: «Παλαιστινιακό: Οι τελευταίες εξελίξεις».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 17 Φεβρουαρίου 2009, από τον Πρέσβη των ΗΠΑ στην Ελλάδα κ. Speckhard Daniel, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί τnh ΗΡΑ».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Απριλίου 2009, από τον επίκουρο καθηγητή του Britaninan Royal Naval College κ. Φώτη Μουστάκη, με θέμα: «Αντιμετωπίζοντας την Εναλλασσόμενη Μορφή της Διεθνούς Τρομοκρατίας».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 23 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Yahya Ali, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ισραήλ».

Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Απριλίου 2009, από τον Δρ. Ηλία Ηλιόπουλου, με θέμα: «Ανακίνηση Μειονοτικών Ζητημάτων και Γεωπολιτική Αναδιάταξη».

3. Άρθρα Ημερήσιου και Περιοδικού Τύπου

Άρθρο του καθηγητή Αρβανιτόπουλου Κωνσταντίνου, στο Κέντρο Μεσογειακών και Μεσανατολικών Σπουδών (ΚΕ.Μ.ΜΕ.Σ) του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ), με θέμα: «*Security Dilemmas in Eurasia*», 2004.

Άρθρο του καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριου, στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», της 24 Ιουνίου 2007, με θέμα: «*Πυραυλολογία και Πλουτισμός*».

Άρθρο του Jean-Marie Colombani, πρώην διευθυντή της εφημερίδας Le Monde, στην Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», της Κυριακής 19 Απριλίου 2009, με θέμα «Ο Ομπάμα και το Κουβάρι της Διπλωματίας».

Περιοδικό Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 10. Ιαν-Απρ 2007. «Γεωπολιτική προσέγγιση των ισλαμικών οργανώσεων στη μεγάλη Βρετανία. Η περίπτωση του ινδοπακιστανικού Ισλάμ», του Γώγου Κων/νου.

Περιοδικό Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασιδη Γεώργιου.

Περιοδικό Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. «Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα : Γεωπολιτική Προβολή για την περίοδο 2007-2025». Του Μάζη Ιωάννη.

Περιοδικό Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 13. Ιαν-Απρ 2008. «Ο Πόλεμος της Κορέας, Ιούνιος 1953. Η Αμερικανική επέμβαση και οι συνέπειές της». Του Χουρχούλη Διονυσίου.

Περιοδικό Διπλωματία, τεύχος 39, Φεβρουάριος 2007. Άρθρο του Ευαγγέλου Δημήτρη με θέμα: «Προς κλιμάκωση η Κόντρα Ριάντ-Τεχεράνης. Ποιους ανησυχεί ο γιγαντισμός του Ιράν».

Περιοδικό Αμυντική Επιθεώρηση, Μάρτιος 2009. Συνέντευξη του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Η Γεωπολιτική της Τουρκίας τον 21^ο Αιώνα. Ο νέο-οθωμανισμός και ο ρόλος του Νταβούτογλου».

Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 36, Σεπ-Οκτ 1999. Άρθρο του Υπγυ ε.α. Παρασκευά Γεωργίου, με θέμα: «ΗΠΑ. Εξωτερική Πολιτική μέσα από ένα Βιβλίο».

Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 71, Μαρ-Απρ 2006. Άρθρο του καθηγητή Μικρογιαννάκη Εμμανουήλ, με θέμα: «Οι ΗΠΑ υπό κρίσιν. Τι θα έλεγε ο Θουκυδίδης».

Περιοδικό Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 73, Αυγ-Οκτ 2006. Εισήγηση του Δημοσιογράφου Δελαστίκ Γεωργίου σε ημερίδα του ΣΕΕΘΑ της 16^{ης} Οκτωβρίου 2006, με θέμα: «Οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή».

Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο.

Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Middle East Bulletin/Flashpoint, 2008. Οι δύο όψεις του Ισλάμ στην Κίνα: το «Ισλάμ με κινέζικα χαρακτηριστικά» και το συγκρουσιακό Ισλάμ της Κεντρικής Ασίας.

Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Εβδομαδιαία Επισκόπηση του Κέντρου Ρωσίας και Ευρασίας. Τεύχος XIV, Δευτέρα 11 Φεβρουαρίου 2008.

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 6 (Σεπ-Δεκ 2004). Άρθρο του Ματαλληνού Φώτιου, με θέμα: «Το μέλλον του πολέμου κατά της τρομοκρατίας».

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 6 (Σεπ-Δεκ 2004). Άρθρο του Παπασωτηρίου Χαράλαμπου, με θέμα: «Στρατηγική των ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας».

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 135 της 28 Νοεμβρίου 2005. Άρθρο του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Γεωπολιτικές Όψεις του Κουρδικού Ζητήματος στο Νέο Ιράκ. Ερωτήματα για την Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική».

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 213 της 25 Ιαν 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη, με θέμα: «ΗΠΑ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ».

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 310 της 08 Αυγ 2001. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη, με θέμα: «ΗΠΑ: LA FORZA DEL DESTINO».

Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 588 της 27 Αυγ 2002. Άρθρο του Μάριου Λ. Ευρυβιάδη με θέμα: «ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ: Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΙΡΟΣΙΜΑ».

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Middle East Bulletin, November 2008, Issue 13. The Gulf: Shifting alliances in quest for supremacy. The Shia Protocols: The Iranian project of Shiite proselytism.

Εφημερίδα «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΗ».

Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ».

Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ».

Εφημερίδα «ΤΟ ΕΘΝΟΣ».

Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ».

Εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ».

Εφημερίδα «ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ».

BBC, 04 Ιουλίου 2008, «Iran and Washington's Israeli option».

Canada Free Press – CI Centre, 25/09/08.

Congressional Research Service, «Instances of Use of United States Armed Forces Abroad 1798-1993», October 7, 1999.

Congressional Research Service, «Missile Survey: Ballistic and Cruise Missiles of Foreign Countries», 5 March 2004. Andrew Feickert.

STRATFOR (Strategic Forecasting), 04 Σεπτεμβρίου 2008.

The International Institute for Strategic Studies (IISS). The Military Balance 2008.

The International Institute for Strategic Studies (IISS). Volume 13, issue 10 (December 2007). Iran's nuclear programme.

4. Διαδίκτυο

www.cere.gr/upload/ΚΕΙΜΕΝΑΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν).

www.cia.gov

www.diplomatikoperiskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008).

www.enet.gr

www.in.gr

www.idis.gr

www.israellobbyb (Συνέντευξη των John J. Mearsheimer και Stephen M. Walt την 08 Οκτωβρίου 2007, για το άρθρο τους «The Israel Lobby»).

www.kathimerini.gr

www.otenet.gr

www1.rizospastis.gr

www.skai.gr

www.globalissues.org

<http://news.bbc.co.uk>

<http://history.navimap.org>

<http://infognomonpolitics.blogspot.com>

5. Διάφορα

Εισήγηση από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, κατά την παρουσίαση του Βιβλίου του Καθηγητή Παναγιώτη Ρουμελιώτη με θέμα «Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο»

Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.) την 06 Φεβρουαρίου 2009, από τον καθηγητή Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, στα πλαίσια ανοικτής με θέμα «Νέος Πρόεδρος-Νέα Πολιτική; Η διαμόρφωση των Ευρωατλαντικών Σχέσεων μετά την εκλογή Ομπάμα και η θέση της Ελλάδος».

Διάλεξη στο Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.) την 27 Ιανουαρίου 2009, από τον Υφυπουργό Εξωτερικών του Ιράν Δρ. Mehdi Safari, με θέμα: «Ιράν και Περιφερειακή Ασφάλεια».

Εισήγηση από τον Δρ. Ευάγγελο Βενέτη, ειδικό στα θέματα του Ιράν, με θέμα «Ο Ιρανικός Παράγων», κατά την Ημερίδα στη ΣΕΘΑ της 12^{ης} Μαΐου 2009, με τίτλο: «Τα Νέα Γεωπολιτικά Δεδομένα και οι Προοπτικές για την Ασφάλεια και την Ειρήνη στην Περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής».

Εισήγηση από την αραβολόγο Αντωνία Δήμου, με θέμα «Ο Αραβικός Κόσμος», κατά την Ημερίδα στη ΣΕΘΑ της 12^{ης} Μαΐου 2009, με τίτλο: «Τα Νέα Γεωπολιτικά Δεδομένα και οι Προοπτικές για την Ασφάλεια και την Ειρήνη στην Περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»

ΙΣΛΑΜ

1. Ιστορική Εξέλιξη του Ισλάμ

Πριν την εμφάνιση του Ισλάμ, ο Αραβικός κόσμος ήταν διαιρεμένος σε πολλές φατρίες με συνεχή ανταγωνισμό μεταξύ τους. Η δυναμική εξάπλωση των Αράβων, που αποτελεί σπάνιο φαινόμενο στην παγκόσμια ιστορία, έγινε χάρη στο Ισλάμ. Ο Μωάμεθ (**Muhammad**) εμπνεύστηκε από το ζήλο να υπάρξει ένας ενιαίος αραβικός λαός με αυτόν τον ίδιο ως άρχοντα. Το 610 είχε ένα όραμα, όπου ο αρχάγγελος Γαβριήλ (Djibril) του διεμύνησε: «Κήρυξε στο όνομα του Κυρίου σου».¹ Το 613 αποφάσισε να ακολουθήσει την παραπάνω προτροπή του αρχαγγέλου και έτσι ξεκίνησε η δημιουργία της νέας θρησκείας. Την πρώτη δεκαετία της κηρυγματικής του αποστολής, ο Μωάμεθ δεν είχε πολιτική εξουσία. Μετά όμως το 622, όταν εκδιώχθηκε με τους οπαδούς του από τη Makkah και μετέβη στη Madinah, άρχισε σταδιακά να οργανώνεται σε ένα στρατιωτικό και θρησκευτικό κίνημα, δηλαδή να αποκτά **πολιτική εξουσία**.² Τότε είναι και η αρχή της Ισλαμικής εποχής. Για τη γρήγορη εξάπλωση του Ισλάμ υπάρχουν πολλοί λόγοι, οι κυριότεροι είναι οι παρακάτω δύο:³

α. Η προσωπικότητά του Μωάμεθ, ο οποίος ήταν ένας μεγάλος πολιτικός και θρησκευτικός ηγέτης.

β. Το Ισλάμ ήταν από την αρχή μια οικουμενική ιεραποστολική θρησκεία χωρίς εθνικούς ή γεωγραφικούς περιορισμούς, με προορισμό τον **προσηλυτισμό ολόκληρης της ανθρωπότητας** με το σύνθημα «*Δεν υπάρχει Θεός άλλος από τον Αλλάχ*».

Από το 660 μέχρι το 750, όταν το χαλιφάτο των Ουμαγιαδών άδωσε τη θέση του στους Αββασίδες της βαγδάτης, οι αραβικές κατακτήσεις είχαν ενοποιήσει όλη τη περιοχή από τη Ισπανία μέχρι την Ινδία, δημιουργώντας μια αυτοκρατορία και έναν ισλαμικό πολιτισμό, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα της αρχαίας Εγγύς Ανατολής.⁴ Οι περιοχές που κατακτήθηκαν ήσαν από τις πλέον πολιτισμένες και οι μουσουλμάνοι υιοθέτησαν πολύ γρήγορα μεγάλο μέρος αυτού του πολιτισμού. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί μια εκλεκτική και μεικτή κουλτούρα και ένα ιδιαίτερο σύστημα διακυβέρνησης, που εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Αυτή η **μουσουλμανική σύνθεση** διατηρήθηκε στην πράξη με επιτυχία για πάνω από χίλια χρόνια.⁵ Χαρακτηριστικό της Μουσουλμανικής Αυτοκρατορίας αποτέλεσε η ανεκτικότητα προς τους αλλόθρησκους, πράγμα που ερχόταν σε αντίθεση με την εμμονή των χριστιανών για ομοιομορφία.

¹ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική, Αθήνα. Σελ. 19.

² Ο. π. σελ. 43.

³ Watson Adam, 2006. *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 207-208.

⁴ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 15-16.

⁵ Watson Adam, 2006. *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 209.

Μέχρι τον 11^ο αιώνα ο μουσουλμανικός κόσμος απολάμβανε οικονομική ευμάρεια, με κοινό ενοποιητικό στοιχείο την αραβική γλώσσα.⁶ Από το 1300 έως το 1700 το Ισλάμ επεκτάθηκε από την Ουγγαρία έως την Ινδονησία. Τέσσερα ήταν τα κράτη του μουσουλμανικού κόσμου: Η Αίγυπτος των Μαμελούκων, η Οθωμανική Τουρκία, η Περσία των Σαφαβιδών και η Ινδία των Μογγόλων.⁷ Όμως οι Άραβες είναι πλέον υπήκοοι και όχι αφέντες. Για αυτούς η Χρυσή Περίοδος του Ισλάμ έληξε το 1258. Μετά το 1700 και τα επόμενα 300 χρόνια το Ισλάμ παράκμασε. Από τη στιγμή που το Ισλάμ έπαψε την επέκτασή του ήρθε η παρακμή του. Οι Μαμελούκοι εξοντώθηκαν από τους Ευρωπαίους το 1798, οι Σαφαβίδες έσβησαν το 1723, οι Μογγόλοι την ίδια εποχή και οι Οθωμανοί το 1918. Καθίσταται προφανές ότι οι μεγαλύτεροι καταστροφείς του Ισλάμ ήσαν η φιλελεύθερη Ευρώπη και η Ρωσία.⁸ Από το τέλος του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα οι τεχνολογικά υπερέχοντες Ευρωπαίοι άρχισαν να διεισδύουν στα εδάφη του Ισλάμ. Η ισλαμική πολιτική τάξη και τι θρησκευτικό κατεστημένο δεν ήταν σε θέση να σταματήσουν αυτή την «άπιστη απειλή».⁹ Από τότε μέχρι και σήμερα η προσαρμογή στη **σύγχρονη «άπιστη» πραγματικότητα** έγινε ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα για τους μουσουλμάνους, ηγέτες και κοινότητες.

Από τη Μ. Ανατολή και την Ινδική χερσόνησο γεννήθηκαν τους δύο τελευταίους αιώνες, τα ρεύματα που στόχευαν στην ανασύσταση του Ισλάμ. Τρία είναι τα βασικά δεδομένα που συντέλεσαν στην γένεση των παραπάνω ρευμάτων:¹⁰

α. Ο χαλιφικός θεσμός του Ισλάμ sunni, του οποίου ο κάτοχος ήταν ο εγγυητής της «ορθοδοξίας» του Ισλάμ sunni, ανά τον κόσμο.

β. Η Ποικιλόμορφη επαφή με τη Δύση.

γ. Η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ το 1948, του οποίου η «αλαζονεία» δεν διαφέρει με της Δύσης και αποτελεί «*ύβρη των χριστιανών και των Ιουδαίων*» κατά του Ισλάμ.

Το Ισλάμ σήμερα είναι πλέον μια μόνιμη σταθερά του διεθνούς συστήματος. Είναι θρησκεία που συναθροίζει ένα σημαντικό τμήμα του πτωχού νότου. Δεν είναι μόνο οι πλούσιες χώρες του Περσικού Κόλπου. Το 1/3 του Ισλάμ ζει εκτός των παραδοσιακών ισλαμικών χωρών, και σημαντικό ποσοστό στη Δύση, όπου η ενσωμάτωσή του ήδη δημιουργεί προβλήματα. Μουσουλμάνοι ζουν σε όλες τις Ηπείρους, όμως η καταγωγή του Ισλάμ είναι στη Σαουδική Αραβία, στη Μ. Ανατολή όπου υπάρχουν οι Άραβες Σουνίτες (sunni), οι Σίιτες (shi'a) στο Ιράν και οι μουσουλμάνοι της Τουρκίας.¹¹

Το ρήγμα στην πολιτική ενότητα του μουσουλμανικού κόσμου είναι το αποτέλεσμα των παρακάτω παραγόντων:¹²

α. Του σχίσματος μεταξύ σουνιτών και σιιτών.

β. Του χάσματος μεταξύ περσικού και αραβικού πολιτισμού.

⁶ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 17.

⁷ Ο. π. σελ. 18.

⁸ Ο. π. σελ. 18.

⁹ Ο. π. σελ. 68-69.

¹⁰ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 410.

¹¹ Ο. π. σελ. 409.

¹² Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 51.

γ. Της επέμβασης των επέμβασης των τουρκικών φύλων της Ασίας και της αρπαγής της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των πιστών από αυτά.

δ. Της τεράστιας εξάπλωσης του Ισλάμ σε χώρες με πολιτισμούς τελείως διάφορους από τη Μέση Ανατολή, όπως για παράδειγμα οι Ινδίες και οι χώρες της Αφρικής.

2. Ιδεολογικά Σχίσματα και Σχολές του Ισλάμ

Αμέσως μετά το θάνατο του Προφήτη τέθηκε το θέμα της διαδοχής του στη θέση του Οδηγητή της Umma. Συνολικά τον διαδέχτηκαν τέσσερις Χαλίφες: ο Αμπού Μπακρ (632-634), ο Ομάρ (634-644), ο Οθμάν (644-656) και ο Αλή (656-661). Οι σιίτες είναι η ομάδα των οπαδών του **Αλή**, εξαδέλφου και γαμπρού του Προφήτη, οι οποίοι εξαρχής δηλώνουν ότι το Χαλιφάτο έπρεπε να περιέλθει στα χέρια του Αλή, ο οποίος δολοφονήθηκε το 661 από έναν πρώην οπαδό του της αίρεσης των χαριζιτών και θάφτηκε στην πόλη **Nadjaf**. Οι σιίτες, επένδυσαν τις ελπίδες τους στο νεότερο γιό του, **Χουσεΐν**, ο οποίος σκοτώθηκε στην πόλη **Karbala** το 680. Οι δύο αυτές πόλεις, Nadjaf και Karbala, είναι οι Ιερές Πόλεις των σιιτών, βρίσκονται δε και οι δύο στο έδαφος του Ιράκ. Ο **σιιτισμός** πρεσβεύει την άποψη ότι η **ηγεσία της Κοινότητας των Πιστών πρέπει να επιστρέψει στην οικογένεια του Προφήτη και των απογόνων του**. Επίσης ορίζει ότι, οποιοσδήποτε ανθρώπινος νόμος πρέπει να συνδέεται με τον θεικό νόμο, από τους ερμηνευτές του νόμου. Στο σιιτικό σύστημα έχουμε τη θεοκρατική κυβέρνηση των νομοδιδασκάλων (θεοκρατικό κράτος).¹³ Μόνο ο Αλλάχ, ο Προφήτης του ή ο προηγούμενος Ιμάμης μπορεί να κρίνει τον Ιμάμη που θα ενδυθεί το ρόλο του Αρχηγού των Πιστών. Η πλειονότητα των σιιτών πιστεύει, ως εκ τούτου, ότι ο Ιμάμης είναι άσπιλος, τέλειος και αλάθητος, κατά το πρότυπο του Προφήτη. Η υποταγή λοιπόν που οφείλουν σ' αυτόν είναι όμοια με την υποταγή που οφείλουν στον ίδιο τον Προφήτη.

Στο κλειστό περιβάλλον της Σχολής του Najaf και σε μια εποχή όπου ο αραβικός κόσμος αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα (συγκρούσεις μεταξύ εθνικιστών και μαρξιστών από το 1950 έως το 1970), δημιουργείται σιγά-σιγά ένα νέο πολιτικό ισλαμικό σύστημα άμεσα συνδεδεμένο με τις βασικές αρχές του Ισλάμ των shi'a.¹⁴ Το 1938 μπαίνουν τα θεμέλια του σιιτικού ισλαμιστικού κινήματος, το οποίο άντλησε τη δυναμική του από το μίσος που εκπήγασε από το προσωπικό δράμα του ιδρυτή του Naouad Safavi και την επιρροή που άσκησε επάνω του το παράδειγμα των Αιγυπτίων Αδελφών Μουσουλμάνων.¹⁵ Ο πατέρας του Safavi, που ήταν mullah, δολοφονήθηκε από τον Σάχη ως αντικαθεστωτικός, στα πλαίσια γενικών των εκκαθαρίσεων του καθεστώτος Παχλαβί, με σκοπό την δυτικοποίηση του κράτους. Ο Safavi αποφοιτά από το θεολογικό σεμινάριο της Qom και του επιτρέπεται να φορέσει το μαύρο σαρίκι των Seyyed, δηλαδή των απογόνων του Προφήτη. Το 1936 πήγε στο Κάιρο όπου ήρθε σε επαφή με του Αδελφούς Μουσουλμάνους. Εκεί διαπίστωσε ότι είχε διαφορετική αντίληψη ως προς τη

¹³ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα : Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.

¹⁴ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική ΑΕ, Αθήνα. Σελ. 218.

¹⁵ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 102-106

μέθοδο της επαναστατικής δράσης, καθόσον ο ίδιος πίστευε ότι εκείνο που χρειαζόταν το Ισλάμ ήταν «ένα ξίφος που το ασάλι του να έχει βαφτεί στην πίστη». Δηλαδή μια ομάδα πιστών, έτοιμων να σκοτωθούν και να σκοτώσουν για τη δόξα του Κορανίου. Γι' αυτό αποφάσισε να μεταβεί άμεσα από το Κάιρο στην Nadjaf για να προμηθευτεί όπλα, όπου και συνεργάστηκε με την ένοπλη шиιτική ομάδα των Στρατιωτών του Αλλάχ (Djoundallah) και τον νεαρό τότε mullah της Qom, τον μετέπειτα Μεγάλο Ιμάμη, Αγιατολάχ Χομεϊνί (ayatollah Ruhollah Musawi Khomeini). Ο Χομεϊνί κάνει τα πρώτα του δημόσια μαθήματα για μια ισλαμική κυβέρνηση την οποία και θα προτείνει ως εναλλακτική λύση έναντι του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού. Θεμέλιος λίθος του πολιτικού **shi'a είναι η «κυβέρνηση του νομικού θεολόγου»**, Velayet-e Faqih, η οποία θεωρεί τον Faqih ως τον εκπρόσωπο του δωδέκατου, του κρυμμένου imam των shi'a, ο οποίος είναι και ο κάτοχος της εξουσίας που έχει δώσει ο θεός στον Προφήτη και στους imam.¹⁶

«**Ahl al-Sunna wal-jamā' a**» είναι το **όνομα των σουνιτών**, δηλ. «**οι άνθρωποι της παράδοσης και της κοινότητας των πιστών**». Οι σουνίτες παρουσιάζονται ως κάτοχοι της μουσουλμανικής ορθοδοξίας, γιατί παρέμειναν πιστοί στην Παράδοση του Προφήτη (Sunna) και αντιτίθενται με λιγότερη ή περισσότερη βία σε κάθε σχισματική τάση του Ισλάμ. Αποτελούν την πλειοψηφούσα τάση στο πλαίσιο της μουσουλμανικής κοινότητας. Για τους σουνίτες η «Θεία Αποκάλυψη» εκπληρώνεται με τον Προφήτη, ο Νόμος ολόκληρος εμπεριέχεται στο Κοράνι, οι παραδόσεις καθορίζονται βάσει της ζωής του Προφήτη και, τελικά από ομόφωνη απόφαση (ijtihad) της Κοινότητας των Πιστών.

Όσον αφορά το πρότυπο ισλαμικού κράτους υπάρχουν δυο βασικές αρχές, πάνω στην τήρηση των οποίων βρίσκονται και οι βασικές διαφωνίες μεταξύ σουνιτών και шиιτών. Οι αρχές αυτές είναι οι παρακάτω:¹⁷

α. **Η αρχή της Choura**, δηλαδή η οφειλόμενη υπακοή στον Προφήτη και σε «αυτόν που κρατά νόμιμα την εξουσία», καθώς επίσης και η υποχρέωση του αρχηγού να συμβουλευέται τακτικά αυτούς που κυβερνά. Οι μεν σουνίτες κατέληξαν στον σημερινό υπαρκτό «πολιτειακό πολυμορφισμό», ενώ η μόνη шиιτική πολιτειακή μορφή είναι σήμερα το Ιράν, υπό την διακυβέρνηση του Μεγάλου Ιμάμη.

β. **Η αρχή της εφαρμογής της Shari'a**, που πρόκειται για μια ομόφωνη διεκδίκηση των ισλαμικών ομάδων. Στο Ιράν σήμερα ο Faqih είναι ο τηρητής της ορθότητας της πίστης και των νόμων του Ισλάμ, ασκώντας ο ίδιος την εξουσία, σύμφωνα με την ομάδα του шиιτικού κλήρου που διευθύνονταν από τον Αγιατολλάχ Χομεϊνί. Υπάρχει όμως και η άποψη μερίδας κληρικών, η οποία υποστηρίζει ότι για να παραμείνει σεβαστή η θρησκευτική ιεραρχία πρέπει να κρατηθεί μακριά από την ενεργό πολιτική.

3. Ισλάμ και Κράτος

Το Ισλάμ είναι το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα μεσσιανικής θρησκείας, η οποία διαμόρφωσε μια ξεχωριστή κουλτούρα. Ήταν ένας τρόπος ζωής ανοιχτός σε

¹⁶ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική ΑΕ, Αθήνα. Σελ. 219.

¹⁷ Μάζης Ιωάννης, 2002. Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 53-59.

όλους. Στόχευε στην ομογενοποίηση όλων των μουσουλμάνων και στον έσχατο προσηλυτισμό των μη μουσουλμάνων. Η εθνική καταγωγή δεν είχε καμία σημασία. Θα μπορούσε να συγκριθεί με τον αντίκτυπο της Γαλλικής Επανάστασης και του σύγχρονου κομμουνισμού, ο οποίος ονομάστηκε το «Ισλάμ του 20^{ου} αιώνα».¹⁸

Θεωρητικά τουλάχιστον, ο **ισλαμικός νόμος** πρέπει να αποτελεί το μόνο νόμο κάθε ισλαμικής κοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι οι μουσουλμάνοι οφείλουν να ζουν σ' αυτό που ονομάζουμε «**ισλαμικό κράτος**», υπό ισλαμική διακυβέρνηση. Βέβαια, η πραγματικότητα συχνά διαφέρει.¹⁹ Το **εθνικό κράτος** αποτελεί το δημιουργήμα μιας «εκφυλιστικής» διαδρομής του Ισλάμ στο χρόνο, η οποία οφείλεται στην «εκφυλισμένη» ηγεσία του, η οποία έχει απομακρυνθεί από τις παραδόσεις και τις αξίες του Ισλάμ και δεν βοηθάει στην εξέλιξη της Umma.²⁰

Το Ισλάμ υπήρξε πάντοτε πηγή νομιμότητας για κάθε εξουσία.²¹ Από τον 11^ο αιώνα μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα το Ισλάμ ήταν αποκομμένο από την πολιτική και τη κρατική εξουσία. Υπήρχε διαχωρισμός κεντρικής εξουσίας και ισλαμικής κοινωνίας. Δηλαδή της ισχύος από τη μια και της αγιότητας από τη άλλη. Μόνο ο Προφήτης μπορούσε να συνδυάσει τις παραπάνω λειτουργίες.²² Η θεωρία του Ισλάμ υπήρξε η παθητική υποταγή σε οποιαδήποτε εξουσία. Η απολυταρχία υπήρξε η πραγματική και μοναδική εμπειρία. Η δημοκρατία παραμένει άγνωστη αντίληψη. Οι μουσουλμάνοι αναγνωρίζοντας την πολιτιστική και υλική καθυστέρησή τους (όχι για όλους σήμερα) διακατέχονται ταυτόχρονα από αισθήματα θαυμασμού και απέχθειας έναντι της δύσης. Πιστεύουν στην ανωτερότητα της υπέρτατης αλήθειας και σοφίας, οι οποίες ευρίσκονται στο ανώτερο Ισλάμ και όχι στη κατώτερη και διεφθαρμένη Δύση.²³

Ο Μωάμεθ ήθελε την εξάπλωση του Ισλάμ, της κοινότητας των πιστών, της Umma. Η εξάπλωση είναι ιερό καθήκον της Umma, στην οποία δεν υπάρχει η έννοια του κράτους και τα σύνορά της είναι τα σύνορα του πλανήτη. Τα **κράτη**, στην ουσία, είναι η **παρακμή του Ισλάμ**.²⁴ Το βασικό χαρακτηριστικό των περισσότερων κρατών της μέσης Ανατολής σήμερα είναι το «καθεστώς φρούριο», σύμφωνα με τον Ελβετό Arnold Hottinger. Ένα άτομο ή μια ομάδα όταν αποκτήσει τον έλεγχο της κρατικής εξουσίας, περιχαρακώνεται και αποκρούει τις επιθέσεις ή απειλές της δυσαρεστημένης περιφέρειας.²⁵

4. Ισλαμιστικά Κινήματα

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να διασαφηνίσουμε ορισμένους όρους που συναντάμε συχνά σε κείμενα που αναφέρονται στο Ισλάμ και που είναι οι παρακάτω:²⁶

¹⁸ Watson Adam, 2006. Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας. Μια συγκριτική ιστορική ανάλυση. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 215.

¹⁹ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001&id=53717620

²⁰ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 28.

²¹ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 58.

²² Ο. π. σελ. 67.

²³ Ο. π. σελ. 19.

²⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα : Υψηλή Στρατηγική: Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.

²⁵ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 64.

²⁶ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 240-41.

α. Ο **τραντισιοναλισμός** (traditionalisme), δηλαδή η «παραδοσιακή τάση». Είναι η επιθυμία προσκόλλησης στη παράδοση, όπου τα έθιμα και η θρησκεία βρίσκονται αναμεμειγμένα, μακριά από τον πολιτικό σχεδιασμό.

β. Ο **φονταμενταλισμός** (fondamentalisme), δηλαδή ο «ζηλωτισμός». Με τον όρο αυτόν εννοούμε την ιδέα της επιστροφής στα κείμενα, στην εφαρμογή των θρησκευτικών κανόνων πέρα από την παράδοση. Θα μπορούσαμε να πούμε εν συντομία «επιστροφή στο παρελθόν» με το γκρέμισμα των παραδόσεων, που υπερφόρτωσαν και παραμόρφωσαν την Παράδοση του Προφήτη (Sunna) και την εφαρμογή της Shari' a. Ορόσημο για την εμφάνιση του φονταμενταλισμού είναι η ισλαμική επανάσταση του 1979 στο Ιράν. Ωστόσο θα πρέπει να προσθέσουμε εδώ δύο κρίσιμα δεδομένα:²⁷

(1) Οι φονταμενταλιστές δεν ταυτίζονται με τον αραβικό ή ισλαμικό κόσμο. Αποτελούν μέσα σε αυτόν μειοψηφίες οσοδήποτε δυναμικές και αν εμφανίζονται και, αντιθέτως, στον ίδιο αυτόν κόσμο υπάρχουν δημοκρατικές δυνάμεις και πολιτικά ευαισθητοποιημένες ομάδες οι οποίες έχουν περιέλθει σε δεινή θέση από την επιλογή των Δυτικών να συνομιλούν και να αντιπαρατίθενται αποκλειστικά με τους πιο αυταρχικούς εκπροσώπους των χωρών τους.

(2) Οι ίδιοι οι Δυτικοί, και κυρίως οι ΗΠΑ είναι αυτοί που εξόπλισαν, εκπαίδευσαν και προώθησαν στην εξουσία αυτές τις αυταρχικές δυνάμεις την περίοδο του ψυχρού πολέμου, ελπίζοντας σε μια ακραία ισλαμική πολιτική, που θα είχε πολλούς λόγους αντίστασης στον κομμουνισμό και θα λειτουργούσε ως μηχανισμός ανάσχεσης πιθανής σοβιετικής επέκτασης.

γ. Ο **κληρικαλισμός** (clericalisme). Πρόκειται για εκφυλισμό του ζηλωτισμού προς την κοινωνία των θεολόγων (κυβέρνηση των Νομοδιδασκάλων). Παρότι δεν υπάρχει η παραμικρή μνεία στο Κοράνι για το θεσμό του μουσουλμανικού κλήρου, εν τούτοις οι ερμηνευτές των Κειμένων συμπεραίνουν αυθαίρετα, από τον Μεσαίωνα και εντεύθεν, ότι η πολιτική εξουσία τους ανήκει.

δ. Με τον όρο «**ισλαμιστής**» προσδιορίζουμε: α) την κοινωνική προέλευση του δρώντος, που εντοπίζεται στους απόφοιτους πανεπιστημιακών σχολών διάφορων της θεολογίας και β) το πολιτικό του στίγμα, δηλαδή στην ισλαμιστική ιδεολογία παρά στην θρησκεία. Οι ισλαμιστές πιστεύουν στην απόλυτη αλήθεια και αυτονομία του ισλαμικού λόγου, υποστηρίζοντας ότι κάθε άλλος λόγος, όπως αυτός της Δύσης, είναι κατώτερος ή τουλάχιστον άχρηστος για τους μουσουλμάνους. Χαρακτηρίζονται, επίσης, οι ισλαμιστές από μια πιεστική αίσθηση προς απελευθέρωση των ισλαμικών κοινωνιών από τα πολιτικά και οικονομικά δεσμά που τους έχει επιβάλει η Δύση με τη βοήθεια των εντόπιων ελίτ. Μάλιστα, είναι αυτές οι τελευταίες που αποτελούν τον κυρίαρχο εχθρό των ισλαμιστών. Μέχρι πρόσφατα, τουλάχιστον, η Δύση αποτελούσε στόχο τους εξαιτίας της υποστήριξης των καθεστώτων που αυτοί θεωρούσαν κατ' όνομα μόνον ισλαμικά. Την ίδια στιγμή, οι ισλαμιστές δεν εξαντλούνται σε εξτρεμιστικές πράξεις, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις προσφέρουν σημαντικό κοινωνικό έργο στις κοινότητες όπου δραστηριοποιούνται. Μέσω εράνων, διανομής τροφίμων, δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, παροχής άτοκων δανείων και άλλων μέτρων

²⁷ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001

κοινωνικής πολιτικής, οι ισλαμιστικές οργανώσεις φτάνουν εκεί που κατά κανόνα το κράτος δεν μπορεί να φτάσει είτε λόγω αδυναμίας είτε λόγω διαφθοράς. Πρέπει, λοιπόν, κανείς να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός όταν αναφέρεται στον ισλαμισμό γιατί.²⁸

(1) Αποτελεί συγκεκριμένη τάση του ισλαμικού λόγου και δεν πρέπει να συγχέεται με το Ισλάμ αυτό καθαυτό. Όλοι οι ισλαμιστές είναι μουσουλμάνοι, όμως όλοι οι μουσουλμάνοι δε είναι ισλαμιστές.

(2) Οι ισλαμιστικές ομάδες δεν φαίνεται να συμφωνούν μεταξύ σε πολλά άλλα σημεία. Ακόμη και το περιεχόμενο του ισλαμικού νόμου αποτελεί αντικείμενο διαφωνιών. Άλλο είναι ο ισλαμικός νόμος των Ταλιμπάν και άλλο των Σαουδαράβων.

(3) Η βία αποτελεί κομμάτι της δραστηριότητας κάποιων ισλαμιστικών ομάδων, παρά το ότι πολλές φορές σκορπίζει ανείπωτη δυστυχία σε χιλιάδες ανθρώπους.

Σήμερα οι περισσότερες μουσουλμανικές χώρες ανήκουν στον Τρίτο Κόσμο. Όπου υπάρχει υλική υποβάθμιση η θρησκεία μετατρέπεται εύκολα σε όπιο του λαού.²⁹ Ένα από τα βασικά στοιχεία του ισλαμικού κινήματος είναι η ίδρυση μίας ιδανικής ισλαμικής πολιτείας στην οποία η εξουσία και η ιερότητα βρίσκονται και πάλι συντεταγμένες. Οι ισλαμιστές προτείνουν έναν «ενιαίο και πολυμέτωπο αγώνα» ώστε να επανέλθει η κοινωνία των πιστών στην πρωταρχική της καθαρότητα. (Κοράνιο: Σούρετ ΙΓ, Η Βροντή, εδάφιο 12).³⁰ Όμως ένα άλλο στοιχείο του κινήματος, το οποίο ίσως είναι και το σημαντικότερο, «είναι ένας πολύ πεζός αγώνας για την εξουσία και τον έλεγχο του κράτους» (Χαμάς στην Παλαιστίνη και Χεσμπολάχ στο Λίβανο).³¹

Στο ισλαμιστικό κίνημα μπορούμε να διακρίνουμε δύο κλάδους: α) τον **παναραβικό κλάδο** (Αδελφοί Μουσουλμάνοι, Αιγύπτου – Συρίας και Χαμάς) και β) τον **πανισλαμικό κλάδο της Τεχεράνης** (σιιτικός χώρος).³² Ενώ για τα περισσότερα ιδεολογικά κινήματα υπάρχει συγκεκριμένος και σχετικά περιορισμένος ζωτικός χώρος, **για το ισλαμιστικό κίνημα ζωτικός χώρος είναι όλος ο πλανήτης.**³³

Το ερώτημα που επιδέχεται κριτική από ορισμένους ακαδημαϊκούς είναι εάν ο ισλαμισμός είναι ιδεολογία. Παρακάτω θα αναπτύξω ορισμένα επιχειρήματα, για να απαντήσω θετικά στα παραπάνω ερώτημα. Ιδεολογία είναι το «εποικοδόμημα που ορθώνεται στην πεζή και ρεαλιστική κοινωνία, και σκοπό έχει τον αποπροσανατολισμό από την κοινωνική πραγματικότητα». Δηλαδή διαφέρει από την πραγματικότητα γι αυτό και πρέπει να αποκαλυφθεί σαν ιδεολογική «μεταμφίεση».³⁴ Ένας βασικός τύπος ιδεολογιών είναι οι μεταφυσικές ιδεολογίες, οι οποίες «ξεκινούν μεν από την υπάρχουσα κοινωνική κατάσταση αλλά δεν την νομιμοποιούν, παρά δημιουργούν μία αντεστραμμένη κοσμοθεωρία». Αυτές είναι ο πυρήνας των αφηρημένων αξιών, που λειτουργούν σαν υποκατάστατα και έχουν τη δύναμη να

²⁸ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001&id=53717620

²⁹ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 49.

³⁰ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 28.

³¹ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 34.

³² Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 239.

³³ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 93.

³⁴ Lenk Kurt, 1982. *Πολιτική Κοινωνιολογία*. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη. Σελ.189.

παρηγορούν και να αντισταθμίζουν την πραγματικότητα, στρέφοντας το βλέμμα σε μια ιδανική σφαίρα.³⁵

Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Γιανναρά Χρήστο, η σημερινή αντίθεση του μουσουλμανικού κόσμου προς τη Δύση δεν οφείλεται σε ιδεολογικούς λόγους. Η βάση της αντίθεσης είναι «νοήματος και προοπτικής». Το Ισλάμ είναι θρησκεία χωρίς μεταφυσική, δηλαδή δίνει μικρή σημασία στην ερμηνεία της πραγματικότητας, της οντολογίας. Το Κοράνι είναι μια συλλογή κανόνων καθημερινής συμπεριφοράς, δεν απαντά σε ερωτήματα για την ανθρώπινη «ύπαρξη». Γιατί όμως έχει σήμερα τόσο μεγάλη απήχηση; Μήπως εκφράζει μια διεθνική συσπείρωση ενός διαφορετικού προς τη Δύση κόσμου; Αν πράγματι ισχύει αυτό, που θα οδηγήσει η εξάπλωση του Ισλάμ; Σε σύγκρουση πολιτισμών, επαληθεύοντας την θεωρία του Χάντινγκτον. Συνεχίζοντας όμως, ο κ. Γιανναράς παραδέχεται ότι οι άρχουσες elite των χωρών του μουσουλμανικού κόσμου χρησιμοποιούν το Ισλάμ για τη διατήρηση των προνομίων τους, όπως για παράδειγμα στη Σαουδική Αραβία.³⁶ Όμως αυτό δεν είναι ιδεολογία;

Όπου –ισμός σημαίνει ιδεολογία άρα ο σύγχρονος ισλαμισμός δεν αποτελεί πλέον θεολογία, αλλά κυρίως πολιτική ιδεολογία που εμπνέεται από τις παραδοσιακές αξίες του Ισλάμ.³⁷ Το Ισλάμ είναι θρησκεία, μία και μοναδική και δεν πρέπει να το συγχέουμε με τις ιδεολογίες που το διεκδικούν. Επειδή το Ισλάμ είναι διιστορικό, διακοινωνικό και διαπολιτισμικό, ενώ οι ιδεολογίες (τα ισλάμ) αποτελούν συνάρτηση πολιτικών, πολιτισμικών και ανθρωπολογικών συνθηκών, γι' αυτό και υπάρχουν αρκετά ισλάμ, όμως ένα Ισλάμ, το οποίο από θεολογικής πλευράς εκφράζεται μόνο στην αραβική γλώσσα.³⁸

Ο εθνικισμός στη Μ. Ανατολή όπου η πλειοψηφία των κατοίκων είχαν τη δική τους πολιτική ιδεολογία, το Ισλάμ, προήλθε από έξω, γιαυτό και είναι μια ξένη πολιτική ιδεολογία. Όμως υιοθετήθηκε από τις ντόπιες ελίτ για να ισορροπήσουν τις εσωτερικές εντάσεις και διαμάχες και να χρησιμεύσει ως προπύργιο έναντι εξωτερικών επιρροών και απειλών. Για να επιβιώσει όμως έπρεπε να συνδιαστεί με την ντόπια πολιτική ιδεολογία του Ισλάμ.³⁹

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο ισλαμισμός ήταν για τους δυτικούς το καλύτερο όπλο εναντίον της διείσδυσης της Σοβιετικής Ένωσης στη Μ. Ανατολή, καθώς επίσης και για την καταπολέμηση της κομμουνιστικής ιδεολογίας.⁴⁰ Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο ισλαμισμός εκφράζει το φόβο για τη νεωτερικότητα, την οποία και θεωρεί απειλή για την ακεραιότητα της ισλαμικής πίστης.⁴¹ Ο ισλαμισμός είναι ένα ανερχόμενο ρεύμα το οποίο θα σημάνει το τέλος του εκσυγχρονισμού, της νεωτερικότητας και της εκκοσμίκευσης. Εκφράζει την οπισθοχώρηση των υλικών, πολιτιστικών και κοινωνικών αιτημάτων και την επάνοδο πνευματικών προσδοκιών, όπως εκείνων της ταυτότητας (πολιτιστικής, πολιτικής,

³⁵ Lenk Kurt, 1982. Πολιτική Κοινωνιολογία. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη. Σελ.199-200.

³⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Νοε 2008, από τον καθηγητή κ. Γιανναρά Χρήστο, με θέμα : Ο ρόλος της θρησκείας στις διεθνείς σχέσεις. Χριστιανισμός και Ισλάμ

³⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα : Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.

³⁸ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 49-51.

³⁹ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 88.

⁴⁰ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 438.

⁴¹ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική ΑΕ, Αθήνα. Σελ.210.

θρησκευτικής κλπ). Όμως ο ιδεολογικός αυτός πόλεμος δεν είναι τίποτε άλλο παρά η έκφραση ενός «πολιτικού» αγώνα για την κατάληψη της εξουσίας, που θα σημάνει ταυτόχρονα και τεράστια οικονομικά και στρατηγικά οφέλη από τον έλεγχο των πλουτοπαραγωγικών πηγών.⁴²

5. Ριζοσπαστικό Ισλάμ - Ιερός Πόλεμος Τζιχάντ - Ισλαμιστική Τρομοκρατία

Οι νομοδιδάσκαλοι του Ισλάμ (Ulemas) διαχωρίζουν τον πλανήτη σε τρεις ζώνες:⁴³

α. Τη ζώνη του **Οίκου του Ισλάμ** (Daar al-Islam), που είναι ο μουσουλμανικός κόσμος.

β. Τη ζώνη του **Οίκου του Πολέμου** (Daar al-Harb), που είναι το τμήμα του κόσμου όπου το Ισλάμ αποτελεί ακόμη μειονότητα.

γ. Τη ζώνη του **Οίκου της Συνύπαρξης** (Daar al-Sulh), η οποία και αναφέρεται στα κράτη που δεν έχουν υπαχθεί στην μουσουλμανική εξουσία, αλλά εξαρτώνται από το Ισλάμ, δηλαδή είδος προτεκτοράτων των γειτονικών ισλαμικών κρατών.

Οι σχέσεις που επιτρέπονται μεταξύ των κρατών των παραπάνω ζωνών αφορούν μόνο στις αναγκαίες για τη διατροφή, δηλαδή σχέσεις ανάγκης (Daruga).

Ο **Ιερός Πόλεμος (Jihad)** είναι η απόρροια του ισλαμικού θρησκευτικο-ιδεολογικού σχήματος, το οποίο τα ΜΜΕ συνήθως αποκαλούν «φονταμενταλισμό».⁴⁴ Τα χαρακτηριστικά του Jihad είναι:⁴⁵

α. Από νομικής άποψης αποτελεί υποχρέωση για ένοπλη δράση με σκοπό την εξάπλωση του Ισλάμ και την άμυνα των εδαφών του.

β. Είναι υποχρεωτικός για τον κάθε πιστό χωριστά, αλλά και για ολόκληρη την Umma.

γ. Αποτελεί θρησκευτική υποχρέωση, για την ολοκληρωτική εξάλειψη του «Κακού» από τον κόσμο. Δηλαδή δεν θα απέλθει ειρήνη μέχρι να εξαλειφθεί τι «Κακό», που η αιτία του και οι πηγές του είναι ο Οίκος του Πολέμου, δηλαδή οι άπιστοι.

Μόνο ένας Ιμάμης ή ένας μουσουλμάνος μονάρχης (Χαλίφης) μπορεί να κηρύξει τον «Ιερό Πόλεμο» (Τζιχάντ), για να επιβάλει το Ισλάμ σε όλο τον κόσμο. Οι αγωνιστές αυτού του πολέμου θα ονομάζονται **Μουτζαχεντίν**, δηλαδή μάρτυρες του Ισλάμ. Σήμερα δεν υπάρχει χαλιφάτο, όμως στο σιιτικό κόσμο υπάρχει «χαλίφης» για να κηρύξει τον Ιερό Πόλεμο (Τζιχάντ), είναι ο ηγέτης του Ιράν Χαμενεΐ, ο οποίος όμως, μέχρι σήμερα δεν το έχει κάνει.⁴⁶ Το σιιτικό Ισλάμ, ενώ παραδέχεται μόνο το αμυντικό Jihad που είναι ο πόλεμος για την υπεράσπιση μουσουλμανικών περιοχών, εφαρμόζει μια «προληπτική» αντίληψη για την άμυνα που ισοδυναμεί με καθαρή επίθεση, ο σκοπός της οποίας είναι «η επαναδημιουργία της Umma, η τιμωρία του Σιωνισμού και η επικράτηση της Shari'a σε όλο τον κόσμο». Η έννοια

⁴² Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική ΑΕ, Αθήνα. Σελ. 227.

⁴³ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 26.

⁴⁴ Ο. π. σελ. 240.

⁴⁵ Ο. π. σελ. 34.

⁴⁶ Ο. π. σελ. 34-35.

της νόθευσης του Ισλάμ (iltiqat) επηρέασε βαθειά τη χομεινική αντίληψη για την ισλαμιστική δράση και αποτέλεσε μία από τις βασικές καταγγελίες του Χομεινί εναντίον όσων συνέχισαν τον ισλαμισμό με τον μαρξισμό (Μουτζαχεντίν του Λαού), νοθεύοντας με αυτόν τον τρόπο την ιδεολογική βάση του Ισλάμ.⁴⁷ **Το σιιτικό ισλαμιστικό κίνημα επιδιώκει την εξαγωγή της ισλαμιστικής επανάστασης στα κράτη όπου οι μουσουλμάνοι αποτελούν μειονότητα.**⁴⁸

Το μουσουλμανικό νομικό σύστημα που εφαρμόζεται στους πολέμους μεταξύ του Οίκου του Πολέμου και του Οίκου του Ισλάμ ή και ακόμη στο εσωτερικό της Umma, επιβάλλει τις παρακάτω αρχές:⁴⁹

α. Απαγόρευση των ακροτήτων, της δουλότητας και της απιστίας σε όλους τους τομείς.

β. Απαγόρευση της επιβολής στον ηττημένο εχθρό περιπτών και ανώφελων δοκιμασιών, δηλαδή σφαγών, ωμοτήτων, κλπ

γ. Καταδίκη των δηλητηριωδών όπλων και των μαζικών και αδιάκριτων καταστροφών (Χρήση από Ιράν και Ιράκ).

δ. Διαχωρισμό των στρατιωτών από τους απλούς πολίτες, που δεν συμμετέχουν στις εχθροπραξίες.

ε. Σεβασμό σε αυτούς που έχουν τεθεί εκτός μάχης, όπως οι τραυματίες και οι αιχμάλωτοι πολέμου.

στ. Ανθρώπινη μεταχείριση στους αιχμαλώτους, οι οποίοι στο τέλος του πολέμου θα ανταλλάγουν με μουσουλμάνους.

ζ. Προστασία του αμάχου πληθυσμού.

η. Εφαρμογή της αρχής της προσωπικής ευθύνης, δηλαδή απαγορεύεται η τιμωρία στα φυσικά πρόσωπα τα οποία δεν διέπραξαν τα ίδια τα εγκλήματα.

θ. Απαγορεύεται η διενέργεια αντιποίνων.

ι. Επιβάλλεται η συνεργασία με τον αντίπαλο για προσφορά ανθρωπιστικού έργου.

ια. Πιστή τήρηση των συμφωνιών μεταξύ των αντιμαχομένων.

Το Ισλάμ είναι επαναστατική θρησκεία, η οποία με το σύνθημα «**ο Θεός είναι μεγάλος**» επιδιώκει να φέρει την ισότητα σε όλα τα κράτη ενώπιον του Θεού.⁵⁰ Ο ιερός πόλεμος και η θυσία για την κοινότητα των πιστών είναι μια κατασκευασμένη «επαναστατική υπερβατική θεωρία» όσων επιθυμούν να σταματήσουν την περαιτέρω παρακμή του σύγχρονου πολιτισμού, επαναστατώντας εναντίον των άπιστων, δηλαδή των μουσουλμάνων ηγετών.⁵¹ Για τον Ευρωπαίο το Ισλάμ υπήρξε μια πολιτική θρησκεία από την ίδρυσή της, γιατί στο όνομα του Αλλάχ έγιναν κατακτήσεις και δημιουργήθηκε μια αυτοκρατορία. Για τον μουσουλμάνο, κάθε πόλεμος εναντίον μη μουσουλμάνων είναι εξ ορισμού Ιερός Πόλεμος υπέρ του Ισλάμ.⁵²

⁴⁷ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 95-96.

⁴⁸ Ο. π. σελ. 37.

⁴⁹ Ο. π. σελ. 35-36.

⁵⁰ Ο. π. σελ. 39.

⁵¹ Βατικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 82-83.

⁵² Ο. π. σελ. 156.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Μπέζζο Μάριο, ο μονοθεϊσμός φαίνεται να εντείνει τη βία στη θρησκεία, επειδή μετατρέπει τη θυσία σε αυτοθυσία, μεταστοιχειώνει τη ζωοθυσία σε ανθρωποθυσία και οξύνει την επιθετικότητα των πιστών εναντίον των απίστων με τη νομιμοποίηση της αποκλειστικότητας και της μοναδικότητας του Θεού.⁵³ Όμως εκτός από το Ισλάμ, μονοθεϊστικές θρησκείες είναι ο Χριστιανισμός και ο Ιουδαϊσμός, που έχει ως μοναδικό κράτος το Ισραήλ. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις του ισλαμιστικού κινήματος, σουνιτικού ή σιιτικού, και οι μουσουλμανικές κυβερνήσεις που έχουν επαφές με το Ισραήλ και εξαρτώνται από τη Δύση, θεωρούνται ως ο πρώτος στόχος του Ιερού Πολέμου (Jihad).⁵⁴

Τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον; Το ριζοσπαστικό Ισλάμ, όπως και ο καθολικισμός και ο καλβινισμός στην ευρωπαϊκή ιστορία, είναι σε θέση να ανυψώσει και να εξαγνίσει το πνευματικό επίπεδο των μουσουλμάνων, όμως μπορεί εύκολα να αποθαρρύνει τον ελεύθερο διαλογισμό που δίνει βάση στη λογική και τη φαντασία. Το ριζοσπαστικό Ισλάμ είναι ικανό να απωθήσει τη μουσουλμανική κοινωνία πίσω στη δουλεία της συλλογικής θρησκευτικής παράδοσης, τα οφέλη της οποίας θα καρπωθεί μια νέα ελίτ. Όσοι χρησιμοποιήσουν τη λογική τους και αντισταθούν θα στιγματιστούν ως «σατανάδες», θα στερηθούν την αξιοπρέπειά τους, θα στερηθούν τα δικαιώματά τους και θα εξοντωθούν. Και όπως διαπιστώνει ο William Prescott, μελετώντας την Ιερά Εξέταση: «Ο φανατισμός όταν διαθέτει εξουσία αποτελεί το κρυφό άγος που μπορεί να πλήξει ένα έθνος».⁵⁵

Οι υποστηρικτές του ριζοσπαστικού Ισλάμ, οι οποίοι επιδιώκουν την επιστροφή της θρησκείας στο κέντρο της πολιτικής ζωής, επιμένουν στο ασυμβίβαστο μεταξύ Ισλάμ και κοσμικής αντίληψης του αραβικού εθνικισμού. Για αυτούς το Ισλάμ αποτελεί την αποκλειστική βάση εθνικής ταυτότητας και η υπμα το μοναδικό έθνος, που μπορεί να ανήκει ο μουσουλμάνος. Ταυτόχρονα όμως ο μουσουλμάνος δεν αποκλείει τον πατριωτισμό, γιατί δεν θεωρεί ότι υποσκάπτει ή εναντιώνεται με την αφοσίωσή του στο Ισλάμ και αυτό αποτελεί ένα μέρος του άλυτου προβλήματος μεταξύ Ισλάμ και πολιτικής, Ισλάμ και κράτους.⁵⁶

Οι ρίζες του ριζοσπαστικού Ισλάμ, το οποίο γεννά την ισλαμιστική τρομοκρατία, βρίσκονται στην αποτυχία των ισλαμικών μεταρρυθμίσεων και επαναστάσεων, στην επέκταση της εκκοσμίκευσης, στην εμφάνιση μιας κοινωνικής ομάδας επίλεκτων και εξοικειωμένων με τις σύγχρονες επιστήμες και τεχνικές και στην οικονομική σύνδεση με την Ευρώπη αρχικά και στη συνέχεια με τις ΗΠΑ.⁵⁷ Η ισλαμιστική τρομοκρατία είναι κοινοτικής προέλευσης και όχι κρατικής. Έχουμε στράτευση της θρησκείας για την επίτευξη πολιτικών σκοπών.⁵⁸ Τα μέλη των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων είναι μορφωμένοι, με θητεία σε δυτικά πανεπιστήμια. Για παράδειγμα, τα μέλη της σουνιτικής Hamas και της σιιτικής Hezbollah έχουν την παρακάτω μόρφωση: α) το 54% είναι απόφοιτοι Κολεγίων-Πανεπιστημίων, β) το 48% έχουν επιμόρφωση σε δυτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και

⁵³ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001&id=61486068

⁵⁴ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 27.

⁵⁵ Βαπκιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 83.

⁵⁶ Βαπκιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 101.

⁵⁷ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2006. *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση. Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 421.

⁵⁸ Μάζης Ιωάννης, 2002. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 88.

γ) το 58% έχουν λάβει μόρφωση σε τεχνολογικές κατευθύνσεις.⁵⁹ Όσον αφορά την Αλ Κάϊντα, 58 από τους 82 ηγέτες της είχαν διδακτορικό τίτλο.⁶⁰

Σήμερα είναι ορατός ο κίνδυνος διασποράς των όπλων μαζικής καταστροφής. Το «πυρηνικό Τζιχάντ» είναι τμήμα του μανιφέστου της Αλ Κάϊντα. Η 4^η γενιά των μαχητών του Ιερού Πολέμου ήταν καμικάζι βομβιστές. Η 5^η γενιά θα είναι καμικάζι με όπλα μαζικής καταστροφής. Σήμερα υπάρχουν στο διαδίκτυο 6.500 sites, με «Τζιχαντικό» υλικό για επιθέσεις στη δύση με βιολογικά υλικά.⁶¹

Στη Μέση Ανατολή υπάρχουν και λειτουργούν δύο είδη ριζοσπαστικών ισλαμιστικών οργανώσεων. Αυτές που έχουν μεγάλο μέγεθος και έχουν ανταπόκριση σε όλο τον πληθυσμό, όπως η Χαμπίσια και η Ήζεβοιαή και αυτές που έχουν μικρό μέγεθος και αποτελούνται κυρίως από σχισματικές παραφυάδες φραξιών και διαφωνούντων, με εξτρεμιστικές τάσεις.⁶²

6. Το Πολιτικό Ισλάμ

Το πολιτικό Ισλάμ εμφανίστηκε τον 18^ο αιώνα με τους φονταμενταλιστές που επιχειρούσαν να «απελευθερώσουν» τους μουσουλμάνους από μια «επίπεδη» παραδοσιακή λατρεία της θρησκείας. Οι φονταμενταλιστές του 20^{ου} αιώνα συνδέουν τη θρησκεία με κοσμικά προβλήματα των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται, προτείνοντας την επίλυσή τους με την εγκαθίδρυση του Ισλαμικού κράτους που θα βασίζεται στην εφαρμογή των αρχών του ισλαμικού νόμου. Οι ισλαμιστές με την εργαλειοποίηση της θρησκείας δεν δίνουν μόνο τη δική τους ερμηνεία στο Ισλάμ, αλλά το αναπλάθουν σε μια μάχιμη ιδεολογία για την κατάκτηση της εξουσίας. Και εδώ βρίσκεται η ουσία του φαινομένου του πολιτικού ισλαμισμού από το 1945, όπου η φιλοσοφική λειτουργία του ισλάμ υποχωρεί, αλλοιώνεται και δίνει τη θέση της σε μια μάχιμη ιδεολογία. Αυτή η ιδεολογικοποίηση του Ισλάμ συμβάλλει αρχικά στην αφύπνιση για την εθνική απελευθέρωση από την αποικιοκρατία, αλλά στη συνέχεια μετατρέπεται στο σύγχρονο πολιτικό Ισλάμ.

Ο πολιτικός Ισλαμισμός εκφράζεται από δύο βασικά ρεύματα, τα οποία σκοπεύουν στην κατάληψη της εξουσίας και είναι:

α. Το **ήπιο Ισλάμ**, το οποίο υποστηρίζεται από τη Δύση και ιδιαίτερα από τις ΗΠΑ και αποσκοπεί στον κατευνασμό του άλλου ρεύματος, του ριζοσπαστικού Ισλάμ.

β. Το **ριζοσπαστικό Ισλάμ**, το οποίο αναπτύχθηκε έντονα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τόσο σε πληθυσμούς σουνιτών όσο και σιιτών και συνιστά ένα κίνημα επαναστατικό που στοχεύει στην ανατροπή των υπαρχόντων καθεστώτων και στην εγκαθίδρυση ισλαμικού κράτους μέσω επαναστατικής πολιτικής πράξης. Οι ηγέτες του δεν είναι απαραίτητα κληρικοί, αλλά και κοσμικοί διανοούμενοι που στοχεύουν στην από τα πάνω κατάληψη της εξουσίας, απευθυνόμενοι στα φτωχά στρώματα της κοινωνίας και υποσχόμενοι σ' αυτά ανάπτυξη και ευημερία.

⁵⁹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 17 Δεκεμβρίου 2008, από τον Απτχο ε.α. Σκλήρη Ευστράτιο, με θέμα: «Όργανα Εθνικής Πολιτικής-Παράγοντες Εθνικής Ισχύος».

⁶⁰ Διάλεξη Αθανάσιου Δρούγου της 06 Οκτ 08. Εισαγωγή στις σύγχρονες παγκόσμιες απειλές. Το νέο περιβάλλον ασφαλείας.

⁶¹ Διάλεξη Αθανάσιου Δρούγου της 06 Οκτ 08. Εισαγωγή στις σύγχρονες παγκόσμιες απειλές. Το νέο περιβάλλον ασφαλείας.

⁶² Μάξης Ιωάννης, 2002. Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 88.

Η ανάπτυξη του πολιτικού Ισλάμ οφείλεται: α) στην εξαθλίωση του κοινωνικού ιστού, β) στην αβεβαιότητα και σύγχυση του ισλαμικού κόσμου και γ) στην ιστορική πικρία για την ήττα, τη συνολική καθυστέρηση και την περιθωριοποίηση του ισλαμικού κόσμου. Σε αντίθεση με το θρησκευτικό δόγμα, ο πολιτικός ισλαμισμός δεν είναι ενιαίος, αλλά διαμορφώνεται κάτω από το βάρος της ιστορικής εξέλιξης και των ιδιομορφιών της στις διάφορες περιοχές του κόσμου. Πολιτικά και πολιτισμικά μπορεί κανείς να μιλήσει για διάφορους πολιτικούς ισλαμισμούς, τον αραβικό, τον περσικό, τον τουρκικό, τον ινδο-πακιστανικό, το μαλαισιο-ινδονησιακό και το νεγρο-αφρικανικό.

Σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου,⁶³ ο οποίος είναι η πηγή της σύγχρονης νέο-οθωμανικής τουρκικής γεωστρατηγικής σκέψης, το πολιτικό Ισλάμ θεολογικό-πολιτικώς δεν αποδέχεται, ούτε και αυτό την έννοια του κράτους-έθνους, αλλά την έννοια της «Umma», της Διεθνούς Κοινότητας των Πιστών, δηλαδή με λίγα λόγια το Χαλιφάτο, στο πλαίσιο του οποίου δεν υπάρχει θέση για εθνοκρατικά μορφώματα, που θεωρούνται «Κράτη-Θραύσματα» της Umma και «είναι αποτέλεσμα της προδοσίας του Ισλάμ από τους βέβηλους Πρίγκιπές του». Τον Νταβούτογλου τον κεντρίζει η εξέχουσα θέση του Ισλαμικού κόσμου ή του Ισλαμικού πολιτισμού στην Παγκόσμια Τάξη Πραγμάτων. Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι ο Ισλαμικός κόσμος βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο των Διεθνών Σχέσεων. Εξυψώνει την ενότητα της ισλαμικής καθολικής Umma σε καθεστώς «ιδανικής γεωπολιτικής δομής» και αποδοκιμάζει την έννοια του «Κράτους-Έθνους» με εργαλείο την ισλαμική «νομιμότητα».

7. Ισλαμικός Πολιτισμός

Εντός του Ισλάμ αναπτύχθηκε ένα θαυμαστός πολιτισμός, που ανάμεσα στον 11ο και το 16ο αιώνα άντεξε δύο τεράστια καταστροφικά πλήγματα: α) τις βάρβαρες ευρωπαϊκές Σταυροφορίες και β) τις επιδρομές των Μογγόλων. Παρόλα αυτά μπόρεσε να επουλώσει τις πληγές του και να αφομοιώσει τους εισβολείς, δημιουργώντας πρόσκαιρα μια νέα πολιτισμική άνθηση. Ένας πολιτισμός που είχε προηγουμένως προλάβει να δημιουργήσει μια τεράστια αυτοκρατορία, από την Ινδονησία μέχρι τη Σαχάρα και την Ανδαλουσία, στο πλαίσιο της οποίας άνθησαν τα γράμματα και οι επιστήμες, η ποίηση και η μουσική, καθώς και μια μορφή ελευθερίας και ανεξιθρησκείας που δεν είχε προηγούμενο στον τότε κόσμο. Γιατί το Ισλάμ, σε αντίθεση με ό, τι κοινώς πιστεύεται, την εποχή της ακμής του δεν ήταν μια πολεμική κοινωνία. Το στρατιωτικό κράτος είναι ένα όψιμο δημιούργημα της εποχής των Μογγόλων.⁶⁴

Ανάμεσα στον 9ο και το 13ο αιώνα αναπτύσσεται ένα ρεύμα εκκοσμίκευσης που παίρνει τη μορφή μιας διαλεκτικής αντιπαράθεσης μεταξύ καλάμ (θεολογίας) και φαλσαφά (φιλοσοφίας) και οδηγεί σε έναν πρώιμο μουσουλμανικό διαφωτισμό, αδιανόητο για τις χριστιανικές θεοκρατίες της εποχής, στον οποίο προαναγγέλλονται όλες οι μείζονες προβληματικές του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, που ο δυτικός κόσμος θα χρειαζόταν πέντε ακόμα αιώνες εκκλησιαστικής χειραγώγησης πριν μπορέσει ν' αγγίξει.

⁶³ Περιοδικό Αμυντική Επιθεώρηση, Μάρτιος 2009. Συνέντευξη του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Η Γεωπολιτική της Τουρκίας τον 21^ο Αιώνα. Ο νέο-οθωμανισμός και ο ρόλος του Αχμέτ Νταβούτογλου».

⁶⁴ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001

Τεράστια σημασία για τη θεολογική κατανόηση του Ισλάμ έχει το πρόβλημα του **νόμου** και το στενά συνδεδεμένο με αυτό, αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης. Γεννημένο μέσα στο πνευματικό περιβάλλον των δύο μεγάλων μονοθεϊστικών παραδόσεων, το Ισλάμ εξαρχής κατανοούσε τον εαυτό του ως συνέχεια και όχι σε αντιπαράθεση με τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό. Γιαυτό και βάσισε την πίστη του σε μια θεϊκή αποκάλυψη που δόθηκε στον προφήτη Μωάμεθ, η οποία, όπως ακριβώς στην περίπτωση των παλαιότερων Ιουδαίων και Χριστιανών προφητών, γινόταν κατανοητή ως ο ίδιος ο λόγος του Θεού μεταφρασμένος σε ανθρώπινη γλώσσα. Το πραγματικό περιεχόμενο αυτής της αποκάλυψης, κρυσταλλωμένο στους ποιητικούς αφορισμούς του Κορανίου, ήταν κυρίως η **ισότητα** και η **κοινωνική δικαιοσύνη** και έσχατο κριτήριο ορθότητας της ισλαμικής πίστης στάθηκε πάντα η εγκόσμια, υλική και ιστορική ευημερία της ούμμα, της κοινότητας των πιστών. Αν υπάρχουν κορανικές σούρες που υμνούν τον πόλεμο κατά των «απίστων», υπάρχουν πολύ περισσότερες που υμνούν την **ειρήνη** και τη **συναδέλφωση**, τον **καταμερισμό του πλούτου** και τη **δίκαιη διακυβέρνηση**. Εξάλλου ο όρος «άπιστος» αναφέρεται αποκλειστικά στις προϊσλαμικές αραβικές θρησκείες και ποτέ, όπως έχει μερικές φορές ερμηνευτεί, κατά των Χριστιανών, Ιουδαίων και Ζωροαστριστών, των αχλ αλ-κιτάμπ ή «λαών του βιβλίου».⁶⁵

Ο τόκος απαγορεύεται από την ισλαμική θρησκεία. Το ισλαμικό τραπεζικό σύστημα λειτουργεί με τη σύναψη συμβολαίων μεταξύ επενδυτή-καταθέτη και τράπεζας. Ο επενδυτής (καταθέτης) δεν παίρνει τόκο, αλλά μοιράζεται τα κέρδη της επένδυσής του με την τράπεζα.⁶⁶

Ο μουσουλμάνος νοιώθει σήμερα καταπιεσμένος και εκτός του δυτικού προτύπου. Ο Τρίτος Κόσμος είναι το πεδίο όπου το Ισλάμ έχει κατακτήσεις και επεκτείνεται ραγδαία, ως αντίπαλος του δυτικού τρόπου ζωής, της καταναλωτικής δυτικής κοινωνίας. Όλα αυτά επιταχύνονται με την «σκανδαλώδη» εύνοια της δύσης προς το κράτος του Ισραήλ, το οποίο υπαγορεύει πολιτική στην υπερδύναμη των ΗΠΑ. Αυτό αποτελεί πρόκληση προς την διεθνή ευαισθησία, που προκαλεί το Ισλάμ.⁶⁷

8. Διεθνείς Ισλαμικοί Οργανισμοί

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ορισμένοι μουσουλμάνοι διανοούμενοι ανέπτυξαν έναν ισλαμικό διάλογο με θέμα την παλινόρθωση του Χαλιφάτου. Διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν δυο «επαναστατικές» τάσεις, οι οποίες διέφεραν σε δύο κύρια σημεία. Το πρώτο ήταν το γεγονός ότι ο δογματικός ζηλωτισμός στο Ισλάμ αρνείται κάθε θεσμική και κοινωνική αλλαγή στα πλαίσια των κρατών και το δεύτερο είναι ότι ο επαναστατικός χαρακτήρας του Ισλάμ και η πολιτικο-θρησκευτική του παράδοση δεν αποτελούν για κανένα λόγο τα θεμέλια του ιδεολογικού οικοδομήματος, που στηρίζει την κυβερνητική πολιτική τους. Άρα για να προωθηθεί ο θρησκευτικός ισλαμικός οικουμενισμός και σε πολιτικό επίπεδο, μία **διεθνής ισλαμική συνεργασία**, θα έπρεπε οι δυο παραπάνω θέσεις να βρουν μια κοινή συνισταμένη. Αποδείχθηκε

⁶⁵ www.enet.gr/online/online_issues?pid=51&dt=05/10/2001

⁶⁶ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική : Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ».

⁶⁷ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Νοε 2008, από τον καθηγητή κ. Γιανναρά Χρήστο, με θέμα : Ο ρόλος της θρησκείας στις διεθνείς σχέσεις. Χριστιανισμός και Ισλάμ.

όμως πόσο δύσκολο ήταν αυτό στην πράξη. Παρόλα αυτά επικράτησε μια ενωτική τάση μεταπολεμικά, με τη δημιουργία τριών διεθνών ισλαμικών οργανώσεων:⁶⁸

α. Τον «**Οργανισμό για την Προσέγγιση μεταξύ των Σχολών**» (Office de Rapprochement entre les Ecoles) και κυρίως μεταξύ σουνιτών και σιιτών, που ιδρύθηκε το 1949 στο Κάιρο.

β. Το «**Παγκόσμιο Μουσουλμανικό Συνέδριο**» (Congres Musulman Mondial), με αποστολή την εγκαθίδρυση μεταξύ των μελών της δεσμών και σχέσεων καλής θέλησης, κατανόησης και ενότητας.

γ. Την διακυβερνητική «**Οργάνωση Ισλαμικής Διάσκεψης**» (Organisation de la Conference Islamique, **OICI**), με έδρα την Τζέντα η οποία διαθέτει και την ισχυρότερη διεθνή βάση.

Επίσης μουσουλμανικές χώρες είναι μέλη πολλών διεθνών οργανισμών. Σημαντικός για την παρούσα μελέτη θεωρείται ο **Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης** (Shanghai Cooperation Organisation, **SCO**).⁶⁹ Η προσπάθεια δημιουργίας του Οργανισμού ξεκίνησε το 1999 όταν η Κίνα σε συνεργασία με τη Ρωσία, το Καζακστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν εγκαθίδρυσαν τον μηχανισμό ασφαλείας Shanghai Five, ο οποίος το 2001 μετονομάστηκε σε Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης με νέο μέλος το Ουζμπεκιστάν και παρατηρητές την Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν και τη Μογγολία.⁷⁰ Στη σύνοδο του Αυγούστου 2008, στην πρωτεύουσα του Τατζικιστάν, Ντουςαμπέ, τέθηκε το ζήτημα της συμμετοχής του Ιράν, ως πλήρους μέλους, στον SCO. Για το θέμα αυτό ο υπουργός εξωτερικών του Τατζικιστάν, δήλωσε: «*Το Ιράν αν γίνει μέλος θα ενισχύσει τον Οργανισμό*».⁷¹

9. Μουσουλμανικές Κοινότητες σε μη Μουσουλμανικά Κράτη

Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σημαντικό αριθμό μουσουλμάνων παρουσιάζουν οι εξής χώρες:⁷²

- Η Γαλλία με 6 εκατ. μουσουλμάνους σε σύνολο 60 εκατομμυρίων κατοίκων.
- Η Γερμανία με 3,2 εκατομμύρια σε σύνολο 82 εκατ. κατοίκων. Οι Σαουδάραβες χρηματοδοτούν το κτίσιμο Τζαμιών και μάλιστα στους κεντρικούς δρόμους των πόλεων.⁷³
- Η Μεγάλη Βρετανία με 1,8 εκατ. μουσουλμάνους σε σύνολο 59 εκατομμυρίων κατοίκων. Εδώ οι μουσουλμάνοι έχουν τις δικές τους οργανώσεις, με σημαντικότερες αυτές του ινδοπακιστανικού ισλάμ, οι οποίες είναι δυνατόν να φανούν χρήσιμες στους δύο ισλαμικούς μητροπολιτικούς δρώντες, τη σιιτική Τεχεράνη και το σουνιτικό-ουχαμπιτικό Ριάντ.⁷⁴ Στη Μεγάλη Βρετανία επικρατεί σήμερα η άποψη ότι, η επιρροή της θρησκείας, ως κύριας δύναμης σε πολλές

⁶⁸ Μάζης Ιωάννης, 2002. Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 56-58.

⁶⁹ www.sectsc.org

⁷⁰ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Middle East Bulletin/Flashpoint, 2008. Οι δύο όψεις του Ισλάμ στην Κίνα: το «Ισλάμ με κινέζικα χαρακτηριστικά» και το συγκρουσιακό Ισλάμ της Κεντρικής Ασίας.

⁷¹ www.sectsc.org

⁷² Γεωστρατηγική, Τεύχος 6, Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 2004. Άρθρο Κωνσταντίνου Γώγου: «Ισλάμ και Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη: Προβλήματα και Προοπτικές»

⁷³ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

⁷⁴ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 10. Ιαν-Απρ 2007. «Γεωπολιτική προσέγγιση των ισλαμικών οργανώσεων στη μεγάλη Βρετανία. Η περίπτωση του ινδοπακιστανικού Ισλάμ», του Γώγου Κων/νου. Σελ. 114-115.

συγκρούσεις, αυξάνεται συνεχώς. Έχουμε δηλαδή μια παγκόσμια αύξηση της θρησκευτικής βίας με όραμα τη δημιουργία ενός παγκόσμιου χαλιφάτου, μέσω του κοινού αγώνα των ισλάμ (με γιώτα πεζό) έναντι της δύσης.⁷⁵

- Η Ολλανδία με 800.000 μουσουλμάνους σε σύνολο 15 εκατ. κατοίκων.
- Το Βέλγιο με 400.000 μουσουλμάνους σε σύνολο 10,5 εκατ. Κατοίκων.
- Η Αυστρία με 370.000 μουσουλμάνους σε σύνολο 9 εκατ. κατοίκων.

Οι ειδικοί υπολογίζουν ότι περί το 2040 θα ζουν στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης περίπου 40 εκατομμύρια μουσουλμάνοι. Όσον αφορά τη πιθανότητα επιτυχίας μιας αλληλεξάρτησης, ο Ευρωπαίος αντιλαμβάνεται ότι οι πρωϊμότεροι οι φορείς του ισλαμικού μηνυματος, δηλαδή οι φυλές έχουν αφήσει έντονα κατάλοιπα ενός φυλετικού έθνους στις περισσότερες μουσουλμανικές αραβικές κοινωνίες.⁷⁶ Στις ανθρώπινες σχέσεις, ατομικές ή και σχέσεις ομάδων, ο πρώτιστος στόχος είναι η κυριαρχία και όχι η συνεργασία. Αν και τα δύο αυξάνουν την ισχύ του ατόμου ή της ομάδας, η κυριαρχία είναι η ασφαλέστερη εκ των δύο.

Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν τη δυσκολία επιτυχίας της αλληλεξάρτησης, δηλαδή των πολλαπλών σχέσεων και διαπλοκών μεταξύ των δυτικών κρατών και των μουσουλμανικών, γιατί σύμφωνα με τα παραπάνω κατά τους μουσουλμάνους έχουμε ασύμμετρη αλληλεξάρτηση που παραπέμπει περισσότερο σε εξάρτηση.⁷⁷

Στην Κίνα, το σουνιτικό Ισλάμ παγιώθηκε από την εποχή του αυτοκράτορα Γκαοτζόνγκ (Gaozong) και σήμερα απαριθμεί πάνω από 20 εκατομμύρια πιστούς. Αυτό αποτελεί και το βασικό στοιχεί εθνικής ταυτότητας των δέκα μουσουλμανικών μειονοτήτων, με κυριότερες τους Χουέι (Hui) που είναι φυλετικά όμοιο με τους Χαν (Han) και τους Οιγούρους (Uyghur), τουρανικό φύλο που κατοικεί στην Σιτζιάνγκ (Xinjiang).⁷⁸ Οι Χουέι (Hui) αποτελούν ένα είδος «Ισλάμ με κινέζικα χαρακτηριστικά», όπως τη αναγνώριση γυναικών νομομαθών και την ίδρυση τεμενών που διοικούνται και δέχονται αποκλειστικά μόνο γυναίκες (nusi). Οι Οιγούροι (Uyghur) δεν ανήκουν στην παραπάνω κατηγορία, έχουν αναπτύξει αυτονομιστική δράση. Τα τελευταία χρόνια, με την επίδραση του ουαχαμπισμού έχουν αναπτύξει ριζοσπαστικά κινήματα, τα οποία έχουν αναπτύξει τρομοκρατική δράση. Μάλιστα σε τρομοκρατικό κτύπημα τον Αύγουστο του 2008 συμμετείχαν και 2 γυναίκες, πράγμα εξαιρετικά ασυνήθιστο. Και για τις δύο μουσουλμανικές μειονότητες το Ισλάμ αποτελεί την εθνική τους συνείδηση.

Στις ΗΠΑ σήμερα διαβιούν 5-8 εκατ. μουσουλμάνοι. Σχετικά μικρός αριθμός, όμως επηρεάζουν την Εξωτερική Πολιτική με τη δράση των Λόμπυ της Σαουδικής Αραβίας και της Τουρκίας. Οι Σαουδάραβες, με τη συμμαχία των Τούρκων υποστηρίζουν τους μουσουλμάνους της Πρώην Γιουγκοσλαβίας και είναι αυτοί που υποκίνησαν τον πόλεμο στην Πρώην Γιουγκοσλαβία, παρέχοντας τα αναγκαία οικονομικά κίνητρα προς τις ΗΠΑ.⁷⁹ Η Ισλαμική Διεθνής (Σαουδάραβες) παρείχαν τη

⁷⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 10 Απριλίου 2009, επίκουρο καθηγητή του Britaninan Royal Naval College κ. Φώτη Μουστάκη, με θέμα: «Αντιμετωπίζοντας την Εναλλασσόμενη Μορφή της Διεθνούς Τρομοκρατίας».

⁷⁶ Βαπικιώτης Παναγιώτης, 2000. *Ισλάμ και Κράτος*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ 156.

⁷⁷ Ηρακλείδης Αλέξης, 2005. *Διεθνής Κοινωνία*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ 259.

⁷⁸ Middle East Bulletin/Flashpoint, 2008. Οι δύο όψεις του Ισλάμ στην Κίνα: το «Ισλάμ με κινέζικα χαρακτηριστικά» και το συγκρουσιακό Ισλάμ της Κεντρικής Ασίας.

⁷⁹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Οκτ 2008, από τον Αρ. Καρατζά, Δρ. Πανεπιστημίου UCLA και στέλεχος του Ελληνικού Λόμπυ στην Ουάσιγκτον, με θέμα : Ουάσιγκτον. Η δυναμική διαμόρφωση της Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής.

νομιμοποίηση για την ανάμειξη των ΗΠΑ, επί προεδρίας Κλίντον. Το Κόσοβο η Πρώτη Ισλαμική χώρα της Ευρώπης, έγινε με τη στήριξη κεφαλαίων από τους μουσουλμάνους της Σαουδικής Αραβίας. Ο Μπούς μέχρι το 2002 δεν ενδιαφερόταν για το Κόσοβο, όμως μετά από παρέμβαση του Λόμπυ των κοσσοβάρων της ουάσιγκτον επενέβη για λύση στο Κόσοβο. Επίσης το ήπιο Ισλάμ υποστηρίζεται στις ΗΠΑ, ώστε σε πιθανή πτώση του κοσμικού κράτους να αναλάβει την εξουσία στη Τουρκία το Ήπιο Ισλάμ και όχι οι ισλαμιστές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»

ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΡΑΝ

Από το 1950 έως το 1951 ο Μοσαντέκ, αρχηγός του κόμματος του Εθνικού Μετώπου, κατεύθυνε μια πολιτική μεταρρυθμίσεων που περιλάμβανε ανάμεσα σε άλλα την εθνικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας.

Το 1953 ο σάχης Mohammad Reza Pahlavi κατάφερε να νικήσει την κυβέρνηση του Μοσαντέκ, εγκαθιδρύοντας ένα δεσποτικό καθεστώς υποστηριζόμενο από τις ΗΠΑ. Δέκα χρόνια αργότερα ξεκίνησε μια καμπάνια μεταρρυθμίσεων και εκσυγχρονισμού της χώρας (λευκή επανάσταση), που περιλάμβαναν εκσυγχρονιστικά μέτρα, όπως απαγόρευση του τσαντόρ κτλ. με στόχο τον αφισλαμισμό της χώρας.¹ Οι προσπάθειές του όμως αντιμετώπισαν τις ισχυρές αντιδράσεις του Σιϊτικού ιερατείου και από μια συντηρητική μερίδα θρησκευόμενων πολιτών, οι οποίοι αντιδρούσαν στις προκλητικές για αυτούς πολιτικές εκδυτικισμού, καθώς επίσης και από τη μεσαία τάξη των πόλεων της οποίας θίγονταν τα οικονομικά συμφέροντα.

Το 1965 ιδρύθηκε η «**Οργάνωση Πολεμιστών**» συνωμοτική επαναστατική οργάνωση με Μαρξιστές στους κόλπους της και έτσι άρχισε ο ανταρτοπόλεμος στις συνοικίες και στην ύπαιθρο. Αυτές οι αντιδράσεις οδήγησαν το Σάχη στη λήψη αυταρχικών μέτρων και στη σταδιακή μετατροπή του καθεστώτος σε δικτατορία, φυλακίζοντας και βασανίζοντας χιλιάδες αντιφρονούντες πολίτες. Αυτή η εκτεταμένη δυσαρέσκεια κορυφώθηκε το 1978 και οδήγησε το 1979 στην ισλαμική επανάσταση, με την φυγή του Σάχη και την επάνοδο από την εξορία του Χομείνι, ο οποίος εγκαθίδρυσε την Ισλαμική Δημοκρατία.²

Στις 4 Νοεμβρίου 1979 ισλαμιστές φοιτητές κρατούν 66 ομήρους μέσα στην πρεσβεία των ΗΠΑ στην Τεχεράνη, στην πλειοψηφία τους Αμερικάνους. Ζητούν την έκδοση του Σάχη, που βρίσκεται στις ΗΠΑ για θεραπεία, στο Ιράν για να δικαστεί. Στη συνέχεια απελευθερώνουν 14 από αυτούς. Οι υπόλοιποι 52 όμηροι απελευθερώνονται, την 20 Ιανουαρίου 1981, μετά από 444 ημέρες ομηρίας και εφόσον οι ΗΠΑ υποχρεώθηκαν να παράσχουν στο Ιράν χρήματα και στρατιωτικό εξοπλισμό.³ Είχε προηγηθεί η αποτυχημένη προσπάθεια απελευθέρωσης των ομήρων με στρατιωτική επιδρομή, την άνοιξη του 1980. Για την απελευθέρωση των ομήρων, σύμβουλοι του Ρήγκαν ήρθαν σε επαφές με Ιρανούς αξιωματούχους στο Παρίσι. Η τελική συμφωνία προέβλεπε απελευθέρωση των ομήρων μετά τις εκλογές με αντάλλαγμα την προμήθεια πολεμικού υλικού από τις ΗΠΑ στο Ιράν. Η συμφωνία τηρήθηκε επακριβώς και αμέσως μετά την ορκομωσία του Ρήγκαν την 20 Ιαν 1981, οι όμηροι ξεκινούσαν για το Βερολίνο, όπου έγινε η παράδοσή τους στις αρχές των ΗΠΑ.⁴ Σύμφωνα με τον αναλυτή Parry Robert,⁵ οι ρεπουμπλικάνοι συμφώνησαν να

¹ www.geocities.com/world_greek_geografia/Asia/Iran/Iran.htm

² Ι.ΔΙ.Σ.. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή, Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006)

³ <http://exandas.ert.gr/archive/homeini/iran.htm>

⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 22 Σεπ 2008, από τον καθηγητή Ευρυβιάδη Μάριο, με θέμα: «Μακροστρατηγική (Grand Strategy) των ΗΠΑ».

⁵ www.globalissues.org/article/696/iran (Robert Parry, *The Bushes & the Truth About Iran*, Consortium News, September 21 2006)

αφήσουν τους Ιρανούς να αποκτήσουν αμερικανικό στρατιωτικό υλικό μέσω του Ισραήλ, με αντάλλαγμα την απελευθέρωση των ομήρων.

Η Ιρανική Επανάσταση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για το ευρύτερο ισλαμιστικό κίνημα, κυρίως γιατί οι δυνάμεις αμφισβήτησης της δεκαετίας του '80 είχαν ως ιδανικό το Ισλάμ.⁶ Δόγμα της επανάστασης ήταν η με κάθε μέσο εξαγωγή της και η προσπάθεια αφυπνίσεως των απανταχού ισλαμιστών. Το καθεστώς που εγκαθίδρυσε η Ιρανική Επανάσταση είναι θεοκρατικό, ολοκληρωτικό και φονταμενταλιστικό. Χιλιάδες υπήρξαν τα θύματα των Ιρανών Μουλάδων.

Η επιτυχία του κλήρου και του Khomeini στην επανάσταση, οφείλεται στους παρακάτω λόγους.⁷

α. Η υπερβολική μεγαλομανία του Σάχη, που θεωρούσε τον εαυτό του απόγονο του Κύρου του Μεγάλου και του Δαρείου.

β. Λόγω της απουσίας πολιτικών κομμάτων, ως διαύλου επαφής λαού-κυβέρνησης, δεν μεταφέρονταν η πραγματική κοινωνική πραγματικότητα στην πολιτική ηγεσία για περαιτέρω επεξεργασία και λήψη των αναγκαίων διορθωτικών κινήσεων. Αυτός εξάλλου είναι και ο κοινός παρανομαστής της αποτυχίας όλων των αυταρχικών καθεστώτων.

γ. Η ελευθερία κινήσεων στο ιερατείο, ειδικά στους χώρους των τεμενών.

δ. Λόγω κακής εκτίμησης της κατάστασης, από τη Δύση προτιμήθηκε η λύση του Khomeini ως ανάχωμα μπροστά στον κίνδυνο επικράτησης του κομμουνιστικού κόμματος του Toudeh.

Την 25 Ιαν 1980 ο Αμπολχασάν Μπανί Σαντρ εκλέγεται πρόεδρος της Ισλαμικής Δημοκρατίας και η κυβέρνησή του αρχίζει ένα τεράστιο πρόγραμμα εθνικοποίησης.⁸ Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους το Ιράκ εισβάλλει στο Ιράν μετά από συνοριακές αψιμαχίες και μια διένεξη για τον πλωτό δίαυλο Σατ αλ-Αράμπ, γεγονός που σηματοδοτεί την αρχή ενός πολέμου που θα διαρκέσει οκτώ χρόνια (1988) και τον οποίο ο Χομεϊνί θεώρησε ως ιερό πόλεμο (Jihad). Τον επόμενο χρόνο ο Μπανί Σαντρ αποπέμπεται και αργότερα φεύγει για τη Γαλλία.

Τον Ιούλιο του 1988 το Ιράν αποδέχεται μια συμφωνία εκεχειρίας με το Ιράκ μετά από διαπραγματεύσεις στην Γενεύη υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών και τον Σεπτέμβριο του 1990 το Ιράν και το Ιράκ αρχίζουν εκ νέου διπλωματικές σχέσεις.

Τον Φεβρουάριο του 1989 ο Ο Αγιατολάχ Χομεϊνί εκδίδει θρησκευτικό διάταγμα με το οποίο διατάσσει τους μουσουλμάνους να σκοτώσουν τον Βρετανό συγγραφέα Σαλμάν Ρούσντι, για το μυθιστόρημα του «Οι Σατανικοί Στίχοι», το οποίο θεωρεί βλάσφημο για το Ισλάμ.⁹ Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ο Αλί Ακμπάρ Χασέμι Ραφσατζάνι ορκίζεται νέος Πρόεδρος του Ιράν.

Το Ιράν λόγω των τεράστιων οικονομικών προβλημάτων που του δημιούργησε η πολιτική αστάθεια, αλλά και ο πόλεμος με το Ιράκ (1980-1988), αναγκάστηκε να κάνει εισαγωγές πετρελαίου, καθόσον τα διυλιστήρια στο Απαντάν σχεδόν έπαψαν να λειτουργούν. Συντεπεία των παραπάνω το δημόσιο χρέος εκτοξεύτηκε.¹⁰

⁶ Μάζης Ιωάννης, 2002. Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 87.

⁷ Πάτελος Κωνσταντίνος, 2004. *Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*. Κριτική, Αθήνα. Σελ. 221-222.

⁸ <http://exandas.ert.gr>

⁹ <http://exandas.ert.gr>

¹⁰ Ι.Δι.Σ.. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή. Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ 11.

Την περίοδο της ισλαμικής επανάστασης ενθαρρύνθηκαν οι μουσουλμανικές οικογένειες στον τομέα της γεννητικότητας. Η ετήσια αύξηση του πληθυσμού από 2,7% το 1976 εκτινάχθηκε στο 4% το 1986. Στη συνέχεια όμως με τη λήψη κατάλληλων μέτρων τη δεκαετία του 90' μειώθηκε στο 1,1%.¹¹ Όμως η αυξημένη γεννητικότητα της δεκαετίας του 80' έχει σοβαρή επίπτωση σήμερα, γιατί όλος αυτός ο πληθυσμός έχει μπει στη αγορά εργασίας και έχει φτιάξει τις δικιές τους οικογένειες, με τη διαφορά ότι οι οικογένειές τους είναι μικρότερες, οπότε περισσεύουν χρήματα για να επενδυθούν στη μόρφωση των παιδιών τους. Αυτό είναι πιθανό να αποτελέσει θετική εξέλιξη για τα επόμενα χρόνια, ίσως όμως και να αυξήσει τα ποσοστά της ανεργίας εάν δεν γίνουν επενδύσεις για να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Σήμερα πάντως ένα από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ιρανική οικονομία είναι η ανεργία.

Με το θάνατο του Χομείνι (3 Ιουνίου 1989), την πολιτικο-θρησκευτική καθοδήγηση του Ιράν ανέλαβε ο Σεγιέντ Αλί Χαμενέι, ο οποίος έδωσε την προεδρία της δημοκρατίας στον μετριοπαθή Ραφσαντζανί, που το 1990-1991 ξεκίνησε πάλι τις επαφές με τη Δύση, διευκολυμένες από τη θέση ενάντια στον Σαντάμ Χουσεΐν, που δημιουργήθηκε από την ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ.¹² Το 1993 οι εκλογές επιβεβαίωσαν την υπεροχή στην προεδρία του Ραφσαντζανί, που έπρεπε να αντιμετωπίσει μια βαριά οικονομική κατάσταση που χειροτέρεψε το 1995 με τη διακήρυξη του εμπάργκο από την πλευρά των ΗΠΑ και τη σταδιακή διεθνή απομόνωση που οφειλόταν στις σχέσεις της χώρας με τη διεθνή τρομοκρατία. Αυτό και οι μεγαλύτερες επαφές με το δυτικό πολιτισμό, χάρη στη τηλεόραση, προκάλεσε ορισμένα επεισόδια εξέγερσης, που γρήγορα καταστάληκαν από την κυβέρνηση.

¹¹ Ι.Δι.Σ. Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή. Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Σελ 11.

¹² www.geocities.com/world_greek_geografia/Asia/Iran/Iran.htm

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ»

ΟΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΡΑΝ

1. Αζέρικη Μειονότητα

Η αζέρικη μειονότητα στο βορειοδυτικό Ιράν, αντιστοιχεί στο 24% περίπου του πληθυσμού (17 εκατομμύρια) και έχουν πολλά κοινά εθνοτικά, γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία με τους κατοίκους του γειτονικού Αζερμπαϊτζάν και της Τουρκίας.¹ Παρά τα πολλά κοινά χαρακτηριστικά δεν παρουσιάζουν αυξημένες τάσεις αυτοδιάθεσης, όπως οι Κούρδοι ή οι Βελούχοι. Και αυτό γιατί οι Αζέροι ενσωματώθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις άλλες μειονότητες στην πολιτική και οικονομική ζωή του Ιράν, καταλαμβάνοντας ακόμα και υψηλές θέσεις στη κρατική διοικητική μηχανή. Γι' αυτό τον λόγο η δυσφορία τους απέναντι στις αρχές της Τεχεράνης κατευθύνονται σε πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα, τα οποία απασχολούν το σύνολο των κατοίκων της χώρας. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το Ιράν έλαβε κάποια μέτρα για τον προσεταιρισμό και την σταδιακή ενσωμάτωση των Αζέρων του βορειοδυτικού τμήματος της χώρας. Στη συνέχεια όμως άλλαξε στάση και πάρθηκαν κάποια μέτρα για τον περιορισμό των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της μειονότητας, όπως το κλείσιμο εντύπων το 1993 και στη συνέχεια αποφασίστηκε η δημιουργία μιας επιπλέον διοικητικής περιοχής (Ardebil) στο «Ανατολικό Αζερμπαϊτζάν», για τον ευχερέστερο έλεγχο της περιοχής.

Στις αρχές του 2006 απαγορεύτηκε η κυκλοφορία της αζέρικης εφημερίδας Navid Azerbaijan, η οποία εκδιδόταν επί οκτώ χρόνια στο βορειοδυτικό Ιράν. Αφορμή ήταν οι δηλώσεις για την ενοποίηση των «δύο Αζερμπαϊτζάν», που έλαβαν χώρα κατά το 2^ο Παγκόσμιο Συνέδριο των Αζέρων, που πραγματοποιήθηκε στο Αζερμπαϊτζάν.

Οργανώσεις όπως η Επιτροπή για την Εθνική Απελευθέρωση του Νότιου Αζερμπαϊτζάν (SANLC), που δραστηριοποιείται στο Αζερμπαϊτζάν, έχουν μικρή απήχηση. Από το 2003 μέλη του αμερικανικού Κογκρέσου έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με την παραπάνω οργάνωση, η οποία έχει πολύ περισσότερους φίλους στο εξωτερικό, παρά στο εσωτερικό του Ιράν.²

Η δηλωμένη στάση των Αζέρων του Ιράν είναι η αύξηση της πολιτικής τους ισχύος εντός του υπάρχοντος πολιτικού συστήματος. Πιθανόν μεγάλος αριθμός Αζέρων του Ιράν να επιθυμούσαν ένα διευρυμένο ενωμένο Αζερμπαϊτζάν, όμως δεν είναι και λίγοι Αζέροι που τάσσονται υπέρ μιας ένωσης, αλλά στα πλαίσια του Ιράν. Αυτή η προοπτική ενδυναμώνει τους υποστηρικτές που επιθυμούν να γίνει το Ιράν μια περιφερειακή δύναμη.³

¹ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 8.

² Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 23 Μαΐου 2006

³ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 5.

2. Κουρδική Μειονότητα

Στο Ιράν ζουν περίπου 6 εκατομμύρια Κούρδοι, κυρίως στις επαρχίες Ilam και Kermanshah. Είναι η τέταρτη μεγαλύτερη εθνική και γλωσσική ομάδα στη Μέση Ανατολή, μετά τους Άραβες, τους Τούρκους και τους Πέρσες και προκαλούν περιστασιακά προβλήματα στο ιρανικό κράτος. Ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος Ahmadinejad απέρριψε τον Οκτώβριο του 2005 πρόταση των Κούρδων μελών του Κοινοβουλίου, για τη συμμετοχή τους στο υπουργικό συμβούλιο. Οι Κούρδοι έχουν πικρή εμπειρία από την περίοδο που ο νυν Πρόεδρος ήταν ανώτατος Διοικητής των Φρουρών της Επανάστασης τη δεκαετία του 1980 σύμβουλος ασφαλείας του κυβερνήτη της κουρδικής επαρχίας.

Η κουρδική μειονότητα στο Ιράν παρουσιάζει τα παρακάτω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:⁴

- α. Έχει μεγάλο μέγεθος.
- β. Στη πλειονότητα είναι σουνίτες.
- γ. Απαιτούν αυτονομία, σε συνάρτηση με το μεγάλο κουρδικό πληθυσμό στο Ιράκ, Τουρκία και Συρία.

Οι Κούρδοι μιλάνε διάφορες γλώσσες και είναι χωρισμένοι σε διάφορες φυλές. Παρόλο που τα 3/4 των Ιρανών Κούρδων είναι σουνίτες, συνήθως οι κυβερνήτες των κουρδικών επαρχιών είναι Κούρδοι σίίτες. Οι σουνίτες αποτελούν τη μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα στο Ιράν, με ποσοστό 10% του πληθυσμού. Το 1979, αρχικά οι περισσότεροι υποστήριξαν την Ισλαμική Επανάσταση, με την ελπίδα της αυτονόμησής τους. Όμως στη συνέχεια ο Khomeini κήρυξε Ιερό Πόλεμο εναντίον τους και με τη βοήθεια του στρατού κατέπνιξε την επανάσταση στο Κουρδιστάν. Η κουρδική μειονότητα υποστήριξε πολιτικά τον φιλομεταρρυθμιστή Πρόεδρο Mohammad Khatami, με την ελπίδα αποκόμισης περισσότερων δικαιωμάτων, όμως διαψεύστηκαν οι προσδοκίες τους.⁵

Η περιθωριοποίηση των Κούρδων του Ιράν κορυφώθηκε με την απάλειψη των φιλομεταρρυθμιστών υποψηφίων τους στις κοινοβουλευτικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2004, από το Συμβούλιο των Φυλάκων της Επανάστασης.

Τον Ιούλιο του 2005 ξεσπούν ταραχές στις κουρδικές επαρχίες με αποτέλεσμα τον επόμενο μήνα να σταλούν στη περιοχή 100 χιλιάδες κρατικές δυνάμεις ασφαλείας, συνοδευόμενες από ελικόπτερα μάχης, με σκοπό να διαλύσουν τις ταραχές.

Οι ηγέτες των δύο μεγαλύτερων κουρδικών κομμάτων, του Κουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος του Ιράν (KDPI) και της μαρξιστικής Επαναστατικής Οργάνωσης των Αγροτοεργατών του Κουρδιστά (Komala), επιζητούν την αυτονομία.⁶

Το Komala είναι το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα, που εμφανίστηκε το 1983 ως παρακλάδι του Κομμουνιστικού Κόμματος του Ιράν. Υποστηρίζει τη θέση του KDPI για αυτονομία, αν και στο παρελθόν έχει διαφωνήσει βίαια για διάφορα ζητήματα και επιδιώκει το διαχωρισμό κράτους και θρησκείας σε μια δημοκρατία του αυτόνομου κράτους των Κούρδων.

⁴ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.Δι.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 5.

⁵ Ο. π. σελ. 6.

⁶ Ο. π. σελ. 7.

Το KDPI ιδρύθηκε το 1945 και αποτελεί το μεγαλύτερο κόμμα των Κούρδων του Ιράν. Από το 1981 είναι μέλος του Συμβουλίου Ιρανικής Εθνικής Αντίστασης, ενός συνασπισμού των αντικυβερνητικών πολιτικών ομάδων με έδρα το Παρίσι, το οποίο έχει αποκηρύξει την τρομοκρατία. Ο στόχος του από το 2004 είναι πλέον η δημιουργία μιας Ομοσπονδίας (ένα «Ομοσπονδιακό, πλουραλιστικό και δημοκρατικό Ιράν») και όχι η αυτονομία, την οποία προφανώς θεωρεί ως μη εφικτή. Με αυτόν τον τρόπο αποδέχεται και την ύπαρξη ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών μεταξύ Ιράν και Κούρδων.⁷

Η ιρανική κυβέρνηση φαίνεται να προτιμά μια θρησκευτική μειονότητα, που να εντάσσονται όλοι οι κουρδικό πληθυσμοί και όχι μια εθνική μειονότητα. Και αυτό γιατί θεωρείται ότι το καθεστώς, αλλά και η εδαφική ακεραιότητα του Ιράν, δεν κινδυνεύει από μια θρησκευτική μειονότητα, η οποία μάλιστα δύσκολα μπορεί να κατευθυνθεί από εξωτερικά κέντρα.⁸

Το Κουρδικό ζήτημα απασχολεί την εξωτερική πολιτική του Ιράν. Οι Σουνίτες Κούρδοι αντιμετωπίστηκαν αρνητικά από το καθεστώς Khomeini και υπέστησαν διώξεις. Στη συνέχεια επί προεδρίας Khatami αυξήθηκε η εκπροσώπησή τους στη Βουλή και χαλάρωσαν τα καταπιεστικά μέτρα εναντίον τους. Παρόλα αυτά το Φεβρουάριο του 1999 προκλήθηκαν επεισόδια και συγκρούσεις με τις κυβερνητικές δυνάμεις. Σήμερα, λόγω της επανάκαμψης του θρησκευτικού φανατισμού των σιιτών με την εκλογή του Ahmadinejad, περιορίστηκαν τα δικαιώματά τους και τον Ιούλιο του 2005 ξέσπασαν συγκρούσεις στην ανατολική επαρχία του Ιρανικού Κουρδιστάν, ως αντίδραση για τη δολοφονία Κούρδων ακτιβιστών. Έκτοτε ιδρύθηκε το «Κόμμα του Ελεύθερου Βίου του Κουρδιστάν» (PEJAK), το οποίο συγκρούστηκε μετωπικά με τις δυνάμεις ασφαλείας. Το Ιράν για να διατηρήσει τον έλεγχο στα σύνορά του με το Ιράκ διεξήγαγε επιχειρήσεις εναντίον του PKK και του PEJAK.⁹

Η ίδρυση ενός φιλοαμερικανικού και φιλοισραηλινού Κουρδικού κράτους θα δημιουργούσε πολλά προβλήματα στο Ιράν. Γι' αυτό και στο θέμα αυτό υπάρχει σύγκλιση συμφερόντων μεταξύ Ιράν, Τουρκίας και Συρίας.¹⁰ Ο σύμβουλος του Τούρκου Πρωθυπουργού Τατζίπ Ερντογάν, ο κ. Νταβούτογλου, προτείνει τη συνεργασία Τουρκίας-Ιράν-Συρίας για την αντιμετώπιση του κοινού κινδύνου, του Κουρδικού αυτονομιστικού κινήματος.¹¹

Οι Κούρδοι του Δημοκρατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (KDP) του Barzani και της Πατριωτικής Ένωσης του Κουρδιστάν (PUK) του Talabani είναι αδύναμοι να προβούν στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους, χωρίς τη φανερή βοήθεια των ΗΠΑ και την κρυφή του Ισραήλ.¹²

⁷ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 8.

⁸ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 8.

⁹ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαί-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεώργιου. Σελ. 63.

¹⁰ Ο. π.

¹¹ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαί-Αυγ 2007. «Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα : Γεωπολιτική Προβλή για την περίοδο 2007-2025». Του Μάξη Ιωάννη. Σελ. 13.

¹² Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαί-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεώργιου. Σελ. 65.

Το Ισραήλ θα επιδιώξει τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν, ως αντίβαρο σε ένα αναβαθμισμένο Ιράν. Ένα μεγάλο Κουρδιστάν θα έχει τα παρακάτω σημαντικά γεωστρατηγικά χαρακτηριστικά :¹³

- α. Δεν θα ανήκει στον Αραβικό Κόσμο.
- β. Θα είναι φίλα προσκείμενο στις ΗΠΑ.
- γ. Θα ελέγχει σημαντικά στρατηγικά αποθέματα Υδάτων και Υδρογονανθράκων.
- δ. Θα ελέγχει τις στρατηγικούς οδούς των Κασπιανών αποθεμάτων προς την Α. μεσόγειο.
- ε. Δεν θα απειλεί το Ισραήλ.
- στ. Κάτω υπό προϋποθέσεις θα είναι σε θέση να απειλήσει με αποσταθεροποίηση γειτονικά καθεστώτα (Συρία-Ιράν).
- ζ. Θα αποτελεί μια στρατιωτική Βάση των ΗΠΑ, για την προστασία των κοιτασμάτων της Κασπίας και της Μ. Ανατολής

3. Αραβική Μειονότητα του Khuzestan

Στο Khuzestan, που βρίσκεται στο νοτιοδυτικό Ιράν, το 70-90% των κατοίκων είναι Άραβες, ενώ σε εθνικό επίπεδο η αραβική μειονότητα είναι 3% (αραβόφωνοι με πολλές προσμίξεις, μόλις το 1%). Η πλειονότητα των Αράβων είναι σιίτες, ενώ ένα μικρό τμήμα τους που ζει στα παράλια του Περσικού Κόλπου είναι σουνίτες. Οι Άραβες του Khuzestan χωρίζονται σε πάνω από 30 φυλές. Η ιδιαιτερότητα του Khuzestan, εκτός του πληθυσμού του είναι ότι κατέχει το 90% των αποθεμάτων πετρελαίου του Ιράν, με το διυλιστήριο της πόλης Abadan, να αντιπροσωπεύει το ¼ της ικανότητας διύλισης της χώρας. Παρόλα αυτά η περιοχή είναι υποβαθμισμένη με την ανεργία να αγγίζει το 30%, με μεγάλα ποσοστά αναλφάβητων και με υποβαθμισμένα πανεπιστήμια. Μετά τη λήξη του πολέμου με το Ιράκ το 1988, δεν έγινε καμία σοβαρή προσπάθεια αναβάθμισης της περιοχής, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αντιδράσεις από τον τοπικό πληθυσμό. Στις αρχές του 2006 τα τοπικά μέλη του ιρανικού Κοινοβουλίου υπέβαλαν αίτημα για την αναδιανομή του 1,5% των εσόδων από το πετρέλαιο υπέρ της ανάπτυξης της περιοχής, το οποίο όμως καταψηφίστηκε.¹⁴

Τον Απρίλιο του 2005, πριν τις προεδρικές εκλογές, στο Khuzestan έγιναν βίαιες διαδηλώσεις με αφορμή κυβερνητικό έγγραφο που αφορούσε σε οργανωμένη μετακίνηση πληθυσμών αραβικής καταγωγής προς άλλες περιοχές και την ταυτόχρονη είσοδο στη περιοχή περσικού πληθυσμού. Αν και ο Saddam Hussein εισέβαλε στο Khuzestan το 1980 ως ελευθερωτής, δεν απέκτησε οπαδούς στον ντόπιο αραβικό πληθυσμό, γιατί δεν τους έπεισε για τις καλές προθέσεις του.

Ο Αραβικής καταγωγής Υπουργός Άμυνας επί προεδρίας Khatami, Ali Shamkhani έχει δηλώσει ότι «*οι Άραβες είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας*». Αυτή η δήλωση αντικατοπτρίζει και την ουσία, ότι δηλαδή δεν υπάρχουν

¹³ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. «Κίνδυνοι και Απειλές στο Γεω-Σύστημα της Ευρύτερης Μ. Ανατολής και η Ελλάδα : Γεωπολιτική Προβολή για την περίοδο 2007-2025». Του Μάζη Ιωάννη. Σελ. 15.

¹⁴ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 8-10.

αποσχιστικές τάσεις στη περιοχή και ο αγώνας των κατοίκων του Khuzestan είναι ένας καθαρά πολιτικός αγώνας για βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.¹⁵

4. Μειονότητα Βελούχων

Στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας, στην περιοχή Σιστάν-Μπαλουχιστάν, στα σύνορα με το Πακιστάν, ζουν 4 εκατομμύρια Βελούχοι. Στη περιοχή αυτή, που είναι η πιο φτωχή περιφέρεια της χώρας με αρχαίες φυλετικές δομές και σουνιτικό θρήσκευμα, δραστηριοποιούνται διάφορες ομάδες μαφιόζικου χαρακτήρα, οι οποίες θησαυρίζουν από το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, τα οποία ξεκινούν από το Αφγανιστάν και διακινούνται μέσω Ιράν και Τουρκίας στην Ευρώπη δια μέσου του Κοσσόβου.¹⁶ Εκεί δρα και η οργάνωση «Τζουντουλά» (στρατιώτες του θεού), με αρχηγό τον εθνικιστή Μπαλούχο Αμπντολαμαλεκ Ρίγκι, ο οποίος αναζητείται από τις Ιρανικές και Πακιστανικές αρχές. Η οργάνωση του Ρίγκι έχει προβεί σε αρκετές τρομοκρατικές ενέργειες στη περιοχή. Το 2005 απήγαγαν εννέα στρατιώτες, από τους οποίους σκότωσαν τον έναν. Τον Μάρτιο του 2006 επιτέθηκαν σε αυτοκινητοπομπή και σκότωσαν 22 άτομα και τον Μάιο του ίδιου έτους σε παρόμοια επίθεση σκότωσαν 12 άτομα.

4. Μειονότητα Εβραίων¹⁷

Το Ιράν παραμένει μία από τις χώρες της Μέσης Ανατολής με τις μεγαλύτερες εβραϊκές κοινότητες εκτός Ισραήλ. Η κοινότητα αριθμεί σήμερα πάνω από 20.000 Εβραίους και αυτό παρά τη μετανάστευση η οποία ακολούθησε την ισλαμική επανάσταση, όταν δεκάδες χιλιάδες έφυγαν από τη χώρα. Γιαυτό και σήμερα αρκετές από τις ηγετικές φυσιογνωμίες του Ισραήλ κατάγονται από το Ιράν.¹⁸

Οι Εβραίοι, όπως και οι χριστιανοί και οι Ζωροάστρες, έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, οι οποίες απορρέουν από τις διατάξεις του Συντάγματος της χώρας. Η κάθε θρησκευτική μειονότητα εκλέγει το δικό της μέλος στο κοινοβούλιο και μπορούν να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους δικαιώματα, χωρίς όμως να επιδίδονται στον προσηλυτισμό. Μπορούν επίσης να παράγουν, αλλά όχι να πωλούν αλκοόλ. Παρόλα αυτά οι Εβραίοι του Ιράν παραπονιούνται για τις συνεχιζόμενες διακρίσεις εις βάρος τους. Όπως για παράδειγμα τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν για να εξασφαλίσουν εργασία στο δημόσιο και τον αντι-σημιτισμό στα κρατικά μέσα ενημέρωσης (ΜΜΕ). Πάντως τονίζουν ότι δεν αντιμετωπίζουν εκδηλώσεις εχθρότητας από μέρους των Ιρανών.

Παρά τα παραπάνω, οι Εβραίοι του Ιράν είναι ανήσυχοι, λόγω των εμπρηστικών δηλώσεων του προέδρου Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ για τον αφανισμό του κράτους του Ισραήλ καθώς και για την άρνηση του ολοκαυτώματος. Γιαυτό το λόγο ο επικεφαλής της Εβραϊκής Επιτροπής της Τεχεράνης του απέστειλε τον Φεβρουάριο του 2006 επιστολή στην οποία τόνιζε ότι οι δηλώσεις του προκάλεσαν φόβο στην ιρανική εβραϊκή κοινότητα.

¹⁵ Ο. π.

¹⁶ Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 23 Μαΐου 2006

¹⁷ Εφημερίδα τα ΝΕΑ της 23 Μαΐου 2006

¹⁸ www.globalissues.org/article/696/iran

Το νοσοκομείο Σαπίρ, το οποίο ιδρύθηκε το 1946 ως φιλανθρωπικό ίδρυμα και το οποίο αποτελεί μέρος της εβραϊκής ταυτότητας, χρηματοδοτείται σήμερα από δωρεές Εβραίων και παρέχει δωρεάν φροντίδα στους μη Εβραίους πολίτες της εργατικής τάξης. Ως μειονότητα οι Εβραίοι αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα, όμως δεν ισχύει αυτό που πιστεύουν πολλοί, ότι δηλαδή «η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν μας σκοτώνει», δηλώνει ο δρ. Μορσαντέχ, Εβραίος διευθυντής των ιατρικών υπηρεσιών του νοσοκομείου Σαπίρ.

Τις πρώτες ημέρες μετά την επανάσταση, πολλοί Εβραίοι κατηγορήθηκαν για σιωνισμό και σχέσεις με το Ισραήλ και εκτελέστηκαν. Επίσης το 1998, 10 Εβραίοι από την πόλη Σιράζ, στην οποία διαβιεί η δεύτερη σε αριθμό εβραϊκή κοινότητα στο Ιράν, φυλακίστηκαν με την κατηγορία ότι έκαναν κατασκοπεία υπέρ του Ισραήλ. Αρκετοί αναλυτές ισχυρίστηκαν ότι οι συλλήψεις αυτές είχαν στόχο να σαμποτάρουν τις προσπάθειες επαναπροσέγγισης της τότε μεταρρυθμιστικής κυβέρνησης του Προέδρου Μοχάμαντ Χαταμί με τη Δύση. Τελικά οι φυλακισθέντες απελευθερώθηκαν το 2003, η δίκη τους όμως ανέδειξε την καχυποψία που υπάρχει από πλευρά των μουσουλμάνων για τις θρησκευτικές μειονότητες και ειδικά για την Εβραϊκή κοινότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ε»

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΥΡΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΡΑΝ¹

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν ξεκίνησε στις αρχές του 1957 με την υπογραφή μίας συμφωνίας με τις ΗΠΑ για την προώθηση των ειρηνικών εφαρμογών της ατομικής ενέργειας. Σύμφωνα με τον Scott Ritter, πρώην επιθεωρητή όπλων του ΟΗΕ, οι ΗΠΑ την εποχή του Σάχη εκτιμούσαν ότι το Ιράν δεν θα πρέπει να βασίζεται μόνο στα πετρέλαιά του, γιατί ήταν αντιοικονομικό, γι' αυτό και θα έπρεπε το Ιράν να στραφεί στην εναλλακτική πηγή της πυρηνικής ενέργειας. Αυτό όμως άλλαξε μετά την ισλαμική επανάσταση και τη πτώση του Σάχη και όχι λόγω αντικειμενικών αλλαγών στις ενεργειακές ανάγκες του Ιράν.²

Σημαντικός παράγοντας για την προώθηση της παραπάνω συμφωνίας ήταν η μεταφορά της έδρας του «Ινστιτούτου Πυρηνικής Επιστήμης», το οποίο λειτουργούσε υπό την αιγίδα του CENTO (Central Treaty Organization), από τη Βαγδάτη στην Τεχεράνη. Το 1959 αποφασίστηκε η ίδρυση ενός πυρηνικού ερευνητικού κέντρου στο Πανεπιστήμιο της Τεχεράνης και το επόμενο έτος το Ιράν αγόρασε από την αμερικανική εταιρεία G.A. Technologies έναν αντιδραστήρα ισχύος 5 MW για τις ανάγκες του συγκεκριμένου ερευνητικού κέντρου.

Τον Σεπτέμβριο του 1967 και στα πλαίσια της συνεργασίας, οι ΗΠΑ προμήθευσαν το Ιράν με 5,545 kg εμπλουτισμένου ουρανίου και με 112 gr πλουτωνίου, το οποίο αποτελούσε μια σημαντική εξέλιξη στο ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Στη συνέχεια στις 13 Μαρτίου 1969, ο Λευκός Οίκος ενέκρινε την τροποποίηση της ιρανο-αμερικανικής συμφωνίας του 1957, βάσει της οποίας η ισχύς της συμφωνίας του 1957 επεκτάθηκε για 10 επιπλέον χρόνια.

Την 01 Ιουλίου 1968 το Ιράν υπέγραψε τη Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Non Proliferation Treaty, NPT), η οποία επικυρώθηκε από το ιρανικό κοινοβούλιο στις 2 Φεβρουαρίου 1970. Το 1974 παρείχε δάνειο αξίας 1 δισεκατομμυρίου δολαρίων στην Γαλλική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας για την κατασκευή εγκαταστάσεων εμπλουτισμού ουρανίου στην περιοχή Tricastin της Γαλλίας. Σε αντάλλαγμα, το Ιράν απέκτησε το 10% της Eurodif καθώς και το δικαίωμα να προμηθεύεται εμπλουτισμένο ουράνιο. Τον ίδιο χρόνο ο Σάχης ανακοίνωσε την πρόθεσή του να υλοποιήσει μέσα στα επόμενα 20 έτη ένα φιλόδοξο πρόγραμμα παραγωγής 23.000 MW ηλεκτρικής ενέργειας από τη λειτουργία πυρηνικών αντιδραστήρων.

Στα πλαίσια των διμερών σχέσεων, τον Φεβρουάριο του 1975 υπογράφηκε συμφωνία με την Ινδία για συνεργασία σε θέματα πυρηνικής ενέργειας και αναλήφθηκε προσπάθεια για την ανάπτυξη πυρηνικής συνεργασίας με την Αργεντινή.

Το 1975 υπογράφηκε νέα Ιρανο-αμερικανική εμπορική συμφωνία, η οποία προέβλεπε την πώληση στο Ιράν 8 πυρηνικών αντιδραστήρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνολικής αξίας 6,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Όμως, παρά την υπογραφή της συμφωνίας, παρέμεναν εκκρεμή αρκετά θέματα, τα οποία

¹ www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

² www.globalissues.org/article/696/iran

αφορούσαν κατά κύριο λόγο τις ελεγκτικές αρμοδιότητες της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας στους ιρανικούς πυρηνικούς αντιδραστήρες. Οι ΗΠΑ ασκούσαν έντονες πιέσεις για να αποδεχθεί το Ιράν την αύξηση των αρμοδιοτήτων των ελεγκτών της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας και την διενέργεια επιπρόσθετων ελέγχων στις πυρηνικές εγκαταστάσεις του, γιατί υποπτεύονταν ότι ο Σάχης διατηρούσε μυστικό πρόγραμμα κατασκευής πυρηνικών όπλων. Επιπλέον, είχαν ανακύψει διαφωνίες ανάμεσα στις δύο πλευρές σχετικά με ορισμένα τεχνικά ζητήματα. Συνεπεία των παραπάνω, η συγκεκριμένη εμπορική συμφωνία δεν επικυρώθηκε ποτέ από το Κογκρέσο.

Το 1976 η Νότιος Αφρική προμήθευσε το Ιράν με ουράνιο αξίας 700 εκατομμυρίων δολαρίων, ως αντάλλαγμα για τη χρηματοδότηση που προσέφερε το Ιράν για την ολοκλήρωση της κατασκευής εγκαταστάσεων εμπλουτισμού ουρανίου στη Ν. Αφρική. Το ίδιο έτος η Γαλλία ενέκρινε μία συμφωνία για την πώληση στην Τεχεράνη δύο γαλλικών πυρηνικών αντιδραστήρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 900 MW έκαστος. Οι αντιδραστήρες θα κατασκευάζονταν στην πόλη Darkhovin, από τις γαλλικές εταιρείες Creusot Loire, Framatome, Alsthom-Atlantic, Spie-Batignolles και Cogema. Όμως τον Μάρτιο του 1979 οι γαλλικές εταιρείες αποχώρησαν, αφήνοντας ημιτελή τα δύο πυρηνικά εργοστάσια. Τον Ιανουάριο του 1991 το Διαιτητικό Δικαστήριο του Διεθνούς Επιμελητηρίου Εμπορίου της Λωζάνης (International Chamber of Commerce, Court of Arbitration) επιδίκασε στο Ιράν αποζημίωση 550 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων, κρίνοντας ότι η εταιρεία Framatome αθέτησε τις συμβατικές της υποχρεώσεις για την αποπεράτωση των δύο πυρηνικών αντιδραστήρων στο Darkhovin.

Τον Ιανουάριο του 1978, λίγο πριν το ξέσπασμα της επανάστασης, ο πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ και ο Σάχης Μοχάμαντ Ρεζά Παχλαβί, αποφάσισαν την επίσπευση κατασκευής των 8 πυρηνικών αντιδραστήρων στο Ιράν από αμερικανικές εταιρείες. Παρά ταύτα, τα γεγονότα που ακολούθησαν έδρασαν ανασταλτικά παρεμποδίζοντας την ολοκλήρωση του έργου, με τελικό αποτέλεσμα την οριστική διακοπή της συνεργασίας των δύο χωρών, λόγω των γεγονότων του Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 1979. Στη συνέχεια, τον Φεβρουάριο του 1980 ο υπουργός Εξωτερικών του Ιράν δήλωσε ότι η χώρα του «ακύρωσε τη συνεργασία της με την κοινοπραξία Eurodif και απαίτησε την άμεση επιστροφή του ενός δις. \$ που της είχε δανείσει το 1974 για την κατασκευή εγκαταστάσεων εμπλουτισμού ουρανίου στο Tricastin της Γαλλίας». Η Eurodif αρνήθηκε να καταβάλει τα χρήματα, με συνέπεια να υποχρεωθεί τον Ιανουάριο του 1991 από το Διαιτητικό Δικαστήριο του Διεθνούς Επιμελητηρίου Εμπορίου της Λωζάνης να καταβάλει στο Ιράν 940 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα.

Το 1984 η Τεχεράνη έθεσε σε λειτουργία με κινεζική βοήθεια ένα πυρηνικό ερευνητικό κέντρο στη πόλη του Ισπαχάν. Τον Σεπτέμβριο του 1985 οι υπουργοί εξωτερικών του Ιράν, της Συρίας και της Λιβύης δήλωσαν ότι οι χώρες τους έχουν την πρόθεση να αναπτύξουν πυρηνικά όπλα για να αντιμετωπίσουν το Ισραήλ. Τον Φεβρουάριο του 1986 ο πακιστανός επιστήμονας Abdul Qadir Khan, ο οποίος θεωρείται ο «πατέρας» του πακιστανικού πυρηνικού προγράμματος, επισκέφθηκε ανεπίσημα το Ιράν, με αποτέλεσμα μετά από λίγους μήνες, το Πακιστάν να υπογράψει με το Ιράν μυστική συμφωνία συνεργασίας σε θέματα πυρηνικής ενέργειας.

Στις 5 Μαΐου 1987 η εταιρεία Investigaciones Aplicadas της Αργεντινής και η Ιρανική Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕ) υπέγραψαν μία συμφωνία βάσει της οποίας η εταιρεία θα προμήθευε το Ιράν με ένα νέο πυρήνα (core) για τον αμερικανικής προέλευσης ερευνητικό πυρηνικό αντιδραστήρα του πανεπιστημίου της Τεχεράνης έναντι 5,5 εκατομμυρίων δολαρίων. Η παραπάνω εταιρεία τροποποίησε τον πυρήνα, ώστε αυτός να λειτουργεί με 20% εμπλουτισμένο ουράνιο, το οποίο προήλθε από την Αργεντινής.

Το Ιράν, πάντως, επιχείρησε να προμηθευτεί ουράνιο και από άλλες πηγές, όπως από ένα ορυχείο βρετανικών συμφερόντων στη Ναμίμπια, αλλά και από την Τσεχοσλοβακία. Κοιτάσματα ουρανίου, περίπου 5.000 τόνων, είχαν εντοπιστεί το Μάρτιο 1985 στο Yazd και σύμφωνα με τις ανακοινώσεις των ιρανικών αρχών έως το 1994 θα είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή του ορυχείου και θα είχαν ξεκινήσει οι εργασίες εξόρυξης ουρανίου στην περιοχή.

Την 22 Ιουνίου 1989 υπογράφηκε μια Ιρανικο-ρωσική συμφωνία για τη συνεργασία των δύο κρατών στο πεδίο της ατομικής ενέργειας. Η συμφωνία αυτή δεν υπήρξε εμπόδιο για την Ιρανο-κινεζική συνεργασία. Έτσι, τον Σεπτέμβριο του 1991 ξεκίνησε στο Ισπαχάν η κατασκευή από κινεζικές εταιρείες ενός μικρού ερευνητικού αντιδραστήρα 27 kW, ο οποίος τέθηκε σε λειτουργία τον Μάρτιο του 1994. Την ίδια εποχή, το Ιράν εκμεταλλεύομενο την κατάρρευση του Ιράκ, κατόρθωσε να προσεταιριστεί τον Ιρακινό πυρηνικό επιστήμονα Husayn al-Sharistani.

Το 1991 το Ιράν υλοποίησε τα παρακάτω δύο βήματα, για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού επιπέδου του επιστημονικού προσωπικού που εργαζόταν στο πυρηνικό του πρόγραμμα:

α. Στην αποστολή Ιρανών φοιτητών για μεταπτυχιακές σπουδές στο Διεθνές Κέντρο Θεωρητικής Φυσικής (International Center for Theoretical Physics), το οποίο εδρεύει στην Τεργέστη της Ιταλίας.

β. Την προσέλκυση 14 Ρώσων πυρηνικών επιστημόνων, οι οποίοι εργάστηκαν στις ιρανικές πυρηνικές εγκαταστάσεις στο Karaj και στην περιοχή Gorgan.

Επίσης την ίδια χρονιά το Ιράν αγόρασε έναν κυκλικό επιταχυντή από τη βελγική εταιρεία Ion Beam Applications, ο οποίος εγκαταστάθηκε στο πυρηνικό ερευνητικό κέντρο του Karaj. Επιπλέον, την ίδια χρονιά ανέθεσε στη βρετανική εταιρεία MW Kellogg, η οποία είχε συμμετάσχει στο πρόγραμμα «Μανχάταν», την κατασκευή ενός εργοστασίου παρασκευής αμμωνιούχων λιπασμάτων στην πόλη Bojnurd, κοντά στα σύνορα με το Τουρκμενιστάν. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ειδικών, οι διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή συνθετικής αμμωνίας μπορούν να εφαρμοσθούν, με ορισμένες παραλλαγές, για την παραγωγή βαρέος ύδατος (heavy water), το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή πλουτωνίου. Επίσης υπογράφηκε συμφωνία με το Μεξικό, η οποία προέβλεπε την ανταλλαγή επιστημονικών και τεχνικών πληροφοριών σχετικά με την πυρηνική ενέργεια και τη συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας των πυρηνικών εγκαταστάσεων. Επίσης ο Ινδός υπουργός Εξωτερικών ανακοίνωσε ότι η χώρα του θα προμηθεύσει το Ιράν με ένα πυρηνικό αντιδραστήρα ισχύος 10 MW.

Όμως το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα δέχθηκε στη συνέχεια δύο πλήγματα:

α. Τον Αυγούστου 1991 δύο Ιρανοί υπήκοοι, συνελήφθησαν από πράκτορες του FBI στη Καλιφόρνια με την κατηγορία ότι απέστειλαν λαθραία στο Ιράν φορητούς παλμογράφους (portable oscilloscopes), οι οποίοι χρησιμοποιούνται στο σύστημα διεύθυνσης πυραύλων, καθώς και ηλεκτρονικό εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας.

β. Τον Μάρτιο του 1992, η Αργεντινή ακύρωσε την πώληση πυρηνικού καυσίμου και εξοπλισμού για την παραγωγή βαρέος ύδατος.

Το 1992 το Ιράν έκανε προσπάθεια αγοράς από το Καζακστάν ποσότητας βηρυλλίου και εμπλουτισμένου ουρανίου. Όμως οι ΗΠΑ κατόρθωσαν να παρεμποδίσουν τη συγκεκριμένη πώληση και στη συνέχεια αγόρασαν από το Καζακστάν όλη τη ποσότητα του ουρανίου και του βηρυλλίου, τις οποίες και μετέφεραν στις ΗΠΑ. Το 1995, με μία νέα παρέμβαση οι ΗΠΑ ακύρωσαν τη συμφωνία πώλησης στο Ιράν, δύο κινεζικών πυρηνικών αντιδραστήρων των 300 MW έκαστος και ενός μικρότερου ερευνητικού αντιδραστήρα βαρέος ύδατος των 20-30 MW.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και εξής οι κυριότερες εξελίξεις στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν σχετίζονται με τη κατασκευή από ρωσικές εταιρείες ενός **πυρηνικού αντιδραστήρα στο Bushehr**, ο οποίος έχει τη δική του ιστορία.

Το Νοέμβριο του 1974 το Ιράν υπέγραψε ένα προσύμφωνο με την γερμανική εταιρεία Kraft-Werke Union (KWU) (θυγατρική της Siemens), για την κατασκευή στο Bushehr 2 πυρηνικών αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 1200-1300 MW έκαστος. Όμως την 01 Φεβρουαρίου 1979, η εταιρεία «πάγωσε» τα έργα στο Bushehr, εξαιτίας της ανατροπής του Σάχη και μετά λίγους μήνες, με την αποχώρησή της, είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή του πρώτου αντιδραστήρα κατά 85% και του δεύτερου κατά 50%. Τον Αύγουστο του 1992 η Siemens ενημέρωσε την ιρανική κυβέρνηση ότι δεν είναι σε θέση να τηρήσει τη συμφωνία για την κατασκευή των πυρηνικών αντιδραστήρων στο Bushehr και ότι δεν υφίσταται πλέον καμία πιθανότητα επανέναρξης των κατασκευαστικών έργων από την ίδια τη Siemens ή από κάποια θυγατρική της.

Στη συνέχεια, κατόπιν διετών ρωσο-ιρανικών συνομιλιών, υπογράφηκε το 1995 το συμβόλαιο για την ολοκλήρωση από ρωσικές εταιρείες ενός αντιδραστήρα τύπου VVER-1000 ισχύος 1.000 MW. Μία από τις κυριότερες αντιξοότητες που αντιμετώπισαν οι Ρώσοι μηχανικοί ήταν η προσαρμογή του ρωσικού αντιδραστήρα στα ήδη υπάρχοντα κτίρια που είχε κατασκευάσει η KWU. Οι Ρώσοι τεχνικοί ξεκινούν τον Σεπτέμβριο του 2002 την κατασκευή του παραπάνω πρώτου πυρηνικού αντιδραστήρα του Ιράν, παρά το ότι οι ΗΠΑ, με τη συνδρομή του Ισραήλ, κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες για να εμποδίσουν την ολοκλήρωση του έργου. Πάντως οι πυρηνικοί αντιδραστήρες ελαφρού ύδατος VVER-1000 δεν ενδείκνυνται για την εξαγωγή πυρηνικού υλικού (πλουτωνίου), γιατί παράγουν μόνο πάρα πολύ μικρές/αμελητέες, σε σύγκριση με τις παραγόμενες ποσότητες από τους αντιδραστήρες βαρέος ύδατος. Γιαυτό το λόγο, έως σήμερα κανένα κράτος δεν έχει κατασκευάσει πυρηνικά όπλα βασισμένο στη λειτουργία πυρηνικών αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος.

Τον Σεπτέμβριο του 2003, οι επιθεωρητές των Ηνωμένων Εθνών για τα πυρηνικά έδωσαν στην Τεχεράνη ορισμένες εβδομάδες περιθώριο για να αποδείξει ότι δεν εκτελεί προγράμματα ατομικών όπλων.³

Όταν η ΙΑΕΑ δημοσίευσε μια λεπτομερή έκθεση το Νοέμβριο του 2004, σύμφωνα με την οποία παρά τους εκτεταμένους ελέγχους των επιθεωρητών δεν είχε αποδειχθεί ότι το Ιράν επιδιώκει να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα, τότε η κυβέρνηση Bush απάντησε με μια προσπάθεια αποπομπής του επικεφαλής της ΙΑΕΑ. Όμως, σύμφωνα με τον αναλυτή Stephen Zunes⁴ την ίδια στιγμή οι ΗΠΑ εμπόδισαν την επιβολή μιας απόφασης του ΣΑ, η οποία καλούσε το Ισραήλ να θέσει τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του κάτω από την επίβλεψη της ΙΑΕΑ. Με παρόμοιο τρόπο οι ΗΠΑ υποστήριξαν το Πακιστάν και την Ινδία, όταν πείστηκαν από αποφάσεις του ΣΑ, να εγκαταλείψουν τα προγράμματα των πυρηνικών τους όπλων και των πυραύλων μακρού βεληνεκούς. Παρά τα παραπάνω οι ΗΠΑ είναι ακόμη υποχρεωμένες, σύμφωνα με τη Συμφωνία NPT, να επιτρέπουν τις χώρες που έχουν υπογράψει τη συμφωνία να έχουν πρόσβαση στην πυρηνική τεχνολογία για ειρηνικούς σκοπούς.

Την Κυριακή 27 Φεβρουαρίου 2005 διευθετήθηκε και η τελευταία εκκρεμότητα μεταξύ της ρωσικής και της ιρανικής κυβέρνησης με την υπογραφή συμφωνίας, η οποία προνοεί για τον επαναπατρισμό στη Ρωσία για επεξεργασία και αποθήκευση του χρησιμοποιημένου πυρηνικού καυσίμου από τον αντιδραστήρα του Bushehr.

Το Σεπτέμβριο 2005, κάτω από την πίεση των ΗΠΑ, η ΙΑΕΑ διαπίστωσε ότι το Ιράν δεν συμμορφώθηκε με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την NPT και τα περισσότερα μέλη της ΙΑΕΑ ψήφισαν την παραπομπή του Ιράν στο ΣΑ.

Τον Δεκέμβριο του 2006, επιβλήθηκαν στο Ιράν από το ΣΑ του ΟΗΕ, με την υπ. Αριθμ. 1737 απόφαση, οι πρώτες κυρώσεις. Ακολούθησε η υπ. Αριθμ. 1747 απόφαση του ΣΑ του Μαρτίου του 2007 και τον Μάρτιο του 2008 η η υπ. Αριθμ. 1803 απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ για την επιβολή πρόσθετων κυρώσεων.⁵

Τον Σεπτέμβριο του 2008, με απόλυτη πλειοψηφία των 15 μόνιμων μελών, το ΣΑ του ΟΗΕ, με την υπ. Αριθμ. 1835 απόφαση, απαίτησε από το Ιράν να σταματήσει τις ευαίσθητες πυρηνικές του δραστηριότητες του, αλλά χωρίς να επιβάλει και νέες κυρώσεις κατά της Τεχεράνης.⁶ Οι ΗΠΑ, η Βρετανία και η Γαλλία ζητούσαν έναν νέο γύρο κυρώσεων, ενώ Ρωσία και Κίνα τάχθηκαν κατά νέων κυρώσεων. Η Αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις δήλωσε σε συνέντευξή της στο πρακτορείο Reuters, ότι η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας αποσκοπεί στο να δείξει την ενότητα των πέντε μελών του Συμβουλίου και της Γερμανίας.⁷

Σε δήλωσή του τον Οκτώβριο του 2008, ο επικεφαλής της ΙΑΕΑ Μοχάμεντ Ελ Μπαραντέι, μιλώντας στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ, δήλωσε: «Δεν μπορούμε ακόμη να κατορθώσουμε να διαπιστώσουμε με σαφή τρόπο την απουσία δραστηριότητας και πυρηνικών υλικών στο Ιράν και λυπούμαι γι' αυτό». Επίσης ανέφερε ότι είναι πεπεισμένος για τη δυνατότητα να υπάρξουν διευθετήσεις που θα επιτρέψουν στην ΙΑΕΑ «να διαλευκάνει τα εκκρεμή ερωτήματα, εγγυώμενη ότι θα

³ <http://exandas.ert.gr/archive/homeini/iran.htm>

⁴ www.globalissues.org/article/696/iran (Stephen Zunes, The US and Iran: Democracy, Terrorism, and Nuclear Weapons, Foreign Policy in Focus, July 26, 2005)

⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/country_profiles/790877.etm

⁶ www.otenet.gr/portal/portal/info/news/worldnews?media-

[type=html&user=anon&js_panename=worldnews&action=portlets.PsmIPortletAction&eventssubmit_doview=1335234](http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=942103&lngDtrlD=245)

www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=942103&lngDtrlD=245

γίνει σεβαστό το νόμιμο δικαίωμα του Ιράν να προστατεύσει την εμπιστευτικότητα των ευαίσθητων πληροφοριών».⁸

Για λόγους ασφαλείας, το υφιστάμενο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν βασίζεται στη μεγάλη διασπορά των πυρηνικών εγκαταστάσεων σε πάνω από δεκαπέντε περιοχές (Τεχεράνη, Bushehr, Ισπαχάν, Natanz, Karaj, Parchin, Tabas, Ardakan, Darkhovin, Chalus, Arak, Anarak, Qatran, Demavand, Kashan και Saghand), πράγμα που δυσκολεύει την ολική καταστροφή τους σε περίπτωση εχθρικής προσβολής.⁹

Σύμφωνα με συνέντευξη του Πρέσβη του Ιράν στη Μόσχα, Μαχμούντ Ρεζά Σαζάντι, στην εφημερίδα «Γκαζέτα» την 06 Φεβ 2009, το 95% του πυρηνικού σταθμού του Bushehr έχει ολοκληρωθεί και αναμένεται η έναρξη της λειτουργίας του πριν το τέλος του 2009.¹⁰

⁸ www.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathremote_1_28/10/2008_253778

⁹ [www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS \(Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν\)](http://www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS_(To_Pυρηνικό_Πρόγραμμα_του_Ιράν))

¹⁰ <http://infognomonpolitics.blogspot.com>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΣΤ»

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΡΑΝ

1. Αζερμπαϊτζάν

Οι σχέσεις των δύο χωρών βρίσκουν κυρίως δομικά εμπόδια. Το τουρκογενές Αζερμπαϊτζάν είναι σημείο κλειδί για να ασκήσουν οι ΗΠΑ έλεγχο στη περιοχή (κυρίως στις δραστηριότητες Ρωσίας, Ιράν) ενώ είναι στρατηγικός σύμμαχος στη μάχη για την ενέργεια.

Ο κόσμος του Αζερμπαϊτζάν νοιώθει ότι έχει μεγάλη σχέση με τον ιρανικό και αποτελεί κατά κάποιο τρόπο συνέχεια του Ιράν. Μετά τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν θεώρησε το νέο κράτος ως φυσικό φίλο και σύμμαχο. Αλλά στη συνέχεια θεώρησε προδοτική και προκλητική τη στάση του Αζερμπαϊτζάν απέναντί του λόγω των στενών σχέσεων με τις ΗΠΑ, αν και έχει σταθεί στον Αζερικό λαό σε δύσκολες θεωρώντας τη χώρα ως φυσική συνέχεια του και κάνοντας πράξη τις δύο βασικές αρχές του για «εθνική ενότητα» και «ισλαμική αλληλεγγύη».¹ Από το 1998 εκφράζεται η άποψη για στενότερη σχέση μεταξύ των δύο «αδελφών» και «μουσουλμανικών» κρατών. Το Αζερμπαϊτζάν επιδιώκει να έχει την υποστήριξη του Ιράν αλλά η συνεργασία δεν είναι ικανοποιητική, ενώ φοβάται τις στενές επαφές Ιράν-Αρμενίας. Η ιρανική πρεσβεία φέρεται να εμπλέκεται σε σκάνδαλο κατασκοπίας εις βάρος της χώρας. Το Ιράν ξεκινάει στενή συνεργασία σε θέματα υγείας με το Αζερμπαϊτζάν (αντιμετώπιση ελονοσίας, ναρκωτικών), επίσης ανοίγει το συνοριακό σταθμό που είχε κλείσει από το 1997 με προοπτικές επέκτασης του εμπορίου, ενώ επιχειρείται συνεργασία και στο τουρισμό. Προβαίνει σε συμφωνία για επενδύσεις σε υποδομές, ενώ δίνει τέλος στην αεροπορική απομόνωση της χώρας και προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια στους εκτοπισθέντες Αζέρους. Αντίθετά το Αζερμπαϊτζάν επιβάλλει υπερβολικούς φόρους στα ιρανικά προϊόντα και δημιουργεί μικροπροβλήματα στις εισαγωγές, προσπαθώντας να τις περιορίσει και να ενισχύσει τις εισαγωγές τουρκικών προϊόντων.

Το 1999 θεωρείται έτος κλειδί καθώς ετέθησαν οι βάσεις για τη Νατοϊκή παρουσία στη χώρα και ως συνέπεια ψυχράνθηκαν οι σχέσεις με το Ιράν, οι εμπορικές συναλλαγές σημείωσαν κατακόρυφη πτώση. Στις αρχές του '00 τα συμφέροντα των δύο χωρών που συγκρούονται για τον ορυκτό πλούτο της Κασπίας θάλασσας οδηγούν σε αμοιβαία καχυποψία. Το Αζερμπαϊτζάν δηλώνει ενδιαφέρον για φυσικό αέριο από το Ιράν, κυρίως για να σπάσει το ρωσικό μονοπώλιο και να καλύψει ζωτικές ανάγκες του.

Το 2001 η δήλωση του Προέδρου του Αζερμπαϊτζάν ότι η χώρα είναι ανοιχτή στην εγκατάσταση Νατοϊκής ή Τουρκικής βάσης οδηγεί σε περαιτέρω ψύχρανση των σχέσεων με το Ιράν, το οποίο φαίνεται να υποκίνησε την Αζερική αντιπολίτευση για να εναντιωθεί στους σχεδιασμούς του φιλότουρκου Προέδρου Αλιέφ. Η ένταση που δημιουργήθηκε στη χώρα έδωσε στο Ιράν την ευκαιρία να επέμβει παρέχοντας ανθρωπιστική βοήθεια και προσπαθώντας να προωθήσει τη συνεργασία στα θέματα ενέργειας. Εν τέλει η παρέμβαση των ΗΠΑ οδηγεί στην ακύρωση των συνομιλιών με την Αρμενία και στη στροφή του Αζερμπαϊτζάν στη λύση. Ένταση μεταξύ των δύο

¹ www.cere.gr/upload/IRAN-CAUCASUS.pdf

χωρών προκαλεί και η μονομερής πράξη του Αζερμπαϊτζάν να προχωρήσει σε συμφωνίες με δυτικές εταιρίες στη Κασπία προτού επιλυθεί το νομικό καθεστώς της.

Το 2002 πληθαίνουν οι επαφές αντιπροσώπων μεταξύ των δύο χωρών. Γίνεται προσπάθεια σύσφιξης των οικονομικών σχέσεων και γι' αυτό το Ιράν ανοίγει ένα ακόμα εμπορικό πέρασμα. Σημαντική κρίνεται η επιδίωξη διεύρυνσης του πεδίου των εμπορευόμενων προϊόντων, κυρίως μετά την εφ' όλης της ύλης συνάντηση κορυφής, η οποία έχει σκοπό να αναστρέψει το ψυχρό κλίμα που επικρατεί στις σχέσεις των δύο χωρών και εγκαινιάζεται συνεργασία για την από κοινού πάταξη της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και του εμπορίου ναρκωτικών. Γίνονται επανειλημμένα συμφωνίες που ρυθμίζουν πολλές από τις διμερές εκκρεμότητες.

Το 2003 το Ιράν σε μία «επίθεση φιλίας» δηλώνει ότι θεωρεί την ασφάλεια του Αζερμπαϊτζάν ως προσωπική του ασφάλεια και προχωράει σε επενδύσεις αξίας 90 εκατ. \$ στην ενέργεια και στις υποδομές του Αζερμπαϊτζάν. Όμως η επίσκεψη του υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ επισκιάζει το φιλικό κλίμα. Οι σχέσεις για τα δύο επόμενα χρόνια στηρίζονται στη προσπάθεια επίλυσης του καθεστώτος της Κασπίας και ενίσχυσης του εμπορίου.

Ενώ από το 2006 το Αζερμπαϊτζάν προτίθεται του να διπλασιάσει τις εισαγωγές φυσικού αερίου από το Ιράν, το οποίο δηλώνει ενδιαφέρον για τη δημιουργία μεγάλου υδροηλεκτρικού σταθμού. Η πρώτη ομάδα φιλίας σε επίπεδο βουλευτών μεταξύ των δύο χωρών συστήνεται και η μικτή επιτροπή διεύθυνσης μεταφορών συγκαλείται για πρώτη φορά. Το Αζερμπαϊτζάν αντιδρά στη πρόθεση της διεθνούς κοινότητας να επιβάλλει κυρώσεις στο Ιράν, επικαλούμενο το κίνδυνο αποσταθεροποίησης της περιοχής. Το Ιράν αποστέλλει αντιπροσωπεία στο Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργία για να προωθήσουν τις διμερές σχέσεις του με αυτές τις χώρες, κυρίως στο τομέα του εμπορίου. Οι Ιρανοί έχουν επενδύσει από το 1993 μέχρι το 2005 πάνω από 350 εκατ.\$. Το Αζερμπαϊτζάν προχωράει σε σύναψη συμφωνίας εναρμόνισης του εσωτερικού του δικαίου με το ευρωπαϊκό και υπογράφει ενεργειακή συμφωνία με την Ε.Ε. Το Ιράν προχωράει σε υπογραφή στρατιωτικής συμφωνίας με το Αζερμπαϊτζάν, κυρίως σε θέματα τεχνολογίας.

Το 2007, συνεχίζονται με τον ίδιο τρόπο οι σχέσεις των δύο κρατών, αν και το Αζερμπαϊτζάν δέχεται σημαντικές προτάσεις στρατιωτικού περιεχομένου από τη Ρωσία. Από τον εκπρόσωπο της κυβέρνησης του Ιράν ακούγεται ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είναι στο υψηλότερο σημείο από οποιαδήποτε άλλη φορά ενώ σε αυτό φαίνεται να έχει συμβάλει η συμμετοχή κρατικής εταιρίας του Ιράν στη μεγαλύτερη κοινοπραξία εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου (μαζί με κολοσσούς όπως η total, η BP και η Lukoil) ενώ φαίνεται να υποστηρίζει την εδαφική συνοχή του Αζ. θέτοντας σε κίνδυνο ακόμα και τις ισχυρότατες σχέσεις με την Αρμενία. Επίσης Αζέροι αξιωματούχοι έχουν δηλώσει ότι δε πρόκειται να παρέχουν διευκολύνσεις σε τυχόν ενέργεια των ΗΠΑ κατά του Ιράν και γι' αυτό το θέμα έχει υπογραφεί συμφωνία μη εμπλοκής σε περίπτωση επίθεσης τρίτου κράτους. Στο ζήτημα της εκμετάλλευσης της Κασπίας το Ιράν ζητάει κάθε χώρα από τις πέντε που διεκδικούν τμήματα να πάρει ίσο μερίδιο, ενώ το Αζερμπαϊτζάν ζητάει μερίδιο αντίστοιχο της ακτογραμμής του. Η μεγάλη κοινότητα Αζέρων του Ιράν (περίπου 17 εκατ. Αζέροι) δε μπορεί να περνάει απαρατήρητη για το Αζερμπαϊτζάν και συμβάλλει στην υποβόσκουσα καχυποψία. Το Ιράν έχει προβεί σε συμφωνία παροχής φυσικού

αερίου με το Αζερμπαϊτζάν για την αυτόνομη περιοχή του Ναχιτσεβάν και έχει κάνει ειδικές ρυθμίσεις πληρωμής, γεγονός που εκτιμάει το Αζερμπαϊτζάν.²

Στη σύγκρουση μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν για το Ναγκόρνο Καραμπάχ, το Ιράν παρείχε διακριτική βοήθεια στην Αρμενία, παρά την αντίθεση της κοινής γνώμης. Και αυτό γιατί ήθελε να διατηρήσει το Αζερμπαϊτζάν σε κατάσταση σχετικής αδυναμίας, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία του να εκμεταλλευθεί τον τεράστιο φυσικό πλούτο που διαθέτει. Ένα αδύναμο Αζερμπαϊτζάν θα ήταν ευκολότερο να γίνει «όμηρος» του Ιράν.³ Όμως και μια πιθανή διάλυσή του θα εγκυμονούσε πολλούς κινδύνους γενικότερης περιφερειακής αστάθειας στη περιοχή με αρνητικά αποτελέσματα για το Ιράν. Αυτό οδήγησε την Τεχεράνη να καταδικάσει τις ενέργειες της Αρμενίας το 1993, όταν ο αρμενικός στρατός προωθήθηκε εντός του Αζερμπαϊτζάν, με την ταυτόχρονη προετοιμασία προσφυγικών καταυλισμών μέσα στο έδαφός του, για την αποφυγή προσφυγικού κύματος εντός του Ιράν.⁴ Ο Scott Ritter, πρώην πεζοναύτης των ΗΠΑ, υποστήριξε ότι οι ΗΠΑ επεξεργάστηκαν σχέδιο εισβολής στο Ιράν μέσω του Αζερμπαϊτζάν. Ως απάντηση το Ιράν διεξήγαγε εκτεταμένες στρατιωτικές ασκήσεις στα βορειοδυτικά σύνορά του.⁵

2. Αρμενία

Η Αρμενία και το Ιράν παρ' όλες τις πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές τους, είναι παραδοσιακά σύμμαχοι και διατηρούν στενές σχέσεις συνεργασίας, ζωτικής σημασίας για την Αρμενία. Ενώ υπάρχει προνομιακή οικονομική σχέση από το '07. Από το '98 διαφαίνεται ότι η συνεργασία τους είναι στρατηγικής σημασίας, υπεγράφησαν διμερείς συμφωνίες συνεργασίας πάντως είδους, ενώ η τριμερής συνεργασία με την Ελλάδα σε πολλά περιφερειακά ζητήματα, είναι μάλλον αποτέλεσμα του τουρκικού επεκτατισμού. Το Ιράν καλείται να μεσολαβήσει στο ζήτημα του Ναγκόρνο Καραμπάχ επανειλημμένα και οι συνομιλίες μεταξύ των δύο ενδιαφερομένων κρατών ξεκινούν το '99 με μεσολάβηση του Ιράν. Από τα τέλη του 2000 ενισχύονται οι διεθνείς επαφές της Αρμενίας, γεγονός που της δίνει μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογών. Το 2001 επαναπροσδιορίζεται και εμβαθύνεται η διμερής συνεργασία σε θέματα ασφάλειας, ενέργειας, μεταφορών και εμπορίου (οι εξαγωγές της Αρμενίας προς το Ιράν αγγίζουν το 20% επί του συνόλου), η Αρμενία καλεί το Ιράν να παίξει σημαντικότερο περιφερειακό ρόλο και να πάρει νέα πρωτοβουλία για το Ν. Καραμπάχ ενώ απορρίπτει αντίστοιχη πρόταση της Τουρκίας. Παρ' όλες τις πιέσεις και τις καταγγελίες των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν, η Αρμενία υπογράφει μαζί του τρία μνημόνια κατανόησης και το χαρακτηρίζει δύναμη σταθερότητας της ευρύτερης περιοχής. Στα επόμενα χρόνια οι επενδύσεις από το Ιράν σε θέματα ενέργειας αυξάνονται και εξειδικεύονται (ανανεώσιμες πηγές, οπτικές ίνες) και το '07 ολοκληρώνεται η κατασκευή του ιρανοαρμενικού αγωγού φυσικού αερίου, ενώ γίνεται προσπάθεια το αέριο αυτό να φτάσει στην Ευρώπη. Σήμερα οι δύο χώρες συζητούν την υπογραφή μίας διμερούς συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου, ενώ θα

² www.cere.gr/upload/IRAN-CAUCASUS.pdf

³ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 4.

⁴ Ο. π. σελ. 4.

⁵ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Τεύχος 10 (Μάρτιος-Απρίλιος 2006). Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Σελ. 5.

ξεκινήσει να εισάγετε ιρανικό αέριο στην Αρμενία σύντομα μέσω θυγατρικής της Gazprom. Η χώρα έχει κάνει πολλές κινήσεις για να ενισχύσει τις σχέσεις και το εμπόριο με το Ιράν αφού είναι μια τεράστια αγορά, όπου μπορεί να προωθήσει τα προϊόντα της, ενώ θεωρείται από πολλούς ως αντίβαρο στις επαφές του Αζερμπαϊτζάν με τη Τουρκία. Οι περισσότερες από τις ενεργειακές υποδομές της Αρμενίας οφείλονται σε ιρανικές επενδύσεις. Η Αρμενία μοιάζει να είναι η διέξοδος του Ιράν στο δημοκρατικό δυτικό κόσμο. Στρατιωτικής φύσεως συνεργασία συμφωνήθηκε το '07 Η αρμενική μειονότητα του Ιράν έχει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα και απολαμβάνει των ελευθεριών που απολαμβάνουν όλοι πολίτες της χώρας σε αντίθεση με όσα έχουν παρουσιαστεί από δυτικά ΜΜΕ.

Οι 400.000 Αρμένιοι του Ιράν αποτελούν συνδετικό κρίκο μεταξύ των δύο χωρών, έχοντας σημαντική πολιτιστική προσφορά, έχουν δικές τους λέσχες, εκκλησίες και σχολεία, συμμετέχουν στη βουλή της χώρας και έχουν συμμετάσχει σε όλους του πολέμους του Ιράν με τελευταίο τον πόλεμο Ιράν- Ιράκ, όπου κατεγράφησαν και Αρμένιοι μάρτυρες. Αποτελούν την απόδειξη για τη λύση της ανεκτικότητας του Ιράν απέναντι σε μη Μουσουλμάνους.⁶

3. Γεωργία

Οι δύο χώρες διατηρούν τυπικούς δεσμούς από τα τέλη της περιόδου Γιέλτσιν αλλά με τάσεις ενισχύσης. Υπογράφουν σύμφωνα κατανόησης πάνω σε διμερή, περιφερειακά και διεθνή ζητήματα αλλά και συμφωνίες συνεργασίας πάνω σε πολιτικά και οικονομικά θέματα αλλά και σε ζητήματα επιστήμης, ενέργειας, παιδείας μεταφορών και εμπορίου. Υπάρχει μικτή οικονομική επιτροπή των δύο χωρών που ρυθμίζει τις σχέσεις τους ενώ το Ιράν είναι για τη Γεωργία ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος. Το Ιράν τάσσεται υπέρ της ακεραιότητας της Γεωργίας με δηλώσεις υποστήριξης. Σίγουρα οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις ΝΑΤΟ-Γεωργίας έχουν υπάρξει τροχοπέδη στη θεμελίωση βαθύτερων σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Η επανάσταση των ρόδων αν και είχε σαφή φιλοδυτικό προσανατολισμό εξ αρχής στη συνέχεια η Γεωργία στράφηκε ξανά στο Ιράν ενισχύοντας τη συνεργασία στο εμπόριο τις μεταφορές και κάλεσε την Ισλαμική δημοκρατία να επενδύσει στις υποδομές της χώρας. Έχει, δε, δηλώσει ενδιαφέρον για ιρανικό αέριο από τον ιρανοαρμενικό αγωγό. Η μικτή οικονομική επιτροπή συνεδρίασε στα τέλη του 2007 μετά από δύο χρόνια. Ενώ η Γεωργία εναποθέτει μεγάλο μέρος της ελπίδας της για συνοχή της επικράτειας της στο Ιράν, έχοντας να αντιμετωπίσει την υποκινούμενη ένταση από τη Ρωσία στις δύο αυτόνομες επαρχίες της. Γίνεται φανερό ότι παρά τις πολιτικές διαφοροποιήσεις, η μοίρα των δύο χωρών είναι η στενή συνεργασία, βάσει γεωπολιτικών δεδομένων. Οι Γεωργιανοί του Ιράν, που ζουν σε οργανωμένες κοινότητες έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην ιστορία της χώρας ενώ η επίσκεψή του Σακασβίλι το 2004 έδειξε ότι εκτιμάει τις ελευθερίες που προσφέρει το Ιράν στους ομοεθνείς του. Δεν τίθεται επ' ουδενί ζήτημα αλυτρωτισμού.⁷

⁶ www.cere.gr/upload/IRAN-CAUCASUS.pdf

⁷ www.cere.gr/upload/IRAN-CAUCASUS.pdf

4. Συρία

Οι Ιρανοσυριακές σχέσεις ξεκίνησαν από τη έμμεση συνεργασία στο ζήτημα της Χεζμπολάχ. Το Ιράν χρηματοδοτεί και η Συρία υποστηρίζει πολιτικά τις επιχειρήσεις της τρομοκρατικής οργάνωσης εναντίον του Ισραήλ. Το 2006 οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία στρατιωτικής, η οποία προφανώς στοχεύει τον κοινό τους εχθρό, το Ισραήλ.⁸

Ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι σχέσεις των δύο κρατών χαρακτηρίζονται από αστάθεια, γιατί είναι ευάλωτες στις μεταβολές του διεθνούς περιβάλλοντος. Τα συμφέροντά τους αποκλίνουν όταν οι συνθήκες ασφαλείας είναι ευνοϊκές και συσπειρώνονται όταν προκύπτουν σοβαρές απειλές. Υπό το παραπάνω πρίσμα και η στρατιωτική συμφωνία του 2006 μπορεί να θεωρηθεί περιστασιακή, καθόσον δεν αφορούσε τη διεξαγωγή κοινών στρατιωτικών ασκήσεων ή τη δημιουργία βάσεων. Είναι περισσότερο μια εκδήλωση εξισορρόπησης με πολιτικές ή διακηρύξεις για ενότητα εναντίον του Ισραήλ και των ΗΠΑ.⁹

5. Τουρκία

Στην προσπάθειά της να αναδειχθεί σε ενεργειακό κόμβο, η Τουρκία θα πρέπει να αποκτήσει πρόσβαση στα ενεργειακά αποθέματα της περιφέρειάς της, δηλαδή να χρησιμοποιήσει το έδαφος της Ρωσίας ή την Κασπία Θάλασσα ή το Ιράν. Επειδή όμως η ρωσική επιλογή είναι ανέφικτη, λόγω πολιτικών περιορισμών και η δεύτερη απαιτεί την κατασκευή δαπανηρού υποβρυχίου αγωγού «Trans-Caspian Project».¹⁰

Η χρήση του Ιρανικού εδάφους είναι η περισσότερο οικονομική, είναι όμως περίπλοκη από πολιτικής πλευράς. Θα πρόσφερε στο Ιράν την ασφάλεια που χρειάζεται στον ενεργειακό τομέα και την οικονομική επιρροή που επιδιώκει στην Κεντρική Ασία, στη δε Τουρκία και στη Ευρώπη, μια εναλλακτική δίοδο για τη μεταφορά ενέργειας. Η πολιτική περιπλοκότητα του θέματος έγκειται στο ότι, για να προχωρήσει ένα τέτοιο πρόγραμμα προϋπόθεση είναι η βελτίωση των σχέσεων του Ιράν με τη Δύση. Δηλαδή ομάλυση των σχέσεων ΗΠΑ-Ιράν.¹¹

Παρόλα τα υπάρχοντα μέχρι σήμερα προβλήματα οι Τούρκοι αφήνουν να εννοηθεί ότι η ιρανική επιλογή δεν συνιστά ανέφικτο στόχο και αναμένουν να εκμεταλλευθούν την ευκαιρία. Γι' αυτό και έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον να διαδραματίσουν διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ Ουάσιγκτον-Τεχεράνης, όπως έχουν ήδη πράξει μεταξύ Ισραήλ-Συρίας.

Σύμφωνα με τον Πρόσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, στην Τουρκία «ασκούμε κριτική για το επίπεδο των σχέσεών της με το Ισραήλ. Ως γείτονες έχουμε ορισμένες διαφορές, όμως τα Κοινά συμφέροντα είναι πολύ περισσότερα από τις τυχόν διαφορές μας».¹² Το Ιράν και η Τουρκία συνεργάζονται στον ενεργειακό τομέα. Η συμφωνία του 1996, επί πρωθυπουργίας

⁸ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασιδή Γεώργιου. Σελ. 64.

⁹ Ο. π. σελ. 64.

¹⁰ STRATFOR (Strategic Forecasting), 04 Σεπτεμβρίου 2008

¹¹ Ο. π.

¹² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρόσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

Erbakan αφορούσε ένα αγωγό φυσικού αερίου που ξεκινούσε από το Ταμπρίζ του βορειοδυτικού Ιράν και έφθανε στην Άγκυρα. Ο αγωγός αυτός αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης ενεργειακής στρατηγικής της Τουρκίας να καταστεί ενεργειακός κόμβος. Η παραπάνω συμφωνία όμως δεν περιελάμβανε τη δυνατότητα μεταπώλησης, γι' αυτό και τροποποιήθηκε το 2004, κατά την επίσκεψη του Tayip Erdogan στη Τεχεράνη. Πάντως ο αγωγός δέχθηκε δύο επιθέσεις δολιοφθοράς από το PKK εντός του 2006 στο Agri και στο Barzagan.¹³

Το Ιράν διαθέτει έναν αγωγό φυσικού αερίου, μήκους 200 περίπου χιλ., ο οποίος συνδέεται με το Τουρκμενιστάν και έχει χωρητικότητα 10 δις. κυβικά μέτρα ετησίως. Επιδιώκει επίσης τη διεύρυνση της πρόσβασής του σε ενεργειακά αποθέματα στην Κεντρική Ασία. Ήδη έχει σχεδιαστεί ένας αγωγός φυσικού αερίου που θα ξεκινάει από το Τουρκμενιστάν, θα διασχίζει το ιρανικό έδαφος και στη συνέχεια θα διαπερνά την Τουρκία και θα καταλήγει στην ευρωπαϊκή αγορά. Στη περίπτωση που υλοποιηθεί αυτός ο αγωγός θα μπορεί να ικανοποιήσει τη ζήτηση σε ενέργεια στα Βόρεια της χώρας και επίσης να αποκομίσει τεράστια οικονομικά οφέλη.

6. Ισραήλ

Οι σχέσεις Ιράν-Ισραήλ, ήταν σε πολύ καλό επίπεδο την περίοδο διακυβέρνησης του Σάχη (Shah), παρόλο που το 1975 το Ισραήλ χρηματοδοτούσε Κούρδους στον πόλεμο εναντίον του Σάχη της Περσίας.¹⁴

Το 1985 κατά την διάρκεια της μυστικής συμφωνίας πώλησης όπλων από τις ΗΠΑ στο Ιράν «σκανδάλο Ιράν-Κόντρας», το Ισραήλ βοήθησε στη μεταφορά των όπλων στην Τεχεράνη, διαθέτοντας αριθμό αεροπλάνων. Ο αναλυτής Robert Parry, σημειώνει ότι, το Ισραήλ προέβη στην παραπάνω ενέργεια, ενδεχομένως γιατί το Ιράν είναι η μόνη μη αραβική χώρα στη περιοχή και υπάρχει η πιθανότητα στο μέλλον να γίνει ξανά σύμμαχος του Ισραήλ.¹⁵

Σήμερα όμως το Ιράν δεν αναγνωρίζει καν την ύπαρξη του κράτους του Ισραήλ, παρόλο που το 2003 με μυστικό έγγραφο προς την αμερικανική κυβέρνηση, προσφέρθηκε να κάνει ειρήνη με το Ισραήλ, όμως η κυβέρνηση των ΗΠΑ αρνήθηκε την πρόταση.¹⁶

Τον Οκτώβριο του 2005 ο Ιρανός Πρόεδρος Αχμαντινετζάντ είχε δηλώσει ότι το Ισραήλ «πρέπει να σβηστεί από το χάρτη». Δύο μήνες αργότερα, κατά τη διάρκεια της συνόδου του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης στη Μέκκα της Σαουδικής Αραβίας, δήλωσε ότι είναι άδικο να την πληρώνουν οι Παλαιστίνιοι και γενικά οι μουσουλμάνοι για την ενοχή που νοιώθουν οι Ευρωπαίοι για το θάνατο χιλιάδων αθώων Εβραίων. «...Ας μετεγκατασταθεί το Ισραήλ σε κάποιες γερμανικές και αυστριακές επαρχίες και τότε αναμφιβόλως το σύνολο του μουσουλμανικού κόσμου θα το υποστηρίξει», συνέχισε. Το ισραηλινό υπουργείο Εξωτερικών αντιδρώντας χαρακτήρισε τη δήλωση του Αχμαντινετζάντ ως «σκανδαλώδη και ρατσιστικού

¹³ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαι-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεώργιου. Σελ. 64.

¹⁴ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 01 Οκτ 2008, από τον καθηγητή κ. Ιωάννη Μάζη, με θέμα: «Υψηλή Στρατηγική: Κοράνι. Μορφές του Ισλάμ.»

¹⁵ www.globalissues.org/article/696/iran (Robert Parry, *The Bushes & the Truth About Iran*, Consortium News, September 21 2006)

¹⁶ www.globalissues.org/article/696/iran (Iran, Just Foreign Policy, Accessed October 1, 2006)

περιεχομένου» και επανέλαβε την «ανάγκης αντιμετώπισης του κινδύνου». Οι παραπάνω ακραίες δηλώσεις ευνοούν τις θέσεις των σκληροπυρηνικών στο Ισραήλ και «προετοιμάζουν καλύτερα το έδαφος» για τις θέσεις που προωθεί η ισραηλινή ηγεσία περί «αναγκαιότητας άμεσης και σκληρής αντιμετώπισης της επικίνδυνης ιρανικής ηγεσίας».¹⁷

Σύμφωνα με τον υπαρχηγό της Hezbollah, Sheikh Naim Qassem, η Οργάνωση θεωρεί ως ανώτατη αρχή τον πνευματικό αρχηγό και ανώτατο άρχοντα του Ιράν Ayatollah Khameni.¹⁸

Τον Δεκέμβριο του 2006 διοργανώθηκε στη Τεχεράνη ένα συνέδριο αρνητών του Ολοκαυτώματος.¹⁹ Το συνέδριο διοργανώθηκε από την ιρανική κυβέρνηση με τη συμμετοχή ακαδημαϊκών, όπως ο Γάλλος Ρομπέρ Φορισόν, που αμφισβητεί την γενοκτονία των Εβραίων από τους Ναζί. Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, το Ισραήλ είναι ένα τεχνητό κατασκεύασμα, γι' αυτό και το Ιράν προτείνει δημοψήφισμα των πραγματικών κατοίκων της περιοχής για το παλαιστινιακό.²⁰

Το αμεσότερα απειλούμενο από τις πυρηνικές φιλοδοξίες των Αγιατολάδων κράτος είναι αναμφίβολα το Ισραήλ. Μέχρι στιγμής, το Ισραήλ παρακολουθεί από τα παρασκήνια τα διπλωματικά δρώμενα περί το Ιρανικό, εναποθέτοντας τις ελπίδες του για την αποτροπή της πυρηνικοποίησης του ισλαμικού καθεστώτος της Τεχεράνης στον Αμερικανό σύμμαχό του. Αρκετοί αναλυτές εκτιμούν ότι το Ισραήλ θα επιχειρήσει να καταστρέψει τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν, με αεροπορική ή πυραυλική επιδρομή, χωρίς τη βοήθεια των ΗΠΑ. Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες του έγκυρου δικτύου ABC News, οι δύο «κόκκινες γραμμές» τους είναι:²¹

α. Η παραγωγή από το Ιράν εμπλουτισμένου ουρανίου κατάλληλου για κατασκευή πυρηνικού όπλου.

β. Η πολυσυζητημένη και πολυδιαφημιζόμενη απόκτηση από την Τεχεράνη της πιο σύγχρονης έκδοσης του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-300.

Σύμφωνα με τον Πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Yahya Ali, το Ιράν θέλει να ξαναγίνει μεγάλη αυτοκρατορία, γι' αυτό και «είναι αδύνατον να αποκτήσει το Ιράν πυρηνικά όπλα».²² Δημοσίευμα των «The Sunday Times»,²³ αναφέρει ότι, το Ισραήλ έχει ήδη σχεδιάσει την πιθανότητα επίθεσης εναντίον των βάσεων πυραύλων του Ιράν, καθώς και άλλους στόχους εντός του Ιράν. Έχει σχεδιάσει ακόμη και την προσβολή των πυρηνικών εγκαταστάσεων με τακτικά πυρηνικά όπλα

Στη διάσκεψη του ΟΗΕ για το ρατσισμό στην Ελβετία, ο πρόεδρος Αχμαντινετζάντ κατηγορήσε το Ισραήλ για «βάρβαρες πράξεις» και «εθνοκάθαρση» εις βάρος των Παλαιστινίων και ότι θα πρέπει να γίνει περισσότερη έρευνα για να τεκμηριωθούν τα ιστορικά στοιχεία που αφορούν το Ολοκαύτωμα. Στη συνέχεια από

¹⁷ www1.rizospastis.gr/story.do?id=3148517&publDate=9/12/2005

¹⁸ www.globalissues.org/article/696/iran

¹⁹ www.in.gr.

²⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

²¹ BBC, 04 Ιουλίου 2008, «Iran and Washington's Israeli option»

²² Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 23 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Yahya Ali, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ισραήλ».

²³ www.globalissues.org/article/696/iran

τη Τεχεράνη δήλωσε ότι το Ιράν έχει ζητήσει από την INTERPOL να συλληφθούν 25 «σιωνιστές εγκληματίες πολέμου».²⁴

7. Ιράκ

Οι κινήσεις του Ιράν προκαλούν ανησυχίες σε όλες τις αραβικές χώρες της περιοχής, τα καθεστώτα των οποίων βλέπουν το Ιράν ως απειλή για την περιφερειακή επιρροή τους, αλλά και για το εσωτερικό τους, ιδιαίτερα όσες έχουν μεγάλες σιιτικές μειονότητες.²⁵

Σύμφωνα με ορισμένους Ιρανούς αναλυτές, το Ιράν διαθέτει σήμερα τρεις γραμμές άμυνας:²⁶

α. Η Ρωσία και η Κίνα, που δεν θα αποδεχθούν οποιαδήποτε απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ για επιβολή οποιονδήποτε είδους κυρώσεων.

β. Η επιρροή που ασκεί το Ιράν στο Αφγανιστάν, στο Λίβανο και στο Ιράκ.

γ. Οι στρατιωτικές δυνατότητες στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η δυνατότητα προσβολής του Ισραήλ, εφόσον το Ιράν δεχθεί αμερικανική επίθεση κάθε μορφής.

Το Ιράκ, το οποίο κατά το 75% περίπου αποτελείται από Άραβες, έχει σήμερα πρόεδρο τον Κουρδικής καταγωγής Τζελάλ Ταλαμπανί, φιλο-ιρανικών αισθημάτων. Ο Ταλαμπανί είναι ο ηγέτης της «Δημοκρατικής Ένωσης του Κουρδιστάν», το οποίο επικρατεί στο νότιο τμήμα του ιρακινού Κουρδιστάν, ενώ στο βόρειο τμήμα επικρατεί το «Δημοκρατικό Κόμμα του Κουρδιστάν» του νυν Προέδρου του ημιαυτόνομου κρατιδίου κ. Ιντρίς Μπαρζανί.²⁷

Σύμφωνα με τον καθηγητή Ιωάννη Μάζη το Νεό Ιράκ είναι «συνομόσπονδο και τριεθνικό». Το σουνιτικό στοιχείο (Κούρδοι, Άραβες και Τουρκμένιοι) είναι αμιγές στο Βόρειο και Κεντρικό Ιράκ και είναι αναμεμιγμένο με το σιιτικό στοιχείο, το οποίο υπερισχύει στο Νότιο Ιράκ. Το σιιτικό στοιχείο από εθνοτικής πλευράς είναι αραβικό και αποτελεί το 60-62% του συνολικού πληθυσμού. Καταλαμβάνει το Νότιο-ανατολικό τμήμα του Ιράν, όπου και είναι απόλυτα ομοιογενές. Στο Νότιο-δυτικό τμήμα αναμιγνύεται σχεδόν ισομερώς με το αραβο-σουνιτικό στοιχείο.²⁸

Η Ιρανική «ήπια δύναμη» στο Ιράκ βασίζεται στις πολιτιστικές, θρησκευτικές και οικονομικές σχέσεις, ειδικά με το σιιτικό στοιχείο. Ο επικεφαλής σιίτης κληρικός στο Ιράκ είναι ο Ayatollah Ali Sistani, Ιρανικής καταγωγής. Επίσης Οι Ιρακινοί ακαδημαϊκοί σπουδάζουν στο κυριότερο πνευματικό κέντρο του Ιράν, στο Qom. Τέλος οι Ιρανοί επισκέπτονται κατά εκατοντάδες χιλιάδες από το 2003, τις ιερές πόλεις Najaf και Karbala.

Το Ιράν ασκεί μεγάλη επιρροή στα σιιτικά κόμματα του Ιράκ στο νότο. Το Ανώτατο Συμβούλιο για την Ισλαμική Επανάσταση (Supreme Council for Islamic

²⁴ Εφημερίδα ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, της 22 Απριλίου 2009.

²⁵ Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Middle East Bulletin, November 2008, Issue 13. The Gulf: Shifting alliances in quest for supremacy. The Shia Protocols: The Iranian project of Shiite proselytism. Σιιτικός πληθυσμός υπάρχει στη Σαουδική Αραβία (15%), Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (16%), Μπαχρέιν (61%), Κουβέιτ (30%), Υεμένη (47%), Ιράκ (62%), Λίβανος (41%), Αφγανιστάν (15%), Πακιστάν (20%) και Τουρκία (20%).

²⁶ Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 23 Μαΐου 2006

²⁷ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 135 της 28 Νοεμβρίου 2005. Άρθρο του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Γεωπολιτικές Όψεις του Κουρδικού Ζητήματος στο Νέο Ιράκ. Ερωτήματα για την Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική».

²⁸ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων (ΙΑΑ), τεύχος 135 της 28 Νοεμβρίου 2005. Άρθρο του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Γεωπολιτικές Όψεις του Κουρδικού Ζητήματος στο Νέο Ιράκ. Ερωτήματα για την Ελληνική Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική».

Revolution in Iraq – SCIRI) έχει πετύχει την συνένωση των μικρότερων шиιτικών κομμάτων υπό την ηγεσία του και έχει επαφές με τη Τεχεράνη. Η επιδίωξή του είναι η αυτονόμηση της περιοχής του νοτίου Ιράκ που να περιλαμβάνει τη Basra και τις ιερές πόλεις Najaf και Karbalaού.²⁹ Σημαντικό γεγονός αποτελεί το ότι το 40% των πετρελαίων του Ιράκ βρίσκονται στη περιοχή των шиιτών.

Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, οι ΗΠΑ έχουν κάνει πολλές προτάσεις για διάλογο σχετικά με το Ιράκ. «Έχουν μπει μέχρι το λαιμό στο βούρκο στο Ιράκ, γιατί εάν δεν είχαν μπει δεν θα έκαναν ποτέ πρόταση στο Ιράν για συνεργασία»,³⁰ επισημαίνει ο ανωτέρω διπλωμάτης.

8. Αφγανιστάν

Σύμφωνα με τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost,³¹ η γειτνίαση με το Αφγανιστάν αποτελεί «κόστος για το Ιράν». Ειδικά μετά το 2001 τα προβλήματα έχουν πολλαπλασιαστεί, καθόσον πενταπλασιάστηκε η παραγωγή ναρκωτικών στο Αφγανιστάν. Κάθε μέρα λαμβάνουν χώρα ένοπλες συγκρούσεις ιρανικών δυνάμεων ασφαλείας και ενόπλων τμημάτων στα σύνορα με το Αφγανιστάν. Τα τελευταία χρόνια έχουν εισέλθει στο Ιράν 3,5 εκατομμύρια μετανάστες από το Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Ο ίδιος δηλώνει ότι οι Ταλιμπάν είναι το πιο μισητό φαινόμενο της εποχής. Είναι η μεγαλύτερη απειλή της περιοχής και πριν την εισβολή των ΗΠΑ, το Ιράν είχε έρθει πολύ κοντά σε ανοικτό πόλεμο με τους Ταλιμπάν. Γι' αυτό και πιστεύει ότι οι ΗΠΑ και Ιράν έχουν κοινά συμφέροντα όσον αφορά το Αφγανιστάν.

Το Αφγανιστάν είναι όπως τον βούρκο, όσο πιο πολύ προσπαθείς να βγείς, τόσο πιο πού χώνεσαι μέσα. Ο πόλεμος με το Αφγανιστάν δεν είναι ένας συμβατικός πόλεμος. Οι Αφγανοί δεν έχουν τίποτε να χάσουν και οι μαχητές τους λένε: «Καίμε το ξύλο και τρώμε τις στάχτες», πώς να πολεμήσεις με τέτοιους πολεμιστές, αναρωτήθηκες ο εν λόγω διπλωμάτης.

9. Σαουδική Αραβία

Η Ιρανική Επανάσταση παραμένει ένα μοντέλο πολιτικο-θρησκευτικό αντίθετο με το μοντέλο της παρούσας εξουσίας στη Σαουδική Αραβία και του λοιπού αραβικού κόσμου. Σε συνδυασμό και με τη ρητορική των Ιρανών προς τον ισλαμικό κόσμο για ανατροπή των διεφθαρμένων φιλοδυτικών καθεστώτων, το μοντέλο του σημερινού Ιράν αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για την εσωτερική ισορροπία στη Σαουδική Αραβία, αν σκεφθεί κανείς ότι ο шиιτικός πληθυσμός της χώρας, που ανέρχεται στο 15%, βρίσκεται συγκεντρωμένος στην πλούσια σε πετρέλαιο ανατολική περιοχή της χώρας.

²⁹ Γεωστρατηγική. Τεύχος Νο 11. Μαί-Αυγ 2007. «Τουρκία, Ιράν, Συρία: Ανταγωνισμός και συγκλίσεις». Του Σαλαπασίδη Γεώργιου. Σελ. 58

³⁰ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

³¹ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 03 Μαρτίου 2009, από τον Πρέσβη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα κ. Mehdi Honardoost, με θέμα: «Κύριοι Στρατηγικοί Προσανατολισμοί του Ιράν».

Η Σαουδική Αραβία και Ιράν έχουν διαφορετικούς στόχους και σε ότι αφορά στην προσπάθειά τους να διαδραματίσουν κυρίαρχο ρόλο στη Μέση Ανατολή. Η Τεχεράνη θέλει να μειώσει την επιρροή των ΗΠΑ και το γεγονός ότι η Σαουδική Αραβία αποτελεί σύμμαχο-κλειδί για τους Αμερικανούς είναι εμπόδιο στα ιρανικά σχέδια. Στο Ιράκ, οι Σαουδάραβες υποστηρίζουν το σουνιτικό στοιχείο και επιθυμούν να αποτρέψουν πλήρη κυριαρχία των Σιιτών. Για το λόγο αυτό, οι Σαουδάραβες πίεσαν τους Αμερικανούς να κρατήσουν τους Ιρανούς έξω από το «παιχνίδι» του Ιράκ, χωρίς όμως επιτυχία.

10. Ρωσία

Η ανάδυση ενός ισχυρού Ιράν και πιθανόν στο μέλλον εξοπλισμένου με πυρηνικά όπλα, στα νότια της Ρωσικής Ομοσπονδίας και εγγύς του χώρου όπου διαβιούν εκατομμύρια μουσουλμανικών πληθυσμών, δεν είναι ότι το καλύτερο για τα στρατηγικά συμφέροντα της Μόσχας. Όμως μέχρι σήμερα οι σχέσεις των δύο χωρών είναι στενές, ιδιαίτερα στο οικονομικό και στο τεχνολογικό επίπεδο., κυρίως λόγω της απειλής της δυναμικής εμφάνισης των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή και ενδεχομένως μιας στρατιωτικής επιχείρησης των ΗΠΑ εναντίον του Ιράν, τύπου Ιράκ.

Η στάση της Ρωσίας στο Ιρανικό ζήτημα δεν είναι ενιαία, καθόσον: α) συμμετέχει στις διαπραγματεύσεις με την Τεχεράνη, β) συμπράττει στην επιβολή κυρώσεων κατά της τελευταίας, παρόλο που προσπαθεί για την κατά το δυνατόν επιβολή των ελαφρύτερων κυρώσεων και γ) είναι σταθερά αντίθετη σε κάθε ιδέα δυτικής στρατιωτικής επέμβασης. Στην ίδια δε αυτή εξισορροπητική στρατηγική λογική εντάσσεται και η πρότασή της να διεξάγει στο έδαφός της, για λογαριασμό του Ιράν, τον επίμαχο εμπλουτισμό ουρανίου. Μια πρόταση, που έχει μεν γίνει δεκτή από τους Δυτικούς, πλην όμως απορρίπτεται, μέχρι στιγμής, από τους Ιρανούς.³²

Στις αρχές του 2008 ο υφυπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, Alexander Kosyukon, σχολιάζοντας δοκιμή πυραύλου μεγάλου βεληνεκούς από το Ιράν δήλωσε ότι *«οποιαδήποτε ενέργεια σχετικά με τη δημιουργία ενός τέτοιου όπλου φυσικά ανησυχεί εμάς και άλλους. Ακόμα περισσότερο εφόσον προκαλεί υποψίες προς το Ιράν για την ενδεχόμενη επιθυμία του να κατασκευάσει πυρηνικό όπλο. Οι πύραυλοι με αυτό το βεληνεκές αποτελούν συνιστώσες παρόμοιων πυρηνικών συστημάτων»*.³³

Περισσότερο οδυνηρή για την Τεχεράνη είναι, όμως, η διαγραφόμενη μεταστροφή της Ρωσίας, η οποία λειτουργούσε, μέχρι τώρα, ως «κυματοθραύστης» των αμερικανικών πιέσεων για αυστηρότερες κυρώσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας και συνεργάζεται με το Ιράν για την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην πόλη Μπουσέρ. Η Ρωσία αποτελούσε μέχρι στιγμής τη μόνη ίσως υπολογίσιμη χώρα που υποστήριζε τόσο σθεναρά το δικαίωμα του Ιράν στην δημιουργία σταθμού πυρηνικής ενέργειας, ειδικά μετά τις επανειλημμένες διαβεβαιώσεις της ιρανικής κυβέρνησης ότι το πυρηνικό της πρόγραμμα και οι πρόοδοι της χώρας στη βαλλιστική τεχνολογία δε θέτουν σε κίνδυνο την παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα.

³² www.diplomatikoperiskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008)

³³ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Εβδομαδιαία Επισκόπηση του Κέντρου Ρωσίας και Ευρασίας. Τεύχος XIV, Δευτέρα 11 Φεβρουαρίου 2008.

Εκτιμάται ότι η Ρωσία, που θεωρείται υποστηρικτής των ιρανικών θέσεων, κατέφευγε στις παραπάνω δηλώσεις, για τους παρακάτω λόγους:³⁴

α. Η Μόσχα -θέλοντας και μη- με αυτήν της την κίνηση ενισχύει και δίνει δύναμη στις πιο μετριοπαθείς φωνές της πολιτικής σκηνής του Ιράν, υποβιβάζοντας και δυσχεραίνοντας, έτσι, ποικιλοτρόπως της θέση του προέδρου Ahmadinejad.

β. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε φυσικά να αναφέρουμε και την πιθανότητα η Μόσχα όντως να φοβάται την δημιουργία ενός πυρηνικού προγράμματος το οποίο τελικά μπορεί και να μην τόσο «ειρηνικό» όσο το παρουσιάζει η κυβέρνηση Ahmadinejad.

γ. Ίσως, λοιπόν, με αυτές τις αυστηρές προειδοποιήσεις και την σκληρή στάση το Κρεμλίνο να επιθυμεί να προλάβει τόσο τις επικρίσεις των Η.Π.Α και της Ε.Ε., όσο και να επιδείξει μια πολιτική μικρότερης ανοχής και μεγαλύτερου ελέγχου -οικονομικού και επιστημονικού- απ' ότι είχε μέχρι τώρα στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν.

Συμπερασματικά, η ρωσική πολιτική στο εν λόγω θέμα φανερώνει τα εξής:³⁵

α. Με αφορμή αυτή την ευαίσθητη –πολιτικά- συγκυρία και νιώθοντας βαθιά εκτεθειμένη από την προκλητική και αδιάλλακτη στάση της ιρανικής κυβέρνησης θέλει να ενισχύσει τις πιο μετριοπαθείς φωνές της πολιτικής ζωής του Ιράν με απώτερο σκοπό να πλήξει την ήδη κατακερματισμένη δημοτικότητα του Ιρανού προέδρου Ahmadinejad.

β. Με αυτή την ταχύτατη και αυστηρή της δήλωση η ρωσική πλευρά επιδιώκει, θα λέγαμε, «να καλύψει τα νώτα της» στα μάτια των Βρυξελλών και της Ουάσιγκτον που θα έσπευδαν για μια ακόμα φορά να την επικρίνουν.

γ. Το Κρεμλίνο έχοντας κουραστεί να λειτουργεί ως κυματοθραύστης των αμερικανικών πιέσεων, και -όπως φαίνεται- ανησυχώντας και το ίδιο τώρα πια για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, στοχεύει με αυτή του την κίνηση τόσο να επιδείξει μια πολιτική μικρότερης ανοχής, όσο και δηλώσει εμμέσως την επιθυμία για μεγαλύτερο έλεγχο του ίδιου στο πυρηνικό πρόγραμμα Ιράν.

11. Κίνα

Η Κίνα είναι από τις χώρες εκείνες τις οποίες δεν την ενοχλεί ιδιαίτερα η ύπαρξη ενός πυρηνικοποιημένου Ιράν. Γιαυτό και έχει ισχυρούς λόγους, τόσο γεωπολιτικούς, όσο και οικονομικούς, να αντιτίθεται σε μια δυτική στρατιωτική επίθεση στη περιοχή του Περσικού Κόλπου, καθώς ένα τέτοιο εγχείρημα, όχι μόνο συνεπάγεται μια ανεπιθύμητη επέκταση της αμερικανικής παρουσίας, αλλά και σχεδόν αναπόφευκτα θα διαταράξει την τροφοδότηση της κινεζικής αγοράς με ενέργεια.³⁶

Το Πεκίνο επειδή είναι μια αναδυόμενη μεγάλη δύναμη, αλλά και λόγω ευθύνης για τη σταθερότητα στη περιοχή της, τάσσεται υπέρ της ειρηνικής λύσης της διαμάχης Ιράν-ΗΠΑ/Δύσης. Γιαυτό και συμμετέχει στις σχετικές διαπραγματεύσεις,

³⁴ Ίδρυμα Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ.). Εβδομαδιαία Επισκόπηση του Κέντρου Ρωσίας και Ευρασίας. Τεύχος XIV, Δευτέρα 11 Φεβρουαρίου 2008.

³⁵ Ο. π.

³⁶ www.diplomatikoperiskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008)

συναινεί στην υιοθέτηση περιορισμένων διεθνών κυρώσεων και συγχρόνως αντιτάσσεται σταθερά στη στρατιωτική διευθέτηση του θέματος.³⁷

³⁷ www.diplomatikoperiskopio.com (Άρθρο του Γ. Ε. Σέκερη της 07 Ιουλ 2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ζ»

ΠΥΡΑΥΛΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΔΑΦΟΥΣ-ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΟΥ ΙΡΑΝ¹

ΠΥΡΑΥΛΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΒΕΛΗΝΕΚΕΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΠΤΗΤΙΚΗ ΔΟΚΙΜΗ	ΣΧΟΛΙΑ
Mushak-120/ Iran-130	Βασίζεται στον κινεζικό πύραυλο εδάφους-εδάφους CSS-8. Καύσιμα σε στερεά μορφή. Διάμετρος 0,45 μέτρα. Γόμωση 500kg.	130km	1990, με κινεζική βοήθεια.	Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.	Είναι δυνατή η εγχώρια κατασκευή του πυραύλου.
Mushak-160/ Fateh-110	Βασίζεται στον κινεζικό πύραυλο εδάφους-εδάφους DF-11A. Καύσιμα σε στερεά μορφή. Διάμετρος 0,45 μέτρα. Καύσιμα σε στερεά μορφή.	170km	1997, με κινεζική βοήθεια.	2 δοκιμές: α) 31 Μαΐου 2001. β) 6 Σεπτεμβρίου 2002.	Δεν έχουν δοθεί στη δημοσιότητα πληροφορίες για τα αποτελέσματα των δοκιμών. Είναι εφικτή η εγχώρια κατασκευή του.
Mushak-200/ Zelzal-2	Εκδοχή / παραλλαγή του πυραύλου Luna-M (Νατοϊκή ονομασία FROG-7). Μήκος 8.3 μέτρα. Διάμετρος 0,61 μέτρα. Γόμωση 600kg.	200km	Βρίσκεται υπό κατασκευή.	Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.	Ο πύραυλος Zelzal-2 παρουσιάστηκε σε διεθνή έκθεση οπλικών συστημάτων το 1999.
Shahab-1/ Scud-B	Πύραυλος με ένα όροφο. Καύσιμα σε υγρή μορφή. Μήκος 11 μέτρα. Διάμετρος 85-90 εκατοστά. Γόμωση 800kg.	300km	Το Ιράν αγόρασε πυραύλους Shahab-1 από τη Λιβύη και από τη Συρία τα έτη 1985-86, από τη Βόρειο Κορέα το 1987 και αργότερα ίσως και από τη Ρωσία.	Χρησιμο-ποιήθηκε ευρέως από το 1985 έως το 1988, κατά τη διάρκεια του πολέμου εναντίον του Ιράκ.	Ο πύραυλος Shahab-1 αποτελεί τον πυρήνα του πυραυλικού βαλλιστικού οπλοστασίου του Ιράν. Είναι δυνατή η εγχώρια κατασκευή των περισσότερων τμημάτων του πυραύλου.
Shahab-2/ Scud-C	Βασίζεται στον πύραυλο Scud-B και στον κινεζικό DF-61. Καύσιμα σε υγρή μορφή. Γόμωση 700 kg. Δύναται να μεταφέρει χημικά και βιολογικά όπλα.	500km	Το Ιράν αγόρασε για πρώτη φορά τον πύραυλο το 1990 από τη Β. Κορέα.	Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.	Ο Shahab-2 μπορεί πλέον να συναρμολογηθεί στο Ιράν με εισαγωγές ορισμένων τμημάτων του από το εξωτερικό .

¹ Τα στοιχεία του Πίνακα ελήφθησαν από το www.cere.gr/upload/KEIMENAPOLITIKHS (Το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν)

<p>Shahab-3/ Zelzal-3</p>	<p>Εκδοχή / παραλλαγή του βορειο-κορεατικού πυραύλου NoDong-1. Πύραυλος με έναν όροφο. Καύσιμα σε υγρή μορφή. Μήκος 15,2 μέτρα. Διάμετρος 1,2 μέτρα. Γόμωση 1.000kg.</p>	<p>1.300km</p>	<p>Οι πρώτες αποστολές πυραύλων Shahab-3 από τη Β. Κορέα προς το Ιράν «πάγωσαν» το 1993, ύστερα από πιέσεις των ΗΠΑ στην βορειο-κορεατική κυβέρνηση. Πάντως, το Ιράν είχε παραλάβει τουλάχιστον 10 πυραύλους έως το 1996. Η εγχώρια παραγωγή ξεκίνησε τον Μάιο του 2002.</p>	<p>9 δοκιμές: 22 Ιουλίου 1998 Σεπτέμβριος 1998 15 Ιουλίου 2000 21 Σεπτεμβρίου 2000 23 Μαΐου 2002 Ιούλιος 2002 4 Ιουλίου 2002 7 Ιουλίου 2003 11 Αυγούστου 2004</p>	<p>Η συγκεκριμένη πτητική δοκιμή πιθανότατα ήταν ανεπιτυχής Πτητική δοκιμή (δεν είναι γνωστές περισσότερες πληροφορίες) Επιτυχής δοκιμή Ανεπιτυχής δοκιμή Επιτυχής δοκιμή Ανεπιτυχής δοκιμή Επιτυχής δοκιμή Επιτυχής δοκιμή Τελική, επιτυχημένη δοκιμή</p>
<p>Shahab-4</p>	<p>Εκδοχή / παραλλαγή του βορειο-κορεατικού πυραύλου NoDong-2 και του σοβιετικού SS-4. Καύσιμα σε υγρή μορφή. Γόμωση 1.000kg.</p>	<p>2.000km</p>	<p>Η κατασκευή του πυραύλου ξεκίνησε με ρωσική και κινεζική βοήθεια.</p>	<p>Δεν έχει πραγματοποιηθεί ουδεμία πτητική δοκιμή.</p>	<p>Η εγχώρια κατασκευή του πυραύλου με βοήθεια από το εξωτερικό είχε ανακοινωθεί τον Αύγουστο του 2000. Όμως το Νοέμβριο του 2003 ανακοινώθηκε η διακοπή των εργασιών κατασκευής του Shahab-4.</p>
<p>Shahab-5/ Kosar</p>	<p>Εκδοχή / παραλλαγή του βορειο-κορεατικού πυραύλου Taero Dong 1 και Taero Dong 2. Πύραυλος με δύο όροφοις. Καύσιμα σε υγρή μορφή.</p>	<p>3.500-5.500km</p>	<p>Σύμφωνα με πληροφορίες που είδαν το φως της δημοσιότητας το 1995 και το 1996, το Ιράν είχε ξεκινήσει πειράματα για την κατασκευή του Shahab-5. Όμως, αυτές οι πληροφορίες ουδέποτε επιβεβαιώθηκαν και μάλλον είναι εσφαλμένες.</p>	<p>Δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία πτητική δοκιμή.</p>	<p>Δεν έχει ξεκινήσει ακόμη η κατασκευή του πυραύλου και δεν αναμένεται να συμβεί κάτι τέτοιο βραχυπρόθεσμα.</p>



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Η»

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Επίπεδα της Στρατηγικής Σκέψης¹

1. **Το τεχνικό:** Ασχολείται με τις προδιαγραφές και την κατασκευή των διαφόρων υλικών μέσων (π.χ. «αντιαρματικοί πύραυλοι», «φορητά», κλπ).
2. **Το τακτικό:** Εξετάζει τους τρόπους και παράγοντες που επηρεάζουν μία τοπική σύγκρουση συγκεκριμένου είδους (π.χ. «τακτικές πεζικού», «τακτικές ορεινού πολέμου», «τακτικές τεθωρακισμένων», κλπ).
3. **Το επιχειρησιακό:** Αφορά τη διεξαγωγή μιας μάχης στο σύνολό της. Στα πλαίσιά της μπορεί να εκτυλίσσονται συγχρόνως δεκάδες τακτικές εμπλοκές, διαφορετικής φύσης, σκοπιμότητας και έκβασης.
4. **Το στρατηγικής θεάτρου επιχειρήσεων:** Ασχολείται με τη διεξαγωγή ενός συνόλου μαχών και άλλων επιχειρήσεων (π.χ. εφοδιασμός) σε μία ευρύτατη γεωγραφική περιοχή, το αφορούν δε και οι πολιτικές επιπτώσεις τους.
5. **Της υψηλής στρατηγικής:** Αυτό είναι και το ανώτατο επίπεδο στρατηγικής, στο οποίο αποδίδουν τα τελικά αποτελέσματά τους, όλα τα προαναφερθέντα χαμηλότερα επίπεδα στρατηγικής. Εδώ είναι έντονη η αλληλεπίδραση της στρατιωτικής ισχύος (ή της έλλειψής της) με τις άλλες πλευρές της συνολικής δραστηριότητας ενός κράτους, όπως είναι η διπλωματία, η ικανότητα έγκαιρης συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, η οικονομία, η ερευνητική και επιστημονική δραστηριότητα, η προπαγάνδα, κλπ.

Άμεση-Έμμεση Προσέγγιση²

Άμεση Προσέγγιση (direct approach): Η κατεύθυνση της προσπάθειας στο κέντρο βάρους του αντιπάλου. Ενδείκνυται στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής (Grand Strategy), αλλά και της στρατιωτικής στρατηγικής.

Έμμεση Προσέγγιση (indirect approach): Η παράκαμψη των ισχυρών σημείων του εχθρού και η αποφυγή της κατατριβής των φίλιων δυνάμεων (γραμμή ήσσονος αντιστάσεως). Ενδείκνυται στο επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο.

Αποτροπή

Η αποτροπή στην πρωτόγονη μορφή της, αναφέρεται στην απειλή ανταπόδοσης της βίας, με σκοπό να εμποδίσει τον αντίπαλο να χρησιμοποιήσει βία πρώτος³. Σήμερα όμως θεωρούμε ως **Αποτροπή (deterrence)** τη διατήρηση του

¹ Οι ορισμοί ελήφθησαν από το βιβλίο του καθηγητή της ΣΕΘΑ και του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κολιόπουλου Κωνσταντίνου με τίτλο «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», των εκδόσεων Ποιότητα. 2008, Αθήνα.

² Ο. π.

³ Ήφαιστος Παναγιώτης - Πλατιάς Αθανάσιος, 1992. *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 66.

status quo με την απειλή χρήσης βίας.⁴ Κατά τον Γλαύκωνα «εκείνοι που κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να αποφεύγουν τις αδικίες των άλλων, ούτε και οι ίδιοι να αδικούν, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι είναι συμφερότερο να συμφωνήσουν μεταξύ τους μήτε να αδικούν μήτε να αδικούνται». Αυτή είναι κατά τον Κουσκουβέλη Ηλία και η ουσία της αποτροπής.⁵ Στα πλαίσια της αποτροπής η απειλή ανταπαντάται ή εξισορροπείται μόνο με άλλη απειλή, γιατί απλά εκείνος που επιδιώκει πόλεμο δεν επιθυμεί απαραίτητα και τη νίκη με το οποιοδήποτε κόστος.⁶

Πειθαναγκασμός (compellence): Η αλλαγή του status quo με την απειλή χρήσης βίας. Στα πλαίσια του πειθαναγκασμού εξετάζουμε και την περίπτωση της χρήσης βίας για την επαναφορά στην πρότερη κατάσταση (status quo ante), εάν καταρρεύσει η αποτροπή, χωρίς όμως να καταφύγουμε σε πόλεμο.

Θεμελιώδες στοιχείο της αποτροπής και του πειθαναγκασμού είναι η αξιοπιστία τους (credibility), η οποία προϋποθέτει όχι μόνο την ύπαρξη των κατάλληλων μέσων και της θέλησης πραγματοποίησής της, αλλά και τη γνώση από τον αντίπαλο ότι υπάρχουν και τα μέσα και η θέληση για τη χρησιμοποίησή τους.

Μορφές αποτροπής:

1. Αποτροπή μέσω παρουσίας (deterrence by presence).
2. Αποτροπή μέσω άμυνας (deterrence by defense): Είναι η αποτροπή που επιδιώκεται μέσω διατήρησης ισχυρών και αξιόπιστων αμυντικών δυνατοτήτων.
3. Αποτροπή μέσω άρνησης του αντιπάλου (deterrence by denial): είναι η αποτροπή που αποσκοπεί να εμποδίσει τον αντίπαλο να αποκομίσει οφέλη, άσχετα από τη ζημιά που θα υποστούμε εμείς,
4. Αποτροπή μέσω αντιποίνων (deterrence by retaliation): είναι η αποτροπή που επιδιώκεται μέσω επαπειλούμενης αντίδρασης σε διαφορετικό χώρο και ενδεχομένως σε διαφορετικό χρόνο ή με διαφορετικό τρόπο από τους αντίστοιχους της εχθρικής προσβολής που θέλουμε να αποτρέψουμε.

Είδη αποτροπής:

1. Εθνική αποτροπή. Είναι η αποτροπή που επιτυγχάνεται αποκλειστικά με εθνικά μέσα.
2. Διεθνής αποτροπή. Είναι η αποτροπή που επιτυγχάνεται μέσω τρίτων.
3. Προεκτεινόμενη αποτροπή (extended deterrence). Είναι η άλλη όψη της διεθνούς αποτροπής και συνίσταται στην αποτροπή εχθρικών προσβολών εναντίον τρίτων.
4. Ενδοπολεμική αποτροπή (intra-war deterrence). Είναι η αποτροπή που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια ενός πολέμου και συνίσταται στο ότι ο αντίπαλος αποτρέπεται να προβεί σε κλιμάκωση.
5. Μίνιμουμ αποτροπή (minimum deterrence) ή πεπερασμένη αποτροπή (finite deterrence). Είναι έννοια της πυρηνικής στρατηγικής που

⁴ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 21.

⁵ Κουσκουβέλης Ηλίας, 2000. *Θεωρία διεθνών σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον ψυχρό πόλεμο*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 19.

⁶ Ο. π. σελ. 16.

συνίσταται στη διατήρηση ενός σχετικά μικρού πυρηνικού οπλοστασίου το οποίο είναι στραμμένο αποκλειστικά εναντίον των εχθρικών πόλεων.

Στο διεθνή χώρο κάνουμε λόγο για: α) **άμεση αποτροπή**, όταν τουλάχιστον η μία πλευρά προετοιμάζεται για να ενεργήσει ένοπλη επίθεση, ενώ ο αντίπαλός της την απειλεί και β) **γενική αποτροπή**, όταν τα αντίπαλα κράτη διαθέτουν ένοπλες δυνάμεις, όμως κανένα δεν εξετάζει το ενδεχόμενο να διενεργήσει ένοπλη επίθεση. Δηλαδή υπάρχουν οι δυνατότητες (capabilities) για επίθεση, όμως δεν υπάρχουν οι προθέσεις (intentions).

Αξιοπιστία αποτροπής:

Η αξιοπιστία της αποτροπής είναι συνάρτηση των παρακάτω παραγόντων:⁷

- α. Ποσοτική και ποιοτική επάρκεια πολεμικών μέσων.
- β. Αξιόμαχη στρατιωτική Ηγεσία.
- γ. Επεξεργασμένα επιτελικά σχέδια.
- δ. Οικονομική υποδομή υποστήριξης.
- ε. Εθνική συναίνεση όσον αφορά το εθνικό συμφέρον.
- στ. Εθνικό φρόνημα.
- ζ. Ικανή, αξιόπιστη και σοβαρή πολιτική ηγεσία.
- η. Σταθερότητα και συνέπεια πολιτικών και στρατιωτικών στόχων, ανεξάρτητα από εσωτερικές πολιτικές διακυμάνσεις.
- θ. Πλήρης συνεργασία πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας.
- ι. Πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις υποστήριξης γύρω από τους εξωτερικούς στόχους και το αμυντικό δόγμα.
 - ια. Αποδεδειγμένη αποφασιστικότητα και ετοιμότητα προάσπισης των ζωτικών εθνικών συμφερόντων.
 - ιβ. Εξωτερικές διασυνδέσεις και συμμαχίες.
 - ιγ. Διπλωματική υπηρεσία υψηλής ποιοτικής στάθμης.
 - ιδ. Η φήμη της χώρας ως προς τις παρελθούσες επιδόσεις της να αποτρέπει τους αντιπάλους της.
 - ιε. Το επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης της χώρας.
 - ιστ. Η πολεμικής της βιομηχανία.
 - ιζ. Η συμμετοχή σε στρατιωτικά σύμφωνα και γενικά οι συμμαχίες της χώρας κ.λπ.

Η Πυρηνική αποτροπή θα αναπτυχθεί στη συνέχεια μαζί με τα πυρηνικά όπλα.

Πυρηνικά Όπλα⁸

«**Πυρηνική επιλογή**» (nuclear option): Η δυνατότητα απόκτησης πυρηνικών όπλων σε λιγότερο από ένα έτος μετά τη λήψη της σχετικής απόφασης.

⁷ Ηφαιστος Παναγιώτης - Πλατιάς Αθανάσιος, 1992. Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 83.

⁸ Οι ορισμοί ελήφθησαν από το βιβλίο του καθηγητή της ΣΕΘΑ και του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κολιόπουλου Κωνσταντίνου με τίτλο «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», των εκδόσεων Ποιότητα. 2008, Αθήνα.

Τρεις είναι οι προϋποθέσεις για τη διατήρηση **πυρηνικού οπλοστασίου**:

α. Απόκτηση

Για την απόκτηση η πρώτη κλασική μέθοδος είναι ο εμπλουτισμός του ουρανίου, δηλαδή η διαδικασία με την οποία το ποσοστό του U235 αυξάνεται, ώσπου να φθάσει το 90% και άνω της διαθέσιμης ποσότητας ουρανίου. Η δεύτερη μέθοδος είναι και ο καθαρισμός του πλουτωνίου, που είναι η διαδικασία με την οποία το πλουτώνιο αφαιρείται από τα υπόλοιπα κατάλοιπα των πυρηνικών αντιδραστήρων.

β. Επιβιωσιμότητα

Ο συνηθέστερος τρόπος είναι η αύξηση του αριθμού των πυρηνικών όπλων και η ύπαρξη πυρηνικών όπλων στη ξηρά στη θάλασσα και στον αέρα, δηλαδή η ύπαρξη της **πυρηνικής τριάδας**. Άλλα μέτρα είναι η διασπορά, η απόκρυψη και η κινητικότητα των όπλων και των συστημάτων μεταφοράς τους, η σκλήρυνση των σιλό τους και τέλος ο αυξημένος βαθμός ετοιμότητάς τους.

γ. Διεσδυτικότητα

Μέχρι σήμερα δεν έχει εφευρεθεί αποτελεσματική αντιπυραυλική άμυνα, άρα η διεσδυτικότητα των πυρηνικών όπλων είναι σχεδόν εξασφαλισμένη

Counterforce and Countervalue Πυρηνικά Όπλα

Counterforce: Αυτά που είχαν ως στόχο τα πυρηνικά όπλα του εχθρού.

Countervalue: Αυτά που είχαν ως στόχο τις πόλεις του εχθρού.

Ηγετικό Όπλο

Σύμφωνα με τον Fuller, στη σημερινή εποχή, τα πυρηνικά όπλα αποτελούν κλασική περίπτωση ηγετικού όπλου (**master weapon**), δηλαδή όπλου που μονοπωλεί τη μαχητική δύναμη.

Βαλλιστικός Πύραυλος

Βαλλιστικός πύραυλος είναι ο πύραυλος που μετά την παύση της προωθητικής του δύναμης κινείται μόνο υπό την επίδραση της βαρύτητας και της αεροδυναμικής αντίστασης. Οι βαλλιστικοί πύραυλοι που είναι τοποθετημένοι στην ξηρά χωρίζονται σε:

α. Διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (Intercontinental Ballistic Missiles – ICBM), οι οποίοι έχουν βεληνεκές άνω των 5.500 χιλιομέτρων.

β. Βαλλιστικούς πυραύλους μέσου βεληνεκούς (Intermediate-Range Ballistic Missiles – IRBM), οι οποίοι έχουν βεληνεκές μεταξύ 1.000 και 5.000 χιλιομέτρων.

γ. Βαλλιστικούς πυραύλους μικρού βεληνεκούς (Short-Range Ballistic Missiles – SRBM), οι οποίοι έχουν βεληνεκές έως 1.000 χιλιόμετρα.

Οι βαλλιστικοί πύραυλοι που εκτοξεύονται από υποβρύχια (Submarine-Launched Ballistic Missiles – SLBM), έχουν βεληνεκές από 2.000 έως και πάνω από 11.000 χιλιόμετρα και θεωρούνται ως το ασφαλέστερο ίσως σκέλος της πυρηνικής τριάδας.

Πύραυλος Κρούζ

Ο **Πύραυλος κρούζ** (cruise missile) είναι κατευθυνόμενος πύραυλος με αυτόνομο σύστημα πλεύσης που του επιτρέπει να πετά σε χαμηλό ύψος, ανάλογα με τη μορφολογία του εδάφους, αποφεύγοντας έτσι την ανίχνευσή του από τα ραντάρ. Χαρακτηρίζεται από μεγάλη ακρίβεια στόχευσης, μπορεί να εκτοξευθεί από την ξηρά, τη θάλασσα ή τον αέρα και έχει βεληνεκές που ξεκινά από μερικά χιλιόμετρα και φτάνει τις πολλές χιλιάδες χιλιόμετρα.

Πυρηνική Αποτροπή

Προϋπόθεση εφαρμογής της Πυρηνικής Αποτροπής είναι η δημιουργία πυρηνικού οπλοστασίου. Υπάρχει μια σειρά από κίνητρα στην απόφαση μιας χώρας να προχωρήσει στην κατασκευή πυρηνικών όπλων, τα οποία κατά σειρά αξιολόγησης είναι τα παρακάτω:⁹

- α. Πυρηνικός κίνδυνος από αντίπαλη χώρα.
- β. Εκκολαπτόμενος πυρηνικός κίνδυνος.
- γ. Συντριπτική συμβατική υπεροχή αντίπαλης χώρας.
- δ. Φιλοδοξία για την ανάδειξη σε σημαντική δύναμη τοπικής εμβέλειας.
- ε. Επιδίωξη στρατιωτικής υπεροχής.
- στ. Εκβιασμός (μη πυρηνικής) αντίπαλης χώρας.
- ζ. Γεωγραφική συγγένεια με περιοχή που χαρακτηρίζεται από τάσεις διάδοσης των πυρηνικών όπλων.
- η. Καλύτερευση της διαπραγματευτικής θέσης μέσα σε έναν αμυντικό συνασπισμό.
- θ. Επιδίωξη πολιτικής και στρατιωτικής ανεξαρτησίας.
- ι. Επιδίωξη διεθνούς αναγνώρισης.
- ια. Επίδειξη τεχνολογικού εκσυγχρονισμού.
- ιβ. Ενδυνάμωση του ηθικού στο εσωτερικό της χώρας.
- ιγ. Μείωση των (συμβατικών) αμυντικών δαπανών.

Αρχές του Πολέμου

Οι Αρχές του πολέμου (principles of war) είναι οι βασικές αρχές που θεωρείται ότι έχουν οδηγήσει σε επιτυχία στις μάχες και στους πολέμους, ανά τους αιώνες. Αυτές είναι:

1. Αντικειμενικός Σκοπός (ΑΝΣΚ).
2. Επιθετικό πνεύμα.
3. Συγκέντρωση.
4. Οικονομία δυνάμεων.
5. Ελιγμός.
6. Ενότητα διοικήσεως.

⁹ Πλατιάς Αθανάσιος, 1986. Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ. 199.

7. Ασφάλεια.
8. Αιφνιδιασμός.
9. Απλότητα.
10. Ηθικό.

Δίλημμα Ασφαλείας (security dilemma): Είναι η κατάσταση που προκαλείται από το γεγονός ότι πολλά από τα μέσα με τα οποία ένα κράτος προσπαθεί να αυξήσει την ασφάλειά του μειώνουν την ασφάλεια των άλλων κρατών. Εδώ έχουμε και ένα από τα σημεία στα οποία δέχεται μεγάλη κριτική ο πολιτικός ρεαλισμός από τη φιλελεύθερη σχολή σκέψης των διεθνών σχέσεων.

Εκμηδένιση και Εξουθένωση¹⁰

Στρατηγική της εκμηδένισης (annihilation): Αποσκοπεί στην καταστροφή των ΕΔ του αντιπάλου μέσω αποφασιστικής μάχης.

Στρατηγική της εξουθένωσης (exhaustion): Εκτός από τη μάχη δίνει έμφαση και στον οικονομικό παράγοντα (οικονομική βλάβη στον αντίπαλο).

Σχόλιο: Στον Clausewitz ο όρος «εκμηδένιση» αναφέρεται αποκλειστικά στις εχθρικές ΕΔ και δεν σημαίνει αναγκαστικά τη φυσική τους εκμηδένιση, αλλά μάλλον την περιαγωγή τους σε μια κατάσταση όπου «δεν μπορούν να συνεχίσουν τον ένοπλο αγώνα».¹¹

Έλεγχος Εξοπλισμών

Έλεγχος Εξοπλισμών (arms control): Είναι τα σχέδια, οι ρυθμίσεις ή οι διαδικασίες, που εδράζονται σε ρητή ή σιωπηρή συμφωνία και αναφέρονται σε αριθμούς, τύπους και χαρακτηριστικά λειτουργίας οπλικών συστημάτων. Έχουμε δύο κατηγορίες:

Μείωση Εξοπλισμών (arms reduction)

Περιορισμός Εξοπλισμών (arms limitation)

Επίθεση και Άμυνα

Επίθεση: Η χρήση βίας για την αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης. Χαρακτηριστικά της επίθεσης:

- Το πρώτο πλήγμα.
- Η κατάληψη του εδάφους.
- Η κατάκτηση ή καταστροφή κάποιου αντικειμένου.
- Η καταστροφή των εχθρικών ΕΔ.

Άμυνα: Η χρήση βίας για τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης. Χαρακτηριστικά της άμυνας:

- Το δεύτερο πλήγμα
- Η διατήρηση του εδάφους

¹⁰ Οι ορισμοί ελήφθησαν από το βιβλίο του καθηγητή της ΣΕΘΑ και του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κολιόπουλου Κωνσταντίνου με τίτλο «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», των εκδόσεων Ποιότητα. 2008, Αθήνα.

¹¹ Κονδύλης Παναγιώτης, 1999. *Θεωρία του Πολέμου*. Θεμέλιο, Αθήνα. Σελ. 136.

- Η διατήρηση κάποιου αντικειμένου
- Η καταστροφή των εχθρικών ΕΔ

Οι τεχνολογικές, οργανωτικές και τακτικές εξελίξεις παίζουν σημαντικό ρόλο γιατί άλλοτε ευνοούν την άμυνα και άλλοτε την επίθεση. Δηλαδή ανάλογα ευνοούν την αλλαγή ή τη διατήρηση του status quo.

Κλιμάκωση

Κλιμάκωση (escalation): Η ηθελημένη ή αθέλητη αύξηση στο εύρος ή στον βαθμό βίας μιάς σύγκρουσης. Έχουμε τη **σκάλα κλιμάκωσης (escalation ladder)** και τη λεγόμενη **οριζόντια κλιμάκωση (horizontal escalation)**.

Κρίση και Χειρισμός Κρίσεων¹²

Κρίση (crisis): Είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ των κυβερνήσεων δύο ή περισσότερων χωρών οι οποίες βρίσκονται σε σοβαρή σύγκρουση συμφερόντων. Είναι καταστάσεις όπου θεμελιώδεις αξίες βρίσκονται υπό απειλή, επικρέμεται ο κίνδυνος του πολέμου και υπάρχει πίεση χρόνου. Ο **Χειρισμός Κρίσεων** έχει τις παρακάτω διαστάσεις:

- α. Την πρόληψη.
- β. Τη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων, αποφεύγοντας όμως κλιμάκωση και πόλεμο.
- γ. Τη μεθοδική μετάβαση σε πόλεμο, εάν χρειαστεί.

Πόλεμος

Πόλεμος: Είναι η οργανωμένη βία που εξασκείται μεταξύ πολιτικών μονάδων, με σκοπό την επιβολή της θέλησης του νικητή επί του ηττημένου. Έχουμε τρία επίπεδα στα αίτια του πολέμου:

- α. Το ατομικό επίπεδο
- β. Το επίπεδο των κρατικών δομών
- γ. Το επίπεδο του διεθνούς συστήματος

Παρεμποδιστικός – Προληπτικός Πόλεμος

Είναι πόλεμοι που εξαπολύονται κατόπιν εκτίμησης ότι επίκειται εχθρική επίθεση και αποσκοπούν στη ματαίωσή της. Έχουν να κάνουν με την καταστροφή μιας δυνητικής πηγής απειλής, προτού η απειλή αυτή υλοποιηθεί. Η διαφορά τους είναι στον αναμενόμενο χρόνο υλοποίησης της απειλής.

Προληπτικός Πόλεμος (pre-emptive war): Η εχθρική επίθεση είναι θέμα εβδομάδων, ημερών και ωρών.

Παρεμποδιστικός Πόλεμος (preventive war): Η εχθρική επίθεση δεν είναι επικείμενη, αλλά πιο μακροπρόθεσμη. Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη ο

¹² Οι ορισμοί του παραρτήματος ελήφθησαν από το βιβλίο του καθηγητή της ΣΕΘΑ και του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κολιόπουλου Κωνσταντίνου με τίτλο «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», των εκδόσεων Ποιότητα. 2008, Αθήνα.

Πελοποννησιακός Πόλεμος ήταν παρεμποδιστικός πόλεμος. Εδώ έχει σημασία η ανάλυση του Παναγιώτη Κονδύλη για το «πρώτο πλήγμα», στο Επίμετρο του βιβλίου του «Η Θεωρία του Πολέμου».¹³

Το ισχύον δόγμα των ΗΠΑ, περί προληπτικού πολέμου, καλύπτει τόσο την περίπτωση του προληπτικού πολέμου όσο και την περίπτωση του παρεμποδιστικού πολέμου. Όμως επειδή ακριβώς ο προληπτικός πόλεμος θεωρείται πιο θεμιτός από ό,τι ο παρεμποδιστικός, οι ΗΠΑ προκρίνουν τη χρήση του όρου «προληπτικός πόλεμος».

Περιορισμένος πόλεμος (Limited war): Οι αντιμαχόμενοι επιδεικνύουν αυτοσυγκράτηση με στόχο να αποφευχθεί τυχόν ανεξέλεγκτη κλιμάκωση (περιορισμοί εξοπλισμών, ΜΟΕ).

Στρατηγική¹⁴

Στρατηγική: Είναι η σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουση. Τρίπτυχο: «**μέσα-σκοποί αντίπαλος**». Στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής η **στρατηγική** συνίσταται στη σύζευξη μέσων και σκοπών ενός κράτους υπό την επίδραση του διεθνούς ανταγωνισμού, τόσο στην ειρήνη όσο και στον πόλεμο.

Υψηλή Στρατηγική: Η χρησιμοποίηση όλων των διαθεσίμων μέσων ενός κράτους για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης.

Στρατιωτική Στρατηγική: Η χρήση όλων των στρατιωτικών μέσων ενός κράτους για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης.

Επιχειρησιακή Τέχνη (operational art): Η χρήση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιας εκστρατείας ενός θεάτρου επιχειρήσεων ή ενός κλάδου των ενόπλων δυνάμεων.

Τακτική: Η χρήση των στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των ΑΝΣΚ που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιάς μάχης. Έχει να κάνει με την εκτέλεση της στρατηγικής ή/και της επιχειρησιακής τέχνης. Αρχίζει τη στιγμή που οι αντίπαλες δυνάμεις έρχονται σε επαφή.

Στρατηγική Αποτελεσματικότητα (strategic effectiveness) : Είναι η συνολική επίδρασή τους πάνω στην πορεία και το αποτέλεσμα μιάς σύγκρουσης.

«Φθορά» και «Ελιγμός»

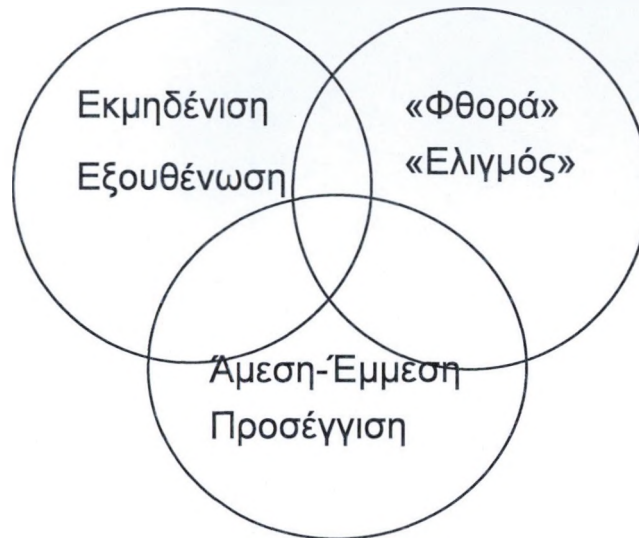
Πόλεμος φθοράς (attrition war): Ο αντίπαλος αντιμετωπίζεται ως μια σειρά στόχων, οι οποίοι θα καταστραφούν από τη σωρευτική εφαρμογή υλικής ισχύος και υπέρτερης δύναμης πυρός.

¹³ Κονδύλης Παναγιώτης, 1999. *Θεωρία του Πολέμου*. Θεμέλιο, Αθήνα.

¹⁴ Οι ορισμοί του παραρτήματος ελήφθησαν από το βιβλίο του καθηγητή της ΣΕΘΑ και του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κολιόπουλου Κωνσταντίνου με τίτλο «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», των εκδόσεων Ποιότητα. 2008, Αθήνα.

Πόλεμος «ελιγμού» (maneuver warfare): Σκοπός είναι η συστηματική αποδιάρθρωση του εχθρού, πλήττοντας κάποια καίρια αδυναμία του, κάποιο νευραλγικό σημείο του (κέντρο βάρους).

Επικαλύψεις μεταξύ των τριών ειδών-προσεγγίσεων στρατηγικής



Το Διεθνές Σύστημα και η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων

Το **διεθνές σύστημα** αποτελείται από επιμέρους μονάδες, όπως τα κράτη, οι διεθνείς οργανισμοί, οι πολυεθνικές εταιρείες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο όρος «Διεθνές Σύστημα» υποδηλώνει απλά το άθροισμα των επιμέρους μονάδων του. Όπως και κάθε σύστημα, έχει συγκεκριμένη δομή και λειτουργίες, οι οποίες επηρεάζουν τη συμπεριφορά των μονάδων που το αποτελούν. Επομένως, για να εξηγήσουμε και να προβλέψουμε τα διεθνή γεγονότα χρειάζεται πολλές φορές να εστιάσουμε την προσοχή μας όχι μόνο σε αίτια που απορρέουν από άτομα και κράτη αλλά και στη δομή και τη λειτουργία ολόκληρου του διεθνούς συστήματος.¹⁵

Ένα διεθνές σύστημα εμφανίζεται όταν ορισμένα κράτη αρχίσουν να έχουν αυξημένες σχέσεις μεταξύ τους (συγκρουσιακές και ειρηνικές), σε σημείο ώστε η μία κρατική οντότητα ή κοινωνία να επηρεάζει την άλλη, ώστε να λειτουργούν (συνειδητά ή όχι) σαν ένα σύνολο.¹⁶ Το σημερινό διεθνές σύστημα (σύστημα κρατών) είναι μια έννοια κατά τι ευρύτερη της διεθνούς κοινωνίας. Σύμφωνα με τον **Hedley Bull**, διεθνής κοινωνία υφίσταται όταν «μια ομάδα κρατών, που έχουν συνειδητοποιήσει ότι έχουν ορισμένα κοινά συμφέροντα και κοινές αξίες, δημιουργούν μια μεταξύ τους κοινωνία, υπό την έννοια ότι αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους στις μεταξύ τους σχέσεις, δέσμιους από μια σειρά κανόνων και επιπλέον συμμετέχουν στη λειτουργία κοινών θεσμών».¹⁷

¹⁵ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 185.

¹⁶ Ηρακλείδης Αλέξης, 2005. *Διεθνής Κοινωνία. Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση Ένοπλης Βίας*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 33.

¹⁷ Ο. π. σελ. 25.

Όσον αφορά τον ορισμό των διεθνών σχέσεων, αυτός χαρακτηρίζεται από ρευστότητα που προκύπτει από την αναπόδραστη παρείσφρυση μεθοδολογικών και κανονιστικών προτιμήσεων, καθώς και των εκλογικεύσεων του προσώπου που προτείνει τον ορισμό. Γιαυτό το λόγο, θα μπορούσαμε να ορίσουμε ότι ο όρος **Διεθνείς Σχέσεις** αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των κρατών αλλά και άλλων δρώντων (διεθνών οργανισμών, πολυεθνικών εταιρειών και ομάδων ατόμων) στη διεθνή σκηνή.¹⁸ Σύμφωνα με ορισμένους διεθνολόγους, η θεωρία των διεθνών σχέσεων (Διεθνής Θεωρία) είναι η συστηματική διερεύνηση για τις πηγές της ισχύος και τον ρόλο της στις ανθρώπινες σχέσεις, τις πολιτικές υποχρεώσεις, τη φύση της ελευθερίας και των δικαιωμάτων και τις πηγές του δικαίου στον διεθνή χώρο, καθώς και η συγκριτική τους εξέταση στην ενδοκρατική και διακρατική τάξη πραγμάτων.¹⁹

Ορθολογισμός

Ορθολογισμός είναι η σκέψη, η κρίση σύμφωνα με τον ορθό λόγο.²⁰ Σημαίνει μια γενικότερη εμπιστοσύνη στη ισχύ της γνώσης τόσο στις γενικές αρχές όσο και στην επαγωγική ή εμπειρική γνώση, προκειμένου να περιγραφεί και να εξηγηθεί ο κόσμος και να επιλυθούν τα προβλήματα.²¹

Σύμφωνα με τον Robert Gilpin. Ορθολογισμός είναι «η μεγιστοποίηση του οφέλους με το όσο δυνατόν μικρότερο κόστος»²².

Ορθολογισμός στις διεθνείς σχέσεις, σύμφωνα με τον Παναγιώτη Ήφαιστο,²³ σημαίνει στάση-παραδοχή αναγνώρισης των πολλών ορθολογισμών που δημιούργησε η εθνική-κρατική οντολογία στην ιστορική διαχρονία και αναζήτηση **διακρατικού ορθολογισμού**. Ενώ ως ανορθολογισμό στις διεθνείς σχέσεις ορίζει τα διεθνικά, ηγεμονικά ή κοσμοπολίτικα ιδεολογήματα κάθε απόχρωσης τα οποία ίσαμε την ακραία λογική τους βάση στοχαστικά διεστραμμένων πολιτικών εκλογικεύσεων αποσκοπούν στην ανατροπή της θεμελιωμένης στις αξιώσεις ελευθερίας κοινωνικοπολιτικής δομής του κόσμου.

Γόητρο

Το γόητρο στη σύγχρονη στρατηγική έχει να κάνει με την αξιοπιστία της ισχύος ενός κράτους και την προθυμία του να αποτρέψει ή να πειθαναγκάσει άλλα κράτη, προκειμένου να πετύχει τους αντικειμενικούς του σκοπούς. Με άλλα λόγια είναι οι αντιλήψεις που έχουν τα άλλα κράτη σχετικά με την ικανότητα και την προθυμία του να κάνει χρήση της ισχύος του.²⁴

¹⁸ Μελακοπίδης Κώστας, 1998. *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 145.

¹⁹ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2005. *Ιστορία, Θεωρία, και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 69.

²⁰ Σύγχρονο Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας. Εκδόσεις Πελεκάνος, Αθήνα.

²¹ Jary David & Jary Julia, δεύτερη έκδοση. *Λεξικό Όρων Κοινωνιολογίας*. Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Φλώρος.

²² Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 12.

²³ Οι ορισμοί προέρχονται από το βιβλίο του καθηγητή Ήφαιστου Παναγιώτη, *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο. Ποιότητα, 2004 Αθήνα.

²⁴ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ 66-67.

Σύμφωνα με τον Robert Gilpin: «Η διεθνής πολιτική χαρακτηρίζεται από τον αγώνα των πολιτικών οντοτήτων για **ισχύ, γόητρο και πλούτο σε συνθήκες παγκόσμιας αναρχίας**».²⁵

Ισχύς

Σύμφωνα με ορισμένους διεθνολόγους, η ισχύς ως δυνατότητα «συνίσταται στην πολιτική, οικονομική, στρατιωτική και άλλη ικανότητα ενός κράτους και αποτιμάται με όρους όπως η κατάσταση της οικονομίας, ο πληθυσμός, οι στρατιωτικές δυνάμεις, η ικανότητα της ηγεσίας, η δεξιοτεχνία της διπλωματίας κ.α.».²⁶ Κατ' άλλους Η ισχύς αποτελεί το κυριότερο ίσως μέσο για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.²⁷

Η ισχύς, σύμφωνα με τον καθηγητή Μάζη Ιωάννη,²⁸ ορίζεται από τα μετρήσιμα αποτελέσματα της εφαρμογής και της λειτουργίας του Ανθρωποχώρου του εξεταζόμενου γεωπολιτικού Συστήματος επί του Φυσικού Χώρου του ιδίου του Συστήματος. Δηλαδή από τα μετρήσιμα μεγέθη που προκύπτουν από τη λειτουργία των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων, δηλαδή: α) της Άμυνας, β) της Οικονομίας, γ) της Πολιτικής, δ) του Πολιτισμού και της Διαχείρισης και του Ελέγχου της Πληροφορίας.

Ο Joseph Nye χωρίζει την ισχύ σε σκληρή και ήπια ισχύ.²⁹ Η **σκληρή ισχύς** (hard power) βασίζεται σε κίνητρα (καρότο) ή σε απειλές (μαστίγιο) που έχουν σκοπό να πειθαναγκάσουν άλλους να αλλάξουν στάση, χρησιμοποιώντας κυρίως τη στρατιωτική και την οικονομική δύναμη. Η **ήπια ισχύς** (soft power) είναι ένας έμμεσος τρόπος για να επιτύχει μια χώρα τα αποτελέσματα που επιθυμεί στην παγκόσμια πολιτική, χρησιμοποιώντας την πειθώ αντί τον εξαναγκασμό και επαφίεται στην ικανότητα να οργανώνει την πολιτική ατζέντα με τρόπο ώστε να καθορίζει και να διαμορφώνει τις προτιμήσεις των άλλων. Η ικανότητα αυτή τείνει να συνδέεται με ακαθόριστες πηγές ισχύος όπως ελκυστική κουλτούρα, ιδεολογία, αξίες και θεσμοί, που συνήθως δελεάζουν και οδηγούν στη συναίνεση ή στη μίμηση γοητεύοντας.

Ο Joseph Nye προτείνει έναν συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος, την οποία ονομάζει **έξυπνη ισχύ**³⁰ (smart power). Προτείνει μάλιστα τη εφαρμογή μιας στρατηγικής έξυπνης ισχύος από τις ΗΠΑ για την αντιμετώπιση της εξτρεμιστικής ισλαμικής τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με τους επικριτές του Joseph Nye, η ήπια ισχύς είναι το βελούδινο γάντι που καλύπτει τη σιδερένια γροθιά ή διαφορετικά ο λύκος με ρούχα προβάτου.³¹

²⁵ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 382.

²⁶ Ηρακλείδης Αλέξης, 2005. *Διεθνής Κοινωνία. Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση Ένοπλης Βίας*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 273.

²⁷ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 239.

²⁸ Περιοδικό Αμυντική Επιθεώρηση, Μάρτιος 2009. Συνέντευξη του Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Η Γεωπολιτική της Τουρκίας τον 21^ο Αιώνα. Ο νέο-οθωμανισμός και ο ρόλος του Αχμέτ Νταβούτογλου».

²⁹ Nye Joseph, 2003. *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*. Παπαζήση, Αθήνα. Σελ 46-47.

³⁰ Παρίσης Ιωάννης, Ιανουάριος 2009. *Η ΕΠΑΑ ως Παράγων Ισχύος στο Μεσογειακό Στρατηγικό Περιβάλλον. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης*.

³¹ Παρίσης Ιωάννης, Ιανουάριος 2009. *Η ΕΠΑΑ ως Παράγων Ισχύος στο Μεσογειακό Στρατηγικό Περιβάλλον. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης*.

Εξωτερική πολιτική κρατών

Ο ορισμός της εξωτερικής πολιτικής, όπως και οι περισσότεροι ορισμοί των πολιτικών και κοινωνικών επιστημών, είναι ρευστός, συχνά υποκειμενικός και γενικά αμφιλεγόμενος.³² Ο καθηγητής Χρήστος Ροζάκης ορίζει ως εξωτερική πολιτική ενός κράτους την «πολιτική που ακολουθεί στη διεθνή σφαίρα για να επιτύχει την εκπλήρωση των εθνικών σκοπών».³³

Οι περισσότεροι σοβαροί ορισμοί συγκλίνουν στις παρακάτω βασικές διαστάσεις της εξωτερικής πολιτικής:³⁴

- α. Η εξωτερική πολιτική πηγάζει από το κράτος και όχι από ιδιώτες, ομάδες ατόμων ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς.
- β. Χαρακτηρίζεται από σκοπούς και μέσα για την υλοποίησή της.
- γ. Περιλαμβάνει τις σχετικές κρατικές αποφάσεις, τις πράξεις και τις συνέπειές τους
- δ. Αναφέρεται στις σχέσεις του κράτους με άλλα κράτη και με άλλους διεθνείς δρώντες, στη περιφερειακή και διεθνή σκηνή.

Σύμφωνα με τον Robert Gilpin, για την εξωτερική πολιτική των κρατών, υπάρχουν δυο σχολές σκέψης:³⁵

- α. Η εθνική ασφάλεια και η ισχύς είναι οι κυριότεροι αντικειμενικοί σκοποί των κρατών (ρεαλιστική προσέγγιση)
- β. Η επίτευξη της εσωτερικής οικονομικής σταθερότητας και η εξασφάλιση της ευημερίας του πληθυσμού είναι οι κυριότεροι αντικειμενικοί σκοποί των κρατών στον σύγχρονο κόσμο (φιλελεύθερη προσέγγιση).

Η θέση του ίδιου είναι ότι, λόγω της στενότητας πόρων, όπου οποιοδήποτε όφελος συνεπάγεται ένα κόστος, οι κοινωνίες σπάνια ή ποτέ δεν επιλέγουν μόνο κανόνια ή μόνο βούτυρο, τουλάχιστον μακροπρόθεσμα.

Εθνικό Συμφέρον

Ο προσδιορισμός του **εθνικού συμφέροντος** επιδέχεται πολυδιάστατη κριτική, γιατί βασίζεται αναπόδραστα σε αξιολογικές κρίσεις που μόνο στο μέλλον μπορούν να επαληθευτούν ή να διαψευστούν. Είναι όμως γενικά αποδεκτό ότι υπάρχουν ορισμένα κριτήρια για τον κατ' αρχήν εντοπισμό του εθνικού συμφέροντος, τα οποία είναι:³⁶

- α. Η εδαφική ακεραιότητα.
- β. Η ανεξαρτησία.
- γ. Η εθνική αξιοπρέπεια.
- δ. Η στρατιωτική ασφάλεια.
- ε. Η κοινωνική, οικονομική, και πολιτιστική ανάπτυξη.

³² Μελακοπίδης Κώστας, 1998. *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 206.

³³ Ο. π. σελ. 207.

³⁴ Ο. π. σελ. 207.

³⁵ Gilpin Robert, 2004. *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ. 48.

³⁶ Μελακοπίδης Κώστας, 1998. *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 179.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Παναγιώτη Ήφαιστο, οι απόψεις του οποίου συμφωνούν με αυτές του Θουκυδίδη και του Κονδύλη, ισχύει ότι, για κάθε κυρίαρχο κράτος το **εθνικό συμφέρον** επιβίωσης αποτελεί έσχατη λύση.³⁷ Τα θεμελιακά κείμενα των επιστημονικών μελετών των διεθνών σχέσεων θεωρούν βασικό κριτήριο διεθνούς συμπεριφοράς όχι κάποιες μεταφυσικά προσδιορισμένες αξίες και ηθικές, αλλά το **εθνικό συμφέρον** και η διασφάλιση της ισορροπίας δυνάμεων. «Υπό συνθήκες αιτιών πολέμου τα μη ηγεμονικά, μη επαναστατικά και μη αναθεωρητικά κράτη έχουν υποχρέωση ταυτόχρονα με τις ειρηνικές συνομιλίες επίλυσης διαφορών να μεριμνούν για την ύπαρξη ισορροπίας δυνάμεων και επαρκούς αποτρεπτικής ισχύος».³⁸

Σύμφωνα με τον καθηγητή Κώνστα Δημήτριο εθνικό συμφέρον αποτελεί για την εξωτερική πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις ό,τι αποτελεί το δημόσιο συμφέρον για την πολιτική επιστήμη. Είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα, η οποία πρέπει να αποτελεί το κυριότερο κριτήριο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.³⁹ Ο Morgenthau υποστήριξε ότι το **εθνικό συμφέρον** πρέπει να αποτελεί το μόνο και σταθερό κριτήριο στον καθορισμό των στόχων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Χρησιμοποιώντας τις παρακάτω μεταβλητές διέκρινε τις ακόλουθες κατηγορίες συμφερόντων:⁴⁰

α. Ανάλογα με την προτεραιότητα σε:

(1) Κυριαρχικά συμφέροντα ενός κράτους, τα οποία δεν επιδέχονται συμβιβασμό ή ανταλλαγές και αφορούν την επιβίωση και την προστασία της πολιτικής, οικονομικής και της πολιτιστικής του ταυτότητας.

(2) Δευτερεύοντα συμφέροντα. Είναι αυτά που συμπληρώνουν τα κυριαρχικά και είναι λιγότερο σημαντικά από εκείνα.

β. Ανάλογα με τη διάρκεια σε:

(1) Διαρκή συμφέροντα, που είναι αυτά που διαρκούν για αρκετά μεγάλη χρονική περίοδο.

(2) Μεταβαλλόμενα συμφέροντα, είναι αυτά που αλλάζουν επηρεαζόμενα κυρίως από πολιτικές σκοπιμότητες

γ. Ανάλογα με το πεδίο σε:

(1) Γενικά συμφέροντα, που αφορούν είτε μια ευρεία γεωγραφική περιοχή είτε σε ειδικούς τομείς (οικονομία, εμπόριο ή διεθνές δίκαιο).

(2) Ειδικά συμφέροντα, είναι αυτά που είναι περιορισμένα σε χρόνο και χώρο.

δ. Ανάλογα με τη σύμπτωση με τα συμφέροντα μιας άλλης χώρας σε:

(1) Ταυτόσημα συμφέροντα μεταξύ δύο χωρών.

(2) Συμπληρωματικά συμφέροντα, είναι αυτά που ενώ δεν είναι ταυτόσημα, αφήνουν κάποια περιθώρια για συμφωνίες σε συγκεκριμένους τομείς.

³⁷ Ήφαιστος Παναγιώτης, 2004. Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο. Ποιότητα, Αθήνα. Σελ.210.

³⁸ Ο. π. σελ. 461.

³⁹ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 233.

⁴⁰ Ο. π. σελ. 233-235.

(3) Συγκρουόμενα συμφέροντα, είναι τα διαμετρικά αντίθετα συμφέροντα, τα οποία είναι δύσκολο να γεφυρωθούν και τα οποία εάν αφεθούν ανεξέλεγκτα μπορεί να οδηγήσουν σε πόλεμο.

Κατά τον Morgenthau το εθνικό συμφέρον θα πρέπει να καθορίζεται με βάση την **ισχύ** ενός κράτους. Αυτό σημαίνει ότι οι **στόχοι της εξωτερικής πολιτικής** του κράτους δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις δυνατότητές του και να γίνεται πάντα διαχωρισμός μεταξύ ευκαίων και εφικτών στόχων (πρόβλημα **στρατηγικής υπερεπέκτασης**). Οι εφικτοί στόχοι ενός έθνους θα πρέπει να αποτελούν και το συνολικό **εθνικό συμφέρον**.⁴¹ Οι στόχοι που προτείνει ο Morgenthau για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων είναι: α) η χρήση βίας, β) οι συμμαχίες και γ) η διπλωματία.

Σύμφωνα με τον Donald Nuechterlein, διαχρονικά υπάρχουν γενικά τρεις κατηγορίες εθνικών συμφερόντων:⁴² α) της **άμυνας**, που αφορά στην προστασία από πιθανούς εξωτερικούς εχθρούς, β) της **οικονομίας** που αφορά την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων εκτός των συνόρων (εμπόριο, επενδύσεις κλπ) και γ) της **παγκόσμιας ή περιφερειακής**- ανάλογα με το μέγεθος της χώρας- **τάξης**, υπό την έννοια της εξασφάλισης της ειρήνης.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να εισαγάγουμε τον όρο «**ένταση**». Είναι γεγονός ότι διαχρονικά υπάρχουν εθνικά συμφέροντα σταθερά και εθνικά συμφέροντα μεταβαλλόμενα. Σε μεγάλη κλίμακα τα εθνικά συμφέροντα είναι σταθερά και εκείνο που αλλάζει είναι η ένταση ή άλλως η βαρύτητα ενός εκάστου εξ αυτών σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Αυτή η ένταση ή η βαρύτητα κάποιων θεμάτων, τα οποία ανήκουν σε μια από τις τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες εθνικών συμφερόντων, σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, είναι αυτή που καθορίζει την εξωτερική πολιτική ενός κράτους. Η ένταση αυτή δημιουργεί μια νέα κατηγορία εθνικών συμφερόντων, την οποία ο Donald Nuechterlein ονομάζει «**transitory**» δηλαδή «**πρόσκαιρα**» ή «**παροδικά**», όχι υπό την έννοια ότι υπάρχουν σε κάποια χρονική στιγμή και δεν υφίστανται σε κάποια άλλη, αλλά ότι σε συγκεκριμένη χρονική έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από ότι σε άλλο χρόνο. Η βαρύτητα ενός εκάστου εξ αυτών είναι καθαρά θέμα αντίληψης της εκάστοτε κυβέρνησης και των προτεραιοτήτων που αυτή θέτει, αφού λάβει υπόψη το διεθνές περιβάλλον, καθώς επίσης και το πολιτικό περιβάλλον στο εσωτερικό της χώρας. Αυτή η κλίμακα των προτεραιοτήτων διαχωρίζει τα εθνικά συμφέροντα σε:

α. **Εθνικά Συμφέροντα Επιβίωσης (Survival Interests)** είναι αυτά που συνδέονται με αυτή την ύπαρξη ενός κράτους.

β. **Ζωτικά Εθνικά Συμφέροντα (Vital Interests)** θα μπορούσαν να οριστούν γενικά αυτά που έχουν σχέση με την προστασία της χώρας από πιθανούς κινδύνους εναντίον της πολιτικής της επιβίωσης, της οικονομικής ευημερίας των πολιτών της και της ειρήνης στο διεθνές περιβάλλον με προτεραιότητα στην δική της περιφέρεια.

γ. **Μείζονα Εθνικά Συμφέροντα (Major Interests)** μπορούν να χαρακτηριστούν εκείνα που κατά πάσα πιθανότητα μπορούν να έχουν επίδραση στην ασφάλεια της χώρας, στην ευημερία των πολιτών και στην παγκόσμια ειρήνη, εάν δεν ληφθεί μέριμνα αντιμετώπισής των.

⁴¹ Κώνστας Δημήτριος – Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, 2002. *Διεθνείς Σχέσεις. Συνέχεια και Μεταβολή*. Ι. Σιδέρης, Αθήνα. Σελ. 235.

⁴² Nuechterlein Donald, 1973. *United States National Interests in a Changing World*. University Press of Kentucky. Kentucky, USA.

δ. **Δευτερεύοντα Συμφέροντα (Peripheral Interests)** είναι τα συμφέροντα ενός έθνους που δεν ανήκουν στις προαναφερόμενες κατηγορίες. Έχουν σχέση με την διαφύλαξη των συμφερόντων και την υποστήριξη των πολιτών και των επιχειρήσεων της χώρας στο εξωτερικό.

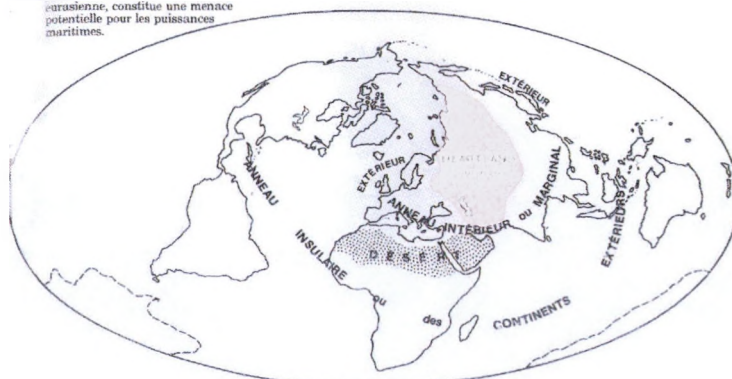
Γεωπολιτική/γεωστρατηγική

Γεωπολιτική⁴³ (geopolitics) είναι η μελέτη των διεθνών σχέσεων από μια χωρική ή γεωγραφική οπτική.

Σύμφωνα με το αξίωμα του Βρετανού Halford Mackinder (1861-1947), θεμελιωτή της Αγγλοσαξονικής σχολής της γεωπολιτικής, το οποίο διατύπωσε το 1904: Όποιος εξουσιάζει την Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την Καρδιά (Heartland). Όποιος εξουσιάζει την Καρδιά ελέγχει το Παγκόσμιο νησί (World Island). Όποιος εξουσιάζει το Παγκόσμιο νησί είναι ο κυρίαρχος του κόσμου. Το αξίωμα αυτό απεικονίζεται ευκρινέστερα στον παρακάτω χάρτη.

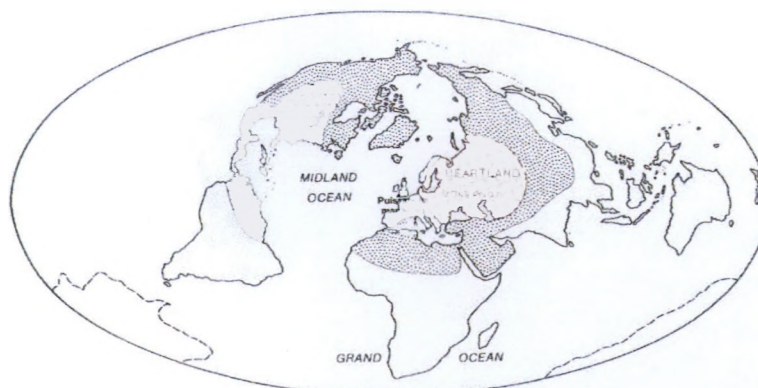
Le monde selon Mackinder (1904)

Le contrôle de la zone pivot (Heartland), puissance continentale européenne, constitue une menace potentielle pour les puissances maritimes.



Το 1943 ο Mackinder αναθεώρησε τις απόψεις του και εκτός από τον παραδοσιακό πόλο ισχύος της Καρδιάς (Heartland), την οποία ταύτιζε με την επικράτεια της ΕΣΣΔ, συμπεριέλαβε και το Ατλαντικό Βάθρο Ισχύος που ισορροπεί την Καρδιά και αποτελείται από τις ΗΠΑ, τον Καναδά, τη Βρετανία και τη Γαλλία, όπως στον επόμενο χάρτη.

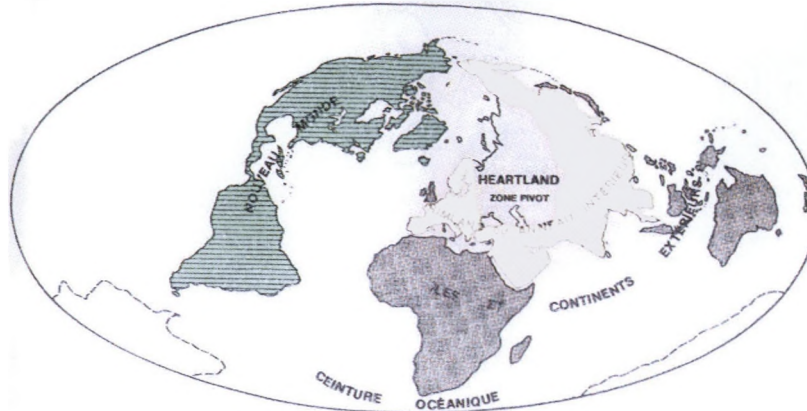
Le monde selon Mackinder (1943)



⁴³ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, 2008. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Ποιότητα, Αθήνα.

Σύμφωνα με το αξίωμα του Αμερικανού Nikolas Spykman, του κορυφαίου της αμερικανικής σχολής της σύγχρονης γεωπολιτικής: Όποιος ελέγχει τη Στεφάνη (Rimland) εξουσιάζει την Ευρασία. Όποιος εξουσιάζει την Ευρασία κρατά τις τύχες του Κόσμου στα χέρια του. Το αξίωμα αυτό απεικονίζεται ευκρινέστερα στον παρακάτω χάρτη.

Spykman et l'importance de l'anneau maritime



Στη σύγχρονη γεωπολιτική σκέψη επικρατούν τρεις τάσεις, οι οποίες αφορούν στο παραδοσιακό ρεύμα της γεωπολιτικής ανάλυσης, όπως παρακάτω:

α. Αναγνωρίζεται η τεράστια σημασία των θαλάσσιων επικοινωνιών για στρατιωτικούς και οικονομικούς σκοπούς. Αυτό βρίσκεται πολύ κοντά στη θεωρία του Alfred Mahan, σύμφωνα με την οποία η θαλάσσια ισχύς θα μπορούσε από μόνη της να επιφέρει την ήττα του αντιπάλου.

β. Δίνεται αυξημένη έμφαση στο γεωπολιτικό δυναμικό της Ευρασίας, η Αφρική υποβαθμίζεται σχετικά, ενώ η Αμερική βρίσκεται κάπου ενδιάμεσα.

γ. Αναγορεύεται σε τρέχον γεωπολιτικό στοιχείο ο έλεγχος της παραγωγής και διακίνησης των ενεργειακών πηγών.

Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη:

α. «**Γεωπολιτική**⁴⁴ καλείται η επιστημονική οντότητα/μέθοδος που μελετά τον Πλήρη Συνθετικό Χώρο, κάνοντας χρήση των Δυναμικών Συσχετιστικών Μεθόδων γεωγραφικής ανάλυσης με σκοπό την καταγραφή της διεθνούς ισχύος και την εξελικτική πρόβλεψη των μορφών, των δομών, των λειτουργιών και των αποτελεσμάτων της στον Πλήρη Συνθετικό Χώρο». **Γεωστρατηγική** είναι το πεδίο εφαρμογής των συμπερασμάτων του γεωπολιτικού στοχασμού.

β. «**Γεωπολιτική ανάλυση**⁴⁵ ενός γεωγραφικού Συστήματος ανισορρόπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών πολιτικών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών

⁴⁴ Ratzel Friedrich, 2001. *Ο Ζωτικός Χώρος (Der Lebensraum)*. Προσκήνιο, Αθήνα. Σελ. 27-28.

⁴⁵ Διάλεξη στη ΣΕΘΑ την 29 Σεπ 2008, από τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, με θέμα: «Εισαγωγή στη γεωπολιτική/γεωστρατηγική».

συμπλόκων που οι πολιτικές αυτές εφαρμόζονται». Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι στη φάση αυτή της μελέτης, όπως και σε οποιαδήποτε άλλη φάση της ως άνω γεωπολιτικής ανάλυσης δεν κατατίθενται προτάσεις. Στη φάση αυτή:

(1) Ανακαλύπτουμε δομές, δράσεις, λειτουργίες, επιρροές, μορφές, και δυναμικές του γεωπολιτικού παράγοντος τις οποίες και περιγράφουμε.

(2) Περιγράφουμε και τις εξ αυτών συμπεριφορές του Συστήματος.

Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι οι προτάσεις, δεν αποτελούν αντικείμενο της Γεωπολιτικής Ανάλυσης. Αποτελούν αντικείμενο της **Γεωστρατηγικής προσέγγισης** η οποία μπορεί να γίνει, μόνον εφόσον μας ζητηθεί και εκμεταλλευόμενη τα αποτελέσματα της προηγηθείσας γεωπολιτικής αναλύσεως.



ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

--	--	--

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ



022000107876